UDK 657/685:336 Nakladnik: HZ RIF 10000 Zagreb J. Gotovca 1/II www.rif.hr e-mail: rif@rif.hr Godina LIX OŽUJAK 2013

RAČUNOVODSTVO i financije

3
2013

IZ SADRŽAJA:

- Godišnje izvješće
- Izvješća neovisnog revizora
- Obveza fiskalizacije od 1. travnja 2013. godine
- Oporezivanje PDV-om u Europskoj uniji
- Ispravljanje podataka na korektivnom obrascu R-Sm
- Izmjene Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi

NAJAVA:

- **48. simpozij HZRIF od 09. - 11. svibnja 2013. godine**
  Solaris - Hotel Ivan, Šibenik
- **16. savjetovanje Interna revizija i kontrola od 26. - 28. rujna 2013.**
  Hotel Ilirija, Biograd na Moru
- **Radionice i seminari, www.rif.hr**

TISKANICA

Poštarina plaćena u pošti 10000 Zagreb

Računovodstvo i financije 3/2013.

SYNESIS

Za male poduzetnike s velikim idejama

Neograničen broj knjiga i upisanjh stavaka
Neograničen broj radnih stanica u mreži
Automatski zaključak poslovne godine
Automatski prelazak u novu godinu
Automatsko knjiženje u financijsko, PDV, KPI,
Automatska izrada PDV, ID, RS-m i drugih obrazaca,
Automatska izrada bilanci i statističkih izvještaja...
Slanje svih dokumenata e-mailom iz programa,
Izrada grafikona, etiketa, bar code naljepnica,

više informacija o programu možete pronaći na

www.pupilla.hr

Ovlašteni distributeri

Galion d.o.o. Rijeka Adamićeva 13/III 051/212-418
Pin Našice Kralja Tomislava 2 031/617-208
Ex professo d.o.o. Vinkovci Duga ulica 24 032/337-307
Scala d.o.o. Split Ulica domovinskog rata 29 a 021/484-233
Viant d.o.o. Split, Zrinsko-Frankopanska 43, 098/320-504
Sokoli Našice, P.Preradovića 15, 031/617-886
Fimirgo d.o.o. Osijek, Kestenova 33, 031/280-870
Iligsoft d.o.o. Slavonski Brod, Ljudevita Gaja 11, 035/400-040
Mari d.o.o. Varaždin J. Draškovića 2 042/314-400

CIJENE
BEZ PDV-a
(u kunama)
Autoservis 700
Blagajna 500
Članarine i naknade 700
e-obrasci 500
Financijsko 700
Honorari 500
Inventar 700
Izvoz 700
Kadrovi 500
Kamate 300
Knjiga gostiju 700
Knjiga udjela 300
Komercijalisti 500
Komisija 500
Locco vožnja 300
Maloprodaja 700
Materijalno 500
Montaža 500
Obrt 700
Odluke i zapisnici 300
PDV 700
Plaća 700
Platni promet 500
Povratna naknada 300
Prodaja 700
Profitni centri 700
Proizvodnja 700
Proizvodnja II 700
Proračun I 700
Proračun II 700
Putni troškovi 500
Recepcija 700
Restoran 700
Robno 500
SynesisPOS 700
Servis 700
Uvoz 700
Završni račun 700
pupilla
01/3097-713
Pupilla d.o.o. Zagreb, Sokolgradska 7
tel: 01/3097-712 fax:01/3097-714
pupilla@zg.htnet.hr

SADRŽAJ

RAČUNOVODSTVO i financije

SADRŽAJ

RAČUNOVODSTVO

FINANCIJSKO RAČUNOVODSTVO

- **Godišnje izvješće**
  dr. sc. Ivan Čevizović 8
- **Računovodstveno praćenje i obračun poreza u djelatnosti ugostiteljstva**
  mr. sc. Miljenka Cutvarić 11
- **Računovodstveni tretman prijenosa imovine s kupca (IFRIC 18)**
  prof. dr. sc. Danimir Gulin 19
- **Testiranje umanjenja goodwilla u procesu konsolidacije financijskih izvještaja**
  doc. dr. sc. Hrvoje Perčević 21
- **Priznavanje i mjerenje prihoda od podizanja gotovine u kartičnom poslovanju**
  doc. dr. sc. Ivana Dražić Lutilsky, mr. sc. Maja Džapo 29

REVIZIJA

EKSTERNA REVIZIJA

- **Izdavanje izvješća neovisnog revizora sukladno Međunarodnim revizijskim standardima**
  doc. dr. sc. Sanja Sever Mališ, prof. dr. sc. Lajoš Žager 35

POREZI

- **Obveza fiskalizacije od 1. travnja 2013. godine**
  mr. sc. Kornelija Sirovica 46

POREZ NA DODANU VRIJEDNOST

- **Oporezivanje PDV-om u Europskoj uniji**
  Renata Kalčić 48

POSEBNI POREZI

- **Novine u sustavu oporezivanja motornih vozila posebnim porezom**
  Zvonimir Marinović 56

LOKALNI POREZI, CARINE

- **Kako u hrvatske registre upisati strana privremeno uvezena plovila?**
  Željko Dominis, mag. ing. 62

PLAĆE I SOCIJALNO OSIGURANJE

PLAĆE I NAKNADE

- **Ispravljanje podataka na korektivnom obrascu R-Sm**
  dr. sc. Marija Zuber 67
- **Povrat doprinosa za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti za 2012. godinu**
  dr. sc. Marija Zuber 74

POSLOVNE FINANCIJE

FINANCIJE PODUZEĆA

- **Izmjene Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi**
  Anđa Redžić 80
- **Učinkovitost prognostičkih modela u ocjeni nastavka poslovanja**
  prof. dr. sc. Neda Vitezić 83
- **Uloga studije izvedivosti u projektnom financiranju**
  dr. sc. Mihaela Grubišić-Šeba 87
- **Utvrđivanje ciljane strukture kapitala od strane neovisnih analitičara**
  mr. sc. Hrvoje Serdarušić 91

GRANSKE SPECIFIČNOSTI

UGOSTITELJSTVO I TURIZAM

- **Pružanje ugostiteljskih usluga u objektima zatvorenog i klupskog tipa**
  dr. sc. Jasenka Štiglec 93

BANKARSTVO I DRUGE FINANCIJSKE INSTITUCIJE

- **Upravljanje rizikom likvidnosti u bankarskom poslovanju**
  Željko Deković, mag. oec. 98

ZAKONODAVSTVO I PRAVNA PRAKSA

TRGOVAČKO PRAVO

- **Novine u provođenju ovrhe na novčanim sredstvima**
  Ivana Ravlić 110

RADNO PRAVO

- **Mobing na radnom mjestu i sudska zaštita žrtve**
  Renata Pražetina Kaleb, mag. iur. 114

MAKROEKONOMSKA KRETANJA

PRAKSA EUROPSKE UNIJE

- **Stajalište Komisije o hrvatskim prioritetima financiranja iz EU fondova u razdoblju od 2014. do 2020. g.**
  mr. Rahela Jurković 119

IN MEDIAS RES

- **Uvjeti poslovanja**
  mr. sc. Mirjana Popović 124

SADRŽAJ

RAČUNOVODSTVO i financije

SADRŽAJ

NOVI PROPISI

Narodne novine 127

OBAVIJESTI 128

VIJESTI IZ HZRIF I UDRUGA

- URFD Zagreb tribina srijedom 139

PRILOG

za proračun i neprofitne organizacije

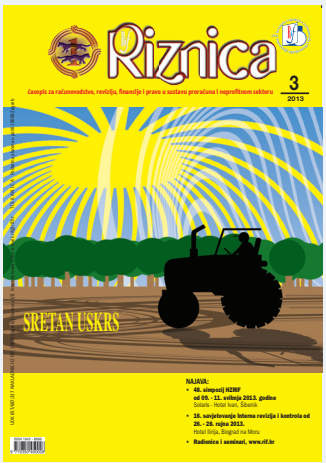

RAČUNOVODSTVO i financije

HRVATSKA ZAJEDNICA RAČUNOVOĐA I FINANCIJSKIH DJELATNIKA

ZAGREB
Jakova Gotovca 1/II
poštanski pretinac 732

Nakladnik: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb

Za nakladnika: mr. sc. Bogomil Cota, predsjednik HZRIF

Žiroračun: 2360000-1101241118 kod Zagrebačke banke d.d., Zagreb, MB: 3207749
OIB: 75508100288

PUNOPRAVNA ČLANICA

International Federation of Accountants
Međunarodna federacija računovođa

International Accounting Standards Board
Međunarodni odbor za računovodstvene standarde

European Confederation of Institutes of Internal Auditing
Europska konfederacija instituta za internu reviziju

ISSN 0350-4506
9 770350 450008

Glavni urednik: prof. dr. sc. Danimir Gulin

Urednici savjetnici: mr. sc. Miljenka Cutvarić, dr. sc. Ivan Čevizović, Dunja Kovačić, dipl. iur., Ivica Milčić, dipl. oec., mr. sc. Jasna Nikić, mr. sc. Kornelija Sirovica, dr. sc. Marija Zuber

Uredništvo: mr. sc. Dalibor Briški, mr. sc. Bogomil Cota, mr. sc. Miljenka Cutvarić, dr. sc. Ivan Čevizović, prof. dr. sc. Danimir Gulin, Dunja Kovačić, Ivica Milčić, mr. sc. Jasna Nikić, prof. dr. sc. Silvije Orsag, doc. dr. sc. Hrvoje Perčević, dr. sc. Branka Remenarić, doc. dr. sc. Sanja Sever Mališ, mr. sc. Kornelija Sirovica, prof. dr. sc. Stjepan Tadijančević, mr. Darko Terek, prof. dr. sc. Boris Tušek, dr. sc. Marija Zuber, prof. dr. sc. Lajoš Žager

Predsjednik Izdavačkog savjeta: prof. dr. sc. Stjepan Tadijančević

Izdavački savjet: Zdenko Balen, Mislav Blažić, Ivica Crnić, mr. sc. Bogomil Cota, mr. sc. Ivan Čolak, Željko Faber, Ana Gospodinović, prof. dr. sc. Ljubo Jurčić, prof. dr. sc. Franc Koletnik, Miroslav Kožul, mr. sc. Slavko Leko, prof. dr. sc. Vlado Leko, mr. sc. Čedo Maletić, prof. dr. sc. Branimir Marković, Ratko Marković, prof. dr. sc. Lorena Mošnja-Škare, prof. dr. sc. Josipa Mrša, prof. dr. sc. Silvije Orsag, prof. dr. sc. Milena Peršić, mr. sc. Slavica Pezer-Blečić, prof. dr. sc. Branka Ramljak, Danijela Stepić, dr. sc. Vladimir Surovy, Nenad Šimunec, Rajko Škarić, prof. dr. sc. Boris Tušek, prof. dr. sc. Stjepan Tadijančević, prof. dr. sc. Vesna Vašiček, prof. dr. sc. Katarina Žager, prof. dr. sc. Lajoš Žager

Internet adresa: http : // www.rif.hr
E-mail: rif@rif.hr
Tajništvo: 01 / 4686-502
Savjetnici: 01 / 4686-506
Glavni urednik: 01 / 4686-505
Pretplata i administracija: 01 / 4686-500
Telefaks: 01 / 4686-496, 4686-497

Časopis izlazi jedanput mjesečno. Godišnja pretplata za 2013. godinu iznosi 1.298,00 kn (PDV uračunan).
INTERNET IZDANJE I e-ČASOPIS (PDV uračunan) 998,00 KN.

Redakcija ovog broja dovršena je 26. veljače 2013.

Priprema: Miljenka Stanković, Željka Pervan
Tisak: Sveučilišna tiskara d.o.o., Trg maršala Tita 14, Zagreb, tel. 01/4564-430
Slika naslovnice: Zoran Skorić (Zagreb).

Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika

48. simpozij

„Solaris - Hotel Ivan“ Šibenik
09. - 11. svibnja 2013.

„RAČUNOVODSTVO, POREZI I PLAĆE U HRVATSKOJ PRED ULAZAK U EU”

ČETVRTAK

9.00 h Otvaranje simpozija

PLENARNI DIO: **Gospodarska politika Vlade RH pred ulazak u EU**

1. Mjere Vlade za izlazak iz recesije
2. Instrumenti fiskalne politike za jačanje konkurentnosti ulaskom u EU
3. Nove investicije i otvaranje radnih mjesta u RH
4. Mjere monetarne politike HNB

Stanka: 11,00 - 11.30 h

11.30 h PLENARNI DIO: **Mjere financijskog menadžmenta u rješavanju krize**

1. Mjere financijskog menadžmenta gospodarskih subjekata
2. Mjere za jačanje konkurentnosti komunalne infrastrukture
3. Instrumenti i mjere financijskog restrukturiranja u zdravstvu
4. Upravljanje likvidnošću i troškovima u znanosti, obrazovanju i sportu

PETAK

8.30 h PLENARNI DIO: **Računovodstvo i revizija ulaskom u EU**

1. Financijsko izvještavanje i perspektive korištenja financijskih izvještaja
2. Budućnost revizijske profesije u Hrvatskoj ulaskom u EU
3. Interna revizija ulaskom u EU
4. Što su to računovodstvene isprave prema zakonskim propisima u Hrvatskoj
5. Stanje i perspektive postupaka predstečajne nagodbe u Hrvatskoj

Stanka 10.30 - 11.00 h

11.00 h PLENARNI DIO: **Porezi i plaće u Hrvatskoj i EU**

1. PDV u EU
2. PDV u Hrvatskoj ulaskom u EU
3. Trošak plaća u Hrvatskoj pred ulazak u EU

SUBOTA

9.00 h PLENARNI DIO: **Porezne aktualnosti u Hrvatskoj i regiji**

1. Fiskalizacija, postupak i rezultati
2. Porez na nekretnine u Hrvatskoj i EU
3. Dohodak od kapitala u Hrvatskoj i EU
4. Porez na dobit i transferne cijene ulaskom u EU

NAPOMENA: HZRIF zadržava pravo izmjene programa

NAJAVA RADIONICA!

u mjesecu ožujku 2013. godine

4. - 8. 3. 2013. - PROGRAM IZOBRAZBE U PODRUČJU JAVNE NABAVE

4. 3. 2013. - OBRAČUN PDV-a NAKON ULASKA U EU

13. i 14. 3. 2013. - SASTAVLJANJE KONSOLIDIRANIH FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA I ANALIZA

14. 3. 2013. - STRUČNO OSPOSOBLJAVANJE I IZOBRAZBA U SPRJEČAVANJU PRANJA NOVCA I FINANCIRANJU TERORIZMA ZA 2013. GODINU

19. i 20. 3. 2013. - RADNI ODNOSI, RADNO VRIJEME, PRAVO NA PLAĆU, PRIMJENA KOLEKTIVNIH UGOVORA, INSPEKCIJSKI NADZOR I SUDSKI SPOROVI

20. 3. 2013. - FINANCIJSKO UPRAVLJANJE EU PROJEKATA ZA PRORAČUNSKE KORISNIKE

26. 3. 2013. - POREZ NA DOBIT

27. 3. 2013. - OVRHA NA PLAĆI U 2013. GODINI, PRISILNA NAPLATA PLAĆE NA TEMELJU POTVRDE O NEISPLAĆENOJ PLAĆI, TE SADRŽAJ POTVRDE O ISPLAĆENOJ I O NEISPLAĆENOJ PLAĆI I OTPREMNINI

Detaljnije vidjeti na www.rif.hr ili telefonom 01/4686 500

Informacije: 01/4686 - 500, 4686 - 505; e-mail: pretplata@rif.hr; telefax: 01/4686 - 496.

LibusoftCicom

www.spi.hr

SPI/Registar nekretnina i SPI/GIS

za sveobuhvatnu evidenciju imovine!

SPI/Registar nekretnina predstavlja jedinstvenu i sveobuhvatnu evidenciju svih pojavnih oblika imovine u vlasništvu ili na upravljanju kako jedinica lokalne samouprave tako i svih drugih segmenata iz javnog sektora, a primjenljiv je i u privatnom sektoru. Spada u kategoriju pomoćnih analitičkih evidencija, te dobrim dijelom predstavlja i nadopunu na Evidenciju dugotrajne imovine.

Kako bismo dobili moderan sustav za upravljanje imovinom, integriran u postojeći LC SPI sustav te da svojim rješenjima, načinom rada i potpunom prilagodbom korisničkim zahtjevima donese korisniku veću dobit od uloženog, razvili smo novu aplikaciju - **SPI/Geografski informacijski sustav**.

SPI/Geografski informacijski sustav je desktop GIS aplikacija za pregled i analizu integriranih podataka, poslovnih i prostornih, unutar SPI sustava, namijenjena JLP(R)S i komunalnim tvrtkama, kao proširenje postojećih poslovnih procesa i aplikacija, u cilju upravljanja integriranim podacima od značaja i na teritoriju JLP(R)S. Može se koristiti samostalno, kao preglednik prostornih podataka, ili integrirano sa ostalim aplikacijama **LC SPI/KOMIS** i **LC SPI/Registar nekretnina**.

Aplikacije su rezultat višegodišnjeg vlastitog znanja i iskustva u radu s Jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave i prostornim informacijskim sustavima. Razvoj aplikacija je u potpunosti upravljan od strane Vas - naših postojećih i budućih korisnika.

Sve za **fiskalizaciju** na jednom mjestu!

Samo u Hrvatskom Telekomu nudimo sve što Vam je potrebno za fiskalizaciju:

- Stalan pristup internetu
- Kompletnu blagajničku opremu i aplikacije
- Korisničku podršku 0-24 h
- Održavanje opreme i aplikacija u svim dijelovima Hrvatske

Detalje ponude potražite na **hrvatskitelekom.hr/poslovni** ili nazovite **0800 400 505.**
Cijena je bez PDV-a.

Živjeti zajedno

Hrvatski Telekom

Dr. sc. IVAN ČEVIZOVIĆ

Stručni članak UDK 657.2

Godišnje izvješće

Prilikom pripreme financijskih izvještaja za javnu objavu, potrebno je pripremiti i godišnje izvješće. Izuzetak su samo mali poduzetnici. Ova obveza propisana je odredbama Zakona o računovodstvu i Zakona o trgovačkim društvima. Propisani sadržaj ovog izvješća ukazuje na činjenicu da je značajan broj informacija koje se objavljuju u bilješkama uz financijske izvještaje obvezno objaviti i u godišnjem izvješću. U nastavku su prikazane zakonske odredbe povezane s problematikom sastavljanja godišnjeg izvješća, kao i jedan mogući primjer ovog izvješća.

1. ZAKON O RAČUNOVODSTVU

Odredbama čl. 18. Zakona o računovodstvu (Nar. nov., br. 109/07.) propisana je obveza poduzetnika za izradu godišnjeg izvješća. Godišnje izvješće treba obuhvatiti objektivan prikaz razvoja i rezultata poslovanja poduzetnika i njegovog položaja, zajedno s opisom glavnih rizika i neizvjesnosti s kojima se on suočava, te obavijesti o zaštiti okoliša i o radnicima ako je to potrebno za razumijevanje razvoja, rezultata poslovanja poduzetnika i njegova položaja.[1]

Sadržaj godišnjeg izvješća mora sadržavati:[2]

1. sve značajne događaje nakon kraja poslovne godine,
2. vjerojatan budući razvoj društva,
3. aktivnosti istraživanja i razvoja,
4. informacije o otkupu vlastitih dionica,
5. postojanje podružnica društva,
6. koje financijske instrumente koristi ako je to značajno za procjenu financijskog položaja i uspješnosti poslovanja,
7. ciljeve i politike društva vezane za upravljanje financijskim rizicima, zajedno s politikom zaštite svake značajnije vrste prognozirane transakcije za koju se koristi zaštita,[3]
8. izloženost društva cjenovnom riziku, kreditnom riziku, riziku likvidnosti i riziku novčanog toka.

Prema stavku 3. veliki poduzetnici, kao i oni čije dionice ili dužnički vrijednosni papiri su uvršteni na organizirano tržište vrijednosnih papira moraju u godišnjem izvješću prikazati pravila korporativnog upravljanja koja koriste.

Prema odredbama članka 18. stavka 5. Zakona godišnje izvješće čuva se 11 godina.

[1] Čl. 18. st. 1. Zakona o računovodstvu.

[2] Čl. 18. st. 2. Zakona o računovodstvu.

[3] Ovdje valja voditi računa o odredbama čl. 7. i 8. Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi (Nar. nov., br. 108/12., 144/12.) koje uređuju obveze uprave u upravljanju rizicima. Naime, procedure i mjere koje uprava poduzima na temelju ovog Zakona trebale bi biti usklađene s objavama u godišnjem izvješću za pojedinu poslovnu godinu.

2. ZAKON O TRGOVAČKIM DRUŠTVIMA

2.1. Pojedinačno godišnje izvješće

Zakon o trgovačkim društvima (Nar. nov., br. 111/93., 34/99., 121/99. - vjerodostojno tumačenje, 52/00. - Odluka USRH, 118/03., 107/07., 146/08., 137/09., 152/11. - pročišćeni tekst, 111/12.) u članku 250.a propisuje obvezu uprave društva da jednom godišnje u pisanom obliku podnese glavnoj skupštini izvješće o stanju društva. Stavak 2. i 3. navedenog članka propisuju sadržaj godišnjeg izvješća. Prema navedenim odredbama u godišnjem izvješću o stanju društva mora se korektno prikazati najmanje razvitak i rezultat poslovanja društva te financijsko stanje u kome se ono nalazi uz opis glavnih rizika i nesigurnosti kojima je izloženo. To mora biti uravnotežen prikaz i potpuna analiza razvoja i rezultata poslovanja te položaja društva u skladu s opsegom i složenošću njegova poslovanja. U mjeri u kojoj je to potrebno za razumijevanje razvoja, rezultata poslovanja i financijskog položaja društva analiza mora uključiti financijske, a ako je to potrebno, i druge pokazatelje koji se odnose na pojedine poslove uključujući i obavijesti o zaštiti okoliša i o radnicima. Kada je to potrebno, u analizi se mora dodatno objasniti iznose navedene u godišnjim financijskim izvješćima. U izvješću se moraju prikazati i:[4]

a) svi važniji poslovni događaji koji su se pojavili nakon proteka poslovne godine,
b) očekivani razvoj društva u budućnosti,
c) djelovanje društva na području istraživanja i razvoja,
d) obavijesti o stjecanju vlastitih dionica društva,
e) postojanje podružnica društva,
f) podaci o upotrebi financijskih instrumenata te podaci važni za prosudbu stanja imovine društva, njegovih obveza, financijskog položaja, dobiti i gubitka, ciljeva upravljanja financijskim rizicima i politikama uključujući i politiku poduzimanja mjera zaštite od gubitka u pojedinim važnijim vrstama predviđenih poslova koji se posebno računovodstveno iskazuju kao i izloženost društva cjenovnom riziku, kreditnom riziku, riziku likvidnosti i riziku tijeka gotovine.

[4] Čl. 250.a st. 3. Zakona o trgovačkim društvima.

Izjava o primjeni kodeksa korporativnog upravljanja za društva koja kotiraju na uređenom tržištu vrijednosnih papira sastavni je dio izvješća[5], a uprava i nadzorni, odnosno upravni odbor društva dionicama kojeg se trguje na uređenom tržištu vrijednosnih papira dužni su osigurati da uprava društva u posebnom odjeljku godišnjeg izvješća o stanju društva navede najmanje:[6]

a) podatke o kodeksu korporativnog upravljanja koji ga obvezuje i/ili o kodeksu korporativnog upravljanja koje društvo dobrovoljno primjenjuje i/ili o praksi korporativnog upravljanja koju primjenjuje izvan onoga što se traži propisima te podatke o tome gdje su objavljeni odgovarajući kodeksi korporativnog upravljanja odnosno praksa korporativnog upravljanja koju primjenjuje;
b) odstupa li društvo od kodeksa korporativnog upravljanja navedenih pod a) i objašnjenja u kojem to dijelu čini te razloge tog odstupanja;
c) opis osnovnih obilježja provođenja unutarnjeg nadzora u društvu i upravljanja rizicima u odnosu na financijsko izvještavanje;
d) podatke o značajnim neposrednim i posrednim imateljima dionica u društvu, uključujući posredno držanje dionica u piramidalnim strukturama i uzajamnim udjelima, imateljima vrijednosnih papira s posebnim pravima kontrole i opisom tih prava, ograničenjima prava glasa kao što su ograničenja prava glasa na određeni postotak ili broj glasova, vremenska ograničenja za ostvarenje prava glasa ili slučajevi u kojima su u suradnji s društvom financijska prava iz vrijednosnih papira odvojena od držanja tih papira, pravilima o imenovanju i opozivu imenovanja članova uprave odnosno upravnog odbora i izmjeni statuta, o ovlastima članova uprave odnosno upravnog odbora posebice o ovlastima da izdaju dionice društva ili stječu vlastite dionice;
e) podatke o sastavu i djelovanju uprave i nadzornog, odnosno upravnog odbora i njihovih pomoćnih tijela.

Za društva s ograničenom odgovornošću obveza godišnjeg izvješća o stanju društva uređena je člankom 431.a Zakona o trgovačkim društvima. Prema navedenom članku na godišnje izvješće društva s ograničenom odgovornošću primjenjuju se prethodno navedene odredbe o sastavljanju ovog izvješća za dioničko društvo.

Prema odredbama čl. 86. Zakona određeno je da javna trgovačka društva nisu dužna sastavljati godišnje izvješće o stanju društva ukoliko se prema računovodstvenim propisima smatra malim poduzetnikom. Ista odredba sadržana je i u čl. 250.a st. 1. prema kojoj društva koja se prema računovodstvenim propisima smatraju malim poduzetnikom nisu dužna sastaviti ovo izvješće. Iznimno, ostavljena je mogućnost da se Statutom društva propiše obveza sastavljanja i donošenja ovog izvješća. Kako je odredbama čl. 431.a i 431.b propisano da se za godišnje izvješće društva s ograničenom odgovornošću primjenjuju odredbe članaka 250.a i 250.b proizlazi da ista mogućnost ne sastavljanja godišnjeg izvješća vrijedi i za ona društva s ograničenom odgovornošću koja se prema propisima o računovodstvu smatraju malim poduzetnicima.

[5] Čl. 250.a st. 4. Zakona o trgovačkim društvima.

[6] Čl. 272.p. Zakona o trgovačkim društvima.

2.2. Konsolidirano godišnje izvješće

Zakon o trgovačkim društvima predviđa i sastavljanje konsolidiranog godišnjeg izvješća. Obveza sastavljanja ovog izvješća propisana je čl. 250.b za dionička društva, odnosno čl. 431.b za društvo s ograničenom odgovornošću.[7]

Prema odredbama čl. 250.b uprava vladajućeg društva sa sjedištem u Republici Hrvatskoj, ovisna društva kojega imaju sjedište u toj zemlji ili izvan nje[8], mora glavnoj skupštini podnijeti pisano konsolidirano godišnje izvješće društva ako su jedno ili više o njemu ovisnih društava društva kapitala. Pri tome godišnje izvješće mora sadržavati sve podatke kao i pojedinačno godišnje izvješće i dodatno broj i nominalni iznos, a ako su izdane dionice bez nominalnog iznosa knjigovodstvena vrijednost svih dionica vladajućeg društva koje drži ono samo, o njemu ovisna društva ili osoba koja djeluje u svoje ime, a za račun tih društava.[9]

Čl. 250.b st. 4. Zakona predviđa mogućnost da se konsolidirano godišnje izvješće i izvješće o stanju društva podnesu kao jedno izvješće.

3. USPOREDBA ZAHTJEVA ZOR-a I ZTD-a

Kako je problematika sastavljanja godišnjeg izvješća predviđena odredbama dvaju Zakona pojavljuju se određene razlike u sadržaju ovog izvješća. U nastavku su prikazane razlike o kojima je potrebno voditi računa pri sastavljanju ovog izvješća.

3.1. Objava informacija o kodeksu korporativnog upravljanja

Zakon o računovodstvu:

- svi veliki poduzetnici i poduzetnici čije dionice ili dužnički vrijednosni papiri su uvršteni na organizirano tržište vrijednosnih papira

Zakon o trgovačkim društvima:

- dioničko društvo čijim dionicama se trguje na uređenom tržištu vrijednosnih papira.

3.2. Sadržaj godišnjeg izvješća

Obvezni sadržaj godišnjeg izvješća prema zahtjevima Zakona o računovodstvu i Zakona o trgovačkim društvima je, kako je već prikazano, jednak. Međutim, kako se navedene informacije objavljuju i u bilješkama, prema zahtjevima standarda financijskog izvještavanja u nastavku je prikazana usporedba sadržaja godišnjeg izvješća po oba zakona i naznaka standarda financijskog izvještavanja koji zahtijevaju objavu identičnih/sličnih informacija. Treba napomenuti, da su zahtjevi standarda financijskog izvještavanja puno opsežniji tako da informacije u godišnjem izvješću predstavljaju svojevrsni sažetak informacija obuhvaćenih u bilješkama.

[7] Kao i kod pojedinačnog godišnjeg izvješća, članak 431.b za d.o.o. sadrži samo odredbu o primjeni zahtjeva za dionička društva iz čl. 250.a.

[8] Ovdje je očito došlo do pogreške u pisanju Zakona. Naime, ovdje bi vjerojatno trebalo pisati „imaju sjedište u Republici Hrvatskoj ili izvan nje“.

[9] Čl. 250.b st. 3. t. d) Zakona o trgovačkim društvima.

Zakon o računovodstvu	Zakon o trgovačkim društvima	Standardi financijskog izvještavanja	
		MSFI	HSFI
Sve značajne događaje nakon kraja poslovne godine	Svi važniji poslovni događaji koji su se pojavili nakon proteka poslovne godine	MRS 10	HSFI 4
Vjerojatan budući razvoj društva	Očekivani razvoj društva u budućnosti	MRS 1	HSFI 1 (samo srednji poduzetnici)
Aktivnosti istraživanja i razvoja	Djelovanje društva na području istraživanja i razvoja	MRS 38	HSFI 5
Informacije o otkupu vlastitih dionica	Obavijesti o stjecanju vlastitih dionica društva	MRS 1 MRS 32	HSFI 1 HSFI 12
Postojanje podružnica društva	Postojanje podružnica društva	MSFI 8 MRS 27 MRS 28 MRS 31	HSFI 2
Koje financijske instrumente koristi ako je to značajno za procjenu financijskog položaja i uspješnosti poslovanja	Podaci o upotrebi financijskih instrumenata te podaci važni za prosudbu stanja imovine društva, njegovih obveza, financijskog položaja, dobiti i gubitka, ciljeva upravljanja financijskim rizicima i politikama uključujući i politiku poduzimanja mjera zaštite od gubitka u pojedinim važnijim vrstama predviđenih poslova koji se posebno računovodstveno iskazuju kao i izloženost društva cjenovnom riziku, kreditnom riziku, riziku likvidnosti i riziku tijeka gotovine	MRS 32 MRS 39 MSFI 7	HSFI 9 HSFI 11 HSFI 12 HSFI 13 U slučaju korištenja instrumenta zaštite potrebno je objaviti informacije prema zahtjevima MSFI
Ciljeve i politike društva vezane za upravljanje financijskim rizicima, zajedno s politikom zaštite svake značajnije vrste prognozirane transakcije za koju se koristi zaštita			
Izloženost društva cjenovnom riziku, kreditnom riziku, riziku likvidnosti i riziku novčanog toka			

1. Primjer godišnjeg izvješća

Opis poslovanja i rezultat za 2012. godinu

XYZ je društvo s ograničenom odgovornošću (dalje: Društvo) za trgovinu i proizvodnju metalnih predmeta. Društvo je osnovano u lipnju 1993. godine, OIB 12345678901. Sjedište Društva nalazi se u Ulici Jakova Gotovca 1, Zagreb.

Osnovne djelatnosti Društva, temeljem upisa u Trgovačkom sudu jesu:

- *Kupnja i prodaja robe;*
- *Ostale poslovne djelatnosti;*
- *Proizvodnja metalnih predmeta.*

Društvo prodaje svoje proizvode na domaćem i inozemnom tržištu. Kontinuirano društvo ulaže znatna sredstva u svoj razvoj i kontinuirano usavršavanje svojih proizvodnih procesa. U 2012. godini društvo je ostvarilo ukupne prihode od 28.381 tisuća kuna, što je porast od 21% u odnosu na 2011. godinu, što je izravna posljedica ugovaranja izgradnje kompleksnijih proizvoda. Istovremeno, ukupni rashodi su iskazani u 2012. godini u iznosu od 26.955 tisuća kuna, što predstavlja porast od 23% u odnosu na 2011. godinu.

Ovakvo kretanje ukupnih prihoda i rashoda odrazilo se i na dobit društva. Društvo je za 2012. godinu iskazalo neto dobit u iznosu 1.122 tisuće kuna, što je smanjenje u odnosu na 2011. godinu, kada je iskazana neto dobit 1.700 tisuća kuna, za 578 tisuća kuna, odnosno za 34%.

U 2012. godini društvo nije imalo značajnijih ulaganja u dugotrajnu imovinu. Istovremeno, su u 2012. godini zaposlena 3 djelatnika, i to na području projektiranja.

Značajni poslovni događaji nakon kraja poslovne godine

Tijekom veljače 2013. godine društvo je sklopilo ugovor s novim kupcem koji bi trebao imati značajan utjecaj na ostvarivanje prihoda u razdoblju od 2013. do 2016. godine.

Nije bilo drugih značajnijih događaja od kraja poslovne godine do datuma sastavljanja ovog izvješća.

Plan razvoja

Društvo i u 2013. godini nastavlja restrukturiranje započeto u 2011. godini s ciljem povećanja efikasnosti i poboljšanja ostvarenih rezultata. Primarni cilj odnosi se na prihvaćanje novih tehnologija i izradu kompleksnijih projekata koji omogućavaju ostvarivanje boljih cijena na tržištu. Konačni cilj je repozicioniranje društva na domaćem i međunarodnom tržištu u cilju ostvarenja dugoročnih ciljeva rasta. Zbog recesije u gospodarstvu cijena kapitala nije povoljna za daljnje investicije. Stoga uprava za 2013. godinu ne planira značajne dodatne investicije. Cilj je dovršiti započete investicije.

Izloženost rizicima i upravljanje rizicima

Društvo je izloženo raznim financijskim rizicima koji su povezani s valutnim, kamatnim, kreditnim i rizikom likvidnosti. Društvo prati navedene rizike i nastoji umanjiti njihov potencijalni utjecaj na financijsku izloženost društva. Društvo ne koristi derivativne financijske instrumente za aktivnu zaštitu od izloženosti financijskom riziku.

Valutni rizik

Društvo je izloženo riziku promjene tečajeva inozemnih valuta prilikom nabavki, prodaje i uzimanja kredita koji su denominirani u stranim valutama, prvenstveno u EUR. Valutni rizik prisutan je zbog mogućih promjena tečajeva stranih valuta.

Kreditni rizik

Financijska imovina koja potencijalno može izložiti društvo kreditnom riziku obuhvaća potraživanja od kupaca i danih kredita. Pri vrednovanju ove imovine u obzir se uzima procjena naplativosti. Kreditni rizik vezan za potraživanja od kupaca je ograničen zbog rasprostranjenosti tih potraživanja po raznim zemljopisnim područjima i kupcima. Kreditni limiti kupaca redovito se provjeravaju i usklađuju.

Rizik likvidnosti

Upravljanje rizikom likvidnosti podrazumijeva održavanje dostatne količine novca te osiguravanje raspoloživosti financijskih sredstava kroz ugovaranje kredita.

Dr. sc. Ivan ČEVIZOVIĆ, HZRIF, Zagreb

Mr. sc. MILJENKA CUTVARIĆ

Stručni članak UDK 657.2

Računovodstveno praćenje i obračun poreza u djelatnosti ugostiteljstva

Prema izmjenama Zakona o porezu na dodanu vrijednost (Nar. nov., br. 22/12.)., od 1. siječnja 2013. godine usluge pripremanja i posluživanja hrane, bezalkoholnog pića i napitaka te piva i vina u ugostiteljskim objektima, oporezuje se stopom od 10%. Time je izjednačen porezni status usluga prehrane s uslugama smještaja koje se oporezuju sniženom stopom još od 1. siječnja 2006. godine. U članku autorica daje primjere obračuna poreza na dodanu vrijednost i poreza na potrošnju pića u ugostiteljskim objektima te primjere računovodstvenog praćenja ugostiteljskih usluga smještaja i prehrane.

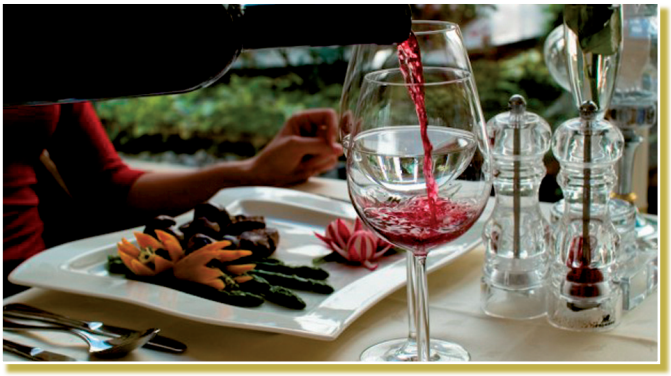

1. UVOD

Ugostiteljska djelatnost obuhvaća pripremanje hrane i pružanje usluga prehrane, pripremanje i usluživanje pića i napitaka i pružanje usluga smještaja. U djelatnost ugostiteljstva spada i pripremanje hrane za potrošnju na drugom mjestu sa ili bez usluživanja (u prijevoznom sredstvu, na priredbama i sl.) i opskrba tom hranom (catering). Prema Zakonu o porezu na dodanu vrijednost (Nar. nov., br. 47/95. - 136/12.), stope PDV-a od 10% primjenjuje se za usluge prehrane još od 1. siječnja 2006., a za usluge prehrane i posluživanja pića (osim alkoholnog pića) od 1. siječnja 2013. godine. Zbog činjenice da se u istoj djelatnosti primjenjuju različite porezne stope (snižena 10%, standardna stopa 25%, te općinski porez na potrošnju), porezni obveznici trebaju posebnu pozornost posvetiti njegovom pravilnom obračunavanju i plaćanju. U nastavku članka dani su primjeri obračuna PDV-a i poreza na potrošnju, ovisno o vrstama ugostiteljskih usluga te primjeri knjiženja pojedinih poslovnih događaja karakterističnih za ugostiteljsku djelatnost.

2. OPOREZIVANJA UGOSTITELJSKIH USLUGA

2.1. Oporezivanje usluga smještaja

Na usluge smještaja ili smještaja s doručkom, usluge polupansiona ili punog pansiona u svim vrstama komercijalnih ugostiteljskih objekata primjenjuje se stopa PDV-a 10% sukladno čl. 10a. Zakona o PDV-u.

Komercijalni ugostiteljski objekti, sukladno članku 60. stavak 2. Pravilnika o porezu na dodanu vrijednost (Nar. nov., br. 149/09. - 146/12.), u kojima se usluga smještaja oporezuje sniženom stopom mogu biti:

- hoteli, apart-hoteli,
- turistička naselja i turistički apartmani,
- pansioni,
- guest-hause,
- kampovi, kamp naselja, kampirališta,
- kuće za odmor, sobe za iznajmljivanje, apartmani i studio-apartmani,
- prenoćišta,
- odmarališta,
- hosteli, planinarski domovi, lovački domovi,
- objekti za robinzonski smještaj,
- plovni objekti - brodovi ili brodice koji su prilagođeni i opremljeni za višednevni boravak posade i turista na krstarenjima i kružnim putovanjima.

Pod **uslugama smještaja u kampu koje se oporezuju stopom 10%** podrazumijevaju se sve usluge koje kamp pruža sukladno propisima koji uređuju ovu vrstu usluga smještaja. Smještaj u kampu među ostalim obuhvaća priključak struje, vode, odvod, parcelu za šator odnosno kamp prikolicu i slično pa se na sve navedene usluge primjenjuje stopa 10%, kao na jedinstvenu uslugu smještaja u kampu.

Porezna stopa 10% primjenjuje se i na agencijske usluge (agencijske provizije) za usluge smještaja ili smještaja s doručkom, polupansiona ili punog pansiona u svim vrstama navedenih komercijalnih ugostiteljskih objekata.

Ako se gostu uz uslugu smještaja i prehrane, pružaju i neke dodatne usluge, kao npr. razni tečajevi plivanja, skijanja na vodi, ronjenja, učenja jezika, korištenje sportskih terena, organiziranje izleta, transfera i sl., ove se usluge oporezuju stopom 25%.

Ako je turistički aranžman ugovoren kao "all inclusive" u koje je uključena usluga smještaja, hrane, pića, upotreba sportskih terena i slično oporezuje se stopom 10%, sukladno mišljenju Ministarstva financija, klasa: 410-19/05-01/327, ur. br.: 513-07-21-01/06-4., od 9. kolovoza 2006.

Kada hotel s turističkim agencijama sklapa **ugovore o fiksnom zakupu** i u ovom slučaju se primjenjuje stopa 10% jer se radi samo o načinu ugovaranja prodaje usluge smještaja, a ne o uslugama najma.[1]

➢ **Porezna osnovica za obračun PDV-a na usluge smještaja**

Porezna osnovica za obračun PDV na usluge smještaja je naknada za obavljenu uslugu. U osnovicu ne ulaze:

- boravišna pristojba kao iznos koji je naplaćen u ime i za račun turističke zajednice i predstavlja prolaznu stavku,
- popusti iskazani na računu.

Prema odredbama članka 15. Zakona o PDV-u, na računu treba iskazati:

- iznos naknade razvrstane po poreznoj stopi,
- iznos poreza razvrstan po poreznoj stopi, te
- zbrojni iznos naknade i poreza.

Za oslobođene isporuke, na računu treba navesti osnovu poreznog oslobođenja - poziv na odredbu Zakona temeljem koje se primjenjuje porezno oslobođenje.

Prema navedenome, na računu za ugostiteljske usluge treba navesti vrijednost usluge koja podliježe stopi 10% odnosno 25%, a posebno iznos koji kao prolazna stavka ne ulazi u poreznu osnovicu.

Tako za boravišnu pristojbu na računu treba navesti da se radi o prolaznoj stavki koja temeljem članka 8. stavka 1. Zakona, ne ulazi u osnovicu za obračun PDV-a. Iznos boravišne pristojbe ne evidentira se u Knjizi I-RA.

Na računu koji se gostu izdaje na recepciji za uslugu smještaja s dodatnim uslugama za koje se po želji gosta "tereti soba" (tzv. "hotel kredit"), potrošnja u restoranu, aperitiv baru, wellness centru i slično iskazuje se kao prolazna stavka. Naime, račun se izdaje na mjestu potrošnje (restoran, aperitiv bar, wellness i sl.), s propisanim sadržajem, ali se naplaćuje na recepciji u trenutku odlaska gosta. Fiskalizacija računa obavlja se u trenutku njegove naplate gotovinom odnosno karticom na recepciji. Porez na dodanu vrijednost i porez na potrošnju obračunava se na mjestu potrošnje, a na računu na recepciji trošak restorana, aperitiv bara, wellnessa i slično, iskazuje se kao iznos naplaćen u niihovo ime i za njihov račun (prolazna stavka koja ne podliježe oporezivanju temeljem članka 8. st. 1. Zakona o PDV-u).

Ako se na računu gostu posebno iskazuje naknada za osiguranje u hotelu, obzirom da se ne radi o polici osiguranja koja je sklopljena u ime i za račun gosta, nego o troškovima osiguranja za sve goste u hotelu[2], ova naknada ne može biti prolazna stavka nego ona predstavlja dio naknade za uslugu smještaja koja podliježe oporezivanju.

2.2. Oporezivanje usluga prehrane i pića

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dodanu vrijednost (Nar. nov., br. 22/12.), izmijenjen je članak 10.a, prema kojemu se od 1. siječnja 2013. porez na dodanu vrijednost plaća po stopi od 10%, i na usluge prehrane i pića (osim alkoholnog pića) u ugostiteljskim objektima. Primjena stope 10% na ugostiteljske usluge detaljnije je određena člankom 60. stavak 2. točka b) Pravilnika o porezu na dodanu vrijednost[3] pa se snižena stopa primjenjuje na:

- usluge **pripremanja hrane** i obavljanje usluga prehrane u ugostiteljskim objektima te
- pripremanje i usluživanje **bezalkoholnih pića i napitaka, vina i piva.**

Uslugama pripremanja hrane i obavljanja usluga prehrane na koje se može primijeniti stopa 10%, smatra se samo isporuka hrane u ugostiteljskom objektu, ali ne i prodaja putem dostave.[4] Za pripremljenu hranu i piće koja se ne konzumira u ugostiteljskom objektu, obzirom da ne postoji dodatna usluga (posluživanje, pribor za jelo, pospremanje i sl.), nije predviđena primjena stope 10%. Kod "catering" usluga, stopa 10% može se primijeniti samo ako uz isporuku hrane postoji i dodatna usluga (usluga konobara, davanje pribora za jelo, postavljanje stolova i sl.).[5]

Usluge pripremanja jela koja se koriste za brzu konzumaciju (npr. razne vrste burgera, topli i hladni sendviči, hot dog, hrenovke) u objektima jednostavnih brzih usluga u kojima se usluživanje u pravilu vrši radi konzumiranja u hodu ili na drugom mjestu ne može se primijeniti stopa 10%.

Stopa 10% može se primijeniti samo za pripremanje hrane i njezino usluživanje u ugostiteljskim objektima koji su kao takvi definirani Zakonom o ugostiteljskoj djelatnosti (Nar. nov., br. 138/06. - 50/12.) kao posebnim propisom, što znači da moraju imati **rješenje o ispunjavanju minimalnih uvjeta za obavljanje ugostiteljske djelatnosti.**

Stopa 10% primjenjuje se i u ugostiteljskim objektima klupskog tipa (klub), u kojima se ugostiteljske usluge pružaju samo određenoj skupini gostiju (članovima kluba). Poslovanje klubova također je uređeno Zakonom o ugostiteljskoj djelatnosti. Međutim, odredbe Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti, kako je to navedeno u članku 5., **ne odnose se na** pripremanje i usluživanje toplih i hladnih napitaka, bezalkoholnih pića i jela koje pravne i fizičke osobe organiziraju za potrebe svojih djelatnika i svojih članova u svojim poslovnim prostorijama i prostorima (radnički restorani, kantine). Navedeni objekti ne smatraju se ugostiteljskim objektima pa se na hranu i piće koje se poslužuje u njima ne može primijeniti snižena stopa, odnosno ako usluge

[1] Kako je u slučaju fiksnog zakupa bilo dvojbi koju stopu treba primijeniti napominje se da je, Samostalna služba za drugostupanjski upravni postupak na žalbu poreznog obveznika vezano za primjenu porezne stope kod ugovora s jamstvom punjenja, uvažila žalbu i prihvatila primjenu stope 10%.

[2] Prema članku 9. st. 1. t. 11. Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti, gosti u ugostiteljskim objektima za smještaj moraju biti osigurani od posljedica nesretnog slučaja.

[3] Nar. nov., br. 149/09. - 64/12.

[4] Prema izmjenama Pravilnika o PDV-u (Nar. nov., br. 146/12.).

[5] Detaljnije vidjeti pismo Središnjeg ureda Porezne uprave, klasa: 410-01/12-01/3420, ur. broj: 513-07-21-01/12-1, od 20. prosinca 2012.

pružaju subjekti koji su obveznici poreza na dodanu vrijednost, usluge se oporezuju stopom 25%.

Međutim, ako ovi objekti imaju rješenje o ispunjavanju minimalnih uvjeta za neku od vrsta ugostiteljskih objekata propisanih Pravilnikom o razvrstavanju i minimalnim uvjetima ugostiteljskih objekata iz skupina "Restorani", "Barovi", "Catering objekti" i "Objekti jednostavnih usluga" (Nar. nov., br. 82/07. 82/09. i 75/12.), na njih se u pogledu obavljanja ovih usluga odnosi Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti. U ovom slučaju može se primijeniti stopa 10% jer se radi o pružanju ugostiteljskih usluga prema posebnim propisima.

➢ **Agencijska provizija na usluge prehrane i pića**

Na agencijske usluge (agencijsku proviziju) za usluge prehrane i pića nije propisana primjena snižene stope, pa kada turističke agencije posreduju u prodaji ovih usluga u tuđe ime i za tuđi račun i za svoju uslugu zaračunavaju proviziju ista se oporezuje stopom 25%. Ako agencija posluje u svoje ime a za račun ugostitelja smatra se sukladno članku 4. Zakona o PDV-u, da je sama primila i obavila te usluge pa u ovom slučaju i agencija primjenjuje stopu 10%.

3. OPĆINSKI/GRADSKI POREZ NA POTROŠNJU PIĆA U UGOSTITELJSKIM OBJEKTIMA

Na usluge prodaje alkoholnih i bezalkoholnih pića u ugostiteljskim objektima, osim poreza na dodanu vrijednost u većini općina plaća se i općinski porez na potrošnju. Mogućnost uvođenja poreza na potrošnju propisana je Zakonom o financiranju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (Nar. nov., br. 117/93. - 25/12.). Prema čl. 31. ovoga Zakona, općine/gradovi mogu kao vlastiti izvor prihoda uvesti porez na potrošnju po stopi najviše 3%. Obračun i način plaćanja poreza na potrošnju uređuje se odlukom općine/grada na području na kojem se nalazi ugostiteljski objekt.[6]

Općinski porez na potrošnju može se uvesti samo za promet pića, dok se na ostali promet (hrana i napici) plaća samo PDV pa ugostitelji za utvrđivanje obveze PDV-a i poreza na potrošnju moraju ostvareni promet pratiti po različitim poreznim grupama ovisno o obvezi primjene pojedine vrste poreza. Ugostiteljske usluge od 1. siječnja 2013. godine dijele se na sljedeće porezne grupe:

PDV 10%	PDV 10% + OPĆINSKI POREZ	PDV 25% + OPĆINSKI POREZ	PDV 25%
• smještaj • usluge prehrane - hrana, napici, kava, čaj, kava s mlijekom, kakao, capuccino, • voda i prirodni voćni sokovi (prema pojedinim općinskim odlukama i mineralna voda)	• bezalkoholno piće • vino • pivo	• žestoka alkoholna pića • kokteli koji sadrže žestoka alkoholna pića	• ostale usluge (fitness, sauna, tenis, škola ronjenja i sl.) • prodaja trgovačke robe (cigarete, konfekcionirani sladoled, razglednice)

Osnovica za obračun poreza na potrošnju pića je prodajna cijena pića bez poreza na dodanu vrijednost. Isto tako osnovica za obračun PDV-a je cijena bez poreza na potrošnju, pa se iz prodajne cijene porezna obveza utvrđuje primjenom odgovarajućih preračunanih stopa, ovisno o tome sadrži li prodajna cijena oba ili samo jedan porez. U slučaju da je općina propisala porez na potrošnju u visini 3% preračunane stope za promet pića od 1. siječnja 2013. su sljedeće:

Preračunane stope od 1. 1. 2013.
(ako je općinski porez 3%)

Stopa PDV-a	Stopa poreza na potrošnju	Preračunana stopa PDV-a[7]	Preračunana stopa poreza na potrošnju[8]
10%	-	9,0909%	-
10%	3%	8,8496%	2,6549%
25%	3%	19,53125%	2,34375%
ako ugostitelj nije obveznik PDV-a	3%		2,9126%

4. OBVEZA ISTICANJA CIJENA USLUGA I IZDAVANJA RAČUNA TE NJEGOVA FISKALIZACIJA

Prema odredbama članka 9. Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti, ugostitelj je dužan vidno istaknuti cijene usluga koje se nude, na način dostupan gostima i pridržavati se istaknutih cijena. Ugostitelj je obvezan izdati gostu račun za svaku pruženu ugostiteljsku uslugu s naznakom vrste, količine i cijene pruženih usluga, odnosno odobrenog popusta, a kod pružanja usluga smještaja u računu treba navesti i iznos boravišne pristojbe. Obveza izdavanja računa propisana je i člankom 15. Zakona o PDV-u, te člankom 23. stavak 4. Zakona o porezu na dohodak (Nar. nov., br. 177/04. - 22/12.).

Račun za ugostiteljsku uslugu mora sadržavati minimalno podatke propisane člankom 15. Zakona o PDV-u, ako je ugostitelj obveznik poreza na dodanu vrijednost, te člankom 38. stavak 7. Pravilnika o porezu na dohodak (Nar. nov., br. 95/05. - 61/12.) za ugostitelja obveznika poreza na dohodak koji nije obveznik poreza na dodanu vrijednost. Osim navedenih propisa, sadržaj gotovinskog računa od 15. prosinca 2012., propisan je i člankom 52. a. Općeg poreznog zakona.

Ugostitelji su obveznici provođenja postupka fiskalizacije kod izdavanja računa za gotovinski promet već od 1. siječnja 2013. godine, pa račun mora imati i podatke propisane člankom 9. Zakona o fiskalizaciji u prometu gotovinom.[9] **Gotovinski račun ugostitelja**, sukladno Zakonu o PDV-u i Zakonu o fiskalizaciji u prometu gotovinom, **treba sadržavati podatke:**

[6] Detaljnije se može pročitati u članku M. Cutvarić, Obračun PDV-a i poreza na potrošnju u ugostiteljstvu od 1. siječnja 2013. g. u RIF-u br. 12/12.

[7] $$\textbf{Preračunana stopa za PDV} = \frac{100 \times \text{PDV}}{100 + \text{zbrojna stopa PDV-a i poreza na potrošnju}}$$

[8] $$\textbf{Preračunana stopa za porez na potrošnju} = \frac{100 \times \text{porez na potrošnju}}{100 + \text{zbrojna stopa PDV-a i poreza na potrošnju}}$$

[9] Nar. nov., br. 133/12.

1. broj i datum izdavanja,
2. vrijeme izdavanja računa (sat i minutu),
3. oznaku operatera (osobe) na naplatnom uređaju,
4. oznaku načina plaćanja računa - novčanice, kartica, ček, transakcijski račun, ostalo,
5. ime (naziv) adresu, i OIB ugostitelja, te naznaku mjesta gdje je usluga obavljena (broj poslovnog prostora),
6. vrstu i količinu obavljenih usluga (nazivi prema cjeniku ugostiteljskih usluga),
7. iznos naknade i poreza razvrstani po poreznoj stopi,
8. Jedinstveni identifikator računa (JIR), i
9. Zaštitni kod izdavatelja obveznika fiskalizacije.

Prema odredbama članka 15. stavak 6. Zakona o PDV-u, na gotovinskom računu se ne mora posebno iskazivati osnovica i iznos PDV-a, te iznos poreza na potrošnju. Međutim, skreće se pozornost na odredbe Pravilnika o fiskalizaciji u prometu gotovinom (Nar. nov., br. 146/12.) prema kojemu je u dijelu ***Podatkovni skup zahtjeva za račun***, propisano da račun treba imati podatak o iznosu porezne stope, iznosu osnovice i iznosu poreza.

Na negotovinskom računu (R-1 ili R-2) člankom 15. stavak 3. Zakona o PDV-u, propisana je obveza iskazivanja porezne osnovice i iznosa PDV-a, dok za porez na potrošnju takva obveza nije propisana.

Računi obveznika poreza na dohodak koji nije obveznik PDV-a obvezno sukladno članku 38. Pravilnika o porezu na dohodak i članku 9. Zakona o fiskalizaciji, trebaju sadržavati najmanje sljedeće podatke::

1. podatke o izdavatelju (naziv radnje, podatke o vlasniku odnosno nositelju zajedničke djelatnosti, a osobito ime i prezime, OIB, adresu prebivališta ili uobičajenog boravišta, o poslovnoj jedinici ako je promet obavljen preko poslovne jedinice),
2. broj i datum izdavanja računa,
3. vrijeme izdavanja računa (sat i minutu),
4. oznaku operatera (osobe) na naplatnom računu,
5. oznaku načina plaćanja - novčanice, kartica, ček, transakcijski račun, ostalo,
6. naziv robe ili usluge,
7. jediničnu cijenu i ukupni iznos računa,
8. Jedinstveni identifikator računa (JIR), i
9. zaštitni kod izdavatelja obveznika fiskalizacije.

Ugostitelj koji nije obveznik PDV-a ne smije izdati račun s posebno iskazanim porezom, već samo iznos naknade, a na računu treba naznačiti da nije u sustavu PDV-a. U ovom slučaju na računu može biti napomena:

"Oslobođeno PDV-a temeljem članka 22. Zakona o PDV-u." ili *"PDV nije obračunan temeljem članka 22. Zakona o PDV-u".*

Skreće se pozornost da se u pojedinim slučajevima nadzora kod obrtnika zahtijevalo da račun obrtnika (bez obzira je li ili nije obveznik PDV-a) **u dijelu podataka o izdavatelju računa obvezno sadrži:**

- naziv radnje,
- podatke o vlasniku odnosno nositelju zajedničke djelatnosti, i to ime i prezime, OIB, adresu prebivališta ili uobičajenog boravišta, tj. privatnu adresu vlasnika obrta, te
- podatke o poslovnoj jedinici ako je promet obavljen preko poslovne jedinice.

5. POREZNE EVIDENCIJE I PRIMJERI KNJIŽENJA POSLOVNIH DOGAĐAJA

Za utvrđivanje obveze PDV-a te općinskog poreza na potrošnju porezni obveznik - ugostitelj mora u svojoj poreznoj evidenciji osigurati podatke o prometu koji podliježe porezu po stopi 10%, po stopi 25% te o prometu koji se oporezuje porezom na potrošnju. Naime, općinski porez na potrošnju plaća se samo na dio prometa stoga porezni obveznik koji pruža usluge smještaja te uslužuje hranu i piće, mora osigurati podatke o prometu po poreznim grupama prema primjeru prikazanom u naslovu 3.

Temeljem odredbi Općeg poreznog zakona (Nar. nov., br. 147/08. i 136/12.) porezni obveznik mora osigurati evidenciju o dnevnom gotovinskom prometu. Ova se evidencija temeljem članka 56. stavak 5. mora voditi na mjestu na kojem se ti primici ostvaruju i u svakom trenutku mora biti dostupna poreznom tijelu u postupku nadzora. Ugostitelji pravne osobe ovu evidenciju osiguravaju putem registar blagajne i podataka o dnevnom utršku ugostiteljskog objekta.

Ugostitelj obveznik PDV-a obvezan je voditi sve propisane evidencije za PDV:

- Knjige U-RA i Knjige I-RA za redovne isporuke i nabave, te za predujmove.

Prema članku 161. Pravilnika o PDV-u gotovinski se promet može u Knjigu I-RA unositi kao zbir prometa za čitavo obračunsko razdoblje (mjesec, odnosno tromjesečje).

Obveznici PDV-a u Knjigu I-RA unose podatak o oporezivom prometu umanjenom za iznos poreza na potrošnju te boravišne pristojbe. Ako se želi porez na potrošnju i boravišnu pristojbu evidentirati u Knjizi I-RA može se dodati novi stupac 19 odnosno stupac 20.

5.1. Nabava i utrošak pića i namirnica

Ugostiteljsko trgovačko društvo koje pruža usluge prehrane i usluživanja pića, za hranu i piće kao i potrošni materijal treba osigurati njihovo praćenje po količinama i vrijednostima. Naime, osim poreznih propisa te Zakona o računovodstvu koji propisuju obvezu iskazivanja imovine materijalnog oblika u naturalnim i vrijednosnim pokazateljima, ovu obvezu nameće i Zakon o ugostiteljstvu prema kojemu je propisana obveza utvrđivanja normativa o utrošku namirnica za pojedino jelo, piće i napitak. U analitičkom knjigovodstvu treba osigurati podatke o nabavi namirnica za pripremu obroka, pića i napitaka te podatke o uporabi istih pri pružanju ugostiteljskih usluga.

Priprema hrane u ugostiteljstvu ima obilježja proizvodne djelatnosti pa se nabava i utrošak namirnica može iskazivati u skupini konta 31 - konto:

- 310 - Sirovine i materijal u skladištu;
- 330 - Alkoholna i bezalkoholna pića u ugostiteljstvu.

Ugostitelji trebaju voditi i analitičko knjigovodstvo za nabavljene namirnice (sirovine) ako se one nabavljaju u količinama koje se odmah ne troše.

Zaliha pića i druge robe koja se prodaje u nepromijenjenom stanju može se iskazivati u razredu 6 u skupini konta 66.

Primjer: Nabava pića i namirnica

I. Od dobavljača "A", nabavljeno je piće za što je dobavljač ispostavio račun prema sljedećim podacima:

1. Vrijednost robe 16.000,00
2. PDV 25% 4.000,00
3. Ukupno 20.000,00
4. Povratna naknada za ambalažu 100,00
   Ukupna obveza 20.100,00

II. Od dobavljača "B" nabavljene su namirnice za što je dobavljač ispostavio račun prema sljedećim podacima:
1. Vrijednost robe 10.000,00
2. PDV 25% 2.500,00
3. Ukupno 12.500,00

Knjiženje:

Red. br.	OPIS	Iznos	Konto	
			Duguje	Potražuje
1.	Račun dobavljača "A" - nabavljeno piće			
	- trošak nabave	16.100,00	330	
	- pretporez	4.000,00	181	
	- obveza prema dobavljaču	20.100,00		221
2.	Račun dobavljača "B" - nabavljene namirnice			
	- trošak nabave	10.000,00	310	
	- pretporez	2.500,00	181	
	- obveza prema dobavljaču	10.500,00		221

Ako se namirnice nabavljaju za potrebe kuhinje u količinama koje se odmah i troše bez skladištenja, mogu se iskazati odmah na kontu 400 - Utrošene namirnice (bez evidentiranja zaliha u razredu 3). U slučaju ovakvog načina evidentiranja, na kraju obračunskog razdoblja od ukupnog zaduženja kuhinje, oduzima se količina namirnica koja je na dan obračuna zatečena na zalihi. Ako na kraju godine postoje značajne količine namirnica na zalihi, tada njihov trošak nabave treba stornirati s konta 400 i prenijeti na konto 310.

Primjer: Utrošak pića i namirnica

U mjesečnom obračunskom razdoblju prema obračunu prodaje utrošeno je pića po nabavnoj vrijednosti 23.500,00 i namirnica u iznosu 5.400,00 kuna.

Evidenciju o stanju pića ugostitelji najčešće vode u obliku, tzv. knjige šanka odnosno evidencije "Promet i zaključno stanje".

Knjiženje:

Red. br.	OPIS	Iznos	Konto	
			Duguje	Potražuje
1.	Trošak nabave prodanih pića	23.500,00	400	330
2.	Trošak nabave utrošenih namirnica	5.400,00	400	310

5.2. Prihodi od prodaje ugostiteljskih usluga

Prihodi od prodaje ugostiteljskih usluga obračunavaju se temeljem izdanih računa kupcima za pružene usluge u određenom obračunskom razdoblju. Ugostiteljsko trgovačko društvo uobičajeno odvojeno iskazuje prihode od prodaje hrane od prihoda od prodaje pića. Isto tako pri praćenju prihoda od prodaje usluga smještaja odvojeno se prate prihodi ostvareni na domaćem te prihodi od prodaje usluga na stranom tržištu. Prihodi od prodaje ugostiteljskih usluga iskazuju se na skupini konta:

- 751 - Prihodi od prodaje usluga na domaćem tržištu;
- 752 - Prihodi od prodaje usluga na stranom tržištu.

Za prodane usluge knjiži se prihod u visini prodajne cijene bez poreza na dodanu vrijednost i bez boravišne pristojbe.

U nastavku dajemo primjer evidentiranja prihoda od ugostiteljskih usluga smještaja i prehrane te poreznih obveza.

Primjer:

Hotel X, d.o.o., ostvario je ukupan mjesečni promet u iznosu 480.300,00 kuna, i to:

- ukupno je fakturirano inozemnim turističkim agencijama iznos od 45.000,00 EUR (navedeni iznos sadržava PDV obračunan po stopi 10% i iznos boravišne pristojbe). Ukupno potraživanje po srednjem tečaju HNB na dan obavljene usluge u kunskoj protuvrijednosti iznosi 337.500,00,
- prihodi od prodaje usluga smještaja individualnim gostima prema izvještaju blagajne iznosili su:
- naplaćeno u gotovini 15.500,00
- plaćeno karticama 58.700,00
- ukupno prihodi od pruženih usluga individualnim gostima, 74.200,00
- u vrijednosti prodanih usluga sadržano je i 10% poreza na dodanu vrijednost,
- naplaćena boravišna pristojba od individualnih gostiju iznosi 747,00,
- prihod od prodaje hrane, pića i napitaka iznosi 28.254,00, od čega se 10.764,00 prihoda odnosi na prodaju hrane, kave i napitaka, a 17.490,00 na prodaju pića na koje se plaća porez na potrošnju po stopi 3%.

Primjer obračuna PDV-a i poreza na potrošnju

Hotel iz primjera nalazi se na području općine koja je propisala općinski porez na potrošnju u visini 3%. Iznos PDV-a i poreza na potrošnju iz ukupnog prometa utvrđuje se primjenom odgovarajućih preračunanih stopa prema primjeru u nastavku:

SAVJETNICI ODGOVARAJU
8 -13 sati
01 / 4686-506
e-mail: rif@rif.hr.

Vrsta pića		Ukupan promet	Preračunane stope		Iznosi		Osnovica (2 - 5 - 6)
Stopa PDV	Stopa poreza na potrošnju		PDV-a	Poreza na potrošnju	PDV-a (st. 2 x st. 3)	Poreza na potrošnju (st. 2 x st. 4)	
1		2	3	4	5	6	7
Vino		2.300,00	8,8496%	2,6549%	203,54	61,06	2.035,40
10,0%	3,0%						
Žestoka alkoholna pića		2.684,00	19,5313%	2,3438%	524,22	62,91	2.096,87
25,0%	3,0%						
Pivo		5.450,00	8,8496%	2,6549%	482,30	144,69	4.823,01
10,0%	3,0%						
Bezalkoholna pića		7.056,00	8,8496%	2,6549%	624,43	187,33	6.244,24
10,0%	3,0%						
UKUPNO PIĆE		17.490,00			1.834,49	455,99	15.199,52
Hrana, kava, napici		10.764,00	9,0909%		978,54		9.785,46
10,0%							
UKUPAN PROMET		28.254,00			2.813,03		24.984,98

Knjiženje:

Red. br.	OPIS	Iznos	Konto	
			Duguje	Potražuje
1.	Usluge smještaja - računi ino agencijama (337.500 + 2.627 boravišna pristojba)	340.127,00	121	
	- prihod od prodaje usluga na stranom tržištu	306.818,21		752
	- PDV 10%	30.681,79		281
	- boravišna pristojba	2.627,00		265
2.	Usluge smještaja			
	- naplata u gotovini	15.500,00	101	
	- naplata karticom	58.700,00	126	
	- prihod	66.775,39		751
	- PDV 10%	6.677,61		281
	- boravišna pristojba	747,00		265
3.	Prihod od usluga prehrane	9.785,46		751
	- naplata gotovinom	10.764,00	101	
	- obveza za PDV	978,54		281
4.	Prihod od pića	15.199,52		751
	- naplata gotovinom	17.490,00	101	
	- obveza za PDV	1.834,49		281
	- porez na potrošnju	455,99		260

6. MJESEČNO IZVJEŠĆE ZA POREZ NA POTROŠNJU - OBRAZAC PP-MI-PO

O obračunanom i uplaćenom porezu na potrošnju ugostitelji sastavljaju mjesečno izvješće na obrascu PP-MI-PO i dostavljaju ga nadležnoj ispostavi Porezne uprave, odnosno poreznom tijelu jedinice lokalne samouprave, ako nadzor nad obračunom i uplatom nije povjeren Poreznoj upravi. Obveza sastavljanja mjesečnog izvješća na obrascu PP-MI-PO[10], proizlazi iz Upute Porezne uprave br. 410-01/94-'1-436 od 9. ožujka 1994. godine.

Rokovi za dostavu obrasca PP-MI-PO različiti su od općine do općine, odnosno grada. Pojedine općinske odluke propisuju dostavu obrasca u roku dospijeća plaćanja poreza na potrošnju, a to može biti do kraja mjeseca za prethodni ili do 15. u mjesecu za prethodni. Ovaj obrazac mjesečno dostavljaju i ugostitelji koji su tromjesečni obveznici PDV-a.

7. NEOPOREZIVI GUBICI HRANE I PIĆA U UGOSTITELJSTVU

7.1. Porezno priznati gubici prema čl. 11. Pravilnika o PDV-u

Prema članku 11. Pravilnika o PDV-u, porezno priznatim rashodom smatra se:

- manjak zbog više sile (elementarne nepogode, ratnih razaranja i provalne krađe) utvrđen temeljem očevidnika nadležnog tijela za procjenu štete;
- kalo, rastep, kvar i lom do iznosa utvrđenog vlastitim aktom ugostitelja, a najviše do visine propisane Odlukom o dopuštenoj visini kala, rastepa, kvara, loma i tehnološkog manjka u ugostiteljstvu (Nar. nov., br. 72/99.), koju je donijela Hrvatska gospodarska komora i koja se primjenjuje od 17. 7. 1999. godine;
- otpis proizvoda zbog neodgovarajuće kvalitete, proteka roka trajanja, kala, rastepa, loma i kvara iznad visine utvrđene odlukom HGK, može se priznati ako je pri utvrđivanju činjeničnog stanja prisutan ovlašteni službenik Porezne uprave ili ako porezni obveznik raspolaže odgovarajućom dokumentacijom nadležnih tijela ili institucija o količini i vrsti preuzetih dobara koja su dana na zbrinjavanje ili uništenje.

Prema stavu Porezne uprave iznijetom u Uputi za sastavljanje konačnog obračuna PDV-a za 2011. godinu, citat *"... u slučaju kada se na uništenje upućuje velika količina dobara, prilikom utvrđivanja činjeničnog stanja trebao biti prisutan djelatnik Porezne uprave. Ako se djelatnik Porezne uprave na pisani poziv ne odazove, a porezni obveznik posjeduje sve dokaze iz kojih se može nedvojbeno utvrditi da je roba zaista uništena, neovisno o prisutnosti djelatnika Porezne uprave*

[10] Detaljnije se može pročitati u članku M. Cutvarić, Obračun PDV-a i poreza na potrošnju u ugostiteljstvu od 1. siječnja 2013. godine.

manjak se može porezno priznati." (Klasa: 410-01/12-01/85, ur. br. 513-07-21-01/12-1 od 13. siječnja 2012.).

7.2. Primjena Odluke Hrvatske gospodarske komore

Odluka o dopuštenoj visini kala, rastepa, kvara, loma i tehnološkog manjka u ugostiteljstvu razlikuje dopuštene gubitke na namirnicama koji nastaju prilikom njihove obrade i skladištenja, i to:

- dopušteni kalo kao posljedica fizičke obrade namirnica u kuhinji (sječenje, čišćenje),
- dopušteni kalo pri skladištenju namirnica (prirodni kalo),
- dopušteni kalo pri termičkoj obradi namirnica (kuhanje, pirjanje, prženje, pečenje),
- rastep u skladištu i kuhinji, te
- kvar u skladištu i kuhinji.

Odluka uređuje dozvoljene gubitke u pojedinim fazama obrade, pripreme gotovih jela i posluživanja samo za namirnice, a ne propisuje dozvoljene gubitke za piće i napitke.

Primjer:

a) obrok "Dalmatinski pršut"

Na primjeru obroka "Dalmatinski pršut" za koji je utvrđen neto normativ 10 dkg po porciji prikazuje se obračun dopuštene visine kala i rastepa prema Odluci HGK (Nar. nov., br 72/99.). U obračunskom razdoblju nabavljena su 3 pršuta ukupne težine 26 kg. Ukupna nabavljena količina prodana je u dva mjeseca. Prema Odluci HGK za Dalmatinski pršut propisana je visina dopuštenog gubitka, i to:

- pri čuvanju u skladištu do godinu stajanja zbog isušenja 4,0% po bruto kg, i
- pri obradi (otpaci) 45% po bruto kg.

Ugostitelj iz primjera utvrdio je neto normativ za porciju "Dalmatinskog pršuta" u iznosu 10 dkg, pa treba utvrditi bruto normativ, tj. koliko iznosi gubitak pri rezanju pršuta za pripremu 1 porcije.

Polazeći od neto normativa (10 dkg pršuta po porciji) i propisanog gubitka pri obradi (45% po bruto kg), bruto normativ se utvrđuje koristeći preračunanu stopu na sljedeći način:

Preračunana stopa manjka na neto =

(stopa manjka x 100)/(100 - stopa manjka) = (45 x 100)/(100 - 45) = 81,82

Stopa manjka "od neta po kg" je 81,82%.

Tehnološki manjak = neto normativ x stopa manjka "od neta" po kg

= 0,10 x 81,82% = 0,08182.

Bruto normativ = neto normativ + tehnološki manjak

Bruto normativ = 0,10 + 0,08182 = 0,18182 kg.

Za izdanih 15 obroka "Dalmatinskog pršuta" razduženje zaliha iznosi 2,7273 kg (15 obroka x bruto normativ 0,18182).

Za iznos gubitka po osnovi isušenja zbog stajanja do godine dana (prema Odluci 4%) zalihe se razdužuju po inventuri na temelju zapisnika pa je dodatni otpis 4% po bruto kg, tj. u primjeru 1,04 kg (za prodanih 26 kg x 4%).

b) obrok "Paški sir"

Nabavljeno je ukupno 20 kg Paškog sira. Neto normativ je 15 dkg po obroku.

Prema Odluci HGK za sir je propisana visina dopuštenog gubitka i to:

- pri čuvanju u skladištu duže od 10 dana zbog isušenja 3% po bruto/kg, i
- pri obradi (otpaci) 11% po bruto kg.

Utvrđivanje bruto normativa za jednu porciju po istom postupku kao pod a) za "Dalmatinski pršut":

Preračunana stopa manjka = 12,35955% (11 x 100 / 100 - 11).

Stopa manjka od neta po kg = 12,35955%.

Tehnološki manjak = neto normativ 0,15 kg x 12,35955% = 0,018539325.

Bruto normativ = 0,15 + 0,018539325 = 0,16853925.

Za prodanih 30 obroka "Paškog sira" razduženje zaliha iznosi 5,056 kg (30 obroka x bruto normativ 0,16853925).

Za iznos gubitka po osnovi isušenja zbog stajanja (prema Odluci 3%) **zalihe treba razdužiti po inventuri na temelju zapisnika**, pa dodatni otpis u odnosu na prodanu količinu sira po bruto/kg može iznositi 3%. U primjeru, pod pretpostavkom da je ukupna količina od 20 kg i prodana, otpis zbog gubitka (kala) pri čuvanju u skladištu može iznositi 0,6 kg.

Zalihe namirnica ugostitelj iz primjera vodi po nabavnim cijenama. Ukupna vrijednost dozvoljenog kala i rastepa po nabavnim cijenama iznosila je 1.320,00 kuna, dok je manjak iznad dopuštenog Odlukom HGK iznosio 3.450,00 kuna. U primjeru se radi o manjku proizvoda koji podliježu oporezivanju po stopi 25% pa se i na prekomjerni manjak porez obračunava po istoj stopi, iako se na samu uslugu prehrane od 1. siječnja 2013. obračunava porez po stopi 10%.

Knjiženje:

Red. br.	Vrsta i opis promjene	Iznos	Konto	
			Duguje	Potražuje
1.	Utvrđeni kalo prema Odluci HGK	1.320,00		310
	- izvanredni rashod u visini troška nabave	1.320,00	733	
2.	Utvrđeni manjak i kalo iznad dopuštenog Odlukom HGK za koji se ne tereti odgovorna osoba	3.450,00		310
	- izvanredni rashod u visini troška nabave	3.450,00	733	
	- PDV na manjak (3.450 x 25%)			
	- porezno nepriznati rashod	862,50	733	281

Na kalo, rastep, kvar i lom koji premašuje dozvoljene postotke otpisa prema odluci HGK, odnosno prema članku 11. Pravilnika o PDV-u, obračunava se PDV i porez na potrošnju.

Ako se za iznos prekomjernog manjka ne tereti odgovorna osoba, osnovica za obračun PDV-a je nabavna cijena namirnica. Međutim, ako se tereti odgovorna osoba radi se o isporuci odgovornoj osobi pa PDV treba obračunati na tržišnu vrijednost manjka (maloprodajna cijena namirnica) s primjenom stope 25%, jer je nemoguće utvrditi broj i vrstu obroka i teretiti odgovornu osobu za vrijednost pripremljenih obroka.

Za razliku od namirnica, kod manjka pića za koji se tereti odgovorna osoba, mišljenje je autorice da je osnovica za obračun PDV-a prodajna cijena u ugostiteljskom objektu s primjenom stope PDV-a 10% odnosno 25% i uz obračun poreza na potrošnju na istu osnovicu. Naime, manjak pića utvrđen je u obliku u kojemu se i prodaje pa odgovornu osobu treba teretiti kao da se radi o usluživanju pića u ugostiteljskom objektu.

Ako se za prekomjerni manjak pića ne tereti odgovorna osoba sukladno članku 54. Pravilnika o PDV-u, porez treba obračunati na nabavnu cijenu utvrđenog manjka.

8. OPOREZIVANJE USLUGA MJENJAČNICA

Ako ugostitelj obavlja i usluge mjenjačnice, radi se o uslugama koje su temeljem čl. 11.a Zakona o PDV-u oslobođene PDV-a. Ovo je porezno oslobođenje bez prava na odbitak pretporeza pa ugostitelj koji obavlja i djelatnost mjenjačnice ima obvezu podjele pretporeza na dio koji se može odbiti, a odnosi se na ugostiteljsku djelatnost, i na dio pretporeza koji se ne može odbiti jer se odnosi na djelatnost mjenjačnice. Način podjele pretporeza propisan je člankom 146. Pravilnika o PDV-u, prema postotnom učešću vrijednosti oporezivih isporuka u ukupnim isporukama (oporezivim i oslobođenim).

Mr. sc. Miljenka CUTVARIĆ, HZRIF, Zagreb

SEKCIJA INTERNIH REVIZORA

Hrvatske zajednice računovođa i financijskih djelatnika

najavljuje 16. ciklus edukacije

1. *Opći dio* — *21. - 26. listopada 2013.*
   od 8,00 do 13,00 i od 15,00 do 18,15 sati (od 13,00 do 15,00 stanka za ručak)
2. *Posebni dio* — *04. - 09. studenoga 2013.*
   od 8,00 do 13,00 i od 15,00 do 18,15 sati (od 13,00 do 15,00 stanka za ručak)
3. *Ispit* — *06. - 07. prosinca 2013.*

NAJAVA:

48. simpozij HZRIF

09. - 11. svibnja 2013. godine

Solaris - Hotel Ivan, Šibenik

Prof. dr. sc. DANIMIR GULIN

Stručni članak UDK 657.2

Računovodstveni tretman prijenosa imovine s kupca (IFRIC 18)

Poslovni događaji koji su česti u poslovnoj praksi, posebno u izgradnji infrastrukture (vodovodne mreže, plinske mreže, električne mreže, cesta, pruga, luka, odašiljača i sl.) računovodstveno se tretiraju pomoću** IFRIC 18- Prijenos imovine s kupca. **U članku su pojašnjeni tipovi ovih poslovnih događaja kao i pojednostavljeni primjeri njihova knjiženja kod subjekta koji isporučuje proizvode ili pruža usluge kupcima.

1. KOJI SU TO POSLOVNI DOGAĐAJI - PRIJENOS IMOVINE S KUPCA

Poslovni događaji kod kojih kupac ustupa određenu imovinu prodavatelju te zahtijeva od prodavatelja da mu pruži određena dobra ili usluge. Dakle, kada prodavatelj od svojih kupaca prima (prenesenu ili ustupljenu) imovinu, kao što je nekretnina, postrojenje ili oprema predstavlja poslovni događaj koji se računovodstveno prati pomoću *IFRIC Tumačenja 18*[1]. Prema ovom *Tumačenju 18*[2] dva su tipa transakcija koja su predmet računovodstvenog praćenja i izvještavanja i to (toč. 5. i 6.):

- **(toč. 5.)** *Ugovori iz djelokruga ovoga tumačenja* ***su ugovori po kojima subjekt od kupca prima predmet nekretnina, postrojenja i opreme*** *kojeg je zatim dužan upotrijebiti ili za priključenje kupca na mrežu, ili omogućavanje kupcu stalnog pristupa isporuci dobara ili usluga, ili oboma.*
- ***(toč. 6)*** *Ovo tumačenje se također primjenjuje na* ***ugovore po kojima subjekt od kupca prima novac*** *ako se primljeni iznos novca mora upotrijebiti samo za izgradnju ili nabavku predmeta nekretnina, postrojenja i opreme da bi kupca ili priključio na mrežu, ili da bi mu omogućio stalan pristup isporuci dobara ili usluga, ili oboma.*

Ovi ugovori u poslovnim događajima najčešće[3] se zaključuju u praksi između uslužnih kompanija, kao što su distributeri električne energije, plina, vode, telekom kompanije, kao i IT kompanije. Ovo *Tumačenje 18* ne odnosi se na prijenose ili državne potpore u skladu s MRS 20.

2. PRIZNAVANJE DUGOTRAJNE IMOVINE I PRIHODA PRILIKOM PRIJENOSA IMOVINE S KUPCA

Mjerenje prijenosa nekretnina, postrojenja i opreme vrši se prema IFRIC 18 (toč. 9. - 11.) u skladu s MRS 16 - Nekretnine, postrojenja i oprema toč. 7. i toč. 24. U toč. 7. je opća definicija i kriteriji priznavanja dugotrajne materijalne imovine. U toč. 24. se radi o slučajevima mjerenja dugotrajne imovine kod prijenosa i zamjene za drugu imovinu prema kojoj "*ako se primljena imovina ne može mjeriti po fer vrijednosti, trošak tog sredstva se mjeri po knjigovodstvenoj vrijednosti dane imovine...*"

Odobrenje ili prijenos imovine s kupca priznaje se u skladu s IFRIC 18 (toč. 13.) kao prihod prema MRS 18 - Prihodi (toč. 12.). Tako je prema MRS 18, toč. 12. "*Kada se proizvodi ili usluge razmjenjuju za različite proizvode ili usluge, razmjena se promatra kao transakcija kojom nastaju prihodi*". Dakle, prijenos imovine s kupca na prodavača određenih usluga ili proizvoda priznaje se kao prihod.

[1] Tumačenje 18, Nar. nov., br. 18/2010., toč. 5. Tumačenje se primjenjuje od 01. 07. 2009. a ranija primjena je bila dopuštena.

[2] http://www.ifrs.org/Current-Projects/IFRIC-Projects/IFRIC-18/Pages/IFRIC-18 (27. 01. 2013.)

[3] P. Viveck Raju, Accounting for Transfer of Assets from Customers, The Chartered Accountant 1/2013, New Delhi, 2013., str. 65.

3. PRIMJERI PRIJENOSA IMOVINE S KUPCA

Dva su tipa poslovnih događaja koji se javljaju u ovim slučajevima i predmet su ugovora, i to: (1) subjekt od kupca preuzima imovinu (nekretnine, postrojenja i oprema), i (2) subjekt od kupca preuzima novac za izgradnju imovine (nekretnina, postrojenja i opreme).

Najčešći oblik prijenosa imovine s kupca je kada neko poduzeće (kupac) kupuje određene usluge od drugog poduzeća (prodavatelj) koje se bavi pružanjem usluga, kao npr: isporuka vode, plina, telekom usluga, raznih IT usluga, transportnih usluga, lučkih usluga i sl.

Primjer 1: *Subjekt (isporučitelj usluga) od kupca preuzima opremu*

Građevinsko poduzeće A (kupac) zaključilo je s gradskom plinarom B ugovor o izgradnji pristupnog plinovoda i mreže po zgradama. U zamjenu za isporuku plina građanima, prema ugovoru, gradska plinara B preuzima mrežu čija je fer vrijednost na datum preuzimanja 10 mil. kn. Vijek upotrebe mreže procijenjen je na 10 godina. Gradska plinara preuzima od kupca mrežu.

Knjiženje kod plinare B:

Red. br.	Opis	Iznos	Konto	
			Duguje	Potražuje
1.	Preuzimanje mreže (po fer vrijednosti)	10 mil.	021	296
2.	Priznavanje prihoda 1/10	1 mil.	296	759
3.	Trošak amortizacije 1/10	1 mil.	430	029

Sučeljavanjem prihoda (1/10) i rashoda (trošak amortizacije 1/10) poništavaju se efekti preuzimanja dugotrajne imovine. Gradska plinara isporučuje plin kupcu za što ispostavlja račun što priznaje u svoj prihod.

Primjer 2: *Subjekt (isporučitelj usluga) od kupca prima novac za izgradnju opreme*

Poslovni subjekt X građevinsko poduzeće (kupac) zaključio je ugovor s gradskim vodovodom Y prema kojemu uplaćuje vodovodu 100 mil. kn za izgradnju vodovodne mreže. U zamjenu za isporuku vode gradski vodovod preuzima vodovodnu mrežu u vrijednosti 100 mil. kn čiji je procijenjeni vijek upotrebe 10 godina.

Knjiženje kod vodovoda Y:

Red. br.	Opis	Iznos	Konto	
			Duguje	Potražuje
1.	Uplata na žiroračun vodovoda Y	100 mil.	100	296
2.	Preuzimanje izgrađene mreže	100 mil.	021	100
3.	Priznavanje prihoda 1/10	10 mil.	296	759
4.	Trošak amortizacije 1/10	10 mil.	430	029

4. ZAKLJUČAK

Vrlo česti su poslovni događaji koji su predmet ugovora između kupca određenih usluga i ispručitelja (prodavatelja) usluga. Kada prodavatelj sklapa ugovor s kupcem o preuzimanju dugotrajne imovine koja služi za prodaju usluga onda obično prodavatelj, tj. specijalizirano poduzeće isporučitelj proizvoda ili usluga, u svoje poslovne knjige preuzima ovu specijalnu dugotrajnu imovinu i o njoj se brine (servis, održavanje i sl.). Preuzimanjem dugotrajne imovine prodavatelj ujedno vrši: (a) priznavanje prihoda s temelja preuzete imovine, i (b) obračun troška amortizacije za tu preuzetu imovinu.

Literatura:

1. Viveck Raju, Accounting for Transfer of Assets from Customers, The Chartered Accountant 1/2013, New Delhi.
2. Zbirka računovodstvenih propisa, HZRIF, Zagreb, 2010.
3. www.cpmg.com, str. posjećena 24. 02. 2013.

Prof. dr. sc. Danimir GULIN, Ekonomski fakultet, Zagreb

NAJAVA:
16. SAVJETOVANJE
"INTERNA REVIZIJA I KONTROLA"
26. - 28. rujna 2013. godine
Hotel Ilirija, Biograd na Moru

Doc. dr. sc. HRVOJE PERČEVIĆ

Stručni članak UDK 657.2

Testiranje umanjenja goodwilla u procesu konsolidacije financijskih izvještaja

Goodwill se kao specifična računovodstvena kategorija javlja kod transakcija poslovnih spajanja. Autor u ovom članku objašnjava i na primjeru prikazuje postupak testiranja umanjenja goodwilla proizašlog iz transakcije poslovnog spajanja prema MRS-u 36 „Umanjenje imovine" prilikom sastavljanja konsolidiranih financijskih izvještaja.

1. UVOD

Goodwill predstavlja specifičnu računovodstvenu kategoriju čiji nastanak se vezuje uz transakciju poslovnih spajanja društava. Nastanak goodwilla rezultat je primjene metode stjecanja (metode kupnje) koja je definirana kao relevantna metoda za računovodstveni tretman poslovnih spajanja prema MSFI-u 3 i HSFI-u 2. Specifičnost goodwilla kao računovodstvene kategorije očituje se u tome što on uključuje buduće ekonomske koristi od ostale imovine stečene poslovnim spajanjem koja nije pojedinačno utvrđena i odvojeno priznata. Goodwill ne stvara novčane tokove neovisno od druge imovine ili skupine imovine, ali može ujecati na povećanje novčanih rokova određene imovine koja je uključena u određenu jedinicu koja stvara novac ili grupe jedinica koje stvaraju novac. Računovodstveni tretman goodwilla za obveznike primjene MSFI/MRS-a postavljen je u okviru MSFI-a 3 - Poslovna spajanja te MRS-a 36 - Umanjenje imovine, dok je za obveznike primjene HSFI-a pitanje računovodstvenog tretmana goodwilla regulirano kroz HSFI 2 - Konsolidirani financijski izvještaji. Goodwill se kao računovodstvena kategorija pojavljuje kod svih vrsta poslovnih spajanja - pripajanja (fuzije), statutarne konsolidacije te akvizicije. I dok se kod pripajanja i statutarne konsolidacije goodwill iskazuje u financijskim izvještajima društva stjecatelja odnosno društva koje nakon poslovnog spajanja ostaje egzistirati kao pravni subjekt, kod akvizicije (stjecanja) on se iskazuje u konsolidiranim izvještajima grupe dok se u pojedinačnim izvještajima matice i ovisnih društava koji čine grupu on ne iskazuje. Prema MRS-u 36 goodwill se mora testirati na umanjenje najmanje jednom godišnje, ali uvijek u isto vrijeme dok se prema HSFI-u 2 goodwill amortizira u roku od najviše pet godina. Fokus u ovom radu bit će na provođenje testa umanjenja goodwilla prema MRS-u 36 prilikom sastavljanja konsolidiranih financijskih izvještaja.

2. PRIZNAVANJE I MJERENJE GOODWILLA

Prema MSFI-u 3 stjecatelj je dužan priznati goodwill koji proizlazi iz transakcije poslovnog spajanja. Pri tome goodwill se utvrđuje kao razlika između sljedeća dva iznosa:[1]

a) Ukupnog zbroja
   a. Prenesene naknade za stjecanje mjerene po fer vrijednosti prenesene imovine, preuzetih obveza ili izdanih vlasničkih udjela,
   b. Mogućeg nekontrolirajućeg interesa mjerenog ili po fer vrijednosti ili u visini udjela u neto imovini stečenika, i
   c. Fer vrijednosti prethodno stečenih vlasničkih udjela (kod poslovnog spajanja u fazama);

b) Neto iznosa na datum stjecanja utvrdive stečene imovine i utvrdivih preuzetih obveza mjerenih po fer vrijednosti.

Naknada za stjecanje predstavlja trošak poslovnog spajanja odnosno trošak stjecanja neto imovine drugog društva, a utvrđuje se kao zbroj fer vrijednosti na datum razmjene, dane imovine, nastalih ili preuzetih obveza i glavničkih instrumenata izdanih od stjecatelja u zamjenu za kontrolu nad subjektom

[1] MSFI 3, točka 32.

koji se stječe.[2] Pri tome, MSFI 3 izričito navodi da transakcijski troškovi stjecanja odnosno troškova povezani sa stjecanjem koji su stjecatelju nastali radi provedbe poslovnog spajanja se ne uključuju u naknadu za stjecanje, već je te troškove stjecatelj dužan obračunati kao rashode razdoblja. Troškovi povezani sa stjecanjem uključuju naknade savjetnicima, pravnicima, računovođama, procjeniteljima i druge profesionalne i konzultantske naknade, opće administrativne troškove koji uključuju troškove vođenja internog odjela za spajanja i pripajanja te troškove upisivanja i izdavanja dužničkih i vlasničkih instrumenata.[3]

S obzirom da metoda stjecanja (kupnje) zahtijeva mjerenje stečene imovine i preuzetih obveza stečenika po njihovim fer vrijednostima na datum stjecanja, fer vrijednost neto imovine stečenog društva utvrđuje se kao razlika između fer vrijednosti preuzete stečenikove imovine i fer vrijednosti preuzetih stečenikovih obveza. Ukoliko se poslovno spajanje realizira u fazama, tada je stjecatelj dužan sve prethodno stečene udjele u stečeniku mjeriti po njihovoj fer vrijednosti na datum stjecanja. Prema tome, goodwill proizašao iz transakcije poslovog spajanja se prema MSFI-u 3 utvrđuje na sljedeći način:

Naknada za stjecanje mjerena po fer vrijednosti
+
Nekontrolirajući interes
+
Prethodno stečeni udjeli mjereni po fer vrijednosti
-
Fer vrijednost neto imovine stečenika
=
GOODWILL

Goodwill koji proizlazi iz transakcije poslovnog spajanja može biti pozitivan i negativan. Pozitivan goodwill javlja se u slučaju kada je naknada za stjecanje (uvećana za mogući nekontrolirajući interes i fer vrijednost prethodno stečenih vlasničkih udjela u stečeniku) veća od fer vrijednosti neto imovine stečenika. Pozitivan goodwill iskazuje se u financijskim izvještajima stjecatelja odnosno u konsolidiranim financijskim izvještajima kao dugotrajna nematerijalna imovina. U slučaju kada je naknada za stjecanje (uvećana za nekontrolirajući interes te prethodno stečene udjele u stečeniku mjerene po fer vrijednosti) niža od fer vrijednosti neto imovine stečenog društva javlja se negativni goodwill, koji se u MSFI-u 3 naziva dobit od povoljne kupnje. Prije priznavanja dobiti od povoljne kupnje u financijskim izvještajima stjecatelja odnosno u konsolidiranim financijskim izvještajima, stjecatelj je dužan ponovno provjeriti je li pravilno utvrdio i priznao svu stečenu imovinu i preuzete obveze te nakon toga pregledati postupke korištene za mjerenje:

a) Utvrdive stečene imovine i preuzetih obveza;
b) Nekontrolirajućeg interesa u stečeniku;
c) Prethodno stečenih vlasničkih udjela u stečeniku; i
d) Prenesene naknade za stjecanje.[4]

Negativni goodwill odnosno dobit od povoljne kupnje iskazuje se u financijskim izvještajima stjecatelja odnosno u konsolidiranim financijskim izvještajma kao prihod.

3. PROCES KONSOLIDACIJE FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA

3.1. Načela i postupci konsolidacije financijskih izvještaja

Konsolidirani financijski izvještaji su financijski izvještaji grupe, prikazani kao da je riječ o jednom poslovnom subjektu. Grupu čini matica sa svim svojim ovisnim društvima. Matica je društvo koje stječe kontrolu nad jednim ili više ovisnih društava. Formalnopravni uvjet za ostvarivanje kontrole matice nad ovisnim društvom je putem stjecanja više od 50% dionica ili udjela s pravom glasa u ovisnom društvu. Međutim, kontrola matice nad ovisnim društvom može se ostvariti i bez stjecanja većinskog prava glasa. Upravo zbog toga MRS 27 - Konsolidirani i odvojeni financijski izvještaji navodi indikatore postojanja kontrole jednog društva (matice) nad drugim društvom (ovisnim društvom). Ti indikatori su sljedeći:[5]

a) Moć nad više od polovine glasačkih prava na temelju sporazuma s drugim ulagačima;
b) Moć upravljanja financijskim i poslovnim politikama subjekta na temelju statuta ili sporazuma;
c) Moć imenovanja ili smjene većine članova uprave ili istovjetnog upravnog tijela; ili
d) Moć davanja odlučujućeg glasa na sastancima uprave ili istovjetnog upravnog tijela.

U situaciji postojanja kontrole jednog društva nad drugim, društvo koje ostvaruje kontrolu se smatra maticom, a kontrolirano društvo ovisnim društvom. Matica je u ovom slučaju obvezna sastaviti konsolidirane financijske izvještaje u kojima će spojiti svoje odvojene financijske izvještaje s financijskim izvještajima svih svojih ovisnih društava, pri čemu će se u postupku konsolidacije financijskih izvještaja eliminirati učinci svih međusobnih transakcija između matice i ovisnih društava.

Konsolidacijom financijskih izvještaja spajaju se financijski izvještaji matice i svih njezinih ovisnih društava u cilju prikazivanja njihovog zajedničkog financijskog položaja, uspješnosti poslovanja i novčanog toka kao da je riječ o jednom subjektu. Pri tome se eliminiraju učinci njihovih međusobnih transakcija kako bi konsolidirani izvještaji odražavali efekte njihovih transakcija s trećim subjektima izvan konsolidacijske grupe. Matica, koja je obvezna sastavljati konsolidirane financijske izvještaje, može provoditi konsolidaciju na datum stjecanja ovisnog društva ili nakon stjecanja ovisnog društva na datum sastavljanja financijskih izvještaja.[6] Razlika u datumu provođenja konsolidacije financijskih izvještaja može proisteći zbog primijenjene računovodstvene metode praćenja ulaganja u dionice ili udjele. Ako se konsolidacija financijskih izvještaja provodi nakon stjecanja ovisnog društva (na dan sastavljanja financijskih izvještaja matice), bit će potrebno provesti eliminacijska knjiženja na stavkama prihoda (rashoda) od ulaganja u dionice (udjele).

[2] MSFI 3, točka 37.
[3] MSFI 3, točka 53.
[4] MSFI 3, točka 36.
[5] MRS 27, točka 13.
[6] Larsen E. J., Modern Advanced Accounting, Irwin - McGraw Hill, Singapore, 2004., str. 244.

Konsolidacija financijskih izvještaja provodi se zbrajanjem istovrsnih stavaka u odvojenim financijskim izvještajima matice i financijskim izvještajima svih matičinih ovisnih društava. Konsolidirani financijski izvještaji obuhvaćaju sva ovisna društva.[7] Da bi konsolidirani financijski izvještaji prikazivali financijske informacije grupe kao da je riječ o jednom subjektu nužno je eliminirati knjigovodstveni iznos matičinog ulaganja u ovisno društvo s matičinim udjelom u kapitalu ovisnog društva, eliminirati sva ostala salda, transakcije, prihode i rashode unutar grupe te utvrditi nekontrolirajući interes u dobiti ili gubitku te u ostaloj neto imovini ovisnih društava.[8] Financijski izvještaji matice i njezinih ovisnih društava moraju biti pripremljeni na isti izvještajni datum. Kad su izvještajni datumi matice i ovisnih društava različiti, ovisno društvo je dužno za potrebe konsolidacije pripremiti dodatne financijske izvještaje na isti datum kao i matica.[9] Ukoliko to nije izvedivo, financijski izvještaji ovisnog društva moraju se uskladiti za učinke značajnih transakcija ili drugih poslovnih događaja nastalih između datuma financijskih izvještaja ovisnog društva i matičinih financijskih izvještaja. Ali, razlika između izvještajnih datma ovisnog društva i matice ne smije biti veća od tri mjeseca.[10]

Konsolidirani financijski izvještaji sastavljaju se primjenom istih računovodstvenih politika za slične transakcije i druge poslovne događaje u sličnim okolnostima. Ukoliko neki član grupe primjenjuje različite računovodstvene politike od onih na razini grupe, dužan je provoditi usklađenja kako bi njegovi financijski izvještaji odražavali primjenu računovodstvenih politika na razini grupe.[11]

Nekontrolirajući interes utvrđen u postupku konsolidacije financijskih izvještaja mora se iskazati odvojeno od vlasničkog dijela kapitala ovisnog društva koji pripada vlasnicima matice.[12]

3.2. Faze procesa konsolidacije financijskih izvještaja

Iako se proces konsolidacije financijskih izvještaja operativno provodi u posebnim radnim bilješkama za konsolidaciju, konsolidacija financijskih izvještaja je izuzetno kompleksan proces koji prolazi kroz sljedeće faze:[13]

1) utvrđivanje naknade za stjecanje (troška ulaganja u dionice ovisnog društva),
2) utvrđivanje nekontrolirajućeg interesa,
3) utvrđivanje knjigovodstvene vrijednosti stečenih dionica,
4) utvrđivanje fer vrijednosti neto imovine stečenog društva,
5) utvrđivanje goodwilla ili dobiti od povoljne kupnje,
6) evidentiranje transakcije stjecanja ovisnog društva u glavnoj knjizi matice,
7) provođenje eliminacijskih knjiženja i evidentiranje razlike između troška stjecanja i knjigovodstvene vrijednosti stečenih dionica ovisnog društva,
8) izrada radnih bilješki za konsolidaciju financijskih izvještaja,
9) sastavljanje konsolidiranih financijskih izvještaja.

Naknada za stjecanje uključuje fer odnosno tržišnu vrijednost imovine, obveza ili izdanih vlasničkih udjela (dionica) koje stjecatelj (matica) prenosi u zamjenu za kontrolu nad ovisnim društvom. Nekontrolirajući interes predstavlja vlasničke udjele koje matica (stjecatelj) ne stječe, a koji ostaju u vlasništvu manjinskih dioničara. Nekontrolirajući interes se može mjeriti ili po fer vrijednosti ili u visini udjela u neto imovini ovisnog društva proporcionalno vlasničkom udjelu matice (stjecatelja). Knjigovodstvena vrijednost stečenih dionica utvrđuje se u računovodstvenoj evidenciji ovisnog društva na temelju knjigovodstvene vrijednosti kapitala i broja emitiranih dionica.[14] Fer vrijednost neto imovine ovisnog (stečenog) društva utvrđuje se svođenjem određene imovine ili obveze ovisnog društva na fer vrijednost na datum sastavljanja konsolidiranih financijskih izvještaja.

Razlika između naknade za stjecanje (uvećane za nekontrolirajući interes mjeren po fer vrijednosti) i fer vrijednosti neto imovine ovisnog društva može biti pozitivna ili negativna. Pozitivna razlika se u procesu konsolidacije financijskih izvještaja iskazuje kao goodwill odnosno kao dugotrajna nematerijalna imovina, dok negativna razlika predstavlja dobit od povoljne kupnje koja se u konsolidiranim financijskim izvještajima iskazuje kao prihod.

Samu transakciju stjecanja dionica ovisnog društva matica evidentira u svojoj računovodstvenoj evidenciji (glavnoj knjizi). Ulaganja u dionice ovisnog društva inicijalno se iskazuju po trošku ulaganja, a naknadno ili po trošku ili u skladu s MRS 39 - "Financijski instrumenti: priznavanje i mjerenje".[15] Ulaganja u dionice ovisnog društva, matica će iskazati u svojim odvojenim financijskim izvještajima.

Nakon provedene evidencije transakcije stjecanja dionica ovisnog društva u glavnoj knjizi, matica provodi eliminacijska knjiženja potrebna za pripremanje konsolidiranih financijskih izvještaja. Eliminacijska knjiženja matica iskazuje u posebnoj evidenciji odvojenoj od računovodstvene evidencije ustrojene za sastavljanje financijskih izvještaja. Efekti provedenih eliminacijskih knjiženja ne utječu na matičine odvojene financijske izvještaje, već samo na konsolidirane. Provedenim eliminacijskim knjiženjima stvara se osnova za sastavljanje konsolidiranih financijskih izvještaja, budući da se njima poništavaju učinci međusobnih transakcija između članova grupe. Predmetom eliminacija u konsolidaciji financijskih izvještaja su sva međusobna ulaganja između matice i ovisnih društava, sva međusobna potraživanja i obveze te svi međusobni prihodi i rashodi odnosno dobici i gubici.[16]

Nakon provedenih eliminacijskih knjiženja izrađuju se radne bilješke za konsolidaciju financijskih izvještaja. Te radne bilješke su također odvojene od računovodstvene evidencije matice i služe isključivo za sastavljanje konsolidiranih financijskih izvještaja te nemaju nikakav utjecaj na matičine redovne financijske izvještaje. U radnim bilješkama za konsolidaciju zbrajaju se istovrsne stavke financijskih izvještaja svih članova grupe te prilagođavaju za učinke provedenih eliminacijskih

[7] MRS 27, točka 12.
[8] MRS 27, točka 18.
[9] MRS 27, točka 22.
[10] MRS 27, točka 23.
[11] MRS 27, točke 24. i 25.
[12] MRS 27, točka 27.
[13] Orsag S., Gulin D., Poslovne kombinacije, HZRiF, Zagreb, 1996., str. 351.
[14] Knjigovodstvena vrijednost dionica ovisnog društva utvrđuje se na temelju nominalne vrijednosti dionica, premije na emitirane dionice, zadržane dobiti, rezervi i dobiti tekućeg razdoblja te broja emitiranih dionica odnosno kao odnos knjigovodstvene vrijednosti kapitala i broja emitiranih dionica..
[15] MRS 27 - "Konsolidirani i odvojeni financijski izvještaji", točka 38.
[16] O tome detaljnije vidjeti u Orsag S., Gulin D., Poslovne kombinacije, HZRiF, Zagreb, 1996.

knjiženja kako bi konsolidirani financijski izvještaji održavali samo učinke aktivnosti članova grupe s trećim subjektima izvan konsolidacijske grupe. Radne bilješke su temelj za sastavljanje konsolidiranih financijskih izvještaja.

4. POSTUPAK TESTIRANJA GOODWILLA NA UMANJENJE PREMA MRS-u 36

Testiranje goodwilla na umanjenje moraju provesti obveznici primjene Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja i to najmanje jednom godišnje ili češće ukoliko postoje okolnosti koje upućuju na mogućnost umanjenja vrijednosti goodwilla. Testiranje umanjenja vrijednosti goodwilla provodi se u skladu s MRS-om 36 "Umanjenje imovine". Za provođenje testiranja umanjenja vrijednosti goodwilla potrebno je da se goodwill proizašao iz poslovnog spajanja rasporedi na sve stjecateljeve jedinice ili grupe jedinica koje stvaraju novac. Jedinica koja stvara novac definira se prema MRS-u 36 kao najmanja skupina sredstava koja se može utvrditi a koja daje novčane tokove od neprekinute upotrebe i koja je uvelike neovisna od novčanih tokova drugih sredstava ili skupine sredstava.[17] Pod jedinicom koja stvara novac može se u praktičnom smislu podrazumijevati određeni organizacijski dio društva, centar odgovornosti, segment, ali i društvo koje je poslovnim spajanjem pripojeno društvu stjecatelju i koje unutar stjecatelja nastavlja djelovati kao profitni ili investicijski centar. Ipak jedinica koja stvara novac ne mora nužno biti istovjetna s određenom organizacijskom jedinicom poduzeća ili centrom odgovornosti. MRS 36 navodi da svaka jedinica ili grupa jedinica koja stvara novac, a na koje se goodwill raspoređuje, treba predstavljati najnižu razinu unutar subjekta na kojoj se goodwill promatra za interne potrebe uprave i ne smije biti veća od segmenta koji se temelji bilo na primarnom ili sekundarnom formatu izvještavanja u skladu s MRS-om 14 "Izvještavanje po segmentima".[18] Raspoređivanje goodwilla na jednu ili više jedinica koje stvaraju novac provodi se iz razloga što goodwill sam po sebi ne stvara novčane tokove neovisno od drugih sredstava ili skupine sredstava, ali često puta može povećavati novčane tokove više jedinica koje stvaraju novac.[19] Ponekad se goodwill stečen u poslovnom spajanju ne može rasporediti samo na jednu jedinicu koja stvara novac, već na više njih odnosno na grupu jedinica koje stvaraju novac. U ovom potonjem slučaju goodwill se ne može raspodijeliti na pojedine jedinice koje stvaraju novac, već se promatra na razini grupe jedinica koje stvaraju novac.

Goodwill stečen u poslovnom spajanju testira se na umanjenje kao dio testa umanjenja jedinice koja stvara novac na koju se odnosi. Testiranje umanjenja vrijednosti goodwilla provodi se zajedno s testiranjem umanjenja jedinice koja stvara novac na koju je goodwill raspoređen. Jedinica koja stvara novac testira se na umanjenje kada postoji pretpostavka ili okolnosti koje upućuju na mogućnost umanjenja vrijednosti jedinice. Testiranje umanjenja jedinice koja stvara novac provodi se na način da se knjigovodstvena vrijednost jedinice usporedi s njezinim nadoknadivim iznosom. Pri tome knjigovodstvena vrijednost jedinice koja stvara novac:[20]

a) uključuje knjigovodstveni iznos samo one imovine koja se može na razumnoj i dosljednoj osnovi izravno pripisati ili rasporediti jedinici koja stvara novac i koja će ubuduće stvarati novčane priljeve koji se koriste pri određivanju vrijednosti u upotrebi te jedinice, i
b) ne uključuje knjigovodstvene iznose priznatih obveza, osim ako se nadoknadivi iznos jedinice koja stvara novac ne može odrediti bez razmatranja tih obveza.

Knjigovodstveni iznos jedinice koja stvara novac mora se odrediti dosljedno s načinom određivanja nadoknadivog iznosa jedinice koja stvara novac. Pod nadoknadivim iznosom jedinice koja stvara novac u smislu MRS-a 36 podrazumijeva se viši iznos između fer vrijednosti jedinice koja stvara novac umanjene za troškove prodaje i vrijednosti u upotrebi.[21]

Gubitak od umanjenja vrijednosti jedinice koja stvara novac priznaje se u slučaju ako je knjigovodstveni iznos jedinice koja stvara novac viši od utvrđenog nadoknadivog iznosa. Prilikom provođenja testa umanjenja jedinice koja stvara novac, posebnu pažnju treba posvetiti goodwillu stečenom u poslovnom spajanju. Ako je goodwill direktno raspoređen na jedinicu koja stvara novac iznos goodwilla se pridodaje knjigovodstvenoj vrijednosti jedinice koja stvara novac prilikom njezinog testiranja umanjanja vrijednosti. Knjigovodstvena vrijednost jedinice koja stvara novac s uključenim goodwillom uspoređuje se s nadoknadivim iznosom jedinice u cilju utvrđivanja potencijalnog gubitka od umanjenja vrijednosti. Gubitak od umanjenja vrijednosti javlja se kada je knjigovodstvena vrijednost jedinice koja stvara novac s uključenim goodwillom viša od njezinog utvrđenog nadoknadivog iznosa. Umanjenjem vrijednosti jedinice koja stvara novac njezina knjigovodstvena vrijednost svodi se na nadoknadivi iznos. Evidentiranje utvrđenog gubitka od umanjenja vrijednosti jedinice koja stvara novac provodi se na sljedeći način:[22]

a) prvo se smanjuje knjigovodstvena vrijednost goodwilla koji je raspoređen na jedinicu koja stvara novac,
b) ako je iznos gubitka od umanjenja vrijednosti jedinice koja stvara novac viši od knjigovodstvene vrijednosti goodwilla, ostatak gubitka od umanjenja vrijednosti raspoređuje se na drugu imovinu jedinice razmjerno prema knjigovodstvenom iznosu svake imovine u jedinici.

Ako je goodwill raspoređen na grupu jedinica koje stvaraju novac tada se goodwill odnosi na sve jedinice, ali nije direktno raspoređen na te jedinice. Stoga, kada se provodi test umanjenja jedinice koja stvara novac na koju se odnosi goodwill ali koji nije na nju raspodijeljen, uspoređuje se knjigovodstvena vrijednost jedinice bez uključenog goodwilla s njezinim nadoknadivim iznosom. Gubitak od umanjenja jedinice koja stvara novac javlja se kada je knjigovodstvena vrijednost jedinice bez goodwilla viša od njezinog nadoknadivog iznosa. Utvrđivanjem i evidentiranjem gubitka od umanjenja vrijednosti knjigovodstvena vrijednost jedinice koja stvara novac svodi se na njezin nadoknadivi iznos. Gubitak od umanjenja vrijednosti jedinice koja stvara novac evidentira se na isti način kao i gubitak od umanjenja vrijednosti jedinice na koju je goodwill direktno ras-

[17] MRS 36, točka 6.
[18] Odnosno prema MSFI 8 „Poslovni segmenti" op.a., MRS 36, točka 80.
[19] MRS 36, točka 81.
[20] MRS 36, točka 76.
[21] MRS 36, točka 75. i 76.
[22] MRS 36, točka 104.

podijeljen. Prema tome, ako je goodwill raspodijeljen na grupu jedinica koje stvaraju novac, gubitak od umanjenja vrijednosti bilo koje jedinice iz grupe na koju se goodwill odnosi može se evidentirati kao smanjenje goodwilla.

Gubitak od umanjenja vrijednosti evidentira se kao rashod odnosno mora se priznati u računu dobiti i gubitka u razdoblju njegovog nastanka. MRS 36 izričito zabranjuje ukidanje gubitka od umanjenja goodwilla u budućim razdobljima.[23] To znači da, ukoliko se u budućim razdobljima nadoknadivi iznos imovine unutar jedinice stvaranja novca poveća iznad knjigovodstvene vrijednosti, to povećanje nadoknadivog iznosa neće utjecati na ukidanje prethodno iskazanog gubitka od umanjenja goodwilla.

5. PRIMJER TESTIRANJA UMANJENJA GOODWILLA U PROCESU KONSOLIDACIJE FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA

Dioničko društvo "R" d.d. drži 90% dionica "T" d.d. koje je kupilo 01. 01. 20x1. za 800.000 kn. Društvo "T" d.d. ukupno je emitiralo 1.000 dionica nominalne vrijednosti 700 kn po dionici. U 20x1. godini provedene su sljedeće transakcije između ovih društava:

- društvo "R" d.d. odobrilo je društvu "T" d.d. dugoročni kredit u iznosu od 20.000 kn koji nije vraćen,
- društvo "R" d.d. prodalo je društvu "T" d.d. 100 kom robe za 50.000 kn (troškovi prodane robe iznose 40.000 kn). Društvo "T" d.d. prodalo je trećim subjektima izvan grupe 60% robe za 60.000 kn.

Bilance društava (po fer vrijednosti) na kraju 20x0. godine su sljedeće:

Stavke	"R" d.d.	"T" d.d.
Građevinski objekti	300.000	350.000
Oprema	900.000	450.000
Ispravak vrijednosti	(300.000)	(60.000)
Zalihe	700.000	640.000
Novac na žiroračunu	840.000	60.000
UKUPNA IMOVINA	**2.440.000**	**1.440.0000**
Dionice po nominalnoj vrijednosti	700.000	700.000
Rezerve kapitala	20.000	80.000
Zadržana dobit	230.000	-
Dobit tekuće godine	150.000	20.000
Obveze za izdane obveznice	792.000	220.000
Obveze prema dobavljačima	548.000	420.000
UKUPNO OBVEZE I KAPITAL	**2.440.000**	**1.440.000**

Bilance društava na kraju 20x1. te računi dobiti i gubitka "R" d.d. i "T" d.d. za 20x1. godinu su sljedeći:

Stavke	"R" d.d.	"T" d.d.
Građevinski objekti	300.000	350.000
Oprema	900.000	450.000
Ispravak vrijednosti	(400.000)	(100.000)
Ulaganje u "T" d.d.	800.000	-
Zalihe	200.000	100.000
Odobreni kredit društvu "T" d.d.	20.000	-
Novac na žiroračunu	20.000	200.000
UKUPNA IMOVINA	**1.940.000**	**1.000.0000**
Dionice po nominalnoj vrijednosti	700.000	700.000
Rezerve kapitala	20.000	80.000
Zadržana dobit	280.000	20.000
Dobit tekuće godine	46.000	32.000
Obveze za izdane obveznice	380.000	100.000
Obveze za kredite društvu "R" d.d.	-	20.000
Obveze za poreze	14.000	8.000
Obveze prema dobavljačima	500.000	40.000
UKUPNO OBVEZE I KAPITAL	**1.940.000**	**1.000.000**

Stavke	"R" d.d.	"T" d.d.
Prihodi		
Prihodi od prodaje	790.000	720.000
Ostali prihodi	10.000	
UKUPNI PRIHODI	**800.000**	**720.000**
Rashodi		
Troškovi prodane robe	500.000	540.000
Trošak amortizacije	100.000	40.000
Troškovi plaća	120.000	90.000
Ostali rashodi	20.000	10.000
UKUPNI RASHODI	**740.000**	**680.000**
Dobit prije poreza	60.000	40.000
Porez na dobit	14.000	8.000
Neto dobit	46.000	32.000

Nekontrolirajući interes se iskazuje udjelom u neto imovini ovisnog društva.

1. Utvrđivanje razlike između naknade za stjecanje i fer vrijednosti neto imovine ovisnog društva "T" d.d.

Naknada za stjecanje "T" d.d.		800.000
Fer vrijednost neto imovine		
Fer vrijednost imovine	1.440.000	
Fer vrijednost obveza	640.000	
Ukupno	800.000	
Pripadajući interes "R" d.d. 800.000 x 90%		(720.000)
Razlika - goodwill		80.000
Nekontrolirajući interes 800.000 x 10%		80.000

[23] MRS 36, točka 124.

2. Međukompanijske transakcije u 20x1. knjižene u glavnoj knjizi matičnog društva "R" d.d.:

Udjeli u ovisnim društvima	
1) 800.000	

Novac na žiro računu	
	800.000 1)
	20.000 2)

Dani dugoročni krediti	
2) 20.000	

Potraživanja od kupaca	
3) 50.000	

Prihod od prodaje robe	
	3) 50.000

Zalihe robe	
	4) 40.000

Troškovi prodane robe	
4) 40.000	

3. Utvrđivanje nerealizirane dobiti u zalihama

Zbog činjenice da ovisno društvo nije prodalo 40% zaliha koje je kupilo od matičnog društva trećim subjektima izvan grupe, potrebno je dobit matice koje je sadržana u zalihama ovisnog društva utvrditi i eliminirati u procesu konsolidacije financijskih izvještaja. Nerealizirana dobit matice sadržana u zalihama ovisnog društva može se utvrditi na sljedeće načine:

1. način

$$\textit{Nerealizirana dobit} = \textit{nerealizirane zalihe} - \textit{nerealizirane zalihe x} \left(\frac{\textit{Trošak prodane robe}}{\textit{Prihod od prodaje}}\right)$$

Nerealizirane zalihe = 50.000 x 40% = 20.000

$$\text{Nerealizirana dobit} = 20.000 - 20.000 \times \frac{40.000}{50.000} = 4.000$$

2. način

$$\textit{Nerealizirana dobit} = \textit{nerealizirane zalihe x} \frac{\textit{Bruto dobit od prodaje}}{\textit{Prihod od prodaje}}$$

$$\text{Nerealizirana dobit} = 20.000 \times \frac{10.000}{50.000} = 4.000$$

3. način

1.	Prodajna cijena robe društva "R"	500 kn/kom
2.	Trošak nabave robe društva "R"	400 kn/kom
3. (1. - 2.)	Razlika - dobit po kom. robe	100 kn/kom
4.	Nerealizirane zalihe u društvu "T"	40 kom
5. (3. x 4.)	Nerealizirana dobit	4.000 kn

4. način

Nerealizirana dobit = Interna dobit x % nerealiziranih zaliha
= 10.000 x 40% = 4.000

Zbog postojanja nerealizirane dobiti koja je sadržana u zalihama ovisnog društva, u procesu konsolidacije financijskih izvještaja nastaje odbitna privremena razlika čiji se porezni učinak iskazuje u konsolidiranim financijskim izvještajima kao odgođena porezna imovina. U ovom slučaju nastaje odbitna privremena razlika zbog toga što zalihe koje je ovisno društvo kupilo od matice, a nije prodalo trećim subjektima izvan grupe, sa stajališta grupe neće imati učinke u financijskim izvještajima budući da je ovdje riječ o transakciji unutar samog konsolidiranog subjekta. Odgođena porezna imovina koja se odnosi na nerealiziranu dobit iz zaliha je sljedeća:

Odgođena porezna imovina = Nerealizirana dobit x porezna stopa
= 4.000 x 20% = 800 kn

4. Test umanjenja goodwilla

U ovom primjeru polazi se od pretpostavke da imovina ovisnog društva "T" d.d. čini jedinicu stvaranja novca unutar grupe (konsolidiranog subjekta). Goodwill proizašao iz poslovnog spajanja raspoređen je na tu jedinicu stvaranja novca u okviru konsolidacije financijskih izvještaja te se u tom procesu on testira na umanjenje zajedno s testiranjem na umanjenje cijele jedinice stvaranja novca. Za potrebu testiranja umanjenja goodwilla nužno je utvrditi nadoknadivi iznos jedinice stvaranja novca. Nadoknadivi iznos predstavlja viši iznos između fer vrijednosti umanjene za troškove prodaje i vrijednosti u upotrebi. Vrijednost u upotrebi predstavlja sadašnju vrijednost budućih novčanih tokova za koje se očekuje da će pritjecati od jedinice stvaranja novca.[24] U primjeru nadoknadivi iznos predstavlja neto fer vrijednost koja je za imovinu u okviru jedinice stvaranja novca sljedeća:

Stavke	Fer vrijednost (Nadoknadivi iznos)	Knjigovodstvena vrijednost
Goodwill	80.000	80.000
Građevinski objekti	350.000	350.000
Oprema	300.000	450.000
Ispravak vrijednosti	-	(100.000)
Zalihe	100.000	100.000
UKUPNA IMOVINA	**830.000**	**880.000**

Gubitak od umanjenja JSN = Nadoknadivi iznos JSN - Knjigovodstvena vrijednost JSN = 830.000 - 880.000 = - 50.000

S obzirom da je gubitak od umanjenja vrijednosti jedinice stvaranja novca manji od knjigovodstvene vrijednosti goodwilla, ukupni gubitak alocirat će se na knjigovodstvenu vrijednost goodwilla.

[24] MRS 36, točka 6.

Pozicija	Goodwill	Imovina jedinice koja stvara novac	Ukupno
Knjigovodstvena vrijednost	80.000	800.000	880.000
Gubitak od umanjenja	(50.000)	-	(50.000)
Knjigovodstvena vrijednost nakon umanjenja	30.000	800.000	830.000

U slučaju da je iznos goodwilla nedovoljan za pokriće gubitka od umanjenja vrijednosti, preostali nepokriveni iznos gubitka evidentirao bi se na teret ostale imovine u jedinici koja stvara novac razmjerno knjigovodstvenom iznosu svake imovine u ukupnoj knjigovodstvenoj vrijednosti jedinice koja stvara novac. Prilikom raspoređa gubitka od umanjenja vrijednosti jedinice koje stvara novac na pojedinu imovinu uključenu u tu jedinicu, potrebno je voditi računa o točki 105. MRS-a 36- koja navodi da prilikom alokacije gubitka od umanjenja jedinice koja stvara novac na pojedinu imovinu uključenu u tu jedinicu, subjekt neće smanjiti knjigovodstveni iznos pojedine imovine ispod najviše od:

a) fer vrijednosti umanjene za troškove prodaje (ukoliko je utvrdiva)
b) vrijednosti u upotrebi imovine,
c) nule.[25]

5. Eliminacijska knjiženja

Udjeli u ovisnim društvima	
	800.000 1)

Temeljni kapital	
1) 700.000	

Kapitalne rezerve	
1) 80.000	

Nekontrolirajući interes	
	1) 80.000

Goodwill	
1) 80.000	

Zadržana dobit	
1) 20.000	

Dani dugoročni krediti	
	2) 20.000

Obveze za dugoročne kredite	
2) 20.000	

Rashod od vrijednosnog Usklađenja goodwilla	
6) 50.000	

Ispravak vrijednosti goodwilla	
	6) 50.000

Prihodi od prodaje robe	
3) 50.000	

Rashodi od prodaje robe	
4.000 4)	3) 50.000

Zalihe robe	
	4.000 4)

Odgođena porezna imovina	
5) 800	

Dobit tekuće godine	
3.200 7)	5) 800

Nekontrolirajući interes	
	3.200 7)

[25] MRS 36, točka 105.

NAJAVA:
48. simpozij HZRIF
09. - 11. svibnja 2013. godine
SOLARIS HOTEL IVAN, ŠIBENIK

6. Radne bilješke za konsolidaciju:

Stavke	"R" d.d.	"T" d.d.	Eliminacije		Konsolidirano
			Duguje	Potražuje	
Goodwill	-	-	1) 80.000	6) 50.000	30.000
Građevinski objekti	300.000	350.000	-	-	650.000
Oprema	900.000	450.000	-	-	1.350.000
Ispravak vrijednosti	(400.000)	(100.000)	-	-	(500.000)
Ulaganje u "T" d.d.	800.000	-	-	1) 800.000	-
Odgođena porezna imovina	-	-	5) 800		800
Zalihe	200.000	100.000	-	4) 4.000	296.000
Odobreni kredit društvu "T" d.d.	20.000	-	-	2) 20.000	-
Novac na žiroračunu	20.000	200.000	-	-	220.000
UKUPNA IMOVINA	**1.840.000**	**1.000.000**	**80.800**	**874.000**	**2.046.800**
Dionice po nominalnoj vrijednosti	600.000	700.000	1) 700.000	-	600.000
Rezerve kapitala	20.000	80.000	1) 80.000	-	20.000
Zadržana dobit	280.000	20.000	1) 20.000	-	280.000
Dobit tekuće godine	46.000	32.000	4) 4.000	5) 800	21.600
			6) 50.000		
			7) 3.200		
Manjinski interes	-	-	-	1) 80.000	83.200
				7) 3.200	
Obveze za izdane obveznice	380.000	100.000	-	-	480.000
Obveze za kredite društvu "R" d.d.	-	20.000	2) 20.000	-	-
Obveze za poreze	14.000	8.000	-	-	22.000
Obveze prema dobavljačima	500.000	40.000	-	-	540.000
UKUPNO OBVEZE I KAPITAL	**1.840.000**	**1.000.000**	**877.200**	**84.000**	**2.046.800**

Stavke	"R" d.d.	"T" d.d.	Eliminacije		Konsolidirano
			Duguje	Potražuje	
Prihodi					
Prihodi od prodaje	790.000	720.000	3) 50.000	-	1.460.000
Ostali prihodi	10.000		-	-	10.000
UKUPNI PRIHODI	**800.000**	**720.000**			**1.470.000**
Rashodi					
Troškovi prodane robe	500.000	540.000	4) 4.000	3) 50.000	994.000
Trošak amortizacije	100.000	40.000	-	-	140.000
Vrijednosno usklađenje			50.000		50.000
Troškovi plaća	120.000	90.000	-	-	210.000
Ostali rashodi	20.000	10.000	-	-	30.000
UKUPNI RASHODI	**740.000**	**680.000**			**1.424.000**
Dobit prije poreza	60.000	40.000	-	-	46.000
Porez na dobit	14.000	8.000			(22.000)
Odgođena porezna imovina				5) 800	800
Neto dobit	46.000	32.000			24.800
Pripisana:					
a) matici					21.600
b) manjinskom interesu					3.200

Literatura:

1. Grupa autora, Primjena Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja s poreznim propisima, HZRiF, Zagreb, 2008.
2. Larsen E. J., Modern Advanced Accounting, Irwin McGraw Hill, Boston, 2000.
3. Orsag S., Gulin D., Poslovne kombinacije, HZRiF, Zagreb, 1996.
4. Međunarodni standardi financijskog izvještavanja, IASB, prijevod HZRiF, Zagreb, 2005.
5. Williams J. R., Haka S. F., Bettner M. S., Meigs R. F., "Financial and Managerial Accounting - The Basis for Business Decisions", McGraw Hill Irwin, New York, 2002.
6. Zakon o porezu na dobit i Pravilnik o porezu na dobit.
7. Zbirka računovodstvenih propisa u 2010., HZRiF, Zagreb, 2010.

Doc. dr. sc. Hrvoje PERČEVIĆ, Ekonomski fakultet, Zagreb

Doc. dr. sc. **IVANA DRAŽIĆ LUTILSKY**,
mr. sc. **MAJA DŽAPO**

Stručni članak UDK 657.2

Priznavanje i mjerenje prihoda od podizanja gotovine u kartičnom poslovanju

Kada se promatra proces podizanja gotovine pomoću kartica, otvara se pitanje je li riječ o plasmanu ili usluzi koju banka (ili kartična kuća) pruža klijentu te, povezano s time, je li pripadajući prihod naknada ili kamata. U slučaju debitne kartice, riječ je o usluzi, a pripadajući prihod je naknada. U slučaju kartica s odgodom plaćanja, prisutni su elementi i usluge i plasmana, te bi, shodno tome, barem dio prihoda trebalo priznati kao kamatu. Ovo otvara pitanje vijeka trajanja sredstva, koje je dvojbeno u slučaju kreditnih kartica - je li to trajanje ciklusa ili trajanje kartičnog kredita, a time i pitanje razdoblja na koje se razgraničava pripadajući kamatni dio prihoda. Pokazuje se da odabir vijeka trajanja sredstva, odnosno odabir politike razgraničavanja kamatnog prihoda od podizanja gotovine znatno utječe na profitabilnost. U slučaju odabira politike razgraničavanja na duljinu trajanja kartičnog kredita, često su narušena načela razumljivosti, usporedivosti i sučeljavanja prihoda i rashoda. Ovo upućuje na optimalnost odabira razgraničavanja kamatnog prihoda od podizanja gotovine na rok trajanja ciklusa. Ovaj rad ima za cilj istražiti problematiku priznavanja prihoda od podizanja gotovine karticama, te usklađivanje tehnike priznavanja navedenog prihoda s Međunarodnim računovodstvenim standardima.

1. PROCES PODIZANJA GOTOVINE S OBZIROM NA VRSTE KARTICA

U slučaju da je riječ o debitnoj kartici (kartici koja tereti klijentov račun odmah po nastanku transakcije), riječ je o usluzi, tj. nema elemenata plasmana, a pripadajući prihod (provizija koju banka naplaćuje) je naknada i priznaje se u cijelosti u razdoblju u kojem se transakcija dogodila.

Drugačije je kada je riječ o kartici s odgodom plaćanja (*charge* ili kreditnoj kartici). Kod takvih kartica klijent dug podmiruje u nekom razdoblju nakon nastanka transakcije. Uobičajeno je da se transakcije prikupljaju tijekom određenog vremenskog razdoblja, tzv. ciklusa (najčešće mjesec dana), nakon čega na naplatu dospijeva cijeli iznos iz ciklusa (kod *charge* kartice) ili dio iznosa iz ciklusa zajedno s dijelom iznosa iz prethodnih ciklusa (kod kreditnih kartica).

Podizanje gotovine karticama s odgodom plaćanja ponekad se smatra plasmanom i banke za tu transakciju naplaćuju proviziju koja se smatra kamatom i razgraničava se na vrijeme trajanja plasmana. Kupovina *charge* ili kreditnom karticom, iako će klijent korisnik kartice također sredstva vratiti s odgodom, ne smatra se plasmanom, te se naknade povezane s tom transakcijom ne smatraju kamatnim prihodom.

Razlozi za ovakvu odluku sežu u prošlost kada kartično poslovanje nije bilo informatizirano u mjeri u kojoj je danas, i nije imalo ovoliki tržišni obujam kao danas. Kartične transakcije su se odvijale ručno (tj. većina transakcija bile su *imprinter*[1] transakcije). Ugovori s trgovcima bili su takvi da je banka obvezu plaćanja trgovcima imala u prosjeku nakon 15, pa i više dana. Trgovci su vrlo često

[1] Mehanizam za evidenciju kartičnih transakcija koji nije elektronički.

prikupljali slipove i slali ih u banku nakon mjesec pa i više dana. Zbog svega toga, kada bi se uprosječilo vrijeme trajanja svih transakcija u ciklusima korisnika kartica i vrijeme plaćanja trgovcima, često bi se pokazalo da plasmana ne bi ni bilo, nego su zapravo trgovci kreditirali banku. Danas su se, međutim, procesi elektronizirali i ubrzali, a tržišna utakmica skraćuje vrijeme za plaćanje trgovcu od strane banaka (sve velike trgovačke kuće svele su to vrijeme na dan-dva), tako da su ovi razlozi dovedeni u pitanje. Pojednostavljene sheme ovih procesa prikazane su tablično (tablice 1. i 2.).

Tablica 1. Prikaz tijeka transakcija, plaćanja trgovcu i naplate uz pretpostavku plaćanja trgovcu nakon 15 dana. U tom slučaju je prosječni ponderirani dug banke trgovcu za određeno razdoblje veći od prosječnog ponderiranog duga korisnika kartice banci.

Opis događaja	Datum	Iznos	Trajanje razdoblja (u danima)	Iznos koji banka duguje trgovcu	Prosječni ponderirani iznos koji banka duguje trgovcu od 1. 10. 2008. do aktualnog datuma	Iznos koji korisnik kartice duguje banci	Prosječni ponderirani iznos koji korisnik kartice duguje banci od 1. 10. 2008. do aktualnog datuma
Početak ciklusa kartičara	1. 10. 2008.	0	0	0	0,00	0	0,00
Transakcija 1 (kod trgovca)	5. 10. 2008.	100	4	100	100,00	100	100,00
Transakcija 2 (kod trgovca)	15. 10. 2008.	200	10	100	100,00	100	100,00
Plaćanje Transakcije 1 trgovcu	25. 10. 2008.	100	10	300	183,33	300	183,33
Transakcija 3 (kod trgovca)	26. 10. 2008.	500	1	200	184,00	300	188,00
Plaćanje Transakcije 2 trgovcu	30. 10. 2008.	200	4	700	255,17	800	272,41
Zatvaranje ciklusa i naplata od korisnika kartice	31. 10. 2008.	800	1	500	263,33	800	290,00
Početak novog ciklusa kartičara	1. 11. 2008.	0	1	500	270,97	0	280,65
Plaćanje Transakcije 3 trgovcu	5. 11. 2008.	500	4	500	297,14	0	248,57

Tablica 2. Prikaz tijeka transakcija, plaćanja trgovcu i naplate uz pretpostavku plaćanja trgovcu nakon 3 dana. U tom slučaju je prosječni ponderirani dug korisnika kartice banci za određeno razdoblje veći od prosječnog ponderiranog duga banke trgovcu.

Opis događaja	Datum	Iznos	Trajanje razdoblja (u danima)	Iznos koji banka duguje trgovcu	Prosječni ponderirani iznos koji banka duguje trgovcu od 1. 10. 2008. do aktualnog datuma	Iznos koji korisnik kartice duguje banci	Prosječni ponderirani iznos koji korisnik kartice duguje banci od 1. 10. 2008. do aktualnog datuma
Početak ciklusa kartičara	1. 10. 2008.	0	0	0	0,00	0	0,00
Transakcija 1 (kod trgovca)	5. 10. 2008.	100	4	100	100,00	100	100,00
Plaćanje Transakcije 1 trgovcu	8. 10. 2008.	100	3	100	100,00	100	100,00
Transakcija 2 (kod trgovca)	15. 10. 2008.	200	7	200	150,00	100	100,00
Plaćanje Transakcije 2 trgovcu	18. 10. 2008.	200	3	200	158,82	300	135,29
Transakcija 3 (kod trgovca)	26. 10. 2008.	500	8	500	268,00	300	188,00
Plaćanje Transakcije 3 trgovcu	29. 10. 2008.	500	3	500	292,86	800	253,57
Zatvaranje ciklusa i naplata od korisnika kartice	31. 10. 2008.	800	2	0	273,33	800	290,00
Početak novog ciklusa kartičara	1. 11. 2008.	0	1	0	264,52	0	280,65
Ciklus u tijeku	5. 11. 2008.	0	4	0	234,29	0	248,57

Ipak, i standardi *Basel II* propisuju da ovo nije plasman. Opravdano je postaviti pitanje je li podizanje gotovine na bankomatu i isplatnim mjestima *charge* i kreditnim karticama isključivo plasman ili je riječ i o usluzi, budući da se podizanje gotovine na bankomatu i isplatnim mjestima debitnom karticom smatra uslugom.

2. UTJECAJ PROCESA PODIZANJA GOTOVINE NA PRIHODE

Očigledno je da proces podizanja gotovine na bankomatu i isplatnim mjestima *charge* i kreditnim karticama također sadrži elemente usluge, tako da se postavlja pitanje je li pripadajući prihod (provizija koju banke u pravilu zaračunavaju), prema *MRS 18 - Prihodi*, prihod od pružanja usluge ili prihod od kamata.

Stvarni prinos na neko sredstvo je kamatna stopa koja se zahtijeva za diskontiranje tijeka budućih novčanih primitaka koje se očekuje tijekom korisnog vijeka trajanja toga sredstva da se izjednači s početnim knjigovodstvenim iznosom sredstva. Prihod od kamate sadrži iznos amortizacije bilo kojeg diskonta, premije ili druge razlike između početnog knjigovodstvenog iznosa dužničkog vrijednosnog papira i njegovog iznosa na dan dospijeća.[2]

Zbog svega navedenog i općih definicija prihoda opravdano je, kada smo se jednom suglasili da podizanje gotovine *charge* i kreditnim karticama sadrži u sebi plasman, barem dio provizije koju banke naplaćuju za ovu uslugu smatrati kamatom. Dio provizije za uslugu podizanja gotovine kreditnim i *charge* karticama (koja je u pravilu viša ili jednaka od naknade za istu uslugu učinjenu debitnim karticama) u visini naknade za istu uslugu učinjenu debitnim karticama, trebalo bi priznati kao naknadu, a razliku do ukupne visine provizije kao kamatu. Na primjer, ako u slučaju podizanja gotovine debitnim karticama na tuđim bankomatima neka banka naplaćuje naknadu 3% od iznosa transakcije, a u slučaju podizanja gotovine kreditnim i *charge* karticama na tuđim bankomatima ista banka naplaćuje naknadu 5% od iznosa transakcije, iznos provizije za drugu uslugu u visini 3% trebalo bi priznati kao naknadu, a ostatak u visini 2% kao kamatu, jer tu razliku klijent korisnik kartice plaća zato jer je koristio „plati kasnije“ karticu umjesto „plati sada“ kartice.

Za sada niti jedna banka u Republici Hrvatskoj ne naplaćuje naknadu za podizanje gotovine na vlastitim bankomatima debitnim karticama, a neke ne naplaćuju ni uslugu podizanja gotovine debitnim karticama na isplatnim mjestima i bankomatima drugih banaka. Zbog toga imaju dodatno opravdanje za interpretiranje cjelokupne naknade za podizanje gotovine na vlastitim bankomatima kao kamate, odnosno za negiranje aspekta usluge u procesu podizanja gotovine na bankomatima. Ipak, budući da je naknada za podizanje gotovine debitnim karticama uobičajena u svijetu, značaj usluge u procesu podizanja gotovine nije nestao, samo je zanemaren.

Kada je jednom ustanovljeno da se dio provizije za podizanje gotovine “plati kasnije“ karticama smatra kamatom, otvara se pitanje, kako i u kojem razdoblju priznati taj prihod od kamate. Budući da *MRS 18 - Prihodi* jasno sugerira da se kamate trebaju priznati u vremenskoj razmjeri, tako da se uzme u obzir stvarni prinos na sredstvo[3], a jasno definira i stvarni prinos[4], ostaje raspoznati što je “korisni vijek trajanja sredstva” u slučaju podizanja gotovine karticama “plati kasnije”.

Kod *charge* kartice nema puno dvojbi. Korisni vijek trajanja sredstva je od trenutka transakcije do trenutka naplate. Budući da sve transakcije unutar ciklusa dospijevaju na isti dan, korisni vijek trajanja sredstva nije isti za svaku transakciju. Ciklus *charge* kartice obično traje mjesec dana, tako da se većina prihoda obračuna unutar izvještajnog razdoblja od jedne godine. Jedino se za cikluse za koje se početak ili kraj izvještajnog razdoblja nalazi unutar ciklusa dio prihoda priznaje u jednom, a dio u drugom obračunskom razdoblju.

Kod kreditnih kartica situacija je složenija. Postavlja se pitanje je li vijek trajanja sredstva, tj. plasmana, vrijeme trajanja ciklusa, ili čitavo vrijeme trajanja kredita pridruženog kartici. Pitanje se može postaviti i drugačije: jesu li podizanje gotovine i korištenje kredita pridruženog kreditnoj kartici jedinstveni poslovni događaj ili je riječ o dva različita poslovna događaja?

Očigledno je da se kredit pridružen kartici može koristiti i ako se nisu dogodile transakcije podizanja gotovine - ako je korisnik kartice koristio karticu isključivo za transakcije kupnje. S druge strane, ako je kartica tako dizajniran proizvod da je korisnik obvezan koristiti pridruženi kredit, onda svako korištenje kartice, pa i podizanje gotovine, podrazumijeva korištenje kartičnog kredita. U tom slučaju možemo reći da su poslovni događaji podizanja gotovine i korištenja kredita jednostrano zavisni - podizanje gotovine podrazumijeva korištenje kartičnog kredita, ali korištenje kartičnog kredita ne podrazumijeva podizanje gotovine. U ovom slučaju moglo bi se smatrati da je, u slučaju da je obavljena transakcija podizanja gotovine, vijek trajanja sredstva, tj. plasmana nastalog podizanjem gotovine, jednak vijeku trajanja otplate navedene transakcije u okviru kartičnog kredita, pa se i dio provizije naplaćene od klijenta korisnika kartice za podizanje gotovine, koji se smatra kamatom, treba razgraničiti na cijelo vrijeme otplate transakcije.

Ako je kartica dizajnirana tako da korisnik nije obvezan koristiti kredit, već u svakom trenutku može izvršiti otplatu cijelog duga (što je slučaj s gotovo svim kreditnim karticama u Republici Hrvatskoj), tada su poslovni događaji podizanja gotovine i korištenja kartičnog kredita dva potpuno nezavisna događaja. Korisnik kartice može podizati gotovinu, a ne mora koristiti kartični kredit. Isto tako, može koristiti kartični kredit koji je induciran isključivo transakcijama kupnje, dakle ne mora prethodno obaviti transakciju podizanja gotovine.

U ovom slučaju nije jednostavno odrediti vijek trajanja sredstva, tj. plasmana nastalog podizanjem gotovine. Ukoliko se primijeni isti princip kao u prije navedenom slučaju i kao vijek trajanja sredstva uzme vrijeme otplate transakcije u okviru kartičnog kredita, a u skladu s time i dio provizije za navedenu transakciju, koji se smatra kamatom, razgraniči na vrijeme trajanja otplate transakcije, dogodilo bi se da bi cijene plasmana značajno varirale, ovisno o tome je li klijent koristio kartični kredit ili ne. Naime, u slučaju da klijent nije koristio kartični kredit, prihod od transakcije podizanja gotovine cijeli bi se priznao u jednom računovodstvenom razdoblju (ako se

[2] Prihodi, točka 31., Međunarodni računovodstveni standardi 2005., MRS 18, str. 330.

[3] Prihodi, točke 29. i 30., Međunarodni računovodstveni standardi 2005, MRS 18, str. 329., 330.

[4] Prihodi, točka 31., Međunarodni računovodstveni standardi 2005, MRS 18, str. 330.

cijeli ciklus dogodio unutar obračunskog razdoblja, što je najčešći slučaj) ili u dva računovodstvena razdoblja (ako se ciklus prelijeva preko dva razdoblja), a u slučaju korištenja kartičnog kredita isti prihod bi se priznao tijekom više računovodstvenih razdoblja, koliko traje otplata transakcije u okviru kartičnog kredita (obično 3 do 5 godina). Osim toga, nema odgovora na pitanje kako postupiti u slučaju kada klijent u nekom trenutku otplati samo dio kredita, ako se taj kredit sastojao i od transakcija kupnje i od transakcija podizanja gotovine. Ako se kartični kredit vodi kao jedinstveni kredit, što je u pravilu slučaj, tada nema načina da se odredi koji je dio kredita klijent otplatio - dio nastao kupnjom ili dio nastao podizanjem gotovine.

Razgraničavanjem prihoda od kamate na vijek trajanja otplate transakcije podizanja gotovine u okviru kartičnog kredita narušilo bi se jedno od kvalitativnih obilježja financijskih izvještaja, a to je razumljivost.[5] Iz svega navedenog očito je da u ovom slučaju kao vijek trajanja sredstva treba uzeti vrijeme od transakcije do zatvaranja ciklusa i pripadajući kamatni prihod (dio provizije za podizanje gotovine priznat kao kamata) razgraničiti na vrijeme do završetka ciklusa, a nakon zatvaranja ciklusa klijent odlučuje hoće li koristiti ili neće drugi proizvod - kartični kredit.

Osim navedenog, treba spomenuti još neke dvojbe vezane uz priznavanje prihoda od podizanja gotovine karticama "plati kasnije".

Kartični kredit je proizvod koji ima svoju cijenu definiranu u obliku kamatne stope koja se primjenjuje ukoliko ga klijent koristi, a u slučaju razgraničavanja kamate od podizanja gotovine na rok trajanja kartičnog kredita taj se proizvod zapravo razlaže na dva proizvoda od kojih svaki ima svoju cijenu, jer će dio kartičnog kredita nastao kupnjom imati jednu cijenu, a dio kartičnog kredita nastao podizanjem gotovine drugu cijenu. To nije koncept kartičnog kredita. Ovakvom evidencijom također bi se narušila razumljivost. Ova primjedba se odnosi na oba slučaja. Dobro je spomenuti da banke često naplaćuju kamate za kartični kredit od dana nastanka transakcije, što je u koliziji s prije spomenutim principom primijenjenim kod *charge* kartice da se kupnja ne smatra plasmanom dok traje kartični ciklus.

Ako banka ima kartične kredite koji se moraju koristiti, a i one kod kojih postoji opcija prijevremene otplate, i ukoliko se kod prvih odluči za razgraničavanje kamate od podizanja gotovine na rok otplate u okviru kartičnog kredita, a kod drugih na razgraničavanje iste kamate na vijek trajanja kartičnog ciklusa, gubi se kvalitativno obilježje usporedivosti koje između ostalog nalaže da se mjerenje i prikazivanje financijskog učinka slične transakcije i ostalih događaja mora provesti dosljedno kroz cijelo poslovanje,[6] jer će prihodi od podizanja gotovine za ta dva proizvoda biti mjereni sasvim različito, iako su te prihode inducirale po svojim obilježjima sasvim slične transakcije. Ukoliko banka izdaje i *charge* karticu, načelo usporedivosti je dodatno narušeno, jer se kamatni prihodi od podizanja gotovine mogu razgraničiti isključivo na vijek trajanja ciklusa, nakon kojeg slijedi dospijeće duga, odnosno potraživanje i/ili naplata.

Ovdje je važno napomenuti da transakcija podizanja gotovine na bankomatu ili isplatnom mjestu druge banke, osim prihoda, generira i direktni trošak, odnosno rashod, tj. rashod od naknade za razmjenu.[7] Pitanje je kako mjeriti i priznati ovaj rashod, ako se dio provizije ili cijela provizija za podizanje gotovine priznaju kao kamata i razgraničavaju na više računovodstvenih razdoblja.

Ako se dio provizije prizna kao naknada, moguće je ovaj rashod sučeliti s tim dijelom prihoda i priznati ga u računovodstvenom razdoblju priznavanja prihoda od naknade. Međutim, ako je cjelokupni iznos provizije priznat kao kamata, i ako se razgraničava na vijek trajanja otplate transakcije u okviru kartičnog kredita, to jest na više računovodstvenih razdoblja, i rashod od naknade za razmjenu trebalo bi, prema principu sučeljavanja prihoda i rashoda, sučeliti s tim prihodom i priznati ga tijekom više računovodstvenih razdoblja.

Pokazuje se da je ovakva evidencija često vrlo teško izvediva zbog tehnoloških uvjeta evidentiranja prihoda i rashoda od naknade od razmjene. Ako se rashod priznaje u računovodstvenom razdoblju izdatka za spomenutu naknadu, praćenje profitabilnosti pojedinog kartičnog proizvoda je sasvim nekonzistentno, jer je, npr. profitabilnost podizanja gotovine *charge* karticom puno veća od profitabilnosti podizanja gotovine kreditnom karticom iz prvog slučaja, jer ćemo u istom razdoblju, uz isti ili slični rashod po *charge* kartici priznati puno veći prihod.

Nameće se zaključak da bi podizanje gotovine i kredit pridružen kreditnoj kartici trebalo promatrati kao dva odvojena poslovna događaja. Ako se podizanje gotovine po kreditnoj kartici smatra plasmanom, vijek trajanja plasmana trebalo bi biti razdoblje od nastanka transakcije do zatvaranja ciklusa, a vijek trajanja kartičnog kredita za pojedinu transakciju trebao bi biti od trenutka zatvaranja ciklusa do kraja otplate transakcije, prema ugovoru. Kamata za kartični kredit ne bi se trebala naplaćivati od dana transakcije, nego od dana zatvaranja ciklusa. Transakcije kupnje obavljene kreditnom i *charge* karticom, dok su u ciklusu, ne bi se smatrale plasmanom, analogno principu već primijenjenom kod *charge* kartice, i sukladno tome, na vrijeme koje transakcija provede u ciklusu ne bi se obračunavala kamata, dok bi se podizanje gotovine kreditnom i *charge* karticom smatralo plasmanom, a provizija za tu transakciju (ili njezin dio) kamatom koja bi se razgraničavala na vijek trajanja ciklusa u kojem je transakcija nastala. Na ovaj način sačuvala bi se konzistentnost, razumljivost i usporedivost računovodstvene evidencije prihoda kod podizanja gotovine karticama "plati kasnije".

Sljedeći primjer pomaže sagledavanju utjecaja odabira računovodstvene politike za evidenciju naknade od podizanja gotovine karticama s odgodom plaćanja na dobit i profitabilnost proizvoda.

Primjer 1.

Banka je 01. 01. izdala 100.000 charge i 100.000 kreditnih kartica koje klijenti počinju koristiti. Kamatna stopa na kredite po kreditnim karticama iznosi 10%, rok otplate je 5 godina, a postotak obvezne otplate po zatvaranju ciklusa iznosi 5%. Volumen podizanja gotovine i charge i kreditnim karticama u prvoj godini iznosi po 300.000.000,00 kn. Postotak provizije za

[5] Okvir za sastavljanje i prezentiranje financijskih izvještaja, točka 25., Međunarodni računovodstveni standardi 2005, MRS 18, str. 45.

[6] Okvir za sastavljanje i prezentiranje financijskih izvještaja, točka 25., Međunarodni računovodstveni standardi 2005., MRS 18, str. 45.

[7] Engl. service fee, koristi se i naziv interchange fee.

obje kartice je 2%, što generira proviziju od 6.000.000,00 kn po svakoj od dvije vrste kartica. Postotak naknade za razmjenu je 0,5%, što generira rashod od naknade za razmjenu od 1.500.000,00 kn.

Prihod od podizanja gotovine ovim karticama banka priznaje kao kamatu. U slučaju odabira računovodstvene politike razgraničavanja tog prihoda na rok trajanja kartičnog kredita, kreditnoj se kartici priznaje samo 650.000,00 kn prihoda od podizanja gotovine, pa neto prihod od podizanja gotovine izgleda kao u tablici 3.:

Tablica 3. Prihod od podizanja gotovine kod odabira računovodstvene politike razgraničavanja provizije na rok trajanja kartičnog kredita

Vrsta kartice	Kamatni prihod od kartičnog kredita	Prihod od provizije za podizanje gotovine	Rashod (nekamatni)	Neto prihod
charge	0,00	6.000.000,00	1.500.000,00	4.500.000,00
kreditna	11.860.044,18	650.000,00	1.500.000,00	11.010.044,18

U slučaju razgraničavanja provizije na rok trajanja ciklusa, prihod od podizanja gotovine izgleda kao u tablici 4.

Tablica 4. Prihod od podizanja gotovine kod odabira računovodstvene politike razgraničavanja provizije na rok trajanja kartičnog kredita

Vrsta kartice	Kamatni prihod od kartičnog kredita	Prihod od provizije za podizanje gotovine	Rashod (nekamatni)	Neto prihod
charge	0,00	6.000.000,00	1.500.000,00	4.500.000,00
kreditna	11.860.044,18	6.000.000,00	1.500.000,00	16.360.044,18

U prvoj godini neto prihod od podizanja gotovine za kreditnu karticu veći je za 5.350.000,00 ako se primijeni računovodstvena politika razgraničavanja prihoda od provizije za podizanje gotovine kreditnim karticama na vrijeme trajanja ciklusa, u odnosu na politiku razgraničavanja prihoda od provizije za podizanje gotovine kreditnim karticama na vrijeme trajanja kartičnog *(revolving)* kredita, što može rezultirati poreznim efektima.

U primjeru je u prihod od podizanja gotovine uračunat i kamatni prihod od kartičnog kredita, što je dvojbeno iz ranije spomenutih razloga. Osim toga, u primjer nisu ugrađene unutarnje (ili transferne) cijene. Sustav unutarnjih cijena identificira trošak pribavljanja sredstava potrebnih za određeni plasman, alocira ih uz pojedini plasman i na taj način sučeljava kamatni prihod s rashodom od unutarnje cijene.[8] U tom slučaju bi se kamatni prihod od kartičnog kredita značajno smanjio u odnosu na kamatni prihod od provizije za podizanje gotovine, zbog različite ročnosti i efektivne kamatne stope. Sve navedeno može rezultirati time da, u slučaju odabira računovodstvene politike razgraničavanja kamatnog prihoda od provizije za podizanje gotovine kreditnim karticama na vrijeme trajanja *revolving* kredita, podizanje gotovine *charge* karticama izgleda značajno profitabilnije od podizanja gotovine kreditnim karticama. Ovo može dovesti do pogrešnih poslovnih odluka ako se računovodstvene vrijednosti interpretiraju površno.

Treba također primijetiti da je rashod od naknade za razmjenu, tj. *service fee*-ja, generiran transakcijama podizanja gotovine priznat u prvoj godini u cijelosti, tj. u iznosu od 1.500.000,00 kn, neovisno o politici razgraničavanja prihoda od kamate za isti poslovni događaj.

Naravno, u stabilnim uvjetima, kada klijenti kartice koriste redovito, prihodovna razlika između dvije opisane politike će se smanjivati, jer će u slučaju razgraničavanja prihoda na rok trajanja *revolving* kredita u narednim godinama biti priznavan prihod prethodnih razdoblja.

Načelno, za banku je povoljnije odabrati politiku razgraničavanja prihoda na rok trajanja *revolving* kredita, jer se na taj način stalno odgađa priznavanje dijela prihoda za budućnost, te se smanjuje dobit, a na taj način i porezna obveza. Problemi mogu nastupiti u slučaju duboke krize, kada bi se, zbog smanjenog korištenja kartica, volumeni razdoblja drastično smanjili, te bi se smanjila naplata svih vrsta kamata i naknada. U tom slučaju bi politika razgraničavanja prihoda na rok trajanja *revolving* kredita generirala prihode iz prošlih razdoblja, a time moguće i veću poreznu obvezu u razdobljima u kojima banka može imati probleme s likvidnošću. U ovakvim bi uvjetima račun dobiti i gubitka sugerirao nižu profitabilnost *charge* kartice te bi površna interpretacija računovodstvenih podataka mogla pogrešno sugerirati smanjene prodajne aktivnosti vezane uz *charge* kartice, budući da krizno vrijeme uvijek sugerira smanjenje troškova. To bi mogao biti krivi smjer, jer se u kriznim vremenima potrošači okreću upravo debitnim i charge karticama, smanjujući korištenje kreditnih kartica kao previše rizično ponašanje.

3. ZAKLJUČAK

U radu su izneseni argumenti za tvrdnju da podizanje gotovine karticom s odgodom sadrži elemente i plasmana i usluge, te posljedično pripadajuća provizija sadrži elemente i kamate i naknade. U slučaju kreditnih kartica dvojbeno je i vrijeme trajanja plasmana; banka zapravo ima određenu slobodu odabrati hoće li kao vrijeme trajanja sredstva uzeti trajanje ciklusa ili trajanje kreditne linije. Time se odabire i vrijeme trajanja priznavanja pripadajućeg kamatnog prihoda. Analizom je utvrđeno da su podizanje gotovine i korištenje kartičnog *revolving* kredita dva nezavisna poslovna događaja, te je logičniji izbor razgraničenje na rok trajanja ciklusa. Izuzetak je slučaj kada je kartični kredit takav proizvod da ga se mora koristiti, odnosno u slučaju kada klijent nema mogućnost prijevremene otplate, što sugerira izbor roka otplate kredita kao razdoblja razgraničenja. Ovdje se otvorilo nekoliko problema. Prvo je narušavanje načela razumljivosti i usporedivosti računovodstvenog prikaza prihoda ukoliko banka istovremeno izdaje charge i kreditne kartice, a za kreditne odabere politiku razgraničavanja kamate od podizanja gotovine na rok otplate kredita. Ista načela su narušena i ako banka nudi kreditne linije s mogućnošću prijevremene otplate i one bez, a za njih odabere različite politike razgraničavanja kamate od podizanja gotovine. Drugo, postavlja se pitanje sučeljavanja kamatnog prihoda od podizanja gotovine i rashoda od naknade za razmjenu, koji su generirani istim poslovnim

[8] Skender R.: Model transfernih cijena kao instrument upravljanja profitabilnošću banaka, magistarski rad, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2004., str. 10.

događajem. U slučaju odabira politike razgraničavanja na rok trajanja kartičnog kredita kamatni prihod se razgraničava na nekoliko računovodstvenih razdoblja, dok se pripadajući rashod priznaje u razdoblju nastanka transakcije, što narušava načelo sučeljavanja prihoda i rashoda. Ovi problemi upućuju na optimalnost odabira razgraničavanja navedenog kamatnog prihoda na rok trajanja ciklusa u svakom slučaju. Primjer zorno prikazuje kako odabir računovodstvene politike priznavanja prihoda od kamate za podizanje gotovine kreditnim karticama ima utjecaj na dobit, tj. profitabilnost, a time i na poreznu obvezu.

Literatura:

1. Barbaroša N. et al.: *Računovodstvo banaka*, TEB - poslovno savjetovanje, Zagreb, 2000.
2. Beams F. A. et al.: *Advanced accounting*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1992.
3. Blažić M., Tafra D.: *Kartično poslovanje i financijsko-računovodstveni aspekt sudionika kartičnog poslovanja*, Računovodstvo i financije (12/2008.), Zagreb, 2008.
4. Gulin D. et al.: *Računovodstvo trgovačkih društava: uz primjenu Međunarodnih računovodstvenih standarda i poreznih propisa*, HZRiF, Zagreb, 2001.
5. Hansen D. R.: *Management accounting*, South-Western Publishing Co, Cincinnati, Ohio, 1992.
6. Helmkamp J. G.: *Managerial Accounting*, John Wiley & Sons, Inc., New York, 1990.
7. *Hrvatski računovodstveni sustav*, RRiF-plus d.o.o., Zagreb, 2006.
8. *Međunarodni računovodstveni standardi 2005, HZRIFD, Zagreb.*
9. Skender R.: *Model transfernih cijena kao instrument upravljanja profitabilnošću banaka*, magistarski rad, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2004.
10. Šimunec N. et al.: *Plaćanje i osiguranje plaćanja u zemlji*, HZRiF, Zagreb, 2006.
11. Šućur I.: *Razvoj kartičnog poslovanja u Republici Hrvatskoj s osvrtom na mogućnosti ponude kartičnih proizvoda tržišnom segmentu studentske populacije*, Tržište, 15 (2003.), 1/2, Zagreb, 2003.
12. Šućur I.: *Tržište kartičnih proizvoda u Republici Hrvatskoj*, Tržište, 19 (2007.), 2, Zagreb, 2007.

Doc. dr. sc. Ivana DRAŽIĆ LUTILSKY,
Ekonomski fakultet, Zagreb
mr. sc. Maja DŽAPO, Zagreb

NAJAVA:
48. simpozij HZRIF
09. - 11. svibnja 2013. godine
Solaris - Hotel Ivan, Šibenik

NAJAVA:
16. SAVJETOVANJE
"INTERNA REVIZIJA I KONTROLA"
26. - 28. rujna 2013. godine
Hotel Ilirija, Biograd na Moru

Doc. dr. sc. SANJA SEVER MALIŠ,
prof. dr. sc. LAJOŠ ŽAGER

Stručni članak UDK 657.6

Izdavanje izvješća neovisnog revizora sukladno Međunarodnim revizijskim standardima

Kao rezultat procesa revizije financijskih izvještaja u kojem je prikupljeno dovoljno odgovarajućih dokaza, revizor sastavlja revizorovo izvješće. U tom smislu revizorovo izvješće predstavlja formalnu komunikaciju revizora s korisnicima financijskih izvještaja i zaključak revidiranih financijskih izvještaja. Osnovni standard koji određuje strukturu revizorova izvješća je MRevS 700 - Formiranje mišljenja i izvješćivanje o financijskim izvještajima. Međutim, gotovo je u svim revizijskim standardima, dakako indirektno, obrađeno pitanje revizorova izvješća. U članku autori prezentiraju strukturu i sadržaj revizorova izvješća sukladno Međunarodnim revizijskim standardima. Osim toga, u javnosti se sve češće javljaju kritike na strukturu i sadržaj revizorova izvješća pa autori u članku daju razmatrane mogućnosti i rješenja poboljšanog izvještavanja revizora.

1. UVOD

Revizijska regulativa neprestano se mijenja i usavršava sukladno recentnim promjenama u okruženju. Stoga se pred revizijsku struku stalno postavljaju novi zahtjevi koje treba poštivati i primjenjivati. U Republici Hrvatskoj je Hrvatska revizorska komora kao strukovno udruženje zadužena da prevodi, objavljuje i tumači Međunarodne revizijske standarde kao i da predstavlja ove nove revizijske standarde revizorima u Republici Hrvatskoj. Sukladno tome, Hrvatska revizorska komora je objavila na svojim službenim stranicama prijevod Međunarodnih revizijskih standarda, Međunarodne standarde kontrole kvalitete i Međunarodne smjernice revizijske prakse. Imajući na umu važnost revizije financijskih izvještaja u ostvarivanju realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja autori obrađuju pitanje revizorova izvješća kao formalne komunikacije s korisnicima financijskih izvještaja i kao zaključak revidiranih financijskih izvještaja.

2. STRUKTURA IZVJEŠĆA NEOVISNOG REVIZORA

Kao rezultat procesa revizije financijskih izvještaja u kojem je prikupljeno dovoljno odgovarajućih dokaza, revizor sastavlja revizorovo izvješće. U tom smislu revizorovo izvješće predstavlja formalnu komunikaciju revizora s korisnicima financijskih izvještaja i zaključak revidiranih financijskih izvještaja. Osnovni standard koji određuje strukturu revizorova izvješća je MRevS 700 - *Formiranje mišljenja i izvješćivanje o financijskim izvještajima*. Međutim, gotovo je u svim revizijskim standardima, dakako indirektno, obrađeno pitanje revizorova izvješća. U tablici 1. su dani najznačajniji standardi koji obrađuju problematiku revizorovog izvješća.

Tablica 1. Pregled najznačajnijih standarda koji obrađuju problematiku revizorovog izvješća

Standard	Naziv
MRevS 700	Formiranje mišljenja i izvješćivanje o financijskim izvještajima
MRevS 705	Modifikacije mišljenja u izvješću neovisnog revizora
MRevS 706	Odjeljci za isticanje pitanja i odjeljci za ostala pitanja u izvješću neovisnog revizora
MRevs 570	Vremenska neograničenost poslovanja
MRevS 510	Početni revizijski angažmani - početna stanja
MRevS 800	Posebna razmatranja - revizije financijskih izvještaja sastavljenih u skladu s okvirima posebne namjene

Prema *Međunarodnom revizijskom standardu 700 - Formiranje mišljenja i izvješćivanje o financijskim izvještajima* strukturu revizorovog mišljenja čine:

a) naslov,
b) naslovnik,
c) uvodni odjeljak,
d) odgovornost menadžmenta za financijske izvještaje,
e) odgovornost revizora,
f) odjeljak u kojem se izražava mišljenje,
g) ostale odgovornosti izvještavanja,
h) potpis revizora,
i) datum revizorova izvješća,
j) revizorova adresa.

Naslov revizorovog izvješća mora iskazivati da se radi o **izvješću neovisnog revizora** i treba se razlikovati od ostalih revizorovih izvješća (primjerice, izvješća internog revizora). Naslovnik upućuje na korisnike revizorova izvješća, koji ovise o okolnostima provođenja revizije. Međunarodni revizijski standardi ne određuju kome se naslovljava revizorovo izvješće, ali se predviđa da su to najčešće dioničari (vlasnici) poduzeća ili oni koji su zaduženi za upravljanje poslovnim subjektom *(those charged with governance)*. U uvodnom odjeljku revizor mora identificirati objekt revizije, odnosno, poduzeće u kojem je obavljena revizija, financijske izvještaje koji su bili revidirani kao i navesti naziv svakog izvješća sadržanog u financijskim izvještajima, dati sažetak značajnih računovodstvenih politika i druge informacije i pojašnjenja te odrediti datum ili razdoblje obuhvaćeno svakim izvještajem.

Revizorovo izvješće mora jasno naglašavati da je uprava odgovorna za sastavljanje i fer prezentaciju financijskih izvještaja.[1] Odgovornosti uprave uključuju: a) oblikovanje, uvođenje i održavanje internih kontrola relevantnih za sastavljanje i fer prikaz financijskih izvještaja bez značajnih pogrešnih prikazivanja uzrokovanih prijevarom i pogreškom, b) odabiranje i primjenjivanje odgovarajućih računovodstvenih politika, i c) stvaranje računovodstvenih procjena koje su razumne u danim okolnostima.

Također, sljedeći bitni element revizorova izvješća je navod da je odgovornost revizora da izrazi mišljenje o financijskim izvještajima na osnovi obavljene revizije te da je revizija obavljena sukladno Međunarodnim revizijskim standardima. Drugim riječima, revizorovo izvješće treba sadržavati odjeljak pod nazivom "revizorova odgovornost." U revizorovom će se izvješću također objasniti kako ti standardi zahtijevaju da revizor ispunjava etičke zahtjeve te planira i obavlja reviziju kako bi stekao razumno uvjerenje o tome jesu li financijski izvještaji bez značajnog pogrešnog prikazivanja. U revizorovom izvješću treba se obrazložiti: 1) da revizija uključuje obavljanje postupka radi dobivanja revizijskih dokaza o iznosima i objavama u financijskim izvještajima, 2) da odabrani postupci ovise o revizorovoj prosudbi, uključujući procjenu rizika nastalu uslijed prijevare, te 3) da revizija također uključuje ocjenjivanje primjerenosti primijenjenih računovodstvenih politika i procjena kao i cjelokupne prezentacije financijskih izvještaja.[2]

Slijedi odjeljak u kojem se izražava mišljenje. U slučaju standardnog pozitivnog mišljenja navodi se da financijski izvještaji u svim značajnim odrednicama istinito i fer prikazuju financijski položaj, rezultate poslovanja te novčane tokove društva sukladno primjenjivu okviru financijskog izvještavanja (primjerice, Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja). Ostale odgovornosti izvještavanja koje su ugovorene ili zakonom propisane unutar istog revizorovog izvješća o financijskim izvještajima te druge odgovornosti izvještavanja moraju se navesti u posebnom odjeljku revizorova izvješća koji slijedi nakon odjeljka mišljenja. Druge odgovornosti izvještavanje uključuju primjerice, razmatranje drugih zakonskih i regulatornih zahtjeva gdje onda treba stajati da se radi o "izvješću o drugim zakonskim i regulatornim zahtjevima."

Izvješće treba sadržavati i datum kako bi korisnik znao do kada je revizor uzimao u obzir događaje koji bi mogli imati utjecaj na financijske izvještaje. Drugim riječima, revizorovo izvješće ne smije biti datirano prije negoli je revizor prikupio dostatne i primjerene revizijske dokaze. Na kraju revizorova izvješća dolazi adresa[3] i potpis revizora. Revizorovo izvješće mora biti potpisano te Međunarodni revizijski standardi dozvoljavaju da se revizorov potpis stavlja ili u ime revizorskog društva, osobno ime revizora ili oboje. Zakon o reviziji propisuje da revizorsko izvješće sastavlja i potpisuje ovlašteni revizor u svoje ime ili ovlašteni predstavnik u ime revizorskog društva, odnosno samostalnog revizora.

3. PRIMJERI REVIZOROVA IZVJEŠĆA PREMA MEĐUNARODNIM REVIZIJSKIM STANDARDIMA

3.1. Formiranje mišljenja i izvješćivanje o financijskim izvještajima

Odjeljak u kojem se izražava mišljenje ključni je odjeljak na koji korisnik revizorova izvješća treba obratiti pažnju. Uobičajeno se ističe da postoje dvije vrste revizorova izvješća:

1) standardno pozitivno revizorovo izvješće,
2) modificirano revizorovo izvješće.

Standardno pozitivno revizorovo izvješće znači da financijski izvještaji pružaju istinit i fer prikaz (ili predočuju realno i objektivno u svim značajnim odrednicama) financijski položaj, rezultate poslovanja i novčane tokove društva. U MRevS 700 navodi se ogledne primjerke Izvješća neovisnog revizora koji su prikazani u nastavku, i to za:

1) revizorovo izvješće o financijskim izvještajima sastavljenima u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja;
2) revizorovo izvješće o financijskim izvještajima sastavljenim u skladu s drugim okvirom financijskog izvještavanja;
3) revizorovo izvješće o konsolidiranim financijskim izvještajima sastavljenim u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja.

[1] U revizorovom se izvješću ne treba izričito pozivati na "menadžment", nego će se koristiti pojam koji je primjeren u kontekstu pravnog okvira u određenom zakonodavstvu. U nekim zakonodavstvima, primjeren poziv može biti na one koji su zaduženi za upravljanje.

[2] Detaljnije o tome: Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012), Revizija - načela, standardi, postupci, HZRIF.

[3] U revizorovom izvješću navest će se naziv lokacije u zakonodavstvu u kojem revizor posluje.

PRMJER 1: IZRAŽAVANJE STANDARDNOG POZITIVNOG REVIZOROVOG MIŠLJENJA O FINANCIJSKIM IZVJEŠTAJIMA SASTAVLJENIMA U SKLADU S MEĐUNARODNIM STANDARDIMA FINANCIJSKOG IZVJEŠTAVANJA

U nastavku je dan primjer revizorovog izvještaja u sljedećim uvjetima:

- **revizije cjelovitog skupa financijskih izvještaja,**
- **financijske izvještaje opće namjene sastavio je menadžment poslovnog subjekta u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja,**
- **uvjeti revizijskog angažmana odražavaju opis menadžmentove odgovornosti za financijske izvještaje sukladno MRevS 210 te**
- **povrh revizije financijskih izvještaja, revizor ima i druge odgovornosti izvješćivanja zahtijevane prema lokalnom zakonu.**

IZVJEŠĆE NEOVISNOG REVIZORA

[Primjereni naslovnik]

Izvješće o financijskim izvještajima

Obavili smo reviziju priloženih financijskih izvještaja Društva ABC, koji obuhvaćaju bilancu na 31. prosinca 20X1. godine, račun dobiti i gubitka, izvještaj o promjenama u glavnici i novčani tok za tada završenu godinu te sažetak značajnih računovodstvenih politika i drugih objašnjavajućih informacija.

Menadžmentova odgovornost za financijske izvještaje

Menadžment je odgovoran za sastavljanje i fer prezentaciju tih financijskih izvještaja u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja i za one interne kontrole za koje menadžment odredi da su potrebne za omogućavanje sastavljanja financijskih izvještaja koji su bez značajnog pogrešnog prikazivanja uslijed prijevare ili pogreške.

Revizorova odgovornost

Naša je odgovornost izraziti mišljenje o tim financijskim izvještajima temeljeno na našoj reviziji. Reviziju smo obavili u skladu s Međunarodnim revizijskim standardima. Ti standardi zahtijevaju da postupamo u skladu s etičkim zahtjevima i planiramo te obavimo reviziju kako bismo stekli razumno uvjerenje o tome jesu li financijski izvještaji bez značajnog pogrešnog prikazivanja.

Revizija uključuje obavljanje postupaka radi dobivanja revizijskih dokaza o iznosima i objavama u financijskim izvještajima. Odabrani postupci ovise o revizorovoj prosudbi, kao i o procjeni rizika značajnog pogrešnog prikazivanja financijskih izvještaja uslijed prijevare ili pogreške. U stvaranju tih procjena rizika, revizor razmatra interne kontrole relevantne za subjektovo sastavljanje i fer prezentaciju financijskih izvještaja kako bi se oblikovali revizijski postupci koji su primjereni u okolnostima, ali ne i za namjenu izražavanja mišljenja o učinkovitosti internih kontrola poslovnog subjekta. Revizija također uključuje ocjenjivanje primjerenosti primijenjenih računovodstvenih politika i razumnosti računovodstvenih procjena koje je stvorio menadžment, kao i ocjenjivanje cjelokupne prezentacije financijskih izvještaja.

Vjerujemo da su revizijski dokazi koje smo pribavili dostatni i primjereni da osiguraju osnovu za naše revizijsko mišljenje.

Mišljenje

Prema našem mišljenju, financijski izvještaji fer prezentiraju, u svim značajnim odrednicama, (*ili istinito i fer prikazuju)* financijski položaj Društva ABC na 31. prosinca 20X1. godine, njegovu financijsku uspješnost i njegove novčane tokove za tada završenu godinu u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja.

Izvješće o drugim zakonskim i regulativnim zahtjevima

[Oblik i sadržaj ovog dijela revizorova izvješća razlikovat će se ovisno o sadržaju revizorovih drugih odgovornosti izvještavanja.]

[Revizorov potpis]

[Datum revizorova izvješća]

[Revizorova adresa]

PRIMJER 2: IZRAŽAVANJE STANDARDNOG POZITIVNOG REVIZOROVOG MIŠLJENJA O FINANCIJSKIM IZVJEŠTAJIMA SASTAVLJENIMA U SKLADU S DRUGIM OKVIROM FINANCIJSKOG IZVJEŠTAVANJA

Okolnosti uključuju sljedeće:

- **Reviziju cjelovitog skupa financijskih izvještaja zahtijeva zakon ili regulativa.**
- **Financijske izvještaje opće namjene sastavio je menadžment poslovnog subjekta u skladu s okvirom financijskog izvještavanja (XYZ Zakonom) jurisdikcije X (tj. okvirom financijskog izvještavanja, koji obuhvaća zakon ili regulativu, oblikovan za ispunjavanje uobičajenih potreba širokog kruga korisnika za financijske informacije, ali koji nije okvir fer prezentacije).**
- **Uvjeti revizijskog angažmana odražavaju opis menadžmentove odgovornosti za financijske izvještaje iz MRevS-a 210.**

IZVJEŠĆE NEOVISNOG REVIZORA

[Primjereni naslovnik]

Obavili smo reviziju priloženih financijskih izvještaja Društva ABC, koji obuhvaćaju bilancu na 31. prosinca 20X1. godine, račun dobiti i gubitka, izvještaj o promjenama u glavnici i novčani tok za tada završenu godinu te sažetak značajnih računovodstvenih politika i drugih objašnjavajućih informacija.

Menadžmentova odgovornost za financijske izvještaje

Menadžment je odgovoran za sastavljanje tih financijskih izvještaja u skladu sa Zakonom XYZ jurisdikcija X i za one

interne kontrole za koje je menadžment utvrdio da su nužne za omogućavanje sastavljanja financijskih izvještaja koji su bez značajnog pogrešnog prikazivanja, uslijed prijevare ili pogreške.

Revizorova odgovornost

Naša je odgovornost izraziti mišljenje o tim financijskim izvještajima temeljeno na našoj reviziji. Reviziju smo obavili u skladu s Međunarodnim revizijskim standardima. Ti standardi zahtijevaju da postupamo u skladu s etičkim zahtjevima i planiramo te obavimo reviziju kako bismo stekli razumno uvjerenje o tome jesu li financijski izvještaji bez značajnog pogrešnog prikazivanja.

Revizija uključuje obavljanje postupaka radi dobivanja revizijskih dokaza o iznosima i objavama u financijskim izvještajima. Odabrani postupci ovise o revizorovoj prosudbi, kao i o procjeni rizika značajnog pogrešnog prikazivanja financijskih izvještaja uslijed prijevare ili pogreške. U stvaranju tih procjena rizika, revizor razmatra interne kontrole relevantne za subjektovo sastavljanje financijskih izvještaja kako bi se oblikovali revizijski postupci koji su primjereni u okolnostima, ali ne i za namjenu izražavanja mišljenja o učinkovitosti internih kontrola poslovnog subjekta. Revizija također uključuje ocjenjivanje primjerenosti primijenjenih računovodstvenih politika i razumnosti računovodstvenih procjena koje je stvorio menadžment, kao i ocjenjivanje cjelokupne prezentacije financijskih izvještaja.

Vjerujemo da su revizijski dokazi koje smo pribavili dostatni i primjereni da osiguraju osnovu za naše revizijsko mišljenje.

Mišljenje

Prema našem mišljenju, financijski izvještaji Društva ABC za godinu završenu 31. prosinca 20x1. sastavljeni su, u svim značajnim odrednicama, u skladu sa Zakonom XYZ jurisdikcije X.

[Revizorov potpis]

[Datum revizorova izvješća]

[Revizorova adresa]

PRIMJER 3: IZRAŽAVANJE STANDARDNOG POZITIVNOG REVIZOROVOG MIŠLJENJA O KONSOLIDIRANIM FINANCIJSKIM IZVJEŠTAJIMA SASTAVLJENIMA U SKLADU S MEĐUNARODNIM STANDARDIMA FINANCIJSKOG IZVJEŠTAVANJA

Okolnosti uključuju sljedeće:

- **Revizija konsolidiranih financijskih izvještaja opće namjene koje je sastavio menadžment matice u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja.**
- **Uvjeti revizijskog angažmana za grupu odražavaju opis menadžmentove odgovornosti za financijske izvještaje iz MRevS-a 210.**
- **Osim za reviziju financijskih izvještaja grupe, revizor ima druge odgovornosti izvješćivanja zahtijevane lokalnim zakonom.**

IZVJEŠĆE NEOVISNOG REVIZORA

[Primjereni naslovnik]

Izvješće o konsolidiranim financijskim izvještajima

Obavili smo reviziju priloženih konsolidiranih financijskih izvještaja Društva ABC, koji obuhvaćaju konsolidiranu bilancu na 31. prosinca 20x1. godine, konsolidirani račun dobiti i gubitka, izvještaj o promjenama u glavnici i novčani tok za tada završenu godinu te sažetak značajnih računovodstvenih politika i drugih objašnjavajućih informacija.

Menadžmentova odgovornost za konsolidirane financijske izvještaje

Menadžment je odgovoran za sastavljanje i fer prezentaciju tih konsolidiranih financijskih izvještaja u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja i za one interne kontrole za koje za menadžment utvrdio da su nužne za omogućavanje sastavljanja financijskih izvještaja koji su bez značajnog pogrešnog prikazivanja, uslijed prijevare ili pogreške.

Revizorova odgovornost

Naša je odgovornost izraziti mišljenje o tim konsolidiranim financijskim izvještajima temeljeno na našoj reviziji. Reviziju smo obavili u skladu s Međunarodnim revizijskim standardima. Ti standardi zahtijevaju da postupamo u skladu s etičkim zahtjevima i planiramo te obavimo reviziju kako bismo stekli razumno uvjerenje o tome jesu li financijski izvještaji bez značajnog pogrešnog prikazivanja.

Revizija uključuje obavljanje postupaka radi dobivanja revizijskih dokaza o iznosima i objavama u konsolidiranim financijskim izvještajima. Odabrani postupci ovise o revizorovoj prosudbi, kao i o procjeni rizika značajnog pogrešnog prikazivanja konsolidiranih financijskih izvještaja uslijed prijevare ili pogreške. U stvaranju tih procjena rizika, revizor razmatra interne kontrole relevantne za subjektovo sastavljanje i fer prezentaciju konsolidiranih financijskih izvještaja kako bi se oblikovali revizijski postupci koji su primjereni u okolnostima, ali ne i za namjenu izražavanja mišljenja o učinkovitosti internih kontrola. Revizija također uključuje ocjenjivanje primjerenosti primijenjenih računovodstvenih politika i razumnosti računovodstvenih procjena koje je stvorio menadžment, kao i ocjenjivanje cjelokupne prezentacije konsolidiranih financijskih izvještaja.

Vjerujemo da su revizijski dokazi koje smo pribavili dostatni i primjereni da osiguraju osnovu za naše revizijsko mišljenje.

Mišljenje

Prema našem mišljenju, konsolidirani financijski izvještaji fer prezentiraju, u svim značajnim odrednicama, (ili *istinito i fer prikazuju*) financijski položaj Društva ABC i njegovih ovisnih društava na 31. prosinca 20x1. godine, njihovu financijsku uspješnost i novčane tokove za tada završenu godinu u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja.

Izvješće o drugim zakonskim i regulativnim zahtjevima

[Oblik i sadržaj ovog dijela revizorova izvješća razlikovat će se ovisno o sadržaju revizorovih drugih odgovornosti izvješćivanja.]

[Revizorov potpis]

[Datum revizorova izvješća]

[Revizorova adresa]

3.2. Modifikacije mišljenja u izvješću neovisnog revizora

Revizorova izvješća koja odstupaju od standardnog pozitivnog izvješća nazivaju se modificirana mišljenja. Pitanje modificiranih mišljenja obrađuje Međunarodni revizijski standard 705 - *Modifikacije mišljenja u izvješću neovisnog revizora*. Ovaj standard razmatra tri vrste modificiranih mišljenja i to:

1) mišljenje s rezervom,
2) negativno mišljenje,
3) suzdržanost od izražavanja mišljenja.

Mišljenje s rezervom

Revizor će izraziti mišljenje s rezervom kada:

(a) revizor, nakon što je pribavio dostatne i primjerene revizijske dokaze, zaključi da su pogrešna prikazivanja, pojedinačno ili u ukupnosti, značajna ali ne i prožimajuća za financijske izvještaje; ili

(b) revizor ne može pribaviti dostatne i primjerene revizijske dokaze na kojima bi temeljio mišljenje, ali revizor zaključi da bi mogući učinci neotkrivenih pogrešnih prikazivanja na financijske izvještaje, ako ih ima, bili značajni ali ne i prožimajući.

Negativno mišljenje

Revizor će izraziti negativno mišljenje kada revizor, nakon što je pribavio dostatne i primjerene revizijske dokaze, zaključi da su pogrešna prikazivanja, pojedinačno ili u ukupnosti, i značajna i prožimajuća za financijske izvještaje.

Suzdržanost od mišljenja

Revizor će se suzdržati od mišljenja kada ne može pribaviti dostatne i primjerene revizijske dokaze na kojima bi temeljio mišljenje, i revizor zaključi da bi mogući učinci neotkrivenih pogrešnih prikazivanja na financijske izvještaje, ako ih ima, bili i značajni i prožimajući.

Revizor će se suzdržati od mišljenja kada, u iznimno rijetkim okolnostima koje uključuju višestruke neizvjesnosti, zaključi da, unatoč tome što je pribavio dostatne i primjerene revizijske dokaze u vezi sa svakom pojedinom neizvjesnošću, nije moguće formirati mišljenje o financijskim izvještajima zbog moguće interakcije neizvjesnosti i njihovog mogućeg kumulativnog učinka na financijske izvještaje.

Odluka o tome koja je vrsta modificiranog mišljenja sukladna MRevS 705 ovisi o:

a) vrsti pitanja koje uzrokuje modifikaciju, tj. jesu li financijski izvještaji značajno pogrešno prikazani ili, u slučaju nemogućnosti dobivanja dostatnih i primjerenih revizijskih dokaza, mogu biti značajno pogrešni; i
b) revizorovoj prosudbi o tome koliko su učinci prožimajući ili o mogućim učincima problema na financijske izvještaje.

Revizor će modificirati mišljenje u revizorovom izvješću kada: 1) zaključi da, temeljeno na pribavljenim revizijskim dokazima, financijski izvještaji kao cjelina **nisu bez značajnog pogrešnog prikazivanja** ili kada 2) revizor ne može **pribaviti dostatne i primjerene revizijske dokaze** da bi zaključio kako su financijski izvještaji kao cjelina bez značajnog pogrešnog prikazivanja (tablica 2)[4].

U skladu s tim, značajna pogrešna prikazivanja financijskih izvještaja mogu nastati u vezi s:

a) primjerenošću odabranih računovodstvenih politika (primjerice, odabrana računovodstvena politika nije dosljedna primjenjivanom okviru financijskog izvještavanja ili financijski izvještaj i bilješke, ne prikazuju fer prikaz);
b) primjenom odabranih računovodstvenih politika (nedosljedna primjena računovodstvenih politika ili namjerna pogreška u primjeni odabranih računovodstvenih politika); ili
c) primjerenošću ili adekvatnošću objava u financijskim izvještajima (primjerice, financijski izvještaji ne uključuju sve objave, ne osiguravaju nužne objave te postizanje fer prezentacije ili prezentirana objava nije u skladu s primjenjivim okvirom financijskog izvještavanja).

Tablica 2. Vrste mišljenja (pitanja koja utječu na revizorovo mišljenje)

utjecaj na mišljenje intenzitet utjecaja	nemogućnost pribavljanja dostatnih i primjerenih revizijskih dokaza) (ograničenje obujma ispitivanja)	financijski izvještaji su značajno pogrešno prikazani (nesuglasje s menadžmentom)
značajno	suzdržanost od mišljenja	negativno mišljenje
nije značajno	mišljenje s rezervom	mišljenje s rezervom
beznačajno	pozitivno mišljenje	pozitivno mišljenje

Revizorova nemogućnost da pribavi dostatne i primjerene revizijske dokaze (ograničenje obujma ispitivanja) može nastati iz:

a) okolnosti izvan kontrole subjekta (primjerice, uništenje računovodstvenih evidencija ili oduzimanje (zapljena) dokumentacije od strane državnih tijela);
b) okolnosti u vezi s vrstom i vremenskim rasporedom revizorova posla (primjerice, revizor ne može biti prisutan fizičkom popisu zaliha ili kada utvrdi da obavljanje dokaznih postupaka nije dovoljno s obzirom da subjektove kontrole nisu djelotvorne); ili
c) ograničenja koja nametne menadžment (primjerice, menadžment sprječava revizora u prisustvovanju fizičkom popisu zaliha ili menadžment sprječava revizora u traženju eksternih konfirmacija za određena stanja računa).

[4] Međunarodni revizijski standard 450 definira pogrešna prikazivanja kao razliku između iznosa, klasifikacije, prezentacije ili objave u financijskim izvještajima, i iznosa klasifikacije, prezentacije ili objave zahtijevane u skladu s primjenjivim okvirom financijskog izvještavanja.

U nastavku su dani neki primjeri izražavanja modificiranog revizorovog izvješća koji su preuzeti iz *Međunarodnog revizijskog standarda 705 - Modifikacije mišljenja u izvješću neovisnog revizora.*

Primjer 4. REVIZOROVO IZVJEŠĆE KOJE SADRŽI MIŠLJENJE S REZERVOM ZBOG ZNAČAJNOG POGREŠNOG PRIKAZIVANJA FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA

Izdavanje modificiranog mišljenja kada su zalihe pogrešno prikazane. Pogrešni prikaz smatra se značajnim, ali ne i prožimajućim za financijske izvještaje. U nastavku je prikazan odjeljak u kojem se treba izraziti mišljenje s rezervom.

Ostale značajke revizije ostaju iste kao u slučaju nemodificiranog revizorovog izvješća.

U ovom slučaju svi elementi revizorova izvješća ostaju isti kao kod nemodificiranog standardnog pozitivnog revizorova izvješća, ali odjeljak u kojem se izražava mišljenje izgleda ovako:

Osnova za mišljenje s rezervom

Zalihe društva iskazane su u bilanci u iznosu od xxx. Menadžment nije iskazao zalihe po trošku ili neto nadoknadivoj vrijednosti ovisno o tome što je niže, nego isključivo po trošku što predstavlja odstupanje od Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja. Evidencije društva pokazuju da bi bio potreban ispravak zaliha u iznosu od xxx za njihovo svođenje na neto nadoknadivu vrijednost da je menadžment bio iskazao zalihe po trošku ili neto nadoknadivoj vrijednosti ovisno o tome koja je niža. U skladu s tim, troškovi prodanih proizvoda bi se povećali za xxx i porez na dobit, neto dobit i dionička glavnica bi se smanjili xxx, xxx i xxx, svaki.

Mišljenje s rezervom

Prema našem mišljenju, osim za učinke pitanja opisanog u odjeljku s osnovom za mišljenje s rezervom, financijski izvještaji fer prezentiraju, u svim značajnim odrednicama, (ili *istinito i fer prikazuju*) financijski položaj Društva ABC na 31. prosinca 20x1. godine, njegovu financijsku uspješnost i njegove novčane tokove za tada završenu godinu u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja.

Primjer 5. REVIZOROVO MIŠLJENJE SADRŽI MIŠLJENJE S REZERVOM ZBOG REVIZOROVE NEMOGUĆNOSTI PRIBAVLJANJA DOSTATNIH I PRIMJERENIH REVIZIJSKIH DOKAZA

Revizor nije mogao pribaviti dostatne i primjerene revizijske dokaze u vezi s ulaganjem u inozemnu podružnicu. Smatra se da su mogući učinci nemogućnosti pribavljanja dostatnih i primjerenih revizijskih dokaza značajni, ali ne i prožimajući za financijske izvještaje.

Ostale značajke revizije ostaju iste kao u slučaju nemodificiranog revizorovog izvješća.

U ovom slučaju svi elementi revizorova izvješća ostaju isti kao kod nemodificiranog standardnog pozitivnog revizorova izvješća, ali odjeljak u kojem se izražava mišljenje izgleda ovako:

Osnova za mišljenje s rezervom

Ulaganje Društva ABC u inozemnu podružnicu XYZ stečeno tijekom godine i obračunato po metodi udjela iskazano je u bilanci na 31. prosinca 20x1. godine u iznosu xxx i udio Društva ABC u neto dobiti Društva XYZ u iznosu od xxx uključen je u dobit Društva ABC za tada završenu godinu. Nismo mogli pribaviti dostatne i primjerene revizijske dokaze o knjigovodstvenoj vrijednosti ulaganja Društva ABC u Društvu XYZ sa stanjem na 31. prosinca 20x1. godine i udjelu Društva ABC u neto dobiti za godinu Društva XYZ jer nam je bio uskraćen pristup do financijskih informacija, menadžmenta i revizora Društva XYZ. U skladu s tim, nismo mogli utvrditi jesu li bila potrebna neka prepravljanja tih iznosa.

Mišljenje s rezervom

Prema našem mišljenju, osim za moguće učinke pitanja opisanog u odjeljku s osnovom za mišljenje s rezervom, financijski izvještaji fer prezentiraju, u svim značajnim odrednicama, (ili *istinito i fer prikazuju*) financijski položaj Društva ABC na 31. prosinca 20x1. godine, njegovu financijsku uspješnost i njegove novčane tokove za tada završenu godinu u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja.

Primjer 6. REVIZOROVO IZVJEŠĆE SADRŽI SUZDRŽANOST OD MIŠLJENJA ZBOG REVIZOROVE NEMOGUĆNOSTI PRIBAVLJANJA DOSTATNIH I PRIMJERENIH REVIZIJSKIH DOKAZA ZA POJEDINAČNI SASTAVNI DIO FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA

Revizor nije mogao pribaviti dostatne i primjerene revizijske dokaze o pojedinačnom sastavnom dijelu financijskih izvještaja. Tako revizor također nije mogao pribaviti revizijske dokaze o financijskim informacijama o zajedničkom pothvatu koji predstavlja 90% neto imovine društva. Smatra se da su mogući učinci nemogućnosti pribavljanja dostatnih i primjerenih revizijskih dokaza i značajni i prožimajući za financijske izvještaje.

Ostale značajke revizije ostaju iste kao u slučaju nemodificiranog revizorovog izvješća.

IZVJEŠĆE NEOVISNOG REVIZORA

[Primjereni naslovnik]

Izvješće o financijskim izvještajima

Obavili smo reviziju priloženih financijskih izvještaja Društva ABC, koji obuhvaćaju bilancu na 31. prosinca 20x1. godine, račun dobiti i gubitka, izvještaj o promjenama u glavnici i novčani tok za tada završenu godinu te sažetak značajnih računovodstvenih politika i drugih objašnjavajućih informacija.

Menadžmentova odgovornost za financijske izvještaje

Menadžment je odgovoran za sastavljanje i fer prezentaciju tih financijskih izvještaja u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja i za one interne kontrole za koje menadžment odredi da su potrebne za omogućavanje sastavljanja financijskih izvještaja koji su bez značajnog pogrešnog prikazivanja uslijed prijevare ili pogreške.

Revizorova odgovornost

Naša je odgovornost izraziti mišljenje o tim financijskim izvještajima temeljeno na našoj reviziji u skladu s Međunarodnim revizijskim standardima. Međutim, zbog pitanja opisanog u odjeljku s osnovom za suzdržanost od mišljenja nismo mogli pribaviti dostatne i primjerene revizijske dokaze za osiguranje osnove za revizijsko mišljenje.

Osnova za suzdržanost od mišljenja

Ulaganja Društva u zajednički pothvat u Društvo XYZ (država X) iskazano je u bilanci u iznosu od xxx, što predstavlja preko 90% neto imovine Društva sa stanjem na 31. prosinca 20x1. godine. Nije nam bio dopušten pristup menadžmentu i revizorima Društva XYZ, kao ni revizijskoj dokumentaciji revizora Društva XYZ. Kao posljedica toga, nismo bili u mogućnosti utvrditi jesu li potrebna neka prepravljanja u vezi s proporcionalnim udjelom Društva u imovini u zajednički kontroliranom Društvu XYZ, njegovim proporcionalnim udjelom u obvezama Društva XYZ za koje zajednički odgovara, njegovom proporcionalnom udjelu u prihodima i rashodima Društva XYZ za godinu i stavkama od kojih se sastoji izvještaj o promjenama glavnice i izvještaj o novčanim tokovima.

Suzdržanost od mišljenja

Zbog važnosti pitanja opisanog u odjeljku s osnovom za suzdržanost od mišljenja, nismo mogli pribaviti dostatne i primjerene revizijske dokaze za osiguranje osnove za revizijsko mišljenje. U skladu s tim, ne izražavamo mišljenje o financijskim izvještajima.

Izvješće o drugim zakonskim i regulativnim zahtjevima

[Oblik i sadržaj ovog dijela revizorova izvješća razlikovat će se ovisno o sadržaju revizorovih drugih odgovornosti izvještavanja.]

[Revizorov potpis]

[Datum revizorova izvješća]

[Revizorova adresa]

Primjer 7. REVIZOROVO IZVJEŠĆE SADRŽI SUZDRŽANOST OD MIŠLJENJA ZBOG REVIZOROVE NEMOGUĆNOSTI PRIBAVLJANJA DOSTATNIH I PRIMJERENIH REVIZIJSKIH DOKAZA ZA VIŠE SASTAVNIH DIJELOVA FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA

Revizor nije mogao pribaviti dostatne i primjerene revizijske dokaze o više sastavnih dijelova financijskih izvještaja. Tako revizor nije mogao pribaviti revizijske dokaze o zalihama i potraživanjima iz poslovanja. Smatra se da su mogući učinci nemogućnosti pribavljanja dostatnih i primjerenih revizijskih dokaza i značajni i prožimajući za financijske izvještaje.

Ostale značajke revizije ostaju iste kao u slučaju nemodificiranog revizorovog izvješća.

IZVJEŠĆE NEOVISNOG REVIZORA

[Primjereni naslovnik]

Izvješće o financijskim izvještajima

Obavili smo reviziju priloženih financijskih izvještaja Društva ABC, koji obuhvaćaju bilancu na 31. prosinca 20x1. godine, račun dobiti i gubitka, izvještaj o promjenama u glavnici i novčani tok za tada završenu godinu te sažetak značajnih računovodstvenih politika i drugih objašnjavajućih informacija.

Menadžmentova odgovornost za financijske izvještaje

Menadžment je odgovoran za sastavljanje i fer prezentaciju tih financijskih izvještaja u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja i za one interne kontrole za koje menadžment odredi da su potrebne za omogućavanje sastavljanja financijskih izvještaja koji su bez značajnog pogrešnog prikazivanja uslijed prijevare ili pogreške.

Revizorova odgovornost

Naša je odgovornost izraziti mišljenje o tim financijskim izvještajima temeljeno na našoj reviziji u skladu s Međunarodnim revizijskim standardima. Međutim, zbog pitanja opisanog u odjeljku s osnovom za suzdržanost od mišljenja nismo mogli pribaviti dostatne i primjerene revizijske dokaze za osiguranje osnove za revizijsko mišljenje.

Osnova za suzdržanost od mišljenja

Bili smo imenovani kao revizori Društva nakon 31. prosinca 20x1. godine i stoga nismo prisustvovali fizičkom popisu zaliha na početku i kraju godine. Nismo se mogli uvjeriti drugim načinima u količine zaliha sa stanjem na 31. prosinca 20x0. i 20x1. godine koje su bile iskazane u bilanci u iznosima od xxx i xxx. Osim toga, uvođenje novog kompjutoriziranog sustava za potraživanja iz poslovanja u rujnu 20x1. godine rezultiralo je brojnim pogreškama u iskazivanju potraživanja. Do datuma našeg revizijskog izvješća, menadžment još uvijek uklanja manjkavosti sustava i ispravlja pogreške. Nismo mogli drugim postupcima konfirmirati ili verificirati potraživanja iz poslovanja iskazana u bilanci sa stanjem na 31. prosinca 20x1. godine u iznosu od xxx. Posljedica tih pitanja jest da nismo mogli utvrditi bi li bila potrebna neka prepravljanja u vezi s evidentiranim ili neevidentiranim zalihama i potraživanjima iz poslovanja, i stavkama od kojih se sastoji račun dobiti i gubitka, izvještaj o promjeni glavnice i izvještaj o novčanom toku.

Suzdržanost od mišljenja

Zbog važnosti pitanja opisanog u odjeljku s osnovom za suzdržanost od mišljenja, nismo mogli pribaviti dostatne i primjerene revizijske dokaze za osiguranje osnove za revizijsko mišljenje. U skladu s tim, ne izražavamo mišljenje o financijskim izvještajima.

Izvješće o drugim zakonskim i regulativnim zahtjevima

[Oblik i sadržaj ovog dijela revizorova izvješća razlikovat će se ovisno o sadržaju revizorovih drugih odgovornosti izvještavanja.]

[Revizorov potpis]

[Datum revizorova izvješća]

[Revizorova adresa]

Primjer 8. REVIZOROVO IZVJEŠĆE SADRŽI NEGATIVNO MIŠLJENJE ZBOG ZNAČAJNOG POGREŠNOG PRIKAZIVANJA

Financijski izvještaji značajno su pogrešno prikazani zbog nekonsolidiranja ovisnog društva. Smatra se da su značajna pogrešna prikazivanja prožimajuća za financijske izvještaje. Učinci pogrešnih prikazivanja financijskih izvještaja nisu bili utvrđeni jer to nije bilo izvedivo. Ostali elementi isti su kao u primjeru standardnog pozitivnog revizorovog mišljenja.

Ostale značajke revizije ostaju iste kao u slučaju nemodificiranog revizorovog izvješća.

IZVJEŠĆE NEOVISNOG REVIZORA

[Primjereni naslovnik]

Izvješće o konsolidiranim financijskim izvještajima

Obavili smo reviziju priloženih konsolidiranih financijskih izvještaja Društva ABC, koji obuhvaćaju konsolidiranu bilancu na 31. prosinca 20x1. godine, konsolidirani račun dobiti i gubitka, izvještaj o promjenama u glavnici i novčani tok za tada završenu godinu te sažetak značajnih računovodstvenih politika i drugih objašnjavajućih informacija.

Menadžmentova odgovornost za financijske izvještaje

Menadžment je odgovoran za sastavljanje i fer prezentaciju tih konsolidiranih financijskih izvještaja u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja i za one interne kontrole za koje menadžment odredi da su potrebne za omogućavanje sastavljanja financijskih izvještaja koji su bez značajnog pogrešnog prikazivanja uslijed prijevare ili pogreške.

Revizorova odgovornost

Naša je odgovornost izraziti mišljenje o tim konsolidiranim financijskim izvještajima temeljeno na našoj reviziji. Reviziju smo obavili u skladu s Međunarodnim revizijskim standardima. Ti standardi zahtijevaju da postupamo u skladu s etičkim zahtjevima i planiramo te obavimo reviziju kako bismo stekli razumno uvjerenje o tome jesu li financijski izvještaji bez značajnog pogrešnog prikazivanja. Revizija uključuje obavljanje postupaka radi dobivanja revizijskih dokaza o iznosima i objavama u financijskim izvještajima. Odabrani postupci ovise o revizorovoj prosudbi, kao i o procjeni rizika značajnog pogrešnog prikazivanja financijskih izvještaja uslijed prijevare ili pogreške. U stvaranju tih procjena rizika, revizor razmatra interne kontrole relevantne za subjektovo sastavljanje i fer prezentaciju konsolidiranih financijskih izvještaja kako bi se oblikovali revizijski postupci koji su primjereni u okolnostima, ali ne i za namjenu izražavanja mišljenja o učinkovitosti internih kontrola poslovnog subjekta. Revizija također uključuje ocjenjivanje primjerenosti primijenjenih računovodstvenih politika i razumnosti računovodstvenih procjena koje je stvorio menadžment, kao i ocjenjivanje cjelokupne prezentacije financijskih izvještaja. Vjerujemo da su revizijski dokazi koje smo pribavili dostatni i primjereni da osiguraju osnovu za naše revizijsko mišljenje.

Osnova za negativno mišljenje

Kao što je objašnjeno u Bilješci X, Društvo nije konsolidiralo financijske izvještaje ovisnog društva XYZ kojeg je Društvo steklo tijekom 20x1., a zbog toga što Društvo još nije moglo utvrditi fer vrijednosti na dan stjecanja određene značajne imovine i obveza ovisnog društva. To je ulaganje stoga iskazano po trošku. Prema Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja, ovisno društvo je trebalo biti obuhvaćeno konsolidacijom jer ju Društvo kontrolira. Da je ovisno društvo XYZ bilo konsolidirano to bi značajno utjecalo na mnoge sastavne dijelove priloženih financijskih izvještaja. Učinci propusta konsolidiranja na financijske izvještaje nisu bili utvrđeni.

Negativno mišljenje

Prema našem mišljenju, zbog važnosti pitanja opisanog u odjeljku s osnovom za negativno mišljenje, konsolidirani financijski izvještaji ne prezentiraju fer (ili *ne prikazuju istinito i fer*) financijski položaj Društva ABC i njegovih ovisnih društava na 31. prosinca 20x1. godine, njihovu financijsku uspješnost i njihove novčane tokove za tada završenu godinu u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja.

Izvješće o drugim zakonskim i regulativnim zahtjevima

[Oblik i sadržaj ovog dijela revizorova izvješća razlikovat će se ovisno o sadržaju revizorovih drugih odgovornosti izvještavanja.]

[Revizorov potpis]

[Datum revizorova izvješća]

[Revizorova adresa]

U kontekstu revizorova izvješćivanja vrlo važan je i Međunarodni revizijski standard 706 - *Odjeljci za isticanje pitanja i odjeljci za ostala pitanja u izvješću neovisnog revizora.* Ovaj Međunarodni revizijski standard (MRevS) uređuje dodatno priopćavanje u revizorovom izvješću kada revizor smatra da je nužno:

(a) usmjeriti pozornost korisnika na pitanje ili pitanja prezentirana ili objavljena u financijskim izvještajima koja su od takve važnosti da su ključna korisnicima za razumijevanje financijskih izvještaja; ili

(b) usmjeriti pozornost korisnika na neko pitanje ili neka pitanja, osim na ona koja su prezentirana ili objavljena u financijskim izvještajima koja su relevantna korisnicima za razumijevanje revizije, revizorovih odgovornosti ili revizorovog izvješća.

Primjeri okolnosti kada revizor može smatrati da je nužno uključiti odjeljak za isticanje pitanja su: neizvjesnost u vezi s budućim ishodom iznimne parnice ili postupka regulatora; rana primjena (gdje je dopušteno) računovodstvenih standarda (primjerice, novog Međunarodnog standarda financijskog izvještavanja) koji, prije njegovog datuma stupanja na snagu, ima prožimajući učinak na financijske izvještaje; i velika katastrofa koja je imala ili/i nadalje ima značajan učinak na financijski položaj subjekta.

Primjer 9. REVIZOROVO IZVJEŠĆE KOJE UKLJUČUJE ODJELJAK ZA ISTICANJE PITANJA

Značajke revizije su sljedeće:

- Revizija cjelovitog skupa financijskih izvještaja opće namjene koji je sastavio menadžment poslovnog subjekta u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja.
- Uvjeti revizijskog angažmana odražavaju opis odgovornost menadžmenta za financijske izvještaje iz MRevS-a 210.
- **Postoji neizvjesnost u vezi s pitanjem otvorenog iznimnog sudskog spora.**
- **Odstupanje od primjenjivog okvira financijskog izvještavanja ima za posljedicu mišljenje s rezervom.**
- Osim za reviziju financijskih izvještaja, revizor ima i druge odgovornosti izvješćivanja zahtijevane prema lokalnom zakonu.

IZVJEŠĆE NEOVISNOG REVIZORA

[Primjereni naslovnik]

Izvješće o financijskim izvještajima

Obavili smo reviziju priloženih financijskih izvještaja Društva ABC, koji obuhvaćaju bilancu na 31. prosinca 20x1., račun dobiti i gubitka, izvještaj o promjenama u glavnici i novčani tok za tada završenu godinu te sažetak značajnih računovodstvenih politika i drugih objašnjavajućih informacija.

Menadžmentova odgovornost za financijske izvještaje

Menadžment je odgovoran za sastavljanje i fer prezentaciju tih financijskih izvještaja u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja i za one interne kontrole za koje menadžment odredi da su potrebne za omogućavanje sastavljanja financijskih izvještaja koji su bez značajnog pogrešnog prikazivanja uslijed prijevare ili pogreške.

Revizorova odgovornost

Naša je odgovornost izraziti mišljenje o tim financijskim izvještajima temeljeno na našoj reviziji. Reviziju smo obavili u skladu s Međunarodnim revizijskim standardima. Ti standardi zahtijevaju da postupamo u skladu s etičkim zahtjevima i planiramo te obavimo reviziju kako bismo stekli razumno uvjerenje o tome jesu li financijski izvještaji bez značajnog pogrešnog prikazivanja. Revizija uključuje obavljanje postupaka radi dobivanja revizijskih dokaza o iznosima i objavama u financijskim izvještajima. Odabrani postupci ovise o revizorovoj prosudbi, kao i o procjeni rizika značajnog pogrešnog prikazivanja financijskih izvještaja uslijed prijevare ili pogreške. U stvaranju tih procjena rizika, revizor razmatra interne kontrole relevantne za subjektovo sastavljanje i fer prezentaciju financijskih izvještaja kako bi se oblikovali revizijski postupci koji su primjereni u okolnostima, ali ne i za namjenu izražavanja mišljenja o učinkovitosti internih kontrola poslovnog subjekta. Revizija također uključuje ocjenjivanje primjerenosti primijenjenih računovodstvenih politika i razumnosti računovodstvenih procjena koje je stvorio menadžment, kao i ocjenjivanje cjelokupne prezentacije financijskih izvještaja.

Vjerujemo da su revizijski dokazi koje smo pribavili dostatni i primjereni da osiguraju osnovu za naše revizijsko mišljenje.

Osnova za mišljenje s rezervom

Kratkotrajno utržive vrijednosne papire Društvo je iskazalo u bilanci u vrijednosti xxx. Menadžment nije vrednovao te vrijednosne papire po tržišnoj vrijednosti nego po trošku što predstavlja odstupanje od Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja. Evidencije Društva pokazuju da bi Društvo priznalo nerealizirani gubitak u računu dobiti i gubitka za godinu u iznosu od xxx da je menadžment bio vrednovao utržive vrijednosne papire po tržišnim vrijednostima. Knjigovodstveni iznos vrijednosnih papira u bilanci na 31. prosinca 20x1. godine bio bi manji za isti iznos i porez na dobit, neto dobit i dionička glavnica smanjili bi se za iznose xxx, xxx i xxx.

Mišljenje s rezervom

Prema našem mišljenju, osim za učinke pitanja opisanog u odjeljku s osnovom za mišljenje s rezervom, financijski izvještaji fer prezentiraju, u svim značajnim odrednicama (ili *istinito i fer prikazuju*), financijski položaj Društva ABC na 31. prosinca 20x1. godine, njegovu financijsku uspješnost i njegove novčane tokove za tada završenu godinu u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja.

Isticanje pitanja

Skrećemo pozornost na bilješku X u financijskim izvještajima koja opisuje neizvjesnost u vezi sa sudskim sporom protiv Društva XYZ. U vezi s tim pitanjem naše mišljenje nije s rezervom.

Izvješće o drugim zakonskim i regulativnim zahtjevima

[Oblik i sadržaj ovog dijela revizorovog izvješća razlikovat će se ovisno o sadržaju revizorovih drugih odgovornosti izvještavanja.]

[Revizorov potpis]

[Datum revizorovog izvješća]

[Revizorova adresa]

Revizorovo izvješće predstavlja formalnu komunikaciju između revizora i korisnika financijskih izvještaja i kao takva ona treba biti jasna i nedvosmislena. Iako Međunarodni revizijski standardi jasno propisuju strukturu revizorova izvješća primijećeno je u praksi da se često puta ne poštuje forma propisana Međunarodnim revizijskim standardom 700 i 701. U naslovu se nekad navodi "mišljenje neovisnog revizora" umjesto "izvješće neovisnog revizora". U uvodniku se jasno ne definiraju financijski izvještaji koji su objekt revidiranja i razdoblja odnosno datume na koje se oni odnose. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti pravilnom iskazivanju okvira na temelju kojeg su sastavljeni financijskih izvještaji. Kad je riječ o kriterijima odnosno pravilima igre potrebno je jasno naznačiti da je revizija obavljena s skladu s Međunarodnim revizijskim standardima, a ne općeprihvaćenim revizijskim standardima. Isto tako kada je riječ o izražavanju mišljenja potrebno je koristiti sintagmu "financijski izvještaji fer prikazuju, u svim značajnim odrednicama, (ili istinito i fer prikazuju) financijski položaj, financijsku uspješnost i novčane tokove u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja. Poštivanje "pravila igre" je nužno kako se korisnici revizorovog izvješća ne bi doveli u zabludu te kako bi se izbjegla često puta viđena praksa prevelikih očekivanje od revizije.

4. PROBLEMI I IZAZOVI U IZVJEŠTAVANJU REVIZORA

Zbog prevelikih očekivanja od revizije mnoge diskusije i pregovori u zadnje su vrijeme usmjereni na poboljšanje kvalitete revizorovog izvještavanja, a u svezi s cjelokupnim procesom revizije financijskih izvještaja. Iako su učinjene brojne promjene kako bi se smanjila tzv. "prevelika očekivanja" korisnika od revizije financijskih izvještaja, a koje su rezultirale jasnijim standardima izvještavanja, ipak se smatra da još uvijek nije učinjeno dovoljno. Stoga je Međunarodni odbor za reviziju (*International Auditing and Assurance Board*) iznio prijedlog pod nazivom *Poboljšanje vrijednosti revizorova izvještavanja - istraživanje mogućnosti za promjene (Enhancing the Value of Auditor Reporting: Exploring Options for Change)* u kojem je predložio neke mogućnosti i rješenja promjena u revizorovom izvještaju. Predložene promjene se odnose na:

1. Format i strukturu standardnog revizorovog izvješća

U okviru ove točke istražuju se mogućnosti:

a) načina prezentacije i pozicioniranja u revizorovom izvješću fraza koje se odnose na odgovornosti menadžmenta (ili onih koji su zaduženi za upravljanje) te odgovornosti revizora koje se pojavljuju u revizorovom izvješću;

b) izbjegavanja upotreba stručnih riječi (primjerice, fer prezentacija, materijalnost, značajno pogrešno prikazivanje, razumno uvjerenje), a za koje su istraživanja pokazala da ih različito tumače revizori i korisnici revizorova izvješća;

c) položaja mišljenja revizora u revizorovom izvješću - s obzirom da je mišljenje ključni dio revizorova izvješća razmatra se pozicioniranje mišljenja na ono mjesto u revizorovom izvješću gdje će stvoriti najveći učinak za korisnike.

2. Ostale informacije u dokumentima koji sadržavaju revidirane financijske izvještaje

Sukladno postojećim Međunarodnim revizijskim standardima revizor je dužan razmotriti i ostale informacije koje sadrže dokumenti s revidiranim financijskim izvještajima (primjerice, u godišnjem izvješću) kako bi identificirao eventualne materijalne nekonzistentnosti. Međutim, u standardnom revizorovom izvješću se ne navodi revizorova odgovornost za ostale informacije (primjerice, analize menadžmenta, upravljanje rizicima i ostale narativne dijelove godišnjeg izvješća) sadržane u godišnjem izvješću. Takvi zahtjevi već postoje u nekim zakonodavstvima. Međutim, kritičari ovakvog pristupa nalažu da bi s jedne strane naglašavanje ovih odgovornosti revizora, a ne i nekih drugih (primjerice, revizorove odgovornosti da ocjenjuje vremensku neograničenost poslovanja) samo zbunilo korisnike.

3. Revizorovo usmjeravanje korisnika na značajna pitanja o reviziji i revidiranim financijskim izvještajima

Korisnici revizorova izvještaja i revidiranih financijskih izvještaja općenito vjeruju da revizori posjeduju mnoge informacije o klijentu stečene prilikom obavljanja revizije financijskih izvještaja, a koje bi im mogle biti od koristi (primjerice, ključna područja rizika značajno pogrešnog prikazivanja, značajne računovodstvene procjene i prosudbe, kao i odabrane računovodstvene politike). Mnogi korisnici vjeruju da bi uključivanje tih pitanja u prošireno revizorovo izvješće doprinijelo transparentnosti revizorova izvješća. U tom smislu predlaže se intenzivnije korištenje odjeljka za isticanje pitanja u standardnom revizorovom izvješću. Predlaže se da bi bilo korisno uključiti pitanja:

- ključna područja rizika značajno pogrešnog prikazivanja koje je identificirao revizor uključujući ključne računovodstvene procjene;
- područja od značajnog interesa revizora, primjerice, prosudbe o narušenoj vremenskoj neograničenosti poslovanja, odnosno prosudbe vezane uz priznavanje, mjerenje i objavljivanje relevantnih stavki u financijskim izvještajima;
- razine materijalnosti koju je revizor primijenio u provođenju revizije financijskih izvještaja;
- ocjene sustava internih kontrola, uključujući značajne nedostatke u sustavu internih kontrola koje je identificirao revizor prilikom obavljanja revizije financijskih izvještaja;
- problematičnih područja identificiranih u procesu revizije te načine njihova rješavanja.

Kritičari ovakvog pristupa naglašavaju da je iznošenje ovakvih informacija vrlo problematično te može imati posljedice zbunjivanja korisnika. Primjerice, naglašavanje razine značajnosti koje je upotrijebio revizor, a bez dodatnog objašnjenja kvalitativnih i kvantitativnih čimbenika koji su se koristili pri njihovu utvrđivanja dovodi u pitanje cjelokupni revizijski proces. Osim toga, ovakav pristup može kreirati percepciju korisnika da je revizor iznio mišljenje samo na temelju odrađenih elemenata financijskih izvještaja ili samo nekih objava. Postoje i prijedlozi da bi revizori u revizorovom izvješću trebali dati neke dodatne informacije, kao što su:

- kvaliteta sustava internih kontrola klijenta i kvaliteta procesa financijskog izvještavanja;
- kvalitativni aspekt primijenjenih računovodstvenih politika, uključujući ocjenu konzervativnosti i agresivnosti menadžmenta u primijenjenim računovodstvenim politikama;

- revizorovu ocjenu ključnih procjena i prosudbi menadžmenta;
- kvalitetu i učinkovitost upravljačke strukture klijenta, rizik menadžmenta, kao i kvalitetu i učinkovitost menadžmenta.

Kritičari ovog pristupa naglašavaju da iskazivanje ovih informacija zadire u odgovornosti menadžmenta, odnosno onih koji su zaduženi za upravljanje, te da revizor nije odgovoran i ne bi trebao biti odgovoran za objavljivanje ovakvih informacija o subjektu korisnicima revidiranih financijskih izvještaja.

4. *Poboljšan model izvještavanja u sustavu korporativnog upravljanja: Uloga onih koji su zaduženi za upravljanje u pogledu financijskog izvještavanja i eksterne revizije*

Oni koji su zaduženi za upravljanje imaju odgovornosti nadziranja procesa financijskog izvještavanja. U tom smislu nužan je efikasni dvosmjerni proces komunikacije između revizora i onih koji su zaduženi za upravljanje. U nekim zakonodavstvima je komunikacija revizijskog odbora i revizora zakonski određena. Međutim, to nije u svim zemljama harmonizirano te stoga postoje potencijalne mogućnosti unaprjeđenja kvalitete financijskog izvještavanja i revizije. Takav poboljšani model korporativnog upravljanja temelji se na efikasnoj dvosmjernoj komunikaciji i dijalogu između revizora i revizijskih odbora. Taj poboljšan model bi uključivao izvještavanje revizijskog odbora korisnicima o njihovim aktivnostima nadzora procesa financijskog izvještavanja i revizije. U tom smislu detaljniji izvještaj revizora o revizijskom djelokrugu i nalazima bi poslužio kao koristan input izvještaju revizijskog odbora njegovim korisnicima. Ipak prepoznato je da nacionalni modeli korporativnog upravljanja ponekad nisu prikladni za ovaj model, pogotovo ondje, gdje oni koji su zaduženi za upravljanje ne izvještavaju dioničare ili u onim slučajevima kada postoji nepovjerenje u kvalitetu rada funkcije revizijskog odbora.

5. *Ostala uvjerenja i povezane usluge o informacijama koje nisu trenutno u djelokrugu revizije financijskih izvještaja*

Uz apel korisnika za mijenjanje revizorovog izvješća usko su povezana pitanja o važnosti unaprjeđenja postojećeg procesa financijskog izvještavanja, procesa revizije financijskih izvještaja, kao i ulozi neovisnog revizora u tom procesu. Neki smatraju da će "jaz očekivanja" postojati tako dugo dok revizor neće biti uključen, te pružati uvjerenje o ostalim pitanjima, koji su od ključne važnosti menadžmentu, ali i eksternim korisnicima (primjerice, angažmane korporativnog upravljanja; poslovne modele uključujući i koncept održivosti; upravljanje korporativnim rizicima; interne kontrole i proces financijskog izvještavanja; ključne indikatore performansi, itd.).

5. ZAKLJUČAK

Uvažavajući navedeno, za očekivati da je će nakon konzultacija, pregovora, kompromisa i dogovora na svjetskoj razini navedeni standardi koji se odnose na revizorovo izvještavanje u doglednoj budućnosti mijenjati. Vodeći računa o brojnim pitanjima koje je potrebno riješiti i oko čega se treba dogovoriti za očekivati je da se će se raditi o vrlo dugotrajnom procesu. Međutim, valja naglasiti da se strukovna regulativa mijenja u cilju poboljšanja kvalitete obavljenih revizija, a na korist svih interesno-utjecajnih skupina korporativnog upravljanja. Prijedlozi poboljšanja i pružanje dodatnih informacija korisnicima naišlo je na pozitivan odjek u javnosti. Stoga su mnoge institucije, revizorske kuće, računovodstvene organizacije i pojedinci poslali svoje prijedloge i komentare na predložen nacrt poboljšanog izvješća neovisnog revizora. U tijeku je detaljna analiza danih prijedloga i sugestija nakon čega će se zainteresirane strane usuglasiti i donijeti novine koje će rezultirati novim standardom u pogledu izvještavanja eksternog revizora. Radnje koje se u tom smislu poduzimaju trebale bi doprinijeti kvaliteti, jasnoći i transparentnosti izvještavanja eksternih revizora.

Literatura:

1. *Directive 2006/43/EC of The European Parliament and of the Council of 17 May 2006 on statutory audits of annual and consolidated accounts, amending Council Directives 78/660/EFC and 83/349/EFC and repealing Council Directive 84/253/EFC.*
2. International Auditing and Assurance Standards Board - *Enhancing the Value of Auditor Reporting: Exploring Options for Change*, Consultation paper, IFAC, 2011.
3. *Međunarodni revizijski standardi* (2010.) prijevod s engleskog jezika, Hrvatska revizorska komora, Zagreb.
4. Sever Mališ, S., Tušek, B., Žager, L. (2012.), *Revizija - načela, standardi, postupci*, HZRIF.
5. *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o reviziji* (Nar. nov., br. 139/08.).
6. *Zakon o reviziji* (Nar. nov., br. 146/05.).

Doc. dr. sc. Sanja SEVER MALIŠ,
prof. dr. sc. Lajoš ŽAGER, Ekonomski fakultet, Zagreb

NAJAVA:

16. SAVJETOVANJE
"INTERNA REVIZIJA I KONTROLA"

26. - 28. rujna 2013. godine

Hotel Ilirija, Biograd na Moru

Mr. sc. KORNELIJA SIROVICA

Stručni članak UDK 336.2

Obveza fiskalizacije od 1. travnja 2013. godine

Zakon o fiskalizaciji u prometu gotovinom stupio je na snagu 1. siječnja 2013. godine, a obveze propisane njegovim odredbama uvode se postupno, po skupinama obveznika fiskalizacije. Obveze propisane navedenim Zakonom primjenjuju se, tako, na dio obveznika fiskalizacije već od 1. siječnja 2013. godine, na dio obveznika počinju se primjenjivati od 1. travnja 2013., a puna primjena za sve obveznike fiskalizacije nastupa 1. srpnja 2013. godine.

U časopisu Računovodstvo i financije broj 12/12. te broju 1/13. detaljno smo pisali o odredbama navedenoga Zakona, a u ovom članku podsjećamo tko su obveznici fiskalizacije od 1. travnja 2013. godine.

1. UVOD

Od 1. siječnja 2013. godine, obveze propisane Zakonom o fiskalizaciji u prometu gotovinom[1] primjenjuju obveznici fiskalizacije koji su prema odredbama Zakona o računovodstvu[2] razvrstani u velike i srednje poduzetnike, bez obzira koju djelatnost obavljaju, te obveznici fiskalizacije koji, kao jednu od djelatnosti, obavljaju djelatnost Pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane (Oznaka I područja NKD 2007.[3]).

U skladu s odredbama članka 37. stavka 2. navedenoga Zakona, obveza fiskalizacije se **od 1. travnja 2013. godine** propisuje za dvije kategorije obveznika fiskalizacije:

- **za pravne i fizičke osobe koje kao jednu od djelatnosti obavljaju djelatnost Trgovine na veliko i malo, popravak motornih vozila i motocikla** (oznaka G područja NKD 2007),[4]
- **za fizičke osobe koje obavljaju djelatnost slobodnih zanimanja iz članka 18. stavka 2. Zakona o porezu na dohodak.**[5]

2. OBVEZNICI FISKALIZACIJE OD 1. TRAVNJA 2013. GODINE

2.1. Obveznici fiskalizacije koji obavljaju djelatnost trgovine na veliko i malo i djelatnost popravka motornih vozila i motocikala

Obveznicima fiskalizacije **od 1. travnja 2013. godine** postaju pravne i fizičke osobe koje obavljaju djelatnosti navedene u oznaci G područja Nacionalne klasifikacije djelatnosti - NKD 2007, koja obuhvaća sljedeće djelatnosti:

45 - Trgovina na veliko i na malo motornim vozilima i motociklima; popravak motornih vozila i motocikala

- 45.1 - Trgovina motornim vozilima
- 45.2 - Održavanje i popravak motornih vozila
- 45.3 - Trgovina dijelovima i priborom za motorna vozila
- 45.4 - Trgovina motociklima, dijelovima i priborom za motocikle te održavanje i popravak motocikala

46 - Trgovina na veliko, osim trgovine motornim vozilima i motociklima

- 46.1 - Trgovina na veliko uz naplatu ili na osnovi ugovora[6]
- 46.2 - Trgovina na veliko poljoprivrednim sirovinama i živom stokom
- 46.3 - Trgovina na veliko hranom, pićima i duhanom
- 46.4 - Trgovina na veliko proizvodima za kućanstvo
- 46.5 - Trgovina na veliko informacijsko-komunikacijskom opremom
- 46.6 - Trgovina na veliko ostalim strojevima, opremom i priborom

[1] Zakon o fiskalizaciji u prometu gotovinom, Nar. nov., br. 133/12.

[2] Zakon o računovodstvu, Nar. nov., br. 109/07.

[3] Odluka o nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007. - NKD 2007., Nar. nov., br. 58/07. i 72/07. - ispravak.

[4] Napominjemo da su **od 1. siječnja 2013. godine** obveznicima fiskalizacije postale pravne osobe koje kao jednu od djelatnosti obavljaju djelatnost Trgovine na veliko i malo, popravak motornih vozila i motocikla, a prema odredbama Zakona o računovodstvu su razvrstane u srednje i velike poduzetnike, te pravne i fizičke osobe koje uz obavljanje djelatnosti trgovine, obavljaju djelatnosti Pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane (Oznaka I područja NKD 2007).

[5] Zakon o porezu na dohodak, Nar. nov., br. 177/04., 73/08., 80/10., 114/11., 22/12. i 144/12.

[6] Skupina 46.1 obuhvaća usluge posredovanja u trgovini na veliko.

46.7 - Ostala specijalizirana trgovina na veliko
46.9 - Nespecijalizirana trgovina na veliko

47 - Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima

47.1 - Trgovina na malo u nespecijaliziranim prodavaonicama
47.2 - Trgovina na malo hranom, pićima i duhanskim proizvodima u specijaliziranim prodavaonicama
47.3 - Trgovina na malo motornim gorivima i mazivima u specijaliziranim prodavaonicama
47.4 - Trgovina na malo informacijsko-komunikacijskom opremom u specijaliziranim prodavaonicama
47.5 - Trgovina na malo ostalom opremom za kućanstvo u specijaliziranim prodavaonicama
47.6 - Trgovina na malo proizvodima za kulturu i rekreaciju u specijaliziranim prodavaonicama
47.7 - Trgovina na malo ostalom robom u specijaliziranim prodavaonicama
47.8 - Trgovina na malo na štandovima i tržnicama
47.9 - Trgovina na malo izvan prodavaonica, štandova i tržnica.

Napominjemo da se obveze koje propisuje Zakon o fiskalizaciji u prometu gotovinom, primjenjuju prilikom izdavanja računa za isporuku dobara ili obavljene usluge. Ako pravna ili fizička osoba obavlja djelatnosti za koje nije obvezna izdavati račune u skladu s posebnim propisima, ne smatra se za te djelatnosti obveznikom fiskalizacije.

Prema odredbama članka 15. stavka 8. Zakona o porezu na dodanu vrijednost,[7] te članka 38. stavak 8. Pravilnika o porezu na dohodak, računi se ne moraju izdavati ako se pretežiti dio vrijednosti prometa (preko 50% vrijednosti isporuka u prethodnoj kalendarskoj godini) odnosi na maloprodaju dnevnog tiska, duhana i duhanskih prerađevina, lutrije, sportske prognoze, lota, velda, maraka i drugih poštanskih vrijednosnica, te pri prodaji na tržnicama i otvorenim prostorima. Pod tržnicama i otvorenim prostorima, u skladu s odredbom članka 104. stavka 7. Pravilnika o porezu na dodanu vrijednost,[8] smatraju se mjesta koja su od strane nadležnih tijela određena kao tržnice ili mjesta na kojima se može prigodno trgovati odnosno obavljati usluge. Slijedom navedenog, u skladu s trenutno važećim odredbama Zakona o porezu na dodanu vrijednost i Pravilnika o porezu na dohodak, obveza fiskalizacije ne odnosi se na poduzetnike koji obavljaju navedene djelatnosti trgovine na malo za koje nema obveze izdavanja računa.

2.2. Obveznici fiskalizacije koji obavljaju djelatnost slobodnih zanimanja

Djelatnostima slobodnih zanimanja iz članka 18. stavka 2. Zakona o porezu na dohodak smatraju se profesionalne djelatnosti fizičkih osoba kojima su to osnovne djelatnosti i koje su po toj osnovi upisane u registar poreznih obveznika poreza na dohodak, i to:

- samostalna djelatnost zdravstvenih djelatnika, veterinara, odvjetnika, javnih bilježnika, revizora, inženjera, arhitekata, poreznih savjetnika, stečajnih upravitelja, tumača, prevoditelja, turističkih djelatnika i druge slične djelatnosti,
- samostalna djelatnost znanstvenika, književnika, izumitelja i druge slične djelatnosti,
- samostalna predavačka djelatnost, odgojna djelatnost i druge slične djelatnosti,
- samostalna djelatnost novinara, umjetnika i sportaša.

Fizičke osobe - obveznici poreza na dohodak koje obavljaju navedene djelatnosti slobodnih zanimanja postaju obveznici fiskalizacije od 1. travnja 2013. godine.

O obvezama koje odredbe Zakona o fiskalizaciji u prometu gotovinom propisuju obveznicima fiskalizacije, u slučaju kada isporuke dobara i usluga naplaćuju gotovinom (novčanicama, karticama i čekovima), ali i u slučaju kada ih naplaćuju na transakcijski račun kod banaka, vidjeti detaljnije u člancima:

- M. Vuraić Kudeljan, D. Dodig: „Prikaz Zakona o fiskalizaciji u prometu gotovinom“, u časopisu Računovodstvo i financije br. 12/12., te
- M. Vuraić Kudeljan, D. Dodig: „Primjena Zakona o fiskalizaciji u prometu gotovinom“, u časopisu Računovodstvo i financije, br. 1/13.

Mr. sc. Kornelija SIROVICA, HZRIF, Zagreb

[7] Zakon o porezu na dodanu vrijednost, Nar. nov., br. 47/95. - 136/12.

[8] Pravilnik o porezu na dodanu vrijednost, Nar. nov., br. 149/09., 89/11., 29/12., 64/12. i 146/12.

RENATA KALČIĆ

Stručni članak UDK 336.2

Oporezivanje PDV-om u Europskoj uniji

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju, hrvatske poduzetnike očekuju velike promjene vezane za oporezivanje stjecanja odnosno isporuka dobara i usluga poreznim obveznicima u druge države članice. Kako je obveza Hrvatske uskladiti Zakon o porezu na dodanu vrijednost s pravnom stečevinom Europske unije, autorica u članku piše o načinu obračuna poreza na dodanu vrijednost na jedinstvenom odnosno unutarnjem tržištu kako je to uređeno PDV Direktivom 2006/112/EZ, a što očekuje i hrvatske poduzetnike koji će poslovati sa subjektima iz drugih država članica.

1. UVOD

Zakonodavstvo Republike Hrvatske mora se uskladiti s pravnom stečevinom Europske unije s danom pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji. Na području oporezivanja hrvatski Zakon o porezu na dodanu vrijednost potrebno je uskladiti s Direktivama koje uređuju oporezivanje porezom na dodanu vrijednost (u daljnjem tekstu PDV). U vezi s oporezivanjem PDV-om osnovna je Direktiva Vijeća 2006/112/EZ od 28. studenoga 2006. godine o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost, SL L 347. od 11. prosinca 2006., str. 1. (u daljnjem tekstu: Direktiva 2006/112/EZ) koja je stupila na snagu 01. siječnja 2007. godine i koja je zamijenila Šestu Direktivu 77/388/EEZ sa svim njezinim izmjenama i dopunama koje su do tada stupile na snagu.

Direktiva 2006/112/EZ je od 2007. godine također više puta mijenjana i dopunjavana, a najveće izmjene donijela je Direktiva Vijeća 2008/8/EZ čije odredbe stupaju na snagu u više navrata pa tako dio koji se odnosi na oporezivanje telekomunikacijskih i broadcasting usluga te usluga obavljenih elektroničkim putem osobama koje nisu porezni obveznici stupa na snagu tek 2015. godine. Direktivom 2008/8/EZ **najveće izmjene učinjene su u vezi mjesta oporezivanja usluga i obveznih podataka koji se podnose u Zbirnim prijavama u vezi s isporukama dobara i usluga na zajedničkom tržištu EU.** Od većih izmjena i dopuna potrebno je spomenuti Direktivu Vijeća 2010/45/EU kojom se propisuju odredbe o izdavanju računa.

Uz to je 2010. godine na snagu stupila i Direktiva Vijeća 2008/9/EZ kojom je izmijenjen način podnošenja zahtjeva za povrat PDV-a koji podnose porezni obveznici iz drugih država članica dok je za povrat PDV-a poreznim obveznicima iz trećih zemalja i dalje na snazi Direktiva Vijeća 86/560/EEZ.

2. PODRUČJE PRIMJENE PDV-a

Područje Europske unije obuhvaća područje 27 država članica i na njega se za potrebe oporezivanja PDV-om primjenjuje Direktiva 2006/112/EZ sa svim njezinim izmjenama i dopunama kao i ostale Direktive navedene u uvodu ovoga teksta. Zbog uspostavljanja Jedinstvenog tržišta Europske unije 1. siječnja 1993. na kojem dolazi do slobodnog kretanja dobra, usluga, osoba i kapitala napušten je sustav kontrola na granicama između država članica. Zbog slobodne razmjene dobara između država članica bez carinske kontrole na granici uspostavljen je jedinstveni sustav oporezivanja PDV-om.

Na područje Europske unije primjenjuje se Direktiva 2006/112/EZ te je njenim člankom 5. definirano da se područjem Europske unije i područjem država članica smatra područje utvrđeno člankom 52. Ugovora o osnivanju Europske unije i člankom 355. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (Lisabonski sporazum od 1. prosinca 2009.). Navedenim člankom također se definira da su **treće zemlje** države odnosno područja na koja se ne primjenjuju navedeni ugovori pa se na njih ne primjenjuje niti Direktiva 2006/112/EZ. **Treća područja** predstavljaju područja koja mogu činiti dio carinskog područja Europske unije i koja ne čine dio carinskog područja Europske unije, međutim ovdje je bitno da se na ova područja ne primjenjuje Direktiva 2006/112/EZ.

Člankom 6. propisano je da se **Direktiva 2006/112/EZ ne primjenjuje na područje** Planine Athos, Kanarsko otočje, francuske prekomorske departmane, Alandsko otočje i Kanal-

ske otoke, koji čine dio carinskog područja Europske unije, a Direktiva 2006/112/EZ ne primjenjuje se niti na otok Heligoland i područje Büsingen, Ceutu, Melillu, Livigno, Campione d'Italia i talijanske vode jezera Lugano, koji nisu dio carinskog područja.

Prema članku 7. Direktive 2006/112/EZ transakcije u Kneževinu Monako i iz nje smatraju se transakcijama obavljenima u Republiku Francusku i iz nje, transakcije na otok Man i s njega smatraju se transakcijama obavljenima u Ujedinjenu Kraljevinu Velike Britanije i Sjeverne Irske i iz nje, a transakcije u Suverene baze Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske Akrotiri i Dhekelia i iz njih smatraju se transakcijama obavljenima na Cipar i s njega. Iz navedenog proizlazi da se navedena područja u ovom slučaju ne smatraju trećim zemljama i na njih se primjenjuju odredbe Direktive 2006/112/EZ.

Obzirom da između država članica Europske unije nema graničnih crta niti carinske kontrole više ne možemo govoriti o uvozu i izvozu dobara kada se radi o razmjeni i kretanju dobara na području Europske unije, pa se tako izraz „uvoz" zamjenjuje izrazom „stjecanje", a izraz „izvoz" izrazom „isporuka dobara u drugu državu članicu". Ovi izrazi se koriste kako bi se takve transakcije mogle razlikovati od „uvoza i izvoza" koji se i dalje koriste kada dolazi do razmjene dobara s državama koje nisu države članice Europske unije.

3. ISPORUKA DOBARA

Direktiva 2006/112/EZ **propisuje što je predmet oporezivanja na području Europske unije** pa su tako predmet oporezivanja PDV-om:

1. isporuka dobara uz naknadu na području neke države članice,
2. stjecanje dobara uz naknadu unutar Europske unije na području neke države članice,
3. obavljanje usluga uz naknadu na području neke države članice,
4. uvoz dobara na područje Europske unije, odnosno na područje neke države članice.

Zbog pojednostavljenja postupka oporezivanja i prava na odbitak pretporeza Direktivom 2006/112/EZ propisano je da je **isporuka dobara na području Europske unije između dva porezna obveznika oslobođena plaćanja PDV-a pod određenim uvjetima.** Da bi se isporuka dobara mogla osloboditi plaćanja PDV-a isporučitelj i primatelj isporuke moraju biti registrirani za potrebe PDV-a, odnosno imati PDV identifikacijske brojeve koje su razmijenili i mora doći do stvarne isporuke dobara iz jedne države u drugu državu članicu. Ako ne dođe do takvog kretanja robe ili ako isporučitelj dobara ne raspolaže valjanim PDV identifikacijskim brojem kupca isporuka se ne može osloboditi PDV-a.

Isporuke dobara i usluga oporezuju se prema određenim načelima te se tako **isporuke dobara za krajnju potrošnju** pri čemu kupac prodavatelju dobara nije mogao dati PDV identifikacijski broj oporezuju **prema načelu države podrijetla,** odnosno isporučitelj dobara obvezan je na takve isporuke zaračunati PDV. Od ovoga pravila postoje **izuzetci u slučajevima prodaje novih prijevoznih sredstava, prodaje na daljinu** (prodaja dobara, koja prevozi prodavatelj ili druga osoba za njegov račun, fizičkim osobama ili potrošačima sa sjedištem u drugoj državi članici koji nisu obveznici PDV-a na stjecanje, npr. prodaja putem kataloga) i prodaje trošarinskih dobara. Kada se radi o isporuci dobara **između dva porezna obveznika** s valjanim PDV identifikacijskim brojevima primjenjuje se **načelo države odredišta dobara.**

Mjesto oporezivanja isporuke dobara je prema članku 31. Direktive 2006/112/EZ mjesto gdje se dobra nalaze u trenutku isporuke, ako se dobra ne otpremaju ili ne prevoze.

Člankom 32. Direktive 2006/112/EZ propisano je da se isporuka dobara oporezuje tamo gdje se dobra nalaze na početku prijevoza ili otpreme koju obavi isporučitelj, kupac ili neka treća osoba. Međutim, člankom 33. Direktive 2006/112/EZ propisano je da je mjesto oporezivanja isporuke dobara mjesto gdje se dobra nalaze u trenutku završetka prijevoza ili otpreme do kupca, ako je isporuka obavljena poreznom obvezniku ili pravnoj osobi koja nije porezni obveznik, čija stjecanja ne podliježu oporezivanju (nije prešla prag stjecanja) ili bilo kojoj osobi koja nije porezni obveznik. U ovom slučaju bitno je da navedena dobra koja se isporučuju nisu nova prijevozna sredstva. Sukladno naprijed navedenom, mjesto oporezivanja isporuke dobara je mjesto gdje se dobra nalaze u trenutku završetka prijevoza ili otpreme do kupca, ako se radi o isporukama na daljinu pod uvjetom da je ukupna vrijednost isporuka u prethodnoj kalendarskoj godini, odnosno u tekućoj godini veća od iznosa koji je propisala neka država članica za prijavu za potrebe PDV-a (prag isporuke). Ako isporuke dobara koje obavi porezni obveznik u drugu državu članicu nisu prešle prag isporuke koji je propisala neka država članica tada se takva isporuka oporezuje u državi iz koje su dobra isporučena sukladno članku 34. Direktive 2006/112/EZ. Države članice propisuju prag isporuke u vrijednosti između 35.000 i 100.000 eura kako bi osigurale da se PDV plaća tamo gdje se dobra troše ili koriste.

Porezni obveznik koji obavlja prodaju na daljinu može se odlučiti za oporezivanje takvih isporuka dobara već od prve obavljene isporuke u toj državi članici kupcima koji nisu obveznici PDV-a, odnosno ne plaćaju porez na stjecanje dobara ili kad obavljaju takve isporuke fizičkim osobama. U ovom slučaju za očekivati je da će isporučitelj dobara odustati od praga isporuke u pojedinoj državi članici ako ta država članica propisuje manju stopu PDV-a od države iz koje se dobra otpremaju.

Odredbama članka 36. Direktive 2006/112/EZ propisano je da je mjesto isporuke dobara koja prevozi ili otprema isporučitelj, kupac ili treća osoba tamo gdje se dobra postavljaju ili sastavljaju, ako te usluge obavi isporučitelj dobara ili netko u njegovo ime.

Nadalje člankom 37. Direktive 2006/112/EZ propisano je ako se dobra isporučuju na brodovima, u zrakoplovima ili vlakovima za vrijeme dionice prijevoza putnika unutar Europske unije mjestom isporuke dobara smatra se mjesto gdje počinje putovanje. Kad se radi o isporuci plina putem sustava za distribuciju prirodnog plina ili mreže priključene na takav sustav ili o isporuci električne energije, grijanja ili hlađenja, sukladno članku 38. Direktive 2006/112/EZ, mjestom isporuke smatra se sjedište preprodavatelja koji prima takvu isporuku. Međutim, ako kupac koristi ili troši takva dobra, tada se mjestom njihove isporuke smatra mjesto gdje kupac stvarno koristi i troši ta dobra.

4. STJECANJE DOBARA

Kad se radi o isporukama dobara na području Europske unije koja isporučuje obveznik PDV-a poreznom obvezniku ili pravnoj osobi registriranoj za potrebe PDV-a tada su dobra oslobođena plaćanja PDV-a kod isporučitelja dobara, ali se plaća PDV na stjecanje takvih dobara. To znači da oslobođena isporuka s jedne strane uvijek mora imati oporezivo stjecanje s druge strane kako ne bi došlo do dvostrukog oporezivanja ili potpunog neoporezivanja isporuka dobara.

Kao što je već naprijed navedeno stjecanje dobara iz druge države članice oporezivo je PDV-om tamo gdje se dobra stječu, i to po stopi koja se u pojedinoj državi članici primjenjuje na isporuke takvih dobara. Stjecanje dobra iz druge države članice u biti zamijenit će uvoz dobara iz tih država kad Republika Hrvatska postane država članica Europske unije pa će obveznik biti **obvezan obračunati PDV na stjecanje takvih dobara koji mu sada obračunava Carinska uprava u postupku uvoznoga carinjenja.**

PDV se plaća na stjecanje svih vrsta dobara koja stječu porezni obveznici ili pravne osobe koje nisu porezni obveznici, a registrirani su za potrebe PDV-a.

PDV se plaća na stjecanje dobara koja podliježu trošarinama koja stječu porezni obveznici ili pravne osobe koje nisu porezni obveznici, kao i na stjecanje novih prijevoznih sredstava koja stječu porezni obveznici ili bilo koje druge osobe koje stječu nova prijevozna sredstva.

Da bi se radilo o **stjecanju dobara na području Europske unije** mora doći do **premještanja dobara iz jedne države članice u drugu državu članicu.** Stjecanje dobara oporezuje se tamo gdje završava otprema dobara odnosno u državi članici odredišta pod uvjetom da je isporučitelj dobara porezni obveznik i ima PDV identifikacijski broj u državi članici iz koje kreće otprema ili prijevoz dobara, isporuka je obavljena uz naknadu, a stjecatelj dobara je porezni obveznik registriran za potrebe PDV-a u državi članici gdje prijevoz ili otprema dobara završava.

To znači, ako se dobra isporučuju iz Slovenije u Hrvatsku (kad postane država članica EU) isporuka dobara bit će pod naprijed navedenim uvjetima oslobođena PDV-a u Sloveniji, a hrvatski porezni obveznik koji je registriran za potrebe PDV-a i ima PDV identifikacijski broj koji je dao slovenskom poreznom obvezniku obvezan je obračunati PDV na stjecanje dobara u Hrvatskoj.

Kod „redovnih“ **poreznih obveznika** odnosno poreznih obveznika koji obavljaju oporezive isporuke **dobara ne utvrđuje se prag stjecanja dobara.** Prag stjecanja dobara je ukupna vrijednost nabavljenih dobara iz drugih država članica koji se utvrđuje za pravne osobe koje nisu porezni obveznici, male porezne obveznike ili za porezne obveznike koji obavljaju oslobođene isporuke dobara i usluga bez prava na odbitak pretporeza. Ako nabava dobara iz druge države članice ne prelazi prag stjecanja u državi članici gdje otprema dobara završava tada je isporuka dobara oporeziva u državi podrijetla, odnosno u državi iz koje kreće prijevoz ili otprema dobara. Primjerice, ako se dobra iz Slovenije isporučuju u Italiju pravnoj osobi koja nije porezni obveznik i koja nije prešla prag stjecanja PDV se plaća u Sloveniji, a slovenski porezni obveznik na računu će zaračunati slovenski PDV.

Ako je ovakva isporuka iz Slovenije obavljena u Italiju **pravnoj osobi koja nije porezni obveznik, ali je prešla prag stjecanja,** u tom slučaju isporuka dobara oslobođena je plaćanja PDV-a u Sloveniji, a PDV na stjecanje dobara obvezan je obračunati stjecatelj dobara u Italiji. Stjecatelj dobara u tom slučaju **nema pravo na odbitak pretporeza** obzirom da nije porezni obveznik koji djeluje kao takav, odnosno ne obavlja oporezive isporuke dobara i usluga za koje bi postojalo pravo na odbitak pretporeza.

Stoga možemo reći da se u slučaju **isporuke dobara pravnim osobama koje nisu porezni obveznici,** malim poreznim obveznicima ili poreznim obveznicima koji obavljaju oslobođene isporuke bez prava na odbitak pretporeza **isporuke dobara oporezuju na dva načina:**

- ako nabave ne prelaze propisani prag stjecanja isporuke iz druge države članice tim osobama oporezive su u zemlji podrijetla,
- ako nabave prelaze prag stjecanja isporuka u državi članici podrijetla je oslobođena, a stjecanje je oporezivo u državi članici odredišta.

Prag stjecanja utvrđuje svaka država članica i on prema odredbama Direktive 2006/112/EZ ne može biti manji od 10.000 eura, a ne utvrđuje se za nova prijevozna sredstva i za trošarinske proizvode.

5. NOVA PRIJEVOZNA SREDSTVA

U Direktivi 2006/112/EZ oporezivanje isporuke i stjecanja novih prijevoznih sredstava na području Europske unije ima drugačiji status od ostalih dobara pa se u nizu propisanih članaka može vidjeti da su ona na neki način izuzeta od drugih dobara.

Prema odredbama članka 9. Direktive 2006/112/EZ poreznim obveznikom smatra se svaka osoba koja povremeno isporučuje nova prijevozna sredstva, koja kupcu otpremi ili preveze prodavatelj ili sam kupac ili druga osoba za njihov račun na područje druge države članice. To znači **da porezni obveznik može biti i fizička osoba, građanin koji prodaje novo prijevozno sredstvo u drugu državu članicu.**

Člankom 2. stavkom 2. Direktive 2006/112/EZ propisano je koja se dobra smatraju prijevoznim sredstvima te u kojem slučaju se prijevozna sredstva smatraju novima.

Stoga se prijevoznim sredstvima namijenjenim za prijevoz osoba ili dobara smatraju:

a) motorna kopnena vozila kapaciteta iznad 48 cm^3 ili snage motora iznad 7,2 kW,
b) plovila duža od 7,5 m, osim plovila koja se koriste za plovidbu na otvorenom moru i za prijevoz putnika uz naknadu, te plovila koja se koriste u komercijalne ili industrijske svrhe, za ribarenje ili za spašavanje odnosno pružanje pomoći na moru ili za ribarenje uz obalu, i
c) zrakoplovi čija je težina pri polijetanju veća od 1.550 kg, osim zrakoplova koje koriste zrakoplovne tvrtke koje prometuju uz naknadu uglavnom na međunarodnim linijama.

Novim prijevoznim sredstvima smatraju se:

a) motorna kopnena vozila, koja su isporučena u roku 6 mjeseci od datuma prve uporabe ili ako vozilo nije prešlo više od 6.000 kilometara,
b) plovila, koja su isporučena u roku 3 mjeseca od datuma prve uporabe ili ako plovilo nije bilo u prometu duže od 100 sati;

c) zrakoplova, isporučenih u roku tri mjeseca od datuma prvog korištenja ili ako zrakoplov nije letio duže od 40 sati.

Mjesto stjecanja novih prijevoznih sredstava uvijek je tamo gdje njihov prijevoz ili otprema završava neovisno o tome tko je kupac tih dobara. Isporučitelj je uvijek porezni obveznik neovisno o kome se radi, međutim isporuka novih prijevoznih sredstava u drugu državu članicu oslobođena je plaćanja PDV-a dok je stjecanje tih dobara uvijek oporezivo u državi članici u kojoj se novo prijevozno sredstvo stječe, odnosno registrira i koristi. Ovakva pravila primjenjuju se samo kada se radi o isporukama iz jedne države članice u drugu državu članicu.

Potrebno je napomenuti da kod prodaje novih prijevoznih sredstava porezni obveznik koji povremeno isporučuje nova prijevozna sredstva ima pravo na odbitak pretporeza čak i kada se radi o fizičkoj osobi koja se inače ne smatra poreznim obveznikom. To pravo se ostvaruje kod prodaje novih prijevoznih sredstava. U tom slučaju pravo na odbitak pretporeza ostvaruje se u visini PDV-a uključenog u nabavnu vrijednost ili plaćenog pri uvozu ili na stjecanje iz druge države članice, a ograničeno je na iznos PDV-a koji bi porezni obveznik bio obvezan platiti na isporuku novog prijevoznog sredstva da je ona oporeziva.

Prijevozna sredstva koja se prema odredbama Direktive 2006/112/EZ ne smatraju novima ne podliježu ovim pravilima oporezivanja pa su ona oporeziva u državi članici isporučitelja kada se isporučuju osobama koje nisu porezni obveznici primjerice građanima. Ako ih isporučuje preprodavatelj dobara tada se primjenjuje posebni postupak oporezivanje marže na rabljena dobra o čemu je više riječi u dijelu teksta pod brojem 7.

6. OPOREZIVANJE USLUGA

Odredbama članka 24. Direktive 2006/112/EZ propisano je da se **obavljanjem usluga smatra svaka transakcija koja ne predstavlja isporuku dobara.** Obavljanjem usluga smatra se i ustupanje nematerijalne imovine ili određenih prava, trpljenje neke radnje ili suzdržavanje od nje, kao i obavljanje usluga po nalogu tijela javne vlasti ili u njihovo ime na temelju zakona ili odluka.

Odredbama Direktive Vijeća 2008/8/EZ koja je **stupila na snagu 1. siječnja 2010.** i izmijenila i dopunila Direktivu 2006/112/EZ propisana su **nova pravila oporezivanja u vezi mjesta oporezivanja usluga** kako bi se pojednostavio postupak, postiglo bolje ubiranje PDV-a te izbjeglo dvostruko oporezivanje ili dvostruko neoporezivanje PDV-om u pojedinim slučajevima. Tada je također uvedena i obveza izvješćivanja o obavljenim uslugama na području Europske unije koje porezni obveznik iz jedne države članice obavi poreznom obvezniku iz druge države članice za koje je obveznik plaćanja PDV-a primatelj usluge.

Prema odredbama važećeg Zakona o porezu na dodanu vrijednost (Nar. nov., br. 47/95. do 136/12.) osnovno načelo oporezivanja je prema mjestu sjedišta poduzetnika koji obavlja usluge uz niz izuzetaka, međutim pristupanjem Republike Hrvatske u Europsku uniju to će se morati izmijeniti i primjenjivat **će se opće načelo oporezivanja propisano Direktivom 2006/112/EZ** kako ne bi došlo do dvostrukog oporezivanja odnosno neoporezivanja usluga.

Oporezivanje usluga ovisi i o statusu primatelja usluge odnosno radi li se o poreznom obvezniku ili o pravnoj osobi koja nije porezni obveznik, a prešla je prag stjecanja ili je registrirana za potrebe PDV-a što je propisano člankom 43. Direktive 2006/112/EZ.

Članci 44. i 45. Direktive 2006/112/EZ propisuju osnovna pravila o mjestu oporezivanja usluga pa je mjesto oporezivanja usluga ovisno o statusu primatelja usluge. **Načelno usluge su oporezive prema sjedištu, prebivalištu ili uobičajenom boravištu poreznog obveznika primatelja usluga kada se radi o uslugama obavljenim između dva porezna obveznika registrirana za potrebe PDV-a (B2B).** U tom slučaju porezni obveznik koji uslugu obavlja neće obračunati PDV, a porezni obveznik koji uslugu prima obvezan je obračunati PDV na iznos naknade koju mu je zaračunao davatelj usluge. U tom slučaju dolazi do prijenosa porezne obveze s davatelja usluge na primatelja usluge, što se u literaturi naziva **„Reverse Charge Mechanism“.** Ovakav način oporezivanja propisan je člankom 196. Direktive 2006/112/EZ prema kojemu je PDV obvezan plaćati svaki porezni obveznik ili pravna osoba koja nije porezni obveznik, a registrirana je za potrebe PDV-a, kojemu se obavljaju usluge iz članka 44. Direktive 2006/112/EZ, ako mu ih obavlja porezni obveznik iz druge države članice.

Takav način oporezivanja postoji u manjem opsegu i u sada važećem Zakonu o porezu na dodanu vrijednost u članku 19. stavku 2. kojim je propisano da je domaći porezni obveznik obvezan obračunati i platiti PDV za uslugu koju mu obavi inozemni porezni obveznik. Ako uslugu obavi porezni obveznik osobi koja nije porezni obveznik (B2C) tada je mjesto oporezivanja takve usluge tamo gdje porezni obveznik koji obavlja uslugu ima sjedište, prebivalište ili uobičajeno boravište.

Zbog pravilnog utvrđivanja mjesta oporezivanja usluga vrlo je **bitno utvrditi status primatelja usluge,** kao što je vrlo bitno utvrditi **o kojoj se vrsti usluge radi** obzirom da postoje i pojedine iznimke od osnovnog načela mjesta oporezivanja usluga.

Izuzetak od osnovnog načela oporezivanja predstavlja primjerice, mjesto oporezivanja usluga vezanih uz nekretnine, te se takve usluge uvijek oporezuju tamo gdje se nekretnina nalazi. Većina iznimaka u oporezivanju usluga odnosi se na mjesto oporezivanja usluga koje se obavljaju osobama koje nisu porezni obveznici, kao što su **primjerice, usluge prijevoza putnika koje se oporezuju prema dionici puta na kojoj se prijevoz obavlja,** zatim oporezivanje usluga vezanih uz nekretnine koje se oporezuju prema mjestu gdje se nalazi nekretnina te usluge procjene i radova na pokretnoj materijalnoj imovini koje se oporezuju prema mjestu gdje su te usluge stvarno obavljene. Ove odredbe su vrlo bitne obzirom da u **tim slučajevima porezni obveznik koji obavlja takve usluge osobi koja nije porezni obveznik obvezan je prijaviti se za oporezivanje i dobiti PDV identifikacijski broj u državi članici u kojoj se primjerice, nalazi nekretnina** na kojoj se usluge obavljaju ili u državi u kojoj se usluge na pokretnoj materijalnoj imovini stvarno obavljaju.

7. POSEBNI POSTUPCI OPOREZIVANJA

Direktivom 2006/112/EZ propisani su i posebni postupci oporezivanja koje je potrebno do dana pristupanja Republike

Hrvatske u Europsku uniju implementirati u Zakon o porezu na dodanu vrijednost.

Posebni postupak oporezivanja malih poreznih obveznika propisan je Zakonom o porezu na dodanu vrijednost od početka primjene toga Zakona u Republici Hrvatskoj od 1998. godine s time da je „prag" za upis u sustav obveznika PDV-a bio dugo godina 85.000 kuna, te je od 1. siječnja 2013. godine povećan na 230.000 kuna.

Države članice uglavnom propisuju takve „pragove" najčešće u visini od 5.000 eura koliko je propisano Direktivom 2006/112/EZ do otprilike 80.000 eura, obzirom da su mnoge države članice tražile derogaciju od ovog iznosa propisanog Direktivom.

Direktivom 2006/112/EZ propisan je **posebni postupak oporezivanja marže za rabljena dobra, umjetnička djela, kolekcionarske ili antikne predmete.** Ovaj postupak se primjenjuje kada preprodavatelj nabavlja dobra od:

- osobe koja nije porezni obveznik,
- malog poreznog obveznika,
- poreznog obveznika koji nema pravo na odbitak pretporeza,
- drugog preprodavatelja koji primjenjuje posebni postupak oporezivanja marže.

Porezna osnovica za isporuke dobara na koja se primjenjuje posebni postupak oporezivanja marže je marža koju ostvari preprodavatelj, umanjena za iznos PDV-a koji je sadržan u toj marži. Marža je jednaka razlici između prodajne cijene dobara koju je zaračunao preprodavatelj i nabavne cijene za ta dobra.

Odredbama članka 319. Direktive 2006/112/EZ propisano je da preprodavatelj može primijeniti redovan sustav oporezivanja na bilo koju isporuku dobara na koju se primjenjuje posebni postupak oporezivanja marže za rabljena dobra, umjetnička djela, kolekcionarske ili antikne predmete.

Porezni obveznik ne smije odbiti pretporez za isporuke dobara na koja se primjenjuje posebni postupak oporezivanja marže za rabljena dobra, umjetnička djela, kolekcionarske ili antikne predmete, a na računima ne smije izdvojeno iskazivati PDV na isporuke dobra na koje se primjenjuje posebni postupak oporezivanja marže.

Ovaj posebni postupak oporezivanja marže propisan je važećim Zakonom o porezu na dodanu vrijednost od 1. siječnja 2010. godine, tako da pristupanjem Republike Hrvatske u Europsku uniju i usklađivanjem Zakona o porezu na dodanu vrijednost s Direktivom 2006/112/EZ u tom dijelu ne bi trebalo biti većih izmjena.

Međutim, posebni postupci **koje treba propisati** novim Zakonom o porezu na dodanu vrijednost **odnose se na posebni postupak oporezivanja investicijskog zlata i posebni postupak oporezivanja putničkih agencija.**

Investicijskim se zlatom prema članku 344. Direktive 2006/112/EZ smatra:

1. zlato u obliku poluga ili pločica, težina koje su prihvaćene na tržištu plemenitih metala, čistoće jednake ili veće od 995 tisućinki, bez obzira je li predstavljeno vrijednosnim papirima ili nije,
2. zlatne kovanice:
   a) čistoće jednake ili veće od 900 tisućinki,
   b) iskovane poslije 1800. godine,
   c) koje trenutno jesu ili su bile zakonsko sredstvo plaćanja u državi podrijetla, i
   d) koje se uobičajeno prodaju po cijeni koja ne prelazi više od 80% vrijednosti zlata na otvorenom tržištu, sadržanog u kovanicama (kovanice se u ovom slučaju ne mogu prodavati u numizmatičke svrhe).

Oslobođenje od plaćanja PDV-a primjenjuje se na isporuke, stjecanje unutar Europske unije i uvoz investicijskog zlata te na usluge posrednika koji djeluju u ime i za račun druge osobe pri isporuci zlata za svoga nalogodavca.

Porezni obveznik koji proizvodi investicijsko zlato ili pretvara zlato u investicijsko zlato, ima pravo izbora za oporezivanje isporuka investicijskog zlata koje obavlja drugim poreznim obveznicima kao i porezni obveznik koji u okviru svoje djelatnosti isporučuje zlato za industrijske potrebe drugom poreznom obvezniku.

Posebni postupak oporezivanja putničkih agencija je postupak koji će trebati propisati novim Zakonom o porezu na dodanu vrijednost i koji će obzirom da je Republika Hrvatska turistička zemlja biti od većeg značenja. Primjena ovog posebnog postupka oporezivanja obvezna je za države članice Europske unije.

Člankom 306. Direktive 2006/112/EZ propisano je da se **posebni postupak oporezivanja putničkih agencija** primjenjuje na transakcije putničkih agencija koje posluju s putnicima u svoje ime, a koriste isporuke dobara i usluge drugih poreznih obveznika za obavljanje usluga putovanja.

Taj posebni postupak oporezivanja ne primjenjuje se na putničke agencije koje djeluju samo kao posrednici u tuđe ime i za tuđi račun. Transakcije što ih putnička agencija obavi u vezi s putovanjem smatraju se jedinstvenom uslugom koju putnička agencija obavlja putniku i oporezive su prema mjestu sjedišta ili stalne poslovne jedinice putničke agencije iz koje se usluge obavljaju. Usluge koje je putnička agencija nabavila od drugih poreznih obveznika oporezive su tamo gdje su stvarno obavljene.

Kod posebnog postupka oporezivanja putničkih agencija oporezuje se razlika u cijeni putničke agencije odnosno razlika između ukupne naknade, bez PDV-a, koju plaća putnik i stvarnih troškova putničke agencije za isporuke dobara ili usluga koje su joj obavili drugi porezni obveznici, ali pod uvjetom da su te transakcije obavljene izravno putniku. Kad se radi o transakcijama između dva porezna obveznika ne primjenjuje se posebni postupak oporezivanja putničkih agencija.

Porezni obveznik putnička agencija nema pravo na odbitak pretporeza koji su joj obračunali drugi porezni obveznici za transakcije na koje se primjenjuje ovaj posebni postupak oporezivanja, a koje se obavljaju izravno putnicima.

Republika Hrvatska morat će sukladno odredbama Direktive 2006/112/EZ također **propisati i posebni postupak oporezivanja za elektronički obavljene usluge koje porezni obveznik** koji nema sjedište, stalnu poslovnu jedinicu, prebivalište ili uobičajeno boravište na području Europske unije, **obavi osobama koje nisu porezni obveznici,** a koje imaju sjedište, prebivalište ili uobičajeno boravište u nekoj državi članici.

Ovaj posebni postupak oporezivanja primjenjuje se na elektronički obavljene usluge kojima se prema Dodatku II Direktive 2006/112/EZ smatraju:

a) isporuka web sjedišta, udomljavanje web sjedišta, daljinsko održavanje programa i opreme,
b) isporuka računalnih programa i njihovo ažuriranje,
c) isporuka slika, tekstova i informacija te osiguravanje pristupa bazama podataka,
d) isporuka glazbe, filmova i igara, uključujući igre na sreću i kockarske igre te emitiranje političkih, kulturnih, umjetničkih, sportskih, znanstvenih i zabavnih programa i priredbi,
e) učenje na daljinu.

Tablica „pragovi“ u državama članicama EU (stanje ožujak 2012.)[1]

Država članica	Prag za stjecanje dobara koje obavi porezni obveznik koji ne može odbiti pretporez i pravna osoba koja nije porezni obveznik		Prag za isporuke na daljinu		Oslobođenje za male porezne obveznike	
	Nacionalna valuta	Euro ekvivalent	Nacionalna valuta	Euro ekvivalent	Nacionalna valuta	Euro ekvivalent
Belgija	€11.200	-	€35.000	-	€5.580	-
Bugarska	20.000 BGN	10.226	70.000 BGN	35.791	50.000 BGN	25.565
Republika Češka	326.000 CZK	13.318	1.140.000 CZK	46.570	1.000.000 CZK	40.851
Danska	80.000 DKK	10.730	280.000 DKK	37.557	50.000 DKK	6.707
Njemačka	€12.500	-	€100.000	-	€17.500	-
Estonija	€10.226		€35.151		€15.978	
Irska	€41.000	-	€35.000	-	€75.000 ili €37.500	-
Grčka	€10.000	-	€35.000	-	€10.000 ili €5.000	-
Španjolska	€10.000	-	€35.000	-	Nema	Nema
Francuska	€10.000	-	€100.000	-	€81.500 ili €32.600	-
Italija	€10.000	-	€35.000	-	€30.000	-
Cipar	€10.251	-	€35.000	-	€15.600	-
Latvija	7.000 LVL	9.932	24.000 LVL	34.052	35.000 LVL	49.659
Litva	35.000 LTL	10.137	125.000 LTL	36.203	100.000 LTL	28.962
Luxembourg	€10.000	-	€100.000	-	€10.000	-
Mađarska	2.500.000 HUF	9.164	8.800.000 HUF	32.257	5.000.000 HUF	18.328
Malta	€10.000	-	€35.000	-	€35.000 ili €24.000 ili €14.000	-
Nizozemska	€10.000	-	€100.000	-	Nema	Nema
Austrija	€11.000	-	€35.000	-	€30.000	-
Poljska	50.000 PLN	12.592	160.000 PLN	40.293	150.000 PLN	37.774
Portugal	€10.000	-	€35.000	-	€10.000 ili €12.500	-
Rumunjska	34.000 RON	8.071	118.000 RON	28.012	119.000 RON	28.249
Slovenija	€10.000	-	€35.000	-	€25.000	-
Slovačka	€13.941,45	-	€35.000	-	€49.790	-
Finska	€10.000	-	€35.000	-	€8.500	-
Švedska	90.000 SEK	10.190	320.000 SEK	36.232	Nema	Nema
Ujedinjeno Kraljevstvo	70.000 GBP	81.843	70.000 GBP	81.843	70.000 GBP	81.843

[1] Izvor: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/vat/traders/vat_community/vat_in_ec_annexi.pdf

8. PDV IDENTIFIKACIJSKI BROJ I ZBIRNA PRIJAVA

Odredbama članaka 213. i 214. Direktive 2006/112/EZ propisana je obveza registracije poreznog obveznika za potrebe PDV-a, kao i dodjela PDV identifikacijskih brojeva koju moraju osigurati države članice Europske unije odnosno njihova porezna tijela.

PDV identifikacijski broj potrebno je dodijeliti poreznim obveznicima koji obavljaju transakcije unutar Europske unije kako bi se olakšalo kretanje dobara i usluga kao cilj uspostavljanja toga zajedničkog tržišta.

PDV identifikacijski broj države članice dodjeljuju:

- svakom poreznom obvezniku, osim onima koji povremeno isporučuju nova prijevozna sredstva, koji na području neke države članice obavlja isporuke dobara ili usluga za koje postoji pravo na odbitak PDV-a, osim ako je obveznik plaćanja PDV-a primatelj dobara ili usluga,
- svakom poreznom obvezniku ili pravnoj osobi koja nije porezni obveznik, koji unutar Europske unije stječu dobra koja podliježu obvezi plaćanja PDV-a ili su se opredijelili za oporezivanje stjecanja dobara,
- svakom poreznom obvezniku koji na njihovom području obavlja stjecanje dobara unutar Europske unije za potrebe obavljanja poduzetničke djelatnosti koje se obavljaju izvan toga područja,
- svakom poreznom obvezniku koji na njihovom području prima usluge za koje je kao primatelj usluge obvezan platiti PDV,
- svakom poreznom obvezniku koji ima sjedište, prebivalište ili uobičajeno boravište na njihovom području, a pruža usluge na području druge države članice za koje je PDV dužan platiti primatelj tih usluga.

PDV identifikacijski broj ima prefiks u skladu s međunarodnim standardom ISO br. 3166 - alfa 2 pomoću kojega se može utvrditi država članica izdavanja. PDV identifikacijski broj u Republici Hrvatskoj trebao bi biti osobni identifikacijski broj (OIB) i prefiks HR.

Primjena PDV identifikacijskog broja vrlo je važna obzirom da pomoću njega porezni obveznik ostvaruje oslobođenje pri isporuci dobara i usluga unutar Europske unije. PDV identifikacijski broj služi isporučitelju dobara za provjeru poreznog statusa kupca (stjecatelja) iz druge države članice, odnosno za oslobođenje za isporuke dobara u drugu državu članicu. Također služi isporučitelju za provjeru poreznog statusa primatelja usluge iz druge države članice kako bi primijenio oslobođenje od plaćanja PDV-a za usluge obavljene primatelju u drugu državu članicu za koje je primatelj obvezan platiti PDV zbog prijenosa porezne obveze, odnosno “Reverse Charge” mehanizma.

Stoga porezni obveznik isporučitelj dobara ili usluga mora dobiti ispravan PDV identifikacijski broj kupca kako bi mogao isporuku dobara ili usluga u drugu državu članicu osloboditi plaćanja PDV-a. Na taj način prodavatelj je siguran da je kupac obveznik plaćanja PDV-a i da će u svojoj državi članici obračunati PDV na stjecanje dobara ili na primljenu uslugu.

PDV identifikacijski broj mora biti naveden na računu, stoga prodavatelj na računu mora navesti svoj PDV identifikacijski broj i PDV identifikacijski broj kupca.

Provjeru PDV identifikacijskog broja porezni obveznik može obaviti putem informatičke baze VIES sustava (VAT Information Exchange System) odnosno preko ureda koji su države članice obvezne ustrojiti zbog razmjene informacija o isporukama dobara i obavljenim uslugama unutar Europske unije. Ova provjera moguća je i putem aplikacije VIES on the Web.

Države članice daju pristup informacijama svaki mjesec putem Zbirne prijave (Recapitulative Statement, članak 262. Direktive 2006/112/EZ). Obzirom da se između država članica Europske unije promet dobara više ne obavlja uz prisutnost carinskih uprava bilo je potrebno ustrojiti drugi način kontrole prometa dobara unutar Europske unije. Pristupanjem Republike Hrvatske Europskoj uniji promet dobara između Republike Hrvatske i drugih država članica više neće kontrolirati Carinska uprava obzirom da u tim slučajevima više neće biti „klasičnog“ uvoza i izvoza već će se **razmjena informacija obavljati putem VIES sustava za što će biti nadležna Porezna uprava.**

Odredbama članka 262. Direktive 2006/112/EZ propisano je da **svaki porezni obveznik registriran za potrebe PDV-a podnosi Zbirnu prijavu o sljedećem:**

- o stjecateljima dobara registriranima za potrebe PDV-a kojima je isporučio dobra ili je obavio premještanje dobara, unutar Europske unije,
- o osobama registriranima za potrebe PDV-a kojima je isporučio dobra koja su bila njemu isporučena u okviru stjecanja dobara unutar Europske unije Zajednice, u vezi trostranog posla,
- o poreznim obveznicima i pravnim osobama koje nisu porezni obveznici, a registrirani su za potrebe PDV-a kojima je obavio usluge, osim usluga koje su izuzete od PDV-a u državi članici gdje je ta transakcija oporeziva i za koje je primatelj usluge obvezan platiti PDV zbog prijelaza porezne obveze (Reverse Charge Mechanism).

Porezni obveznik sukladno članku 264. Direktive 2006/112/EZ u **Zbirnoj prijavi treba navesti:**

- PDV identifikacijski broj pod kojim je porezni obveznik registriran za potrebe PDV-a u državi članici u kojoj podnosi Zbirnu prijavu i pod kojim isporučuje dobra ili obavlja usluge unutar Europske unije,
- PDV identifikacijski broj pod kojim je osoba koja stječe dobra registrirana za potrebe PDV-a u drugoj državi članici te pod kojim su joj unutar Europske unije dobra isporučena ili usluge obavljene,
- PDV identifikacijski broj pod kojim je porezni obveznik registriran u državi članici u kojoj je završila otprema ili prijevoz dobara kod premještanja dobara u drugu državu članicu,
- za svakog stjecatelja dobara ili primatelja usluga ukupnu vrijednost isporuke dobara ili usluga koje je obavio porezni obveznik,
- ukupnu vrijednost premještenih dobara u drugu državu članicu, te
- vrijednosti ispravaka porezne osnovice u slučaju poništenja, neplaćanja cijelog ili dijela iznosa, sniženja ili umanjenja porezne osnovice na odgovarajući način.

Porezni obveznik koji stječe dobra i primjenjuje **pojednostavljeni postupak za trostrani posao** obvezan je u Zbirnoj prijavi navesti sljedeće podatke:

- svoj PDV identifikacijski broj pod kojim je stekao dobra i obavio daljnju isporuku tih dobara,
- PDV identifikacijski broj osobe kojoj je obavljena daljnja isporuka dobara, koji joj je izdan u državi članici u kojoj prijevoz ili otprema dobara završava,
- za svaku pojedinu osobu kojoj je obavljena daljnja isporuka dobara zbroj naknada, bez PDV-a, za isporuke koje je na taj način obavio u državu članicu u kojoj otprema ili prijevoz dobara završava.

Zbirna prijava podnosi se za svaki kalendarski mjesec unutar roka od najviše mjesec dana za prethodno obračunsko razdoblje. Države članice mogu dozvoliti poreznim obveznicima podnošenje zbirnih prijava za svako kalendarsko tromjesečje u roku od najviše mjesec dana po isteku tromjesečja, pri čemu ukupni tromjesečni iznos obavljenih isporuka dobara, bez PDV-a, unutar Europske unije i isporuka koje se odnose na trostrane poslove nije prešao iznos od 50.000 eura ili njegovu protuvrijednost u nacionalnoj valuti, ni u odnosu na relevantno tromjesečje, niti u odnosu na bilo koje od prethodna četiri tromjesečja. Isto tako države članice mogu dopustiti podnošenje zbirnih prijava u slučaju obavljanja usluga za tromjesečno kalendarsko razdoblje u roku od najviše mjesec dana nakon završetka obračunskog razdoblja.

Po prikupljanju podataka iz zbirnih prijava države članice razmjenjuju putem VIES sustava podatke o isporukama dobara i obavljenim uslugama unutar Europske unije, kako bi države članice mogle usporediti podatke o prijavljenim stjecanjima dobara i primljenim uslugama iz druge države članice koje su porezni obveznici obvezni iskazivati u "redovnim" prijavama PDV-a za obračunska razdoblja.

9. ZAKLJUČAK

Očekivani dan pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji vrlo je blizu te se sve više razmišlja o budućim transakcijama unutar Europske unije koje će obavljati i tuzemni porezni obveznici. Hrvatski poduzetnici morat će se prilagoditi novim pravilima oporezivanja, ali će im u mnogim situacijama biti olakšano poslovanje s poduzetnicima iz drugih država članica obzirom da više neće biti administrativnih prepreka koje su bile nužne zbog kontrole na granicama među državama koje nisu članice Europske unije.

Direktivom 2006/112/EZ propisana su pravila za oporezivanje isporuka dobara i usluga na području Europske unije koja je potrebno implementirati u Zakon o porezu na dodanu vrijednost kako bi se ta pravila primjenjivala na jednaki način u Republici Hrvatskoj, kao i u drugim državama članicama Europske unije, da ne bi dolazilo do dvostrukog oporezivanja PDV-om ili do potpunog neoporezivanja. Međutim, u nizu slučajeva prema odredbama Direktive 2006/112/EZ dopušteno je državama članicama da urede određena pravila oporezivanja na svom području na način kako one same izaberu.

Novim Zakonom o porezu na dodanu vrijednost koji će stupiti na snagu danom pristupanja Republike Hrvatske u Europsku uniju bit će propisan niz novih pojmova, međutim hrvatskim poduzetnicima ne bi trebale nove odredbe predstavljati velike poteškoće obzirom da im je sustav oporezivanja PDV-om već poznat i primjenjuje se u Republici Hrvatskoj od 1998. godine.

Najveće promjene u oporezivanju odnosit će se na porezne obveznike koji isporučuju i primaju dobra i usluge na području Europske unije dok za porezne obveznike koji posluju samo na području Republike Hrvatske ili s trećim zemljama, gdje će i dalje ostati prisutnost carinske kontrole na granici, neće biti tako velikih izmjena.

Renata KALČIĆ, Ministarstvo financija RH,
Središnji ured Porezne uprave, Zagreb

SAVJETNICI: e-mail: rif@rif.hr
01 / 4686-506
SVAKODNEVNO 8-13 SATI

www.rif.hr
mailing lista
BRŽE DO AKTUALNIH INFORMACIJA !
Prijavite se na našu mailing listu!
Povremeno ćemo Vam slati obavijesti o novim propisima i aktualnostima te našim publikacijama i aktivnostima.

ZVONIMIR MARINOVIĆ

Stručni članak UDK 336.2

Novine u sustavu oporezivanja motornih vozila posebnim porezom

Novim Zakonom o posebnom porezu na motorna vozila (Nar. nov., br. 15/13.) bitno će se izmijeniti način oporezivanja motornih vozila posebnim porezom. Ovaj je Zakon stupio na snagu 14. veljače 2013., međutim odredbe o obračunu posebnog poreza stupaju na snagu na dan prijama Republike Hrvatske u Europsku uniju. Oporezivanje motornih vozila posebnim porezom, ovisi o emisiji CO_2, pa cilj Zakona nije samo i isključivo fiskalni, već i ekološki. Autor u članku daje prikaz novog načina oporezivanja posebnim porezom motornih vozila koji će se početi primjenjivati nakon 1. srpnja 2013. godine.

1. UVOD

Sustav oporezivanja motornih vozila u Republici Hrvatskoj trenutno je uređen Zakonom o posebnim porezima na osobne automobile, ostala motorna vozila, plovila i zrakoplove (Nar. nov., br. 139/97., 105/99., 55/00., 127/00., 107/01., 44/03., 95/04., 94/09., 21/10. i 78/12.).

Ovaj je Zakon donesen 1997. i u međuvremenu je bio mijenjan osam puta, ali je sadržajno u cijelosti neusklađen sa suvremenim potrebama i ciljevima u oporezivanju motornih vozila koji se primjenjuju u državama članicama Europske unije (EU).

Zakon je također potpuno neusklađen s temeljnim načelima Ugovora o funkcioniranju EU-a[1] (odredbe o zabrani nediskriminacije, neutralnosti u oporezivanju, ukidanju svih prekograničnih formalnosti, slobodi kretanja kapitala i sl.), a u njemu nisu inkorporirane ni odredbe Direktive 83/182/EEZ od 28. ožujka 1983. o oslobođenju od poreza unutar Zajednice za određena prijevozna sredstva koja se privremeno uvoze iz jedne države članice u drugu (SL L 105, 23. 4. 1983.), zbog čega ga je bilo nužno uskladiti do pristupanja Republike Hrvatske EU-u.

Prije svega, valja istaknuti da oporezivanje motornih vozila nije harmonizirano na razini EU-a, pa države članice u tom području mogu samostalno urediti nacionalno zakonodavstvo, pri čemu su ograničene samo temeljnim načelima Ugovora o funkcioniranju EU-a.

Europski sud pravde[2] u mnogim je postupcima utvrđivao usuglašenost nacionalnih zakonodavstava država članica u oporezivanju motornih vozila s čl. 45., 49., 56., 63. i 110. Ugovora o funkcioniranju EU-a, pa je sudska praksa Europskoga suda pravde zapravo najvažniji izvor prava pri izradi nacionalnih propisa.

U izradi Zakona o posebnom porezu na motorna vozila kojeg je Hrvatski sabor usvojio na sjednici 25. siječnja ove godine, vodilo se računa o potrebi uvođenja drugačijeg, suvremenijeg pristupa u oporezivanju motornih vozila, proučavajući praksu i zakonodavna rješenja u gotovo svim zemljama članicama EU-a, nastojeći pronaći model koji najbolje odgovara prilikama u RH, ali je istovremeno vezan uz interpretacije Ugovora o funkcioniranju EU-a u brojnim presudama Europskoga suda pravde.

2. NAJVAŽNIJA ZAKONSKA RJEŠENJA

2.1. Emisija ugljičnog dioksida

Članak 12. st. 1. Zakona o posebnom porezu na motorna vozila propisuje da se **posebni porez na motorna vozila** iz čl. 5. st. 1. toč. 1., 3. i 5. ovoga Zakona **plaća u postotku od porezne osnovice na temelju cijene motornog vozila prema** *tablici 1* **i postotku od porezne osnovice na temelju cijene motornog vozila ovisno o prosječnoj emisiji ugljičnog dioksida** (CO_2), izraženoj u gramima (g) po kilometru (km), prema tablicama 2 i 3 ovisno o vrsti goriva koje vozilo koristi

[1] Ugovor o funkcioniranju EU-a (engl. *Treaty on the functioning of the European Union)* primjenjuje se od 1. prosinca 2009., kada je stupio na snagu Lisabonski ugovor kojim su dopunjeni postojeći Ugovori o EU-u i EEZ-u.

[2] Europski sud pravde (engl. *European Court of Justice*) sa sjedištem u Luksemburgu, u nekim prijevodima na hrvatski jezik naveden i kao Sud pravde EU ili Europski sud, nadležan je za osiguranje jedinstvenog tumačenja i primjene zakonodavstva EU-a u svim državama članicama, te je nadležan za rješavanje pravnih sporova između država članica EU-a, institucija, poslovnih subjekata i pojedinaca u primjeni pravne stečevine EU-a.

za promet, tako da se **dobiveni iznosi zbrajaju** (o visinama posebnog poreza bit će riječi kasnije u tekstu pod točkom 3.).

Ugljični dioksid je stakleički plin koji nastaje sagorijevanjem fosilnih goriva poput ugljena, benzina i dizela. Sagorijevanjem jedne litre benzina generira se oko 234 g CO_2, dok litra dizela proizvodi 270 g CO_2. Međutim, dizel motori su u načelu učinkovitiji i stoga u prosjeku proizvode manje CO_2 po prijeđenom kilometru od benzinskih motora.

2.1.1. Mjerenje ugljičnog dioksida

Mjerenje emisije CO_2 ne smije se poistovjetiti s tzv. ekotestom na pregledu tehničke ispravnosti vozila pri godišnjem tehničkom pregledu. Ono se obavlja na temelju pravila propisanih EU Direktivom 93/116/EEZ (SL L 329, 30. 12. 1993.). Testiranje se - prema točno utvrđenim parametrima - ne provodi na svakom pojedinačnom, već na jednom motornom vozilu koje predstavlja konkretan tip toga motornog vozila, pa se dobiveni rezultat uzima kao vjerodostojan za sva motorna vozila istoga tipa, neovisno što emisija varira ovisno o načinu vožnje, uvjetima na cesti, stanju vozila i vremenskim uvjetima. Navedenim se **testiranjem utvrđuje emisija CO_2 u gradskoj vožnji i vožnji izvan naselja, nakon čega se utvrđuje prosječna (kombinirana) emisija CO_2 koja zapravo predstavlja kriterij za oporezivanje.**

2.1.2 Podatci o prosječnoj emisiji ugljičnog dioksida za motorna vozila

Podatak o prosječnoj emisiji CO_2 **je obvezan podatak na potvrdama o sukladnosti motornih vozila** (homologacijske isprave) koje u RH izdaje Državni zavod za normizaciju i mjeriteljstvo ili pravne osobe koje je Zavod ovlastio. Navedeni se podatak također nalazi i na potvrdi proizvođača motornog vozila ili "COC dokumentu" (*Certificate of Conformity*). **Podatak o prosječnoj emisiji CO_2, naveden na potvrdama o sukladnosti, smatrat će se mjerodavnim za utvrđivanje posebnog poreza.** Ukoliko porezni obveznik ne može podnijeti dokaz o prosječnoj emisiji CO_2, uzet će se da je prosječna emisija za vozila koja za pogon koriste dizelsko gorivo, benzin, ukapljeni naftni plin i prirodni plin 301 g/km. Građani se mogu informirati o prosječnoj emisiji CO_2 za pojedino motorno vozilo kod trgovaca (predstavnika proizvođača) u RH, putem interneta i sl. Također, Ministarstvo unutarnjih poslova jednom godišnje objavljuje Vodič o ekonomičnosti potrošnje goriva i emisije CO_2 novih osobnih automobila. Napominjemo da se neslužbeni podaci neće moći koristiti kao osnova za oporezivanje ili osporavanje utvrđenog iznosa posebnog poreza.

2.1.3. Zašto se emisija CO_2 uvodi u oporezivanje motornih vozila?

Jedna od temeljnih značajki u sustavima oporezivanja motornih vozila u državama članicama EU-a, (u velikoj se mjeri razlikuju i ovise o raznim čimbenicima, poput domaće proizvodnje i dr.), je **prosječna emisija CO_2** izražena u g/km, koja je **u nekim državama jedini kriterij za oporezivanje.** Naime, ova se mjera drži posebno važnom, jer su prema podacima Europske komisije laka vozila odgovorna za otprilike 15% emisija CO_2 u EU-u. U razdoblju od 1990. do 2010. emisije CO_2 su u cestovnom prometu u EU-u porasle za gotovo 23%; drži se da bi ta brojka bila i veća da nije došlo do recentne gospodarske krize. Promet je jedini veći sektor u EU-u u kojem su emisije stakleničkih plinova i dalje u porastu, pa se uvođenje emisije CO_2 u oporezivanje motornih vozila smatra važnom mjerom u smanjenju emisija stakleničkih plinova i ostvarenja obveza EU-a sukladno Kyotskom protokolu.

S ciljem smanjivanja emisija CO_2 iz lakih vozila Europski parlament i Vijeće su donijeli Uredbu br. 443/2009 od 23. travnja 2009. o utvrđivanju standardnih vrijednosti emisija za nove osobne automobile u okviru integriranog pristupa Zajednice, kojom su **uvedene obveze proizvođačima koji prodaju motorna vozila u EU-u za postupno smanjenje emisija CO_2,** koje bi do 2015. trebalo iznositi 130 g/km, a do 2020. 95 g/km za flotu novih vozila svakog proizvođača.

Mjere utvrđene navedenom Uredbom te sustav oporezivanja koji za kriterij uzima emisiju CO_2 doveli su do prosječne emisije od 135,7 g/km novih vozila registriranih u EU-u u 2011., što je smanjenje od 4,6 g/km ili 3,3% u odnosu na 2010. Za usporedbu, prema podacima Centra za vozila Hrvatske d. d. u RH je 2011. registrirano 21.986 novih vozila na benzinski pogon s prosječnom emisijom od 143,51 g/km, 39 novih vozila na benzin i ukapljeni naftni plin (LPG) s prosječnom emisijom od 180,64 g/km i 19.658 novih vozila na dizel s prosječnom emisijom od 135,84 g/km.

Vlada RH je u srpnju 2012. donijela Uredbu o praćenju emisija stakleničkih plinova, politike i mjera za njihovo smanjenje u RH (Nar. nov., br. 87/2012.) kojom je utvrđen okvir za provedbu Odluke br. 280/2004/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o mehanizmu za praćenje emisija stakleničkih plinova u Zajednici i za provedbu Kyotskog protokola (SL L 49, 19. 2. 2004.), Odluke br. 2005/166/EZ Europskog parlamenta i Vijeća kojom se utvrđuju pravila provedbe Odluke br. 280/2004/EZ o mehanizmu praćenja emisija stakleničkih plinova na razini Zajednice i primjeni Kyotskog protokola iz (SL L 55, 1. 3. 2005.) i Odluke br. 406/2009/EZ Europskog parlamenta i Vijeća **s ciljem da države članice smanje svoje emisije stakleničkih plinova** kako bi ispunile obveze Zajednice za smanjenje emisija stakleničkih plinova do 2020. (SL L 140, 5. 6. 2009.).

Sukladno Odluci br. 406/2009/EZ, za **RH je u pregovaračkim stajalištima utvrđen postotak + 11%,** što znači da se rast emisija iz sektora koji nisu pokriveni Direktivom 2003/87/EZ o trgovanju emisijama stakleničkih plinova (dio industrijskih procesa, uporaba otapala i drugih proizvoda, poljoprivreda, gospodarenje otpadom, kućanstva, promet i dr.) treba ograničiti do 11% u odnosu na razinu iz 2005.

Odbor za zaštitu okoliša (*Climate Change Committee*) je na sastanku održanom 17. listopada 2012. u Bruxellesu usvojio nacrt Odluke kojom su utvrđene godišnje alokacije emisija za razdoblje 2013. - 2020. za zemlje članice i RH na bazi postotka dopuštenog povećanja emisija za RH sukladno Odluci br. 406/2009/EZ. Navedene godišnje alokacije se neće smjeti prekoračiti.

Uvođenjem oporezivanja motornih vozila ovisno o emisiji CO_2, doprinijet će se ostvarivanju ciljeva Vlade RH za smanjenjem emisija, propisanih Uredbom o praćenju emisija stakleničkih plinova, politike i mjera za njihovo smanjenje u RH, odnosno ostvarenju obveza preuzetih tijekom pregovora o pristupanju EU-u.

Cilj Zakona o posebnom porezu na motorna vozila, dakle, nije samo i isključivo fiskalni, već je zapravo prije svega eko-

loški, budući da potiče kupnju ekološki prihvatljivijih vozila s niskim emisijama CO_2, te bi njegova primjena svakako trebala dovesti do smanjivanja prosječnih emisija za novoregistrirana motorna vozila u RH.

3. VISINE POREZA

U Zakonu o posebnom porezu na motorna vozila propisano je uvođenje kombiniranog sustava oporezivanja prema kojemu se **posebni porez utvrđuje na temelju postotka od prodajne (tržišne) cijene, kao vrijednosni kriterij i postotka od prodajne (tržišne) cijene ovisno o emisiji CO_2, kao ekološki kriterij prema niže navedenim tablicama, pri čemu se dobiveni iznosi zbrajaju.**

Tablica 1: Vrijednosni kriterij

Porezna osnovica u kn			%
0,00	Do	100.000,00	1
100.000,01	Do	150.000,00	2
150.000,01	Do	200.000,00	4
200.000,01	Do	250.000,00	6
250.000,01	Do	300.000,00	7
300.000,01	Do	350.000,00	8
350.000,01	Do	400.000,00	9
400.000,01	Do	450.000,00	11
450.000,01	Do	500.000,00	12
500.000,01	Do		14

Tablica 2: Dizelsko gorivo

Emisija CO_2 (g/km)			%
86	Do	100	1,5
101	Do	110	2,5
111	Do	120	3,5
121	Do	130	7
131	Do	140	11,5
141	Do	160	16
161	Do	180	18
181	Do	200	20
201	Do	225	23
226	Do	250	27
251	Do	300	29
301	Do		31

Tablica 3: Benzin, ukapljeni naftni plin, prirodni plin i dizelsko gorivo s razinom emisije ispušnih plinova EURO VI

Emisija CO_2 (g/km)			%
91	Do	100	1
101	Do	110	2
111	Do	120	3
121	Do	130	6
131	Do	140	10
141	Do	160	14
161	Do	180	16
181	Do	200	18
201	Do	225	21
226	Do	250	23
251	Do	300	27
301	Do		29

Potrebno je naglasiti da sukladno presudi Europskog suda pravde C-47/88 *Komisija v. Danska,* države članice nemaju ograničenja u utvrđivanju postotaka za visinu posebnog poreza na motorna vozila. Također, sukladno presudi C-290/05 *Nádasdi,* države članice nisu ograničene u uspostavi drugačijih stopa i osnova za oporezivanje motornih vozila u novim propisima, uz uvjet primjene objektivnih kriterija.

U kombinaciji vrijednosnog i ekološkog kriterija postoci su utvrđeni tako da će posebni porez za najveću većinu vozila biti primarno određen na temelju ekološke komponente jer su stope za motorna vozila čija je porezna osnovica ispod 150.000,00 kn izuzetno niske, tj. 1% do 100.000,00 i 2% od 100.000,00 do 150.000,00 kn.

Pri utvrđivanju stopa za vozila po ekološkom kriteriju ponajprije se vodilo računa da vozila s emisijom CO_2 od 120 - 130 g/km pojeftine u odnosu na postojeću prodajnu cijenu za građane, dok bi sva vozila koja emitiraju ispod 120 g/km značajnije pojeftinila. Pod pojmom pojeftiniti primarno se podrazumijeva smanjenje poreznog opterećenja, budući da Carinska uprava ne može utjecati na konačnu prodajnu cijenu koju će formirati trgovci.

U svakom slučaju, važno je naglasiti da je manja emisija CO_2 kao rezultat primjene novih tehnologija izravno povezana s manjom potrošnjom goriva (manje sagorijevanja fosilnih goriva = manja emisija CO_2), tako da bi se građanima kupovina takvih vozila trebala dodatno financijski isplatiti. Čak i ako bi se povećanje troškova proizvodnje vozila zbog primjene novih tehnologija i smanjenja emisija CO_2 u cijelosti prevalilo na prodajnu cijenu za kupca, taj bi iznos - prema procjenama Europske komisije - bio višestruko kompenziran manjim troškovima za gorivo tijekom životnog vijeka vozila. Naime, **procjenjuje se da bi ciljana visina CO_2 za 2020. od 95 g/km trebala značiti smanjenje u godišnjoj potrošnji goriva od 27%** u odnosu na ciljanu visinu od 130 g/km za 2015. Za prosječno vozilo, to bi značilo da će građanin uštedjeti 340 eura u prvoj godini, te ukupno 2.904 - 3.836 eura (ovisno o cijeni goriva) tijekom životnog vijeka vozila (kao prosjek se uzima 13 godina), u usporedbi s ciljanom visinom za 2015. Valja također istaknuti da je tijekom posljednjih 10 godina cijena novih vozila padala prosječno za 1% godišnje, a prema izjavi Europske udruge proizvođača automobila taj se trend ne bi trebao mijenjati.

Prema Zakonu o posebnom porezu na motorna vozila, **električna vozila su i nadalje potpuno oslobođena plaćanja posebnog poreza,** dok se na motorna vozila koja za pogon koriste dizelsko gorivo i čija prosječna emisija CO_2 iznosi do najviše 85 g/km i motorna vozila koja za pogon koriste benzin, ukapljeni naftni plin ili prirodni plin i čija prosječna emisija CO_2 iznosi do najviše 90 g/km, ne bi plaćao posebni porez na temelju ekološkog kriterija. Posebno se potiče kupnja *plug-in* hibridnih električnih vozila (motorna vozila koja za pogonske elemente imaju motor s unutarnjim izgaranjem i električni motor čije se baterije, osim iz vlastitog sustava, mogu puniti i iz vanjskih izvora električne energije); za takva se vozila iznos posebnog poreza umanjuje za postotni iznos koji odgovara dosegu vozila u potpuno električnom načinu rada (autonomija ili broj kilometara koje to vozilo može prijeći koristeći isključivo električni način rada).

Ovim bi se rješenjem trebala napraviti diferencijacija u cijenama, čime RH šalje jasnu poruku da se isplati voziti eko-

loški prihvatljiva motorna vozila s malim emisijama i malom potrošnjom.

Na motocikle i "ATV- vozila" (kod kojih se ne mjeri prosječna emisija CO_2), posebni porez će se plaćati u postotku od porezne osnovice na temelju prodajne/tržišne cijene, ovisno o obujmu motora u kubičnim centimetrima i postotku od porezne osnovice na temelju razine emisije ispušnih plinova (EURO III, II ili I), tako da se tako dobiveni iznosi zbrajaju.

4. RABLJENA VOZILA

Prema važećem Zakonu, porezna osnovica posebnog poreza na osobne automobile, motocikle i zrakoplove je prodajna cijena (cijena bez PDV-a) ili carinska vrijednost uvećana za iznos carine - pri uvozu. Posebni porez se plaća u postotku ili fiksnom iznosu + postotak, ovisno o cjenovnom razredu.

Tako dobiveni iznos se za osobne automobile i motocikle koji se ne smatraju novima (osobni automobil i motocikl koji su bili registrirani) povećava za pedeset posto (50%), a za osobne automobile obujma cilindra preko 1.600 cm^3 i motocikle obujma cilindra preko 250 cm^3 za sto posto (100%).

Zakonom o posebnom porezu na motorna vozila, **rabljeno motorno vozilo** se definira kao svako motorno vozilo osim novog motornog vozila, dok se novim motornim vozilom smatra ono koje u trenutku unosa, uvoza ili prodaje u RH nije bilo registrirano.

Zakonom o posebnom porezu na motorna vozila napušta se podjela na nova i rabljena motorna vozila, kako je to bilo propisano trenutno važećim Zakonom, budući da je ustaljena sudska praksa Europskoga suda pravde pri tumačenju čl. 110. Ugovora o funkcioniranju EU-a da se rabljena vozila koja se unose iz drugih država članica ne smiju tretirati diskriminatorno. Naime, Europski sud pravde je u presudama C-47/88 *Komisija v. Danska,* C-345/93 *Nunes Tadeu*, C-393/98 *Gomes Valente*, C-101/00 *Antti Siilin,* kao i u brojnim kasnijim presudama zauzeo pravno stajalište da je članak 110. Ugovora o funkcioniranju EU-a (bivši članak 90. Ugovora o osnivanju Europske zajednice) povrijeđen ukoliko se pri oporezivanju rabljenih motornih vozila posebnim porezom ne uzme u obzir njihova stvarna amortizacija, te ako iznos utvrđenog posebnog poreza za uneseno rabljeno motorno vozilo bude veći od ostatka iznosa posebnog poreza sadržanog u vrijednosti rabljenog motornog vozila istih karakteristika već registriranog u toj državi članici. Dakle, potrebna je potpuna neutralnost u oporezivanju proizvoda koji se već nalaze na domaćem tržištu i proizvoda koji se unose ili uvoze.

Zakon o posebnom porezu na motorna vozila propisuje da je osnovica za oporezivanje za nova vozila bila njihova prodajna cijena (maloprodajna cijena novog motornog vozila s carinom i PDV-om, te bez posebnog poreza, u koju se uključuje i vrijednost dodatne opreme ugrađene u motorno vozilo), dok je za rabljena vozila to tržišna cijena (vrijednost rabljenog vozila na hrvatskom tržištu na dan utvrđivanja porezne osnovice posebnog poreza na motorna vozila). Pritom se kao porezna osnovica za obračun posebnog poreza na motorna vozila za rabljena vozila podrazumijeva tržišna cijena sa svim javnim davanjima, ali bez posebnog poreza, upravo da ne bi došlo do povrede čl. 110. Ugovora o funkcioniranju EU-a i neutralnosti u oporezivanju.

Novina je da se, za razliku od metoda utvrđivanja carinske vrijednosti koje se trenutno primjenjuju kod utvrđivanja osnovice za oporezivanje motornih vozila temeljem Carinskog zakona, čl. 11. st. 1. Zakona predviđa da će carinski ured pregledati motorno vozilo i dokumentaciju u prilogu porezne prijave, te o tome sačiniti zapisnik u kojem će utvrditi tržišnu cijenu rabljenog motornog vozila na temelju raspoloživih podataka o cijenama rabljenih motornih vozila na hrvatskom tržištu (katalozi, cjenici trgovaca i sl.), uzimajući u obzir opće stanje motornog vozila. Drugim riječima, više se neće utvrđivati transakcijska vrijednost, pa fakture izdane u drugim državama neće predstavljati dokaz o vrijednosti motornog vozila i osnovici za oporezivanje. Također, posebni porez na motorna vozila u potpunosti se odvaja od carinskog postupka, čak i u slučajevima uvoza motornih vozila kod kojih će se provoditi redoviti carinski postupak.

Ovakav model utvrđivanja tržišne cijene rabljenih motornih vozila imaju npr. Danska, Nizozemska, Finska i Irska, a sukladan je već navedenoj praksi Europskoga suda pravde i mišljenjima glavnih odvjetnika Europskoga suda pravde u slučajevima C-345/93 *Nunes Tadeu* i C-393/98 *Gomes Valente* jer ostvaruje neutralnost u oporezivanju.

Nesporno je da vrijednost rabljenog motornog vozila na domaćem tržištu i, posljedično tome, ostatak vrijednosti posebnog poreza ovisi o mnogim elementima te da se razni tipovi vozila ne amortiziraju u istovjetnom postotku i istovjetnom brzinom. Isto tako, nedvojbeno je da - ako se i pronađe potpuno isti tip rabljenog motornog vozila na domaćem tržištu - ne postoji potpuno pouzdan način utvrđivanja njegove tržišne vrijednosti, koju zapravo predstavlja iznos koji je kupac spreman platiti, a prodavatelj prihvatiti. Zbog toga se može pretpostaviti da je predloženi model pravedan i nediskriminatoran te da će carinski službenici utvrđivati tržišnu cijenu profesionalno u svakom pojedinom slučaju.

S druge pak strane, a uvažavajući sve već izneseno, poreznom obvezniku koji se ne slaže s poreznom osnovicom koju će carinski ured utvrditi u zapisniku omogućava se da o vlastitom trošku od stalnog sudskog vještaka ili stalnog sudskog procjenitelja zatraži procjenu tržišne cijene rabljenog motornog vozila, čiji nalaz i mišljenje carinski ured može u cijelosti ili djelomice prihvatiti ili odbiti, o čemu se odlučuje rješenjem o utvrđivanju porezne obveze. Naravno, nezadovoljna stranka može rješenje pobijati žalbom.

5. POVRAT POSEBNOG POREZA

Jedna od važnijih novina u Zakonu o posebnom porezu na motorna vozila svakako je **institut povrata posebnog poreza nakon izvoza ili iznosa motornih vozila iz RH,** koji bi se obračunavao u proporcionalnom iznosu u odnosu na plaćeni posebni porez i amortizaciju vozila, čime se postiže pravedan porezni tretman, a tržište motornih vozila u RH bi trebalo biti dinamičnije i fleksibilnije. Naime, propisuje se da vlasnik motornog vozila na koje je plaćen posebni porez prema odredbama ovoga Zakona, a koji izveze ili iznese motorno vozilo iz RH koje je odjavljeno iz evidencije registriranih motornih vozila nadležnog tijela, **ima pravo na povrat dijela plaćenog posebnog poreza koji se utvrđuje u visini ostatka iznosa posebnog poreza na dan prijave motornog vozila za izvoz**

ili iznos carinskom uredu nadležnom prema mjestu njegova sjedišta ili prebivališta.

U praksi bi to značilo da bi se, za motorno vozilo koje je kupljeno kao novo i čija je prodajna cijena bila 100.000,00 kn i na koje je plaćen posebni porez u iznosu od 10.000,00 kn, ako je u trenutku izvoza ili iznosa njegova tržišna cijena 60.000,00 kn, vlasniku vratio posebni porez u iznosu od 6.000,00 kn, budući da je vozilo amortizirano 40% i smatra se da je u istom postotku proporcionalno umanjen i posebni porez.

6. PREDMET OPOREZIVANJA

Za razliku od dosadašnjeg rješenja, novi Zakon preciznije definira predmete oporezivanja kao motorna vozila na koje nije obračunat i plaćen posebni porez u RH koja se registriraju sukladno posebnim propisima:

1. osobni automobili i ostala motorna vozila konstruirana prvenstveno za prijevoz osoba, uključujući motorna vozila tipa karavan, kombi i trkaće automobile iz tarifnih oznaka KN: 8703 21, 8703 22, 8703 23, 8703 24, 8703 31, 8703 32, 8703 33 i 8703 90, osim sanitetskih vozila, dostavnih "van" vozila i vozila posebno prilagođenih za prijevoz osoba s invaliditetom;
2. motocikli (uključujući i mopede), bicikli i slična vozila s pomoćnim motorom, sa ili bez bočne prikolice iz tarifnih oznaka KN: 8711 20, 8711 30, 8711 40, 8711 50 i 8711 90;
3. *pick-up* vozila s dvostrukom kabinom, neovisno o njihovu razvrstavanju u kombiniranoj nomenklaturi;
4. "ATV" vozila, neovisno o razvrstavanju u kombiniranoj nomenklaturi;
5. druga motorna vozila prenamijenjena u motorna vozila iz točke 1., 2., 3. i 4. ovoga stavka.

Iz uvodne se odredbe može iščitati da se posebni porez na temelju novog Zakona veže uz registraciju motornih vozila te čl. 9. st. 7. propisuje da se bez dokaza o obračunanom, odnosno plaćenom posebnom porezu, kod nadležnog tijela ne može obaviti registracija motornog vozila.

Prema Zakonu o posebnom porezu na motorna vozila, krug predmeta oporezivanja ostao je približno isti kao što je to propisano važećim Zakonom (osobni automobili, motocikli i "ATV" vozila), s time da se predlaže i uvođenje oporezivanja tzv. *pick-up* vozila s dvostrukom kabinom te izuzimanje od oporezivanja dostavnih "van" vozila koji se definiraju kao motorna vozila izvedena iz karoserije osobnih automobila s najviše jednim redom sjedala ili motorna vozila izvedena iz karoserije kombi vozila s najviše dva reda sjedala koja se kod nadležnog tijela registriraju kao teretna vozila. Upravo je kod dostavnih "van" vozila bilo najvećih prijepora u primjeni važećeg Zakona, dok se ovim rješenjem uvažava potreba gospodarskog pristupa te s time u vezi izuzimanja od oporezivanja onih motornih vozila koja su po svojoj naravi te prvotnoj i isključivoj svrsi namijenjena obavljanju gospodarske djelatnosti. Ukoliko se takva motorna vozila prenamjene u neki od predmeta oporezivanja nastaje obveza plaćanja posebnog poreza.

7. NEZAKONITA UPORABA I IZUZEĆA

Zakon o posebnom porezu na motorna vozila u čl. 4. st. 1. toč. c) definira nezakonitu uporabu motornih vozila kao svako korištenje, posjedovanje te činjenično ili pravno raspolaganje motornim vozilom na koje u RH nije na propisan način obračunat ili plaćen posebni porez, dok se čl. 8. st. 1. propisuje da obveza obračunavanja i uplate posebnog poreza iz čl. 5. st. 1. ovoga Zakona nastaje kada se utvrdi da su motorna vozila nezakonito upotrebljavana na području RH.

Nezakonita uporaba motornih vozila - premda je normirana u više članaka - prije svega podrazumijeva slučaj iz čl. 8. st. 2. toč. 2., odnosno kad se utvrdi da je fizička osoba s prebivalištem u RH posjedovala motorno vozilo na koje u RH nije na propisan način obračunat ili plaćen posebni porez ili je takvo motorno vozilo koristila na cesti u RH.

Navedenom odredbom se propisuje da će se, suprotno uvriježenom mišljenju u dijelu javnosti koji pristupanje RH EU-u vidi kao priliku za nekontroliranu uporabu vozila sa stranim registarskim oznakama, svako posjedovanje ili uporaba motornog vozila registriranog u drugoj državi članici EU-a na području RH od fizičkih osoba s prebivalištem u RH-a smatrati nezakonitim, osim u iznimnim slučajevima o kojima će biti riječi kasnije u tekstu. U slučajevima u kojima se utvrdi nezakonita uporaba, carinski ured će naplatiti puni iznos posebnog poreza te će se provesti i prekršajni postupak. Carinski ured može, ukoliko je to razmjerno svrsi koja se želi postići, radi osiguranja naplate posebnog poreza privremeno oduzeti motorno vozilo koje je bilo predmet nezakonite uporabe ili ga trajno oduzeti ako stranka ne plati utvrđeni iznos posebnog poreza. Treba naglasiti da se povrat posebnog poreza neće odobriti za motorna vozila za koja je posebni porez obračunat i plaćen zbog nezakonite uporabe na području RH.

Zakon u čl. 8. st. 3. i 4. preuzima odredbe o prebivalištu iz Direktive 83/182/EEZ od 28. ožujka 1983. o oslobođenju od poreza unutar Zajednice za određena prijevozna sredstva koja se privremeno uvoze iz jedne države članice u drugu, pa se: "u smislu ovoga Zakona smatra da fizička osoba ima prebivalište u RH ako na području RH stvarno boravi više od 185 dana u svakoj kalendarskoj godini zbog osobnih i poslovnih veza ili u slučaju kada poslovne veze ne postoje, ako postoje osobne veze koje ukazuju na blisku povezanost između osobe i mjesta u kojem prebiva na području RH… Smatra se da fizička osoba koja je poslovno vezana uz mjesto različito od onoga uz koje je osobno vezana i koja stoga boravi na području RH i području druge države članice EU-a ima prebivalište u onoj državi na čijem se području nalazi mjesto uz koje je osobno vezana uz uvjet da tamo redovito odlazi. Uvjet redovitog odlaska, međutim, ne mora biti ispunjen ako fizička osoba boravi na području RH, odnosno određene države članice EU-a radi obavljanja poslova točno određenog trajanja. Fizička osoba s prebivalištem u drugoj državi članici EU-a koja se redovito školuje na području RH ne smatra se, u smislu ovoga Zakona, osobom koja ima prebivalište na području RH."

Tumačenja Europskoga suda pravde o pojmu prebivališta mogu se naći u presudama C-262/99 *Louloudakis,* C-392/05 *Alevizos*, C-10/08 *Komisija v. Finska* i dr.

Kao što je već istaknuto, Zakon o posebnom porezu na motorna vozila predviđa i iznimne slučajeve u kojima će osobe s prebivalištem u RH na njenom području imati pravo upravljati motornim vozilima registriranima u drugoj državi članici EU-a.

U tom smislu je najvažnija odredba čl. 17. koja propisuje da se **ne smatra da je motorno vozilo nezakonito upo-**

trebljavano na području RH ukoliko se motorno vozilo, registrirano u drugoj državi članici EU-a:

1. nalazi u posjedu ili uporabi fizičke osobe s prebivalištem u RH koja je zaposlena kod poslodavca u drugoj državi članici EU-a, a vozilo je u vlasništvu poslodavca. Fizička osoba s prebivalištem u RH u tom je slučaju dužna Carinskoj upravi predočiti pisanu izjavu vlasnika motornog vozila te druge dokaze iz kojih je nedvojbeno da je motorno vozilo prvenstveno namijenjeno za obavljanje zaposlenikova posla izvan područja RH;
2. nalazi u posjedu ili uporabi fizičke osobe s prebivalištem u RH koja:
   a) ima registriran obrt ili slobodno zanimanje u drugoj državi članici EU-a, a motorno vozilo je registrirano na ime nositelja obrta, odnosno slobodnog zanimanja;
   b) je odgovorna osoba, partner, dioničar ili član trgovačkog društva ili poduzeća registriranog u drugoj državi članici EU-a, a motorno vozilo je u vlasništvu tog stranog pravnog subjekta;
3. nalazi u posjedu fizičke osobe s prebivalištem u RH koja je motorno vozilo iznajmila, uzela u *leasing* ili posudila u drugoj državi članici EU-a radi kratkotrajne uporabe u RH. U tom slučaju, motorno vozilo smije biti u uporabi na području RH najduže 15 dana od dana prijave nadležnom carinskom uredu, u kojem roku motornim vozilom smije upravljati samo osoba koja ga je posudila ili iznajmila.

U slučajevima pod 1. i 2. prvenstvena namjena motornog vozila mora biti obavljanje poslova ili uporaba izvan područja RH.

Navedenim izuzećima RH je nacionalno zakonodavstvo uskladila s pravnim stajalištima Europskoga suda pravde, izraženim u presudama C-464/02 *Komisija v. Danska*, C-232/03 *Komisija v. Finska*, C-151/04 i C-152/04 *Nadin* te zajedničkoj presudi C-578/10 *L.A.C. Van Putten* C-579/10 *P. Mook* i C-580/10 *G. Frank*.

U Zakonu su detaljno propisani uvjeti koji se moraju ispuniti za navedena izuzeća, postupak izdavanja odobrenja, provedba nadzora, kao i ono što će se u navedenim slučajevima smatrati kršenjem propisa ili nezakonitom uporabom.

Uz članak kojim se propisuju izuzeća za osobe s prebivalištem u RH, Zakon prenosi odredbe iz Direktive 83/182/EEZ, pa propisuje da fizička osoba s prebivalištem u drugoj državi članici EU-a može na području RH koristiti motorno vozilo registrirano u drugoj državi članici EU-a u razdoblju, kontinuiranom ili ne, od najduže 6 mjeseci za svako razdoblje od 12 mjeseci, dok se dnevnim migrantima (osobe koje imaju prebivalište u drugoj državi članici EU-a i redovito koriste motorno vozilo registrirano u toj državi za putovanja iz mjesta prebivališta u mjesto rada na području RH i obrnuto) omogućava uporaba motornog vozila bez vremenskog ograničenja.

Uz ove odredbe, propisana su i ograničenja i slučajevi koji će se smatrati nezakonitom uporabom.

8. PLAĆANJE POSEBNOG POREZA

Zakon o posebnom porezu na motorna vozila uređuje plaćanje posebnog poreza na drugačiji način od rješenja važećeg Zakona. **Posebni porez** na motorna vozila se **mora obračunati ili uplatiti prije registracije motornih vozila,** a ne - kao što je trenutno slučaj - pri puštanju u slobodan promet. Tako se predlaže da u slučajevima kupovine novih vozila u RH **trgovac (distributer) obavi poslove obračuna i uplate posebnog poreza na motorna vozila u ime i za račun kupca,** koji ne bi imao nikakvih administrativnih dodira s carinskom službom već će račun registriranog trgovca novih vozila biti dokaz o plaćenom posebnom porezu za registraciju vozila kod nadležnog tijela. U slučajevima kupovine **rabljenih vozila u RH ili njihova uvoza ili unosa u RH, kao i uvoza ili unosa novog vozila u RH, poslove oko obračuna i uplate posebnog poreza bi obavljao kupac** jer je sukladno već navedenoj praksi Europskoga suda pravde potrebno individualno odrediti tržišnu vrijednost svakog rabljenog vozila, s time da je normirano i da porezni obveznik može i prije stjecanja motornog vozila opunomoćiti trgovca rabljenim motornim vozilima da u njegovo ime i za njegov račun podnese poreznu prijavu carinskom uredu nadležnom prema sjedištu ili prebivalištu trgovca rabljenim motornim vozilima.

9. ZAKLJUČAK

Predstavljene novine koje donosi Zakon o posebnom porezu na motorna vozila trebale bi dovesti do ispunjenja osnovnih ciljeva njegova donošenja. Prije svega, to je jačanje svijesti građana o važnosti i isplativosti vožnje ekološki prihvatljivih vozila s malim emisijama CO_2 i poticanje prodaje tih vozila u RH. Institut povrata posebnog poreza na motorna vozila bi također trebao osigurati pravedniji pristup u oporezivanju motornih vozila, ali i pridonijeti dinamizaciji tržišta. Ostali, ali ne manje važni ciljevi, su funkcioniranje trgovine motornim vozilima u uvjetima jedinstvenog tržišta i sprječavanje zlouporaba u korištenju motornim vozilima u RH. Normativna rješenja u Zakonu trebala bi u potpunosti osigurati njihovo ostvarenje.

Nakon što je Zakon usvojen, slijedi donošenje Pravilnika kojim će se navedene i druge odredbe prema potrebi detaljnije normirati kako bi se na cjelovit način uredila provedba sustava oporezivanja motornih vozila u RH. Također, u razdoblju vakacije predstoji informiranje carinskih službenika, trgovaca, drugih državnih tijela te javnosti, kako bi primjena Zakona bila nesmetana, ujednačena i transparentna.

Zvonimir MARINOVIĆ,
Carinska uprava - Središnji ured, Zagreb

ŽELJKO DOMINIS, mag. ing.

Stručni članak UDK 336.2

Kako u hrvatske registre upisati strana privremeno uvezena plovila?

Da bi se što više olakšao postupak upisa plovila koja se nalaze na privremenom uvozu u Hrvatskoj, u propisane upisnike, odnosno očevidnike, autor u članku čitatelje upoznaje sa svim zakonskim i podzakonskim propisima koji se odnose na ovaj institut, kao i sa svom potrebnom dokumentacijom i ukupnim radnjama i aktivnostima koje je potrebno poduzeti za upis predmetnih plovila, kako bi se svi zainteresirani, a poglavito vlasnici ili opunomoćenici predmetnih plovila, na vrijeme s tim upoznali i na taj način bili u mogućnosti prikupiti svu potrebnu dokumentaciju.

1. UVOD

Kad su u pitanju „porezne oaze“[1] često se u domaćoj i stranoj stručnoj literaturi ističe primjer Malte koja je prilikom svog ulaska u Europsku uniju (dalje u tekstu: EU) osigurala privremeni privilegirani status s porezom na dodanu vrijednost na plovila u iznosu od 6%. Posljedica je bila da su svi građani EU, koji su tada imali svoja plovila na Malti, stavili ih pod maltešku zastavu i pri tome platili PDV na Malti. Mnogi koji nisu imali plovila na Malti, otišli su ih tamo registrirati. Malta je osnovala i Malteški centar za informiranje kao neovisnu instituciju čija su neutralnost, stručnost, prilagodljivost potrebama građana, dobra suradnja s medijima, proračun i uključenost u proces pregovaranja pridonijeli uspjehu komunikacijske strategije.

Za razliku od Malte, Hrvatska je u tom pravcu učinila i nekoliko koraka više.

Naime, Vlada Republike Hrvatske, odnosno sva nadležna ministarstva poduzela su čitav niz aktivnosti s ciljem da se strane jahte[2] i brodice,[3] koje se nalaze u režimu privremenog uvoza u Republici Hrvatskoj, upišu u hrvatske upisnike, odnosno očevidnike.

Ovim nizom mjera osigurani su najpovoljniji financijski uvjeti za upis stranih plovila u hrvatske registre na razini država članica EU, čime se nastojalo privući vlasnike stranih jahti i brodica, koji do sada nisu regulirali svoje financijske obveze, da upravo Republiku Hrvatsku odaberu za državu upisa svog plovila.

Na području Republike Hrvatske nalazi se veći broj privremeno uvezenih plovila namijenjenih odmoru i razonodi koja su najvećim dijelom privremeno uvezena od strane državljana zemalja članica EU. Kako danom pristupanja Republike Hrvatske u članstvo EU državljani zemalja članica EU gube mogućnost privremenog uvoza roba u Republici Hrvatskoj i kako značajan dio tih plovila nema carinski status roba Zajednice, tim danom pojavit će se obveza utvrđivanja carinskog statusa predmetnih plovila odnosno podnošenja deklaracije za puštanje u slobodan promet i naplate pripadajućih uvoznih davanja sukladno propisima EU.

Međutim, sva takva plovila koja prije pristupanja Republike Hrvatske u punopravno članstvo budu puštena u slobodan promet u Republici Hrvatskoj uz naplatu pripadajućih davanja utvrđenih nacionalnim propisima, danom pristupanja Republike Hrvatske smatrat će se robom koja ima carinski status robe Zajednice.[4]

2. SNIŽENA STOPA PDV-a KOJOM SE OPOREZUJU STRANA PLOVILA ZA SPORT I RAZONODU KOJA SU PRETHODNO BILA U POSTUPKU PRIVREMENOG UVOZA

S ciljem reguliranja statusa stranih plovila izmijenjene su odredbe Zakona o porezu na dodanu vrijednost (Nar. nov., br. 47/95. - 136/12.). Izmijenjenim odredbama uvedena je **stopa od 5%** za plovila za sport i razonodu **koja se stavljaju u carinski postupak puštanja u slobodan promet u razdoblju od 01. siječnja 2013. do 31. svibnja 2013., a koja su prethodno bila u postupku privremenog uvoza u Republici Hrvatskoj.**

[1] Pod „poreznom oazom“ smatra se područje s niskim poreznim obvezama. Takve „porezne oaze“ nazivaju se još i porezna utočišta ili rajevi („tax haven“), a tvrtka koja je registrirana kao ekonomski subjekt u takvoj zemlji nosi naziv offshore kompanija.

[2] Prema odredbama Pomorskog zakonika (članak 5. stavak 1. točka 20.) jahta je definirana kao plovni objekt za sport i razonodu, neovisno da li se koristi za osobne potrebe ili za gospodarsku djelatnost, čija je duljina veća od 12 metara i koji je namijenjen za dulji boravak na moru, te koji je pored posade ovlašten prevoziti najviše 12 putnika, dok je strana jahta definirana kao plovni objekt za sport i razonodu koji ima stranu državnu pripadnost i koji se takvim smatra prema propisima države čiju državnu pripadnost ima.

[3] Prema odredbama Pomorskog zakonika (članak 5. stavak 1. točka 20.) brodica je plovni objekt namijenjen za plovidbu morem koji nije brod ili jahta, čija je duljina veća od 2,5 metara ili ukupne snage porivnih strojeva veće od 5 kW. Pojam „brodica“ ne obuhvaća plovila koja pripadaju drugom pomorskom objektu u svrhu prikupljanja, spašavanja ili obavljanja radova, plovila namijenjena isključivo za natjecanja, kanue, kajake, gondole i pedaline te daske za jedrenje i daske za jahanje na valovima.

[4] Vidi RiF br. 1/2013., strana 208., Ž. Dominis „Carinsko-porezni status stranih plovila nakon pristupanja Republike Hrvatske u EU.“

Također je Pravilnikom o izmjenama i dopunama Pravilnika o porezu na dodanu vrijednost (Nar. nov., br. 146/12.) u Pravilniku o PDV-u (Nar. nov., br. 149/09., 89/11., 29/12. i 64/12.) u članku 60. stavku 1. brojka „0“ zamijenjena brojkom „5“, a iza točke h) dodana je nova točka i): *„plovila za sport i razonodu iz Carinske tarife, tarifne oznake 8903, koja se stavljaju u carinski postupak puštanja u slobodan promet do 31. svibnja 2013. godine, a koja su prethodno bila u postupku privremenog uvoza“.*

Navedene odredbe propisane su u cilju daljnjeg usklađivanja s odredbama Direktive Vijeća 2006/112/EZ, ali u prvom redu radi zadržavanja plovila za sport i razonodu u Republici Hrvatskoj koja se stavljaju u carinski postupak puštanja u slobodan promet do 31. svibnja 2013. godine, a koja su prethodno bila u postupku privremenog uvoza u Republici Hrvatskoj, a jednako tako i radi povećanja prihoda državnog proračuna. Na taj način će se ujedno zadržati i prihodi od nautičkog turizma na sadašnjoj razini.

Osnovica za obračun PDV-a je carinska vrijednost plovila uvećana za carinu. Carinska se vrijednost utvrđuje temeljem carinskih propisa uzimajući u obzir realnu tržišnu vrijednost plovila.

3. PROVEDBA POSTUPKA PUŠTANJA U SLOBODAN PROMET STRANIH PLOVILA

U slobodan promet po sniženoj stopi carine i PDV-a mogu se pustiti sva strana plovila za sport i razonodu koja su prije podnošenja deklaracije bila stavljena u postupak privremenog uvoza. To znači da se pored plovila koja su bila u postupku privremenog uvoza prije početka primjene sniženih stopa u slobodan promet mogu pustiti i plovila koja su u postupak privremenog uvoza stavljena i nakon početka primjene sniženih stopa carine i PDV-a.

3.1. Povoljnija (snižena) stopa carine za strana plovila

S istim ciljem reguliranja statusa stranih plovila kao i kod PDV-a, u Carinskoj tarifi za 2013. godinu pripadajuće stope carine za puštanje u slobodan promet tih plovila od datuma objave (3. siječnja 2013.) do 31. svibnja 2013. umanjene su na 2,7% (za tarifne oznake 8903 10 10 i 8903 99 10), odnosno na 1,7% (za sve ostale tarifne oznake iz tarifnog broja 8903). Naime, Uredbom o izmjenama Uredbe o carinskoj tarifi za 2013. godinu (Nar. nov., br. 3/13.) u Uredbi o carinskoj tarifi za 2013. godinu (Nar. nov., br. 135/12.) izmijenjene su osnovne stope carina za plovila, koja se stavljaju u carinski postupak puštanja u slobodan promet do 31. svibnja 2013. godine, a koja su prethodno bila u postupku privremenog uvoza, prema sljedećem tabličnom prikazu:

8903	Jahte i ostala plovila za razonodu ili šport; čamci na vesla i kanui:	Jedinica mjere	Osnovna stopa carine
8903 10	**- na napuhavanje:**		
8903 10 10	- pojedinačne mase ne veće od 100 kg	kom	12[1]
8903 10 90	- ostalo	kom	12[2]
	- ostalo:		
8903 91	**- jedrilice, sa ili bez pomoćnog motora:**		
8903 91 10	- za plovidbu morem	kom	8[2]
8903 91 90	**- ostale:**	kom	8[2]
8903 92	**- motorna plovila, osim onih s izvanbrodskim motorom:**		
8903 92 10	- za plovidbu morem	kom	8[2]
	- ostala:		
8903 92 91	- duljine ne veće od 7,5 m	kom	8[2]
8903 92 99	- duljine veće od 7,5 m	kom	8[2]
8903 99	**- ostalo:**		
8903 99 10	- mase ne veće od 100 kg	kom	8[1]
	- ostalo:		
8903 99 91	- duljine ne veće od 7,5 m	kom	8[2]
8903 99 99	- duljine veće od 7,5 m	kom	8[2]

[1] Za plovila za šport i razonodu koja se stavljaju u carinski postupak puštanja u slobodan promet do 31. svibnja 2013. godine, a koja su prethodno bila u postupku privremenog uvoza primjenjuje se carinska stopa od 2,7%.

[2] Za plovila za šport i razonodu koja se stavljaju u carinski postupak puštanja u slobodan promet do 31. svibnja 2013. godine, a koja su prethodno bila u postupku privremenog uvoza primjenjuje se carinska stopa od 1,7%.

Međutim, neovisno o tome, ako plovilo ima povlašteno podrijetlo iz zemalja s kojima Republika Hrvatska ima zaključen ugovor o slobodnoj trgovini i uz deklaraciju je priložen propisani dokaz o takvom podrijetlu, **moguće je primijeniti povlaštenu stopu carine od 0%.** Dakle, ako se radi o plovilima podrijetlom iz zemalja s kojima je Republika Hrvatska sklopila ugovor o povlaštenom trgovinskom režimu (EU, EFTA, CEFTA, Republika Turska), **obračunava se preferencijalna (snižena) stopa carine u iznosu „slobodno“ (0%),** ali je pri carinjenju potrebno priložiti dokaz o preferencijalnom podrijetlu robe (certifikat EUR.1 ili izjavu na računu).

3.2. Postupak puštanja plovila u slobodan promet

Postupak puštanja u slobodan promet predmetnih plovila započinje podnošenjem jedinstvene carinske deklaracije (dalje u tekstu: JCD) za puštanje u slobodan promet mjesno nadležnoj carinarnici prema mjestu gdje se plovilo nalazi (na vezu, marini i dr.). Nadležne carinarnice i carinske ispostave neće zahtijevati da se prije podnošenja JCD-a za puštanje u slobodan promet podnese deklaracija za privremeni smještaj robe (K-440).

Uz podnesenu JCD potrebno je priložiti i sljedeću dokumentaciju:

- punomoć za zastupanje,
- potvrdu o izdanom OIB-u,
- presliku putovnice ili osobne iskaznice,
- presliku plovidbene dozvole,
- presliku računa/kupoprodajnog ugovora ili izjavu o vrijednosti plovila,
- presliku ugovora o vezu s marinom (ili vinjete ako nije imao ugovor s marinom),
- presliku Inventurne liste,
- fotografije plovila na kojima su vidljivi broj trupa, broj motora i registarske oznake plovila, te
- dokaz o sukladnosti plovila odnosno tehničkoj prihvatljivosti.

Prilikom popunjavanja deklaracije u polju 47. JCD-a kao šifra vrste davanja za PDV po stopi od 5% koristi se šifra „48”, a uporaba povoljnije carinske stope propisane predmetnom izmjenom Uredbe o Carinskoj tarifi, označava se šifrom oslobođenja „5002” (polje 36. JCD-a).

3.3. Utvrđivanje carinske vrijednosti plovila

Metoda transakcijske vrijednosti (stvarno plaćena ili plativa cijena za robu koja se prodaje radi izvoza u zemlju uvoza, usklađenu za troškove koji se uključuju i koji se ne uključuju u carinsku vrijednost) predstavlja temelj za utvrđivanje carinske vrijednosti i najznačajnija je metoda. U slučaju kada se carinska vrijednost ne može utvrditi temeljem metode transakcijske vrijednosti iz razloga što ne postoji prodaja koja je osnova transakcijske vrijednosti, carinska se vrijednost utvrđuje procjenom uz korištenje ostalih propisanih metoda. Ukoliko ne postoji prodaja za izvoz u zemlju uvoza i nema stvarno plaćene ili plative cijene kao ni vjerodostojnog dokaza o prodaji, jer je plovilo korišteno nakon kupoprodaje, carinsku se vrijednost utvrđuje korištenjem jedne od mogućih metoda, uzimajući u obzir realnu tržišnu vrijednost plovila kao i stanje plovila u trenutku vrednovanja, njegovu istrošenost koja proizlazi iz starosti, uporabe i trošenja. Od uvoznika je potrebno zatražiti presliku računa o kupoprodaji ili kupoprodajni ugovor ili izjavu o vrijednosti plovila. Ukoliko uvoznik posjeduje račun o kupoprodaji ili kupoprodajni ugovor, isti može biti od pomoći prilikom utvrđivanja carinske vrijednosti uzimajući u obzir prosječni godišnji pad vrijednosti (cijene) plovila.

3.4. Dokazivanje sukladnosti plovila

Temeljem odredbi članaka 31. i 32. stavka 2. Zakona o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju sukladnosti (Nar. nov., br. 20/10.) i članka 7. stavka 7. Uredbe o uvjetima za dolazak i boravak stranih jahti i brodica namijenjenih športu i razonodi u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnom moru Republike Hrvatske (Nar. nov., br. 40/06.), Pomorskog zakonika (Nar. nov., br. 04/181., 76/07., 146/08. i 61/11.), Pravilnika o brodicama i jahtama (Nar. nov., br. 05/27., 57/06., 80/07., 03/08., 18/09., 56/10. i 79/12.) i Pravila za statutarnu certifikaciju brodica i jahti (Nar. nov., br. 20/05., 130/07., 86/08. i 82/10.), brodice i jahte, koje se nalaze na teritoriju Republike Hrvatske u carinskom postupku privremenog uvoza, mogu se pustiti u slobodan promet, odnosno staviti na tržite i/ili na raspolaganje, **ako je** podnesenoj JCD-i **za postupak puštanja u slobodan promet priložen jedan od sljedećih jednakovrijednih dokumenata:**

- Upisni list, plovidbena dozvola, ili neki drugi mjerodavni dokument (npr. brisovnica) izdan od zemlje članice EEA, kao dokaz da je jahta ili brodica bila stavljena na tržište i/ili uporabu unutar EEA;
- Deklaracija o sukladnosti s Direktivom 94/25/EG za jahte i brodice duijine od 2,5 metra do 24 metra;
- Potvrda o uplati naknada po prijavi jahte ili brodice kojom se dokazuje da je za brodicu ili jahtu tijekom razdoblja privremenog uvoza ishođena vinjeta u lučkoj kapetaniji ili ispostavi lučke kapetanije, kao dokaz da je jahta ili brodica bila u uporabi na teritoriju Republike Hrvatske, odnosno da je sukladno odredbama članka 7. stavka 7. Uredbe o uvjetima za dolazak i boravak stranih jahti i brodica namijenjenih športu i razonodi u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnom moru Republike Hrvatske lučka kapetanija ili ispostava lučke kapetanije utvrdila da plovilo ispunjava uvjete za plovidbu u Republici Hrvatskoj;
- Potvrda o tehničkoj prihvatljivosti radi upisa u upisnik jahti odnosno očevidnik brodica u Republici Hrvatskoj.

3.5. Utvrđivanje tehničke prihvatljivosti brodica i jahti

Temeljem odredbi Pomorskog zakonika, Pravilnika o brodicama i jahtama i Pravila za statutarnu certifikaciju brodica i jahti za svaku jahtu i brodicu **mora se** prije prvog upisa u upisnik jahti ili u očevidnik brodica **provesti postupak utvrđivanja tehničke prihvatljivosti.**

Postupak utvrđivanja tehničke prihvatljivosti **za brodice** provodi nadležna lučka kapetanija ili ispostava. Iznimno, u slučaju nepotpune ili nejasne tehničke dokumentacije, lučka kapetanija ili ispostava može uputiti stranku ovlaštenoj organizaciji (Hrvatski registar brodova), da ona umjesto kapetanije ili ispostave provede navedeni postupak. U slučaju da temeljem provedenog postupka ovlaštena organizacija utvrdi da je pojedina brodica tehnički prihvatljiva, dužna je stranci izdati pisanu „Potvrdu o tehničkoj prihvatljivosti“, s kojom stranka dovršava postupak upisa u očevidnik brodica.

Postupak utvrđivanja tehničke prihvatljivosti **za jahte** (plovilo za sport i razonodu namijenjeno za dulji boravak na moru duljine trupa veće od 12 metara) provodi se sukladno članku 39. Odluke o proglašenju izmjenama i dopunama Pomorskog zakonika (Nar. nov., br. 61/11.). U slučaju da ovlaštena organizacija temeljem provedenog postupka utvrdi da je pojedina jahta tehnički prihvatljiva, izdaje se pisana „Potvrda o tehničkoj prihvatljivosti“, s kojom stranka nastavlja postupak upisa u Upisnik jahti. Ova potvrda služi i kao osnova prilikom podnošenja molbe za dodjelu imena i pozivnog znaka brodske radio stanice.

Uspješno provedeni postupak utvrđivanja tehničke prihvatljivosti ne oslobađa stranku obveze obavljanja inicijalnog tehničkog pregleda plovila (osnovni pregled) u svrhu prvog izdavanja plovidbenih isprava.

4. UPIS PLOVILA U HRVATSKE REGISTRE

Prije upisa stranih plovila u hrvatske registre potrebno je:

- zatražiti brisanje plovila iz matičnog registra i ishoditi Potvrdu o brisanju iz matičnog registra brodova;
- zatražiti od Porezne uprave Ministarstva financija OIB (OIB se može zatražiti u Poreznoj upravi Ministarstva financija, a moguće je ovlastiti pravnu i/ili fizičku osobu da u ime vlasnika plovila zatraži OIB);
- prikupiti ostalu dokumentaciju potrebnu za uvozno carinjenje i upis plovila;
- ovlastiti otpremnika (špeditera) i/ili druge pravne ili fizičke osobe da u ime vlasnika provedu uvozno carinjenje i upis plovila.

Ukoliko vlasnik plovila osobno zatraži OIB potrebno je kontaktirati Poreznu upravu (ispostavu Porezne uprave nadležnu prema mjestu gdje je nastao povod za praćenje ili Područni ured Zagreb ako se mjesno nadležna ispostava ne može utvrditi)[5]. Ukoliko vlasnik osobno upisuje plovilo potrebno je kontaktirati lučku kapetaniju[6].

4.1. Postupak upisa brodica u očevidnik

U očevidnik brodica obvezno se upisuje brodica duljine veće od 2,5 metara ili brodica s ukupnom snagom porivnih strojeva većom od 5 kilovata koja je u cjelini u vlasništvu fizičke

[5] Informacije: www.porezna-uprava.hr.

[6] Kontakt i informacije: info@mppi.hr; www.mppi.hr.

ili pravne osobe s prebivalištem, odnosno sjedištem u Hrvatskoj, a također i brodica istih karakteristika, koja je u cjelini ili dijelom u vlasništvu strane fizičke ili pravne osobe ili osobe bez državljanstva ili hrvatskog državljanina koji nema prebivalište u Hrvatskoj, ako brodica pretežno boravi u moru Republike Hrvatske. Vlasnik takve brodice dužan je opunomoćiti zastupnika u Republici Hrvatskoj s prebivalištem ili sjedištem na području lučke kapetanije ili ispostave[7] gdje je brodica upisana u očevidnik brodica.

Pregled radi utvrđivanja sposobnosti za plovidbu brodica obavlja se prije upisa brodice u očevidnik brodica, kao i poslije u opsegu i rokovima kako je propisano Pravilima za statutarnu certifikaciju brodica i jahti. Pregled brodice obavlja se na zahtjev vlasnika uz naknadu sukladno Naredbi o visini naknade za utvrđivanje sposobnosti brodica za plovidbu.

Zahtjev za prvi upis brodice podnosi se na propisanom obrascu nadležnoj lučkoj kapetaniji ili njezinoj ispostavi. Isprave koje se prilažu zahtjevu za upis u očevidnik brodica prilažu se u izvorniku, ovjerenom prijepisu ili ovjerenoj preslici. Ako je isprava napisana na stranom jeziku, zahtjevu se mora priložiti ovjereni prijevod isprave.

Uz zahtjev za prvi upis potrebno je priložiti:

- ispravu kojom se dokazuje vlasništvo brodice i porivnog uređaja (kupoprodajni ugovor, ugovor o darovanju, rješenje o nasljeđivanju, račun, svjedodžba o gradnji i sl.);
- ispravu kojom se dokazuje bruto tonaža, kada je to propisano Tehničkim pravilima, te nosivost brodice za brodice za gospodarske namjene;
- dokaz o registraciji za obavljanje gospodarske djelatnosti za brodice za gospodarske namjene:
- policu o osiguranju obvezne odgovornosti za nematerijalne štete vlasnika brodice ako snaga porivnog uređaja brodice prelazi 15 kW;
- ispravu kojom se dokazuje da je brodica brisana iz stranog upisnika brodica, ako je bila upisana u strani upisnik brodica;
- dokaz o podmirenim carinskim i poreznim obvezama;
- dokaz o uplaćenoj naknadi za upis u hrvatski očevidnik brodica;
- svjedodžbu o gradnji izdanu od nadležnog tijela, odnosno Deklaraciju o sukladnosti izdanu sukladno Tehničkim pravilima, ako je brodica građena u Republici Hrvatskoj, ili Deklaraciju o sukladnosti izdanu sukladno Direktivi EU 94/25 EC ako je brodica građena izvan Republike Hrvatske.

Nakon upisa u očevidnik, brodica dobiva oznaku. Oznaka mora biti ispisana na obje strane slobodnog boka pramčanog dijela brodice ili, ako je to preglednije, na vidljivom mjestu s obje strane nadgrađa, odnosno za glisere na sredini boka. Veličina slova i brojeva iz oznake brodice mora iznositi najmanje 10 centimetara, odnosno 20 centimetara za glisere, te mora biti u razmjeru s veličinom brodice. Uz obveznu oznaku, brodica može imati i ime, koje određuje vlasnik.

4.2. Postupak upisa jahti u upisnike

Postupak upisa jahti reguliran je Pomorskim zakonikom i Zakonom o općem upravnom postupku (Nar. nov., br. 47/09.). Upisom u upisnik jahti, jahta stječe hrvatsku državnu pripadnost te pravo i dužnost vijanja zastave Republike Hrvatske.

Pomorski zakonik propisuje obvezan i fakultativan upis jahti. Naime, jahte koje su u vlasništvu hrvatskih državljana s prebivalištem u Republici Hrvatskoj ili pravnih osoba sa sjedištem u Republici Hrvatskoj moraju biti upisane u upisnik jahti (obvezan upis), dok jahte koje su u vlasništvu strane fizičke ili pravne osobe ili državljanina Republike Hrvatske koji nema prebivalište u Republici Hrvatskoj, mogu biti upisane u upisnike jahti (fakultativan upis). Upis jahti u gradnji je fakultativan, pa je tako moguće u upisnik jahti u gradnji upisati jahte koje se grade u hrvatskim brodogradilištima. Postupak upisa jahti i jahti u gradnji u nadležnosti je lučkih kapetanija.

Međutim, temeljem odredbi članaka 27. i 28. Zakona o izmjenama i dopunama Pomorskog zakonika (Nar. nov., br. 146/08. - dalje u tekstu: ZIDPZ) izmijenjene su odredbe članaka 187. i 188. Pomorskog zakonika (Nar. nov., br. 181/04. i 76/07.) koje se odnose na upis jahti i brodova u upisnike jahti i upisnike brodova. Sukladno odredbi članka 50. ZIDPZ-a, spomenute izmjene stupit će na snagu tek danom pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji.

Tako se, na temelju odredbi članak 28. ZIDPZ-a, u upisnik jahti može upisati:

- jahta koja je u cjelini ili djelomično u vlasništvu domaće fizičke ili pravne osobe, i
- jahta koja je u cjelini u vlasništvu strane fizičke ili pravne osobe, ako se jahta pretežno nalazi u Republici Hrvatskoj.

Temeljem članka 257. Pomorskog zakonika razlikujemo sljedeće vrste upisa:

- prvi upis u upisnik jahti - kojim se u hrvatski upisnik jahti upisuje jahta koja do tada nije bila upisana u hrvatski upisnik jahti;
- upis u list A uloška glavne knjige upisnika - kojim se u list A uloška glavne knjige upisnika jahti upisuju podaci o identifikaciji jahte i njezinim tehničkim značajkama;
- uknjižba - kojom se upisivanje, prijenos, ograničenje ili prestanak prava postiže bez posebnog opravdanja (bezuvjetno upisivanje prava ili bezuvjetno brisanje);
- predbilježba - kojom se upisivanje, prijenos, ograničenje ili prestanak prava postiže uz uvjet naknadnog opravdanja (uvjetno upisivanje prava ili uvjetno brisanje);
- zabilježba - kojom se evidentiraju osobni odnosi važni za raspolaganje imovinom ili druge činjenice za čiju zabilježbu zakon veže određene pravne učinke;
- prijenos upisa jahte - kojim se jahta iz jednoga hrvatskog upisnika jahti upisuje u drugi hrvatski upisnik jahti;
- brisanje jahte - kojim se jahta briše iz hrvatskog upisnika jahti;
- ponovni upis jahte - kojim se jahta ponovno upisuje u hrvatski upisnik jahti.

Prvi upis u upisnik jahti je upis kojim se u hrvatski upisnik jahti upisuje jahta koja do tada nije bila upisana u hrvatski upisnik jahti. Prvi upis jahte u upisnik jahti dopustit će lučka kapetanija koja vodi upisnik jahti, ako su uz prijavu za prvi upis jahte priložene sljedeće isprave:

- isprava kojom se dokazuje pravo vlasništva na jahti;
- izvadak iz sudskog upisnika, odnosno druga isprava kojom se dokazuje da je udovoljeno uvjetima za upis jahte u upisnik jahti;
- rješenje o određivanju imena i luke upisa za jahtu;

[7] Popis lučkih kapetanija i ispostava s kontakt podacima dostupan je na internetskim stranicama Ministarstva pomorstva, prometa i infrastrukture http://www.mppi.hr.

- potvrda o tehničkim podacima jahte radi njezina upisa u upisnik jahti koju izdaje priznata organizacija, s potvrdom o tehničkoj prihvatljivosti jahte za upis u hrvatski upisnik;
- isprava kojom se određuje pozivni znak jahte prema Međunarodnome signalnom kodeksu, ako jahta takav znak mora imati;
- isprave kojima se dokazuju drugi podaci koji se unose u list A uloška glavne knjige upisnika jahti;
- potvrda tijela koje vodi strani upisnik jahti o brisanju jahti iz stranog upisnika, ako se ta jahta prenosi iz stranog upisnika u hrvatski upisnik jahti, te
- isprave kojima se dokazuje pravo upisa jahte u hrvatski upisnik jahti, ako je vlasnik jahte strani državljanin ili strana pravna osoba.

4.3. Trošak upisa plovila

Troškovi upisa predmetnih plovila odnose se na:
- PDV po stopi od 5% na carinsku vrijednost plovila;
- carinu po stopi od 1,7% ili 2,7% na carinsku vrijednost plovila (ako plovilo nema EUR1 ili izjavu na računu);
- naknade za upis plovila prema Naredbi o visini naknade za upis broda, jahte i brodice u upisik brodova, odnosno jahti i očevidnik brodica (Nar. nov., br. 14/13.);
- administrativne troškove;
- troškove špeditera i/ili opunomoćenih pravnih i fizičkih osoba s pravnim nastanom u Hrvatskoj, trošak punomoći, trošak ovlaštenih prevoditelja i sl.

5. ISPRAVE (DOKUMENTI) POTREBNI ZA UVOZNU CARINSKU PROCEDURU I UPIS PLOVILA

U sljedećem tabličnom prikazu dani su podaci o potrebnim ispravama za uvoznu carinsku proceduru i upis plovila:

ISPRAVA	UVOZNO CARINJENJE	UPIS PLOVILA		TKO JE OVLAŠTEN PRIKUPITI ISPRAVE	NAPOMENA
		do 12 m	od 12 m		
Potvrda o OIB-u	+	+	+	Vlasnik ili opunomoćenik	OIB se dodjeljuje u ispostavama Porezne uprave
Putovnica ili drugi mjerodavni identifikacijski dokument vlasnika	+	+	+	Vlasnik	
Potvrda o brisanju plovila iz matičnog registra brodova	-	+	+	Vlasnik	Izdaje matični registar brodova
Plovidbena dozvola plovila	+	+	+	Vlasnik	
Račun o kupoprodaji/ kupoprodajni ugovor ili drugi dokaz o vlasništvu plovila	+	-	-	Vlasnik ili opunomoćenik	
Izjava o vrijednosti plovila	+	-	-		Savjetovati se sa špediterom
Ugovor o vezu s marinom	+	-	-	Vlasnik ili opunomoćenik	
Deklaracija o usklađnosti s Direktivom 94/25/EC ili potvrda o tehničkoj prihvatljivosti ili potvrda o uplati naknade po prijavi jahte ili brodice (vinjeta)	+	+	+	Vlasnik ili opunomoćenik	
Zahtjev za upis	-	+	-	Vlasnik ili opunomoćenik	Uputiti lučkoj kapetaniji ili ispostavi
Polica o osiguranju obvezne odgovornosti od nematerijalne štete vlasnika brodice	-	+	+	Vlasnik	
Dokaz o podmirenim carinskim i poreznim obvezama	-	+	+	Vlasnik ili opunomoćenik	
Dokaz o uplaćenoj naknadi za upis	-	+	-	Vlasnik ili opunomoćenik	
Zahtjev za osnovnim pregledom jahte	-	-	+	Vlasnik ili opunomoćenik	Uputiti Hrvatskom registru brodova
Zahtjev za dodjelom imena jahte	-	-	+	Vlasnik ili opunomoćenik	Uputiti Ministarstvu pomorstva, prometa i infrastrukture
Dozvola za radijsku postaju na plovilu	-	-	+	Vlasnik ili opunomoćenik	Zahtjev uputiti Hrvatskoj agenciji za poštu i elektroničke komunikacije (www.hakom.hr)
Punomoć za zastupanje	+	+	+	Vlasnik	OIB, uvozno carinjenje, upis plovila
Punomoć za primanje pismena	+	+	+	Vlasnik	OIB, uvozno carinjenje, upis plovila

Svi navedeni dokumenti prilažu se u originalu ili ovjerenoj kopiji, ako nije drugačije naznačeno, a isprave na stranim jezicima potrebno je prevesti na hrvatski jezik kod ovlaštenih prevoditelja.

6. ZAKLJUČAK

Slijedom navedenih izmjena poreznih i carinskih propisa kojima je omogućeno povoljnije carinjenje plovila koja su prethodno bila privremeno uvezena u Republiku Hrvatsku, predstavnici Ministarstva financija - Porezne i Carinske uprave, Ministarstva pomorstva, prometa i infrastrukture, Hrvatske gospodarske komore i drugih nadležnih institucija definirali su i usuglasili procedure i postupke potrebne za carinjenje i upis plovila u hrvatske registre.

U tom smislu usuglašen je i tiskan informativni letak koji sadrži detaljne korake, odnosno informacije o carinjenju i načinu registracije plovila u RH te dokumentaciji koju je potrebno prikupiti kako bi se mogao izvršiti upis plovila[8].

Letci su pripremljeni na hrvatskom, engleskom, njemačkom i talijanskom jeziku te se nalaze na internetskim stranicama gore navedenih institucija koje sudjeluju u tom procesu, kao i na stranicama Hrvatske turističke zajednice i Hrvatske udruge poslodavaca, a mogu ih preuzeti i ostali zainteresirani subjekti. Tiskani primjerci letaka distribuirani su i svim lučkim kapetanijama i marinama u Hrvatskoj, a bit će dijeljeni i na međunarodnim nautičkim sajmovima.

Očekuje se da će se primjenom navedenih zakonskih odredbi povećati prihodi Državnog proračuna za približno 1,3 milijardi kuna.

[8] Sve moguće upite oko ove teme zainteresirani mogu uputiti na posebno otvorenu e-mail adresu: nautika@hgk.hr.

Željko DOMINIS, mag. ing.,
Carinska uprava, Carinarnica Ploče

Dr. sc. MARIJA ZUBER

Stručni članak UDK 330.5 - 331.2

Ispravljanje podataka na korektivnom obrascu R-Sm

Poslodavci, isplatitelji drugog dohotka i drugi obveznici ispostavljanja obrasca R-Sm koji utvrde da je na ranije predanom obrascu pogrešno iskazan podatak o mirovinskoj osnovici, iznosima obračunanih i plaćenih doprinosa za mirovinsko osiguranje ili drugi podatak koji utječe na prava osiguranika u obveznom mirovinskom osiguranju, obvezni su ispraviti predani obrazac R-Sm. Ispravak prethodno dostavljenih podataka obavlja se ispostavljanjem korektivnog obrasca R-Sm.

U nastavku opisujemo slučajeve kada je nužno Središnjem registru osiguranika dostaviti ispravak prethodno dostavljenih podataka i primjere ispostavljanja korektivnih obrazaca R-Sm.

1. PRIKUPLJANJE PODATAKA NA OBRASCU R-Sm

1.1. Ovlaštenja i obveze Regosa

Na temelju Zakona o prikupljanju podataka po osiguranicima o doprinosima za obvezna mirovinska osiguranja (Nar. nov., br. 177/04. i 90/11.) Središnji registar osiguranika (dalje: Regos) je obvezan prikupljati i obrađivati podatke koji se odnose na doprinose za mirovinsko osiguranje. Regos prikuplja i obrađuje sljedeće podatke o:

1. obveznicima podnošenja podataka,
2. osiguranicima,
3. razdoblju, osnovicama, vrsti i iznosu obračunanih doprinosa za obvezna mirovinska osiguranja, za sve vrste doprinosa za mirovinsko osiguranje,
4. uplatama mirovinskog doprinosa za mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje, koji se preko prolaznog računa Regosa uplaćuju na osobne račune osiguranika drugog stupa, i
5. uplaćenim iznosima doprinosa za mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti koji se plaća iz primitaka ostvarenih izvan radnog odnosa i izvan registrirane samostalne djelatnosti (drugi dohodak).

Podaci se prikupljaju na Obrascu R-Sm čiji sadržaj je propisan Pravilnikom o **Obrascu R-Sm** (Nar. nov., br. 38/05. - 135/09.; dalje: Pravilnik). Sastavni dio Pravilnika je Šifrarnik za popunjavanje Obrasca R-Sm i Šifrarnik za općinu/grad rada.

1.2. Obveznici podnošenja i rokovi ispostavljanja obrasca R-Sm

Obveznici podnošenja obrasca R-Sm su sve pravne i fizičke osobe koje su Zakonom o doprinosima (Nar. nov., br. 84/08. - 144/12.) utvrđene kao obveznici obračunavanja doprinosa odnosno obveznici izvještavanja o obveznim doprinosima. Dakle, obveznici dostavljanja podataka na obrascu R-Sm su:

- poslodavci za plaće koje isplaćuju radnicima i s njima izjednačenim osobama, odnosno za plaće koje su obvezni isplatiti radnicima, bez obzira na naziv i oblik isplate primitka koji se u poreznom smislu smatra plaćom,
- isplatitelji drugog dohotka za primitke od drugog dohotka koji podliježu obračunu i uplati doprinosa za mirovinsko osiguranje,
- fizička osoba koja ostvari drugi dohodak neposredno iz inozemstva ili ga naplati u tuzemstvu od građana koji ne obavljaju registriranu samostalnu djelatnost,
- osobe koje obavljaju samostalnu djelatnost, a obveznici su poreza na dobit i obveznici plaćanja doprinosa na osnovicu poduzetničke plaće,
- Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje (dalje: HZZO), Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (dalje: HZMO) i Hrvatski zavod za zapošljavanje za naknade koje podliježu plaćanju doprinosa za mirovinsko osiguranje, te
- druge organizacije i osobe određene Zakonom o doprinosima.

1.3. Podaci koji se iskazuju u obrascu R-Sm

Obrazac R-Sm se sastoji od dvije stranice formata A4.

Na **stranici A** iskazuju se podaci o vrsti primitka i razdoblju na koje se odnose obračunani doprinosi za mirovinsko osiguranje, podaci o poslodavcu odnosno drugom obvezniku obračunavanja, te rekapitulacija osnovice i iznosa doprinosa koji su na stranici B iskazani pojedinačno po osiguranicima.

Na **stranici B** iskazuju se podaci o osiguranicima, šifre koje određuju osnovu mirovinskog osiguranja i financijski podaci o osnovici i svoti doprinosa za obvezno mirovinsko osiguranje.

Za osobe u radnom odnosu, obrazac R-Sm se podnosi za sve isplate koje su u poreznom smislu izjednačene s plaćom, neovisno o nazivu pod kojim se ti primici isplaćuju i neovisno o obliku u kojem se isplaćuju (u novcu ili u naravi). Neoporezivi primici po osnovi naknada, nagrada, potpora i otpremnina, koji ne podliježu plaćanju doprinosa, ne iskazuju se u obrascu R-Sm.

Za osobe koje ostvaruju primitke od drugog dohotka iskazuju se primici koji podliježu plaćanju doprinosa za mirovinsko osiguranje, a ne iskazuju primici koji su oslobođeni plaćanja doprinosa (npr. obrazac R-Sm se ne ispostavlja za isplaćene autorske honorare, za stipendije, za primitke koji se isplaćuju umirovljenicima i za druge primitke po osnovi drugog dohotka na koje se ne plaćaju doprinosi).

1.4. Rokovi dostavljanja obrasca R-Sm

S obzirom da obveza plaćanja doprinosa za obvezno mirovinsko osiguranje dospijeva u trenutku isplate plaće, proizlazi da je rok za dostavljanje obrasca R-Sm za plaću **istodobno s plaćanjem doprinosa za mirovinsko osiguranje.** Iznimno, ako doprinosi za obvezna osiguranja nisu obračunani i uplaćeni u zakonskom roku, obveznik podnošenja podataka dužan je dostaviti obrazac R-Sm do kraja mjeseca za prethodni mjesec. Na primjer, ako do kraja ožujka nije isplaćena plaća za veljaču, niti su plaćeni doprinosi koji dospijevaju zadnjeg dana ožujka, poslodavac je obvezan do kraja ožujka dostaviti obrazac R-Sm na kojem iskazuje podatke o osnovici i svotama dospjele obveze za mirovinske doprinose koji se odnose na plaću za veljaču.

Za ostale primitke iz radnog odnosa koji su u poreznom smislu izjednačeni s plaćom (nagrade, naknade i potpore u dijelu koji prelazi neoporezive svote, bonusi, razlike plaće za više mjeseci i dr.) doprinosi dospijevaju **na dan isplate primitka** i tada dospijeva obveza ispostavljanja obrasca R-Sm.

Pri isplati drugog dohotka mirovinski doprinosi dospijevaju **na dan isplate primitka,** pa se obrazac R-Sm dostavlja istovremeno s isplatom primitka.

1.5. Kontrola ispravnosti ispostavljenog obrasca R-Sm

Regos je dužan u roku tri dana od dana kad zaprimi obrazac R-Sm provesti kontrolu njegove ispravnosti. Podnositelju obrasca se dostavlja ispis grešaka, a on je dužan u roku tri dana od dana kada mu je dostavljen ispis grešaka, Regosu dostaviti novi, ispravljeni obrazac R-Sm.

Već pri samoj predaji obrasca R-Sm, Regos provodi logičnu i računsku kontrolu sadržaja i načina iskazivanja traženih podataka. Ako Regos utvrdi pogrešku u načinu popunjavanja podataka, poziva obveznika koji je ispostavio obrazac, da u roku tri dana ispravi uočene greške. Riječ je o računsko-logičnoj kontroli koja se zasniva na zadanim parametrima računalnog programa preuzimanja podataka. U tom slučaju Regos niti ne preuzima obrazac R-Sm, jer je neispravan, a od obveznika zahtijeva dostavljanje ispravnog obrasca.

Ispostavljanje obrasca R-Sm ispravljenog na zahtjev Regosa, nije ispostavljanje korektivnog obrasca R-Sm. Ispravljanjem obrasca R-Sm ispravljaju se pogreške u načinu iskazivanja podataka, jer su podaci neispravno popunjeni i ne zadovoljavaju predviđene kontrole. To nije ispostavljanje korektivnog obrasca R-Sm.

2. KOREKTIVNI OBRAZAC R-Sm

2.1. Razlozi ispostavljanja korektivnog obrasca R-Sm

Korektivnim obrascem R-Sm se **naknadno ispravljaju podaci** iskazani na obrascu koji je Regos preuzeo kao ispravan obrazac (izvorni obrazac). Korektivni obrazac R-Sm se u pravilu dostavlja u sljedećim slučajevima:

- kad se naknadno saznaju podaci koji poslodavcu ili isplatitelju drugog dohotka nisu bili poznati u trenutku obračunavanja doprinosa odnosno isplate primitka, a utječu na prava u mirovinskom osiguranju (npr. naknadno se ustanovi da radnik ima pravo na staž osiguranja s povećanim trajanjem),
- kad je izmijenjeno porezno određenje isplaćenog primitka čime se mijenja šifra osnove osiguranja, a možda i obveza za doprinose (npr. umjesto naknade plaće za bolovanja na teret poslodavca obračunana je naknada plaće na teret HZZO-a ili obrnuto),
- kad se promijene okolnosti koje utječu na prava iz mirovinskog osiguranja (npr. radniku je u žalbenom postupku priznata ozljeda na radu),
- kad treba ispraviti podatke o osiguraniku koji utječe na njegova prava u sustavu obveznog mirovinskog osiguranja (zamjena OIB-a i imena, pogrešna godina na koju se odnosi primitak i dr.)

Na temelju podataka iskazanih u obrascu R-Sm u matičnoj evidenciji HZMO-a vode se podaci o mirovinskoj osnovici, pa obveza poslodavca ili isplatitelja drugog dohotka nije iscrpljena plaćanjem propisanih javnih davanja, već i ispostavljanjem obveznih **evidencija na temelju kojih će osiguranik ostvarivati prava iz mirovinskog osiguranja.**

Na obvezu ispostavljanja korektivnog obrasca R-Sm ne utječu razlozi zbog kojih se dogodila pogreška, niti čijom greškom je došlo do ispostavljanja podataka koje treba naknadno izmijeniti. Korektivni obrazac R-Sm treba ispostaviti odmah, čim je uočen propust u iskazivanju podataka.

2.2. Podaci koji se obvezno ispravljaju

Korektivni obrazac R-Sm se podnosi u slučaju kad je prethodno predani obrazac R-Sm prihvaćen od Regosa jer je zadovoljio sve računsko-logične kontrole (izvorni obrazac), ali je poslodavac ili isplatitelj drugog dohotka naknadno utvrdio pogrešku u podacima koje je ispostavio. U pravilu se korektivni obrazac R-Sm dostavlja:

- radi ispravljanja podataka o mirovinskoj osnovici i/ili iznosima obračunatih doprinosa za mirovinsko osiguranje (za prvi i za drugi stup),
- u slučaju promjene šifre osnove osiguranja koja utječe na obvezu i na osnovicu za plaćanje doprinosa,
- u slučaju promjene razdoblja osiguranja s istom osnovom obračuna koja utječe na prava osiguranika u mirovinskom osiguranju,

- kad je došlo do zamjene podataka (zamjena imena, zamjena OIB-a, zamjena podataka o plaći i dr.);
- u slučaju pogrešno iskazanog razdoblja na koje se odnosi određena uplata doprinosa, i
- u drugim slučajevima korekcije ranije dostavljenih podataka koje treba izmijeniti.

2.3. Za koje izmijenjene podatke ne treba dostavljati korektivni R-Sm

Iako se na obrascu R-Sm iskazuju i podaci o neto plaći i neto iznosu drugog dohotka, u slučaju naknadnog ispravljanja tih podataka ne dostavlja se korektivni R-Sm. Regos prikuplja i prati podatke o neto iznosu primitaka isključivo u statističke svrhe, bez kontrolne funkcije. Stoga u slučaju **ispravljanja podataka o neto svoti primitka,** o toj činjenici ne treba dostavljati podatke na korektivnom R-Sm obrascu. No, ako se osim neto iznosa primitka ispravljaju i drugi podaci koji utječu na prava u mirovinskom osiguranju, pa se zbog toga dostavlja korektivni obrazac R-Sm, tada na korektivnom obrascu R-Sm treba ispraviti i podatke o neto svoti primitka.

Korektivni obrazac R-Sm se ne dostavlja čak ni u slučaju kad se **ispravlja iznos naknade plaće isplaćen na teret HZZO-a.** Na primjer, kad se u slučaju bolovanja radnika dužeg od tri mjeseca naknadno provodi valorizacija (povećanje) osnovice za naknadu plaće i radniku isplaćuje razlika naknade za bolovanje za prethodne mjesece, ne podnosi se korektivni obrazac R-Sm. To stoga što se podaci o iznosima naknade plaće u matičnoj evidenciji HZMO-a uključuju u mirovinsku osnovicu na temelju podataka koje ispostavlja HZZO, a ne na temelju podataka koje je za istog osiguranika ispostavio poslodavac.

Ispravak ne treba provoditi ni **u slučaju pogreške u šifri osnove obračuna za naknadu plaće** koju osiguranik prima od iste institucije (npr. ako je pogrešno korištena šifra osnove obračuna 56 umjesto šifre 51 ili ako je šifra 51 korištena umjesto šifre 52).

Također, eventualne izmjene **šifre općine ili grada rada** ne zahtijevaju naknadno ispostavljanje korektivnog obrasca R-Sm. Činjenica da podatke koji se prikupljaju i obrađuju u statističke svrhe ne treba naknadno ispravljati, ne umanjuje obvezu poslodavca i isplatitelja drugog dohotka da pri iskazivanju tih podataka brinu o njihovom točnom iskazivanju.

3. ISPRAVLJANJE PODATAKA ISPOSTAVLJANJEM KOREKTIVNOG OBRASCA R-Sm

Korektivni obrazac R-Sm može se sastojati samo od stranice A ili i od stranice A i stranice B, ovisno o tome koji se podaci iskazani na izvornom obrascu ispravljaju. Pri iskazivanju podataka na korektivnom obrascu treba voditi računa o sljedećem:

- **identifikator korektivnog obrasca R-Sm** - korektivni obrazac R-Sm uvijek ima isti identifikator kao i obrazac kojeg se ispravlja. Na primjer, ako poslodavac pravna osoba ispravlja obrazac na kojem je bila iskazana plaća za siječanj 2013. godine i ako je isplaćena plaća bila iskazana na obrascu s identifikatorom 1301, korektivni obrazac također ima identifikator 1301;
- **šifra osnove obračuna** - ako se korektivnim obrascem R-Sm ispravlja samo stranica A, tada se kao šifra vrste obračuna koristi šifra "88", a ako se ispravlja i stranica B, na korektivnom obrascu se kao šifra osnove obračuna koristi oznaka "99";
- **podaci na stranici B** - na stranici B korektivnog obrasca R-Sm iskazuju se podaci samo za one osiguranike čiji se podaci ispravljaju. Ne navode se podaci za ostale osiguranike čiji podaci su ispravno navedeni u izvornom obrascu, već samo za jednu ili više osoba za koje se ispravljaju podaci. Ispravni podaci se iskazuju na način da se za odnosnog osiguranika iskažu svi podaci u točnom iznosu, onako kako su trebali biti iskazani da nije bilo pogreške, a ne samo onaj podatak koji se ispravlja;
- **podaci na stranici A** - ako se ispravlja samo stranica A, iskazuju se ispravljeni podaci na stranici A. Ako se podnosi korektivni obrazac sa šifrom "99" , na stranici A se iskazuje zbroj podataka sa stranice B korektivnog obrasca R-Sm.

Na korektivnom obrascu R-Sm se ne stornira dio ranije iskazanih iznosa o osnovici ili o svotama mirovinskih doprinosa, već se **za osiguranika za kojeg se provodi ispravak, iskazuje točan podatak.** Naime, ispostavljanjem korektivnog obrasca R-Sm računalni sustav Regosa automatski briše podatke koji su za odnosnog osiguranika bili iskazani na ranijem, izvornom obrascu R-Sm (zato se korektivni obrazac i ispostavlja s istim identifikatorom) i ti se podaci zamjenjuju novim, ispravljenim podacima. Ne provodi se zbrajanje ili oduzimanje svota s izvornog i korektivnog obrasca, već se automatski za tog osiguranika briše stari podatak iskazan na izvornom obrascu i upisuje novi s korektivnog obrasca.

***Primjer 1.* - Izmjena osnovice, svote doprinosa i razdoblja s istom osnovom obračuna, te ispravak pogrešno obračunane plaće i naknade plaće**

Poslodavac je u veljači 2013. isplatio plaću za siječanj i ispostavio obrazac R-Sm. Na izvornom obrascu iskazani su podaci za 40 radnika.

Za radnicu pod rednim brojem 23. u izvornom je obrascu iskazano bolovanje na teret HZZO-a u razdoblju od 7. do 11. siječnja. Poslodavac je na temelju naknadnog uvida u doznaku za bolovanje koju je izdao ovlašteni liječnik utvrdio da je radnica u razdoblju od 7. do 11. siječnja koristila pravo na bolovanje za sebe, a ne za bolesno dijete. Poslodavac mora ispostaviti korektivni obrazac R-Sm za siječanj 2013. godine.

U vrijeme obračuna i isplate plaće poslodavac nije imao tu informaciju i radnici je za razdoblje od 7. do 11. siječnja isplatio naknadu plaće na teret HZZO-a, a trebao joj je isplatiti naknadu plaće na svoj teret. Dakako, mijenja se i porezno određenje te naknade jer je naknada za bolovanje koja se isplaćuje na teret poslodavca u poreznom smislu izjednačena s isplatom plaće.

Poslodavac mora utvrditi iznos bruto naknade plaće za bolovanje, platiti razliku doprinosa i poreza na dohodak. Također, mora ispraviti podatke na obrascu R-Sm koji je ranije predao za plaću za siječanj 2013. godine. U ovom slučaju korektivni obrazac R-Sm mora sadržavati i stranicu A i stranicu B i imat će isti identifikator kao i izvorni obrazac koji se

ispravlja. Na stranici B iskazuju se podaci samo za radnicu za koju se ispravljaju podaci, onako kako bi bili iskazani da nije bilo pogreške. Na stranici A korektivnog obrasca R-Sm u dijelu pod III. iskazuje se samo zbroj podataka sa stranice B korektivnog obrasca.

REGOS - Središnji registar osiguranika Identifikacijski broj obveznika 11111111111 Identifikator obrasca 1301 Godina 2013. **OBRAZAC R-SM**

Broj stranice 2.

Podaci koji su iskazani na str. 2. stranice B u izvornom obrascu:

Iznosi u kunama s lipama

IV. PODACI PO OSIGURANICIMA

Red. broj	Identifikacijski broj osiguranika	Prezime i ime osiguranika	Šifra općine/grada rada	Osnova obračuna		Razdoblje s istom osnovom obračuna		Iznos obračunane plaće/naknade/drugog dohotka	Iznos osnovice za obračun doprinosa	Iznos obračunanog doprinosa za I. stup	Iznos obračunanog doprinosa za II. stup	Iznos isplaćene plaće/naknade/drugog dohotka
				OO	B	OD	DO					
1	2	3	4	5		6		7	8	9	10	11
23.	**44444444444**	**N.N.**	**1333**	**10**	**0**	**01**	**06**	**9.391,30**	**9.391,30**	**1.408,70**	**469,57**	**6.607,66**
	44444444444	**N.N.**	**1333**	**50**	**0**	**07**	**11**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**947,23**
	44444444444	**N.N.**	**1333**	**10**	**0**	**12**	**31**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**

U korektivnom obrascu R-Sm za odnosnu radnicu na stranici B treba iskazati sljedeće podatke:

Iznosi u kunama s lipama

IV. PODACI PO OSIGURANICIMA

Red. broj	Identifikacijski broj osiguranika	Prezime i ime osiguranika	Šifra općine/grada rada	Osnova obračuna		Razdoblje s istom osnovom obračuna		Iznos obračunane plaće/naknade/drugog dohotka	Iznos osnovice za obračun doprinosa	Iznos obračunanog doprinosa za I. stup	Iznos obračunanog doprinosa za II. stup	Iznos isplaćene plaće/naknade/drugog dohotka
				OO	B	OD	DO					
1	2	3	4	5		6		7	8	9	10	11
1.	**44444444444**	**N.N.**	**1333**	**10**	**0**	**01**	**31**	**11.608,69**	**11.608,69**	**1.741,30**	**580,43**	**7.858,29**

OBRAZAC R-Sm

REGOS - Središnji registar osiguranika Stranica A

SPECIFIKACIJA PO OSIGURANICIMA
O OBRAČUNANIM DOPRINOSIMA ZA OBVEZNA MIROVINSKA OSIGURANJA

I. OSNOVNI PODACI	
1. Identifikator obrasca	1 3 0 1
2. Podaci za Mjesec 0 1 Godinu 2 0 1 3	3. Vrsta obračuna/ispravka 9 9
4. Broj osiguranika za koje se podnosi obrazac R-Sm	1
5. Broj stranica B koje se prilažu stranici A	1

II. PODACI O OBVEZNIKU PODNOŠENJA PODATAKA	
1. Identifikacijski broj obveznika	11111111111
2. Naziv/prezime i ime obveznika	„XX“ d.o.o
3. Adresa obveznika	Zagreb, Jakova Gotovca 1
4. Vrsta obveznika	0 1

III. KONTROLNI PODACI PO OBVEZNIKU PODNOŠENJA PODATAKA	
1. Iznos obračunane plaće/naknade/drugog dohotka	1 1 6 0 8 , 6 9
2. Iznos osnovice za obračun doprinosa	1 1 6 0 8 , 6 9
3. Iznos obračunanog doprinosa za I. stup	1 7 4 1 , 3 0
4. Iznos obračunanog doprinosa za II. stup	5 8 0 , 4 3
5. Iznos isplaćene plaće/naknade/drugog dohotka	7 8 5 8 , 2 9
6. Godina i mjesec isplate plaće/naknade/drugog dohotka	2 0 1 3 . 0 2

x y x y x y x y x y - y y y y y y y y - x x x x x x x x - x y x y x y x y x y

(POTPIS OVLAŠTENE OSOBE OBVEZNIKA PODNOŠENJA PODATAKA)

M.P.

POPUNJAVA REGOS

Datum zaprimanja **25. veljače 2013.**

Pečat i potpis službene osobe _____

***Primjer 2.* - Ispravljanje identifikatora obrasca, šifre obveznika plaćanja i osnove osiguranja**

Poslodavac je radniku isplatio otpremninu za prestanak radnog odnosa zbog poslovno uvjetovanog otkaza. Radni odnos je prestao 30. studenoga 2012. godine. Poslodavac je kasnio s isplatom otpremnine i isplata je izvršena u ožujku 2013. U trenutku isplate radnik je prijavljen na Zavodu za zapošljavanje kao nezaposlena osoba. Poslodavac je na oporezivi dio otpremnine obračunao doprinose i porez na dohodak, ali je i pri obračunu obveznih javnih davanja i pri iskazivanju podataka u obrascu R-Sm napravio pogrešku i postupio kao da bivšem radniku isplaćuje primitak od drugog dohotka.

Iako je radni odnos prestao s danom 30. studenoga 2012. godine, oporezivi dio otpremnine u poreznom se smislu smatra plaćom za prethodni radni odnos i podliježe plaćanju obveznih doprinosa i poreza na dohodak kao plaća (dohodak od nesamostalnog rada). Poslodavac mora utvrditi postoje li razlike u obvezi za porez na dohodak, naknadno obračunati doprinos za zdravstveno osiguranje zaštite zdravlja na radu i doprinos za zapošljavanje, te uplatiti dugovane iznose tih doprinosa. Za uplaćene svote poreza na dohodak i prireza, te doprinosa za mirovinsko i za zdravstveno osiguranje treba od Porezne uprave zatražiti preknjiženje s uplatnih računa na koje se uplaćuju obveze za javna davanja po osnovi primitaka od drugog dohotka na uplatne račune na koje se uplaćuju javna davanja iz plaće i na plaću. Ukoliko postoji razlika u neto iznosu isplaćene svote, radniku treba isplatiti razliku odnosno zatražiti povrat previše isplaćenog iznosa.

Korekcija obrasca R-Sm provodi se na način da se prethodno storniraju (ponište) podaci na izvornom obrascu. Kako bi se poništili podaci iskazani na izvornom obrascu ispostavlja se korektivni obrazac R-Sm na kojem se storniraju podaci za odnosnog osiguranika, a zatim se za isplaćenu otpremninu ispostavlja novi, ispravan obrazac kojem će se dodijeliti novi identifikator.

Stranica B ranije ispostavljenog obrasca R-Sm (pogrešnog) i stranica B korektivnog obrasca sadržavat će sljedeće podatke (Primjer 2.):

www.rif.hr

REGOS - Središnji registar osiguranika Identifikacijski broj obveznika 11111111111 Identifikator obrasca 1301 Godina 2013. **OBRAZAC R-SM**

Broj stranice 1.

Podaci koji su iskazani na stranici B u izvornom obrascu:

Iznosi u kunama s lipama

IV. PODACI PO OSIGURANICIMA												
Red. broj	Identifikacijski broj osiguranika	Prezime i ime osigura-nika	Šifra općine/ grada rada	Osnova obračuna		Razdoblje s istom osnovom obračuna		Iznos obračunane plaće/na-knade/ drugog dohotka	Iznos osnovice za obračun doprinosa	Iznos obračuna-nog doprinosa za I. stup	Iznos obračunanog doprinosa za II. stup	Iznos isplaćene plaće/naknade/ drugog dohotka
				OO	B	OD	DO					
1	2	3	4	5		6		7	8	9	10	11
1.	**55555555555**	**Matić Marija**	**1333**	**21**	**0**	**00**	**00**	**20.000,00**	**20.000,00**	**4.000,00**	**0,00**	**11.280,00**

U korektivnom obrascu R-Sm na stranici B treba poništiti podatke iskazane u izvornom obrascu, što se postiže na sljedeći način (isti identifikator, svi podaci o osiguraniku, ista osnova obračuna, ali u stupcima predviđenima za iskazivanje financijskih podataka se iskazuju nule):

Iznosi u kunama s lipama

IV. PODACI PO OSIGURANICIMA												
Red. broj	Identifikacijski broj osiguranika	Prezime i ime osigura-nika	Šifra općine/ grada rada	Osnova obračuna		Razdoblje s istom osnovom obračuna		Iznos obračunane plaće/na-knade/ drugog dohotka	Iznos osnovice za obračun doprinosa	Iznos obračuna-nog doprinosa za I. stup	Iznos obračunanog doprinosa za II. stup	Iznos isplaćene plaće/na-knade/ drugog dohotka
				OO	B	OD	DO					
1	2	3	4	5		6		7	8	9	10	11
1.	**55555555555**	**Matić Marija**	**1333**	**21**	**0**	**00**	**00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**

Na izvornom obrascu R-Sm na stranici A bili su iskazani sljedeći podaci:

I. OSNOVNI PODACI															
1. Identifikator obrasca											1	3	0	5	
2. Podaci za	Mjesec	0	0	Godinu	2	0	1	3	3. Vrsta obračuna/ispravka				0	3	
4. Broj osiguranika za koje se podnosi obrazac R-Sm														1	
5. Broj stranica B koje se prilažu stranici A														1	

II. PODACI O OBVEZNIKU PODNOŠENJA PODATAKA	
1. Identifikacijski broj obveznika	11111111111
2. Naziv/prezime i ime obveznika	„XX“ d.o.o
3. Adresa obveznika	Zagreb, Jakova Gotovca 1
4. Vrsta obveznika	0 1

III. KONTROLNI PODACI PO OBVEZNIKU PODNOŠENJA PODATAKA														
1. Iznos obračunane plaće/naknade/drugog dohotka					2	0	0	0	0	,	0	0		
2. Iznos osnovice za obračun doprinosa					2	0	0	0	0	,	0	0		
3. Iznos obračunanog doprinosa za I. stup						4	0	0	0	,	0	0		
4. Iznos obračunanog doprinosa za II. stup									0	,	0	0		
5. Iznos isplaćene plaće/naknade/drugog dohotka					1	1	2	8	0	,	0	0		
6. Godina i mjesec isplate plaće/naknade/drugog dohotka						2	0	1	3	.	0	3		

Na korektivnom obrascu R-Sm treba jednako popuniti podatke pod II. (zato ih ne ponavljamo), a podatke pod I. i III. stranice A treba iskazati na sljedeći način:

I. OSNOVNI PODACI															
1. Identifikator obrasca											1	3	0	5	
2. Podaci za	Mjesec	0	0	Godinu	2	0	1	3	3. Vrsta obračuna/ispravka				9	9	
4. Broj osiguranika za koje se podnosi obrazac R-Sm														1	
5. Broj stranica B koje se prilažu stranici A														1	

III. KONTROLNI PODACI PO OBVEZNIKU PODNOŠENJA PODATAKA														
1. Iznos obračunane plaće/naknade/drugog dohotka									0	,	0	0		
2. Iznos osnovice za obračun doprinosa									0	,	0	0		
3. Iznos obračunanog doprinosa za I. stup									0	,	0	0		
4. Iznos obračunanog doprinosa za II. stup									0	,	0	0		
5. Iznos isplaćene plaće/naknade/drugog dohotka									0	,	0	0		
6. Godina i mjesec isplate plaće/naknade/drugog dohotka									0	.	0	0		

KONZULTACIJE I SAVJETI:
(u cijeni pretplate na časopis Rif)

- **telefonom:**
  01 / 46 86 506
  svakodnevno od 8 do 13 sati
- **osobno:**
  po dogovoru sa savjetnicima
  od 13 do 15 sati

e-mail: rif@rif.hr

Ispostavljanjem korektivnog R-Sm obrasca u ovom su slučaju samo stornirani prethodno ispostavljeni pogrešni podaci. Kako se radi o primitku bivšeg radnika koji utječe na ostvarivanje prava iz mirovinskog osiguranja, nužno je za isplaćenu otpremninu **ispostaviti ispravan obrazac.** To je R-Sm obrazac za 2012. godinu (radni odnos je prestao u 2012. godini, radi se o primitku za 2012. godinu) koji sadrži sljedeće podatke:

Iznosi u kunama s lipama

IV. PODACI PO OSIGURANICIMA												
Red. broj	Identifikacijski broj osiguranika	Prezime i ime osiguranika	Šifra općine/grada rada	Osnova obračuna		Razdoblje s istom osnovom obračuna		Iznos obračunane plaće/naknade/drugog dohotka	Iznos osnovice za obračun doprinosa	Iznos obračunanog doprinosa za I. stup	Iznos obračunanog doprinosa za II. stup	Iznos isplaćene plaće/naknade/drugog dohotka
				OO	B	OD	DO					
1	2	3	4	5		6		7	8	9	10	11
1.	**55555555555**	**Matić Marija**	**1333**	**17**	**0**	**00**	**00**	**20.000,00**	**20.000,00**	**4.000,00**	**0,00**	**10.343,08**

OBRAZAC R-Sm

REGOS - Središnji registar osiguranika — Stranica A

SPECIFIKACIJA PO OSIGURANICIMA
O OBRAČUNANIM DOPRINOSIMA ZA OBVEZNA MIROVINSKA OSIGURANJA

I. OSNOVNI PODACI													
1. Identifikator obrasca										1	2	3	2
2. Podaci za	Mjesec	0	0	Godinu	2	0	1	2	3. Vrsta obračuna/ispravka			0	3
4. Broj osiguranika za koje se podnosi obrazac R-Sm													1
5. Broj stranica B koje se prilažu stranici A													1

II. PODACI O OBVEZNIKU PODNOŠENJA PODATAKA	
1. Identifikacijski broj obveznika	**11111111111**
2. Naziv/prezime i ime obveznika	**„XX“ d.o.o**
3. Adresa obveznika	**Zagreb, Jakova Gotovca 1**
4. Vrsta obveznika	**0 1**

III. KONTROLNI PODACI PO OBVEZNIKU PODNOŠENJA PODATAKA	
1. Iznos obračunane plaće/naknade/drugog dohotka	**2 0 0 0 0 0 , 0 0**
2. Iznos osnovice za obračun doprinosa	**2 0 0 0 0 0 , 0 0**
3. Iznos obračunanog doprinosa za I. stup	**4 0 0 0 , 0 0**
4. Iznos obračunanog doprinosa za II. stup	**0 , 0 0**
5. Iznos isplaćene plaće/naknade/drugog dohotka	**1 0 3 4 3 , 0 8**
6. Godina i mjesec isplate plaće/naknade/drugog dohotka	**2 0 1 3 . 0 3**

x y x y x y x y x y - y y y y y y y y y - x x x x x x x x x - x y x y x y x y x y

(POTPIS OVLAŠTENE OSOBE OBVEZNIKA PODNOŠENJA PODATAKA)

M.P.

POPUNJAVA REGOS

Datum zaprimanja **31. ožujka 2013.**

Pečat i potpis službene osobe _____

***Primjer 3.* - Ispravak samo stranice A obrasca R-Sm**

Poslodavac je u ožujku 2013. članu uprave koji je u radnom odnosu isplatio razliku plaće (bonus) za 2012. godinu. Pri ispostavljanju obrasca R-Sm taj je primitak pogrešno iskazan na R-Sm obrascu za 2013. godinu. Na cijeli isplaćeni iznos su obračunani i plaćeni obvezni doprinosi. Porez na dohodak je također pravilno obračunan.

Prema propisima o obveznim doprinosima riječ je o plaći za 2012. godinu, a prema propisima o porezu na dohodak radi se o primitku 2013. godine. Ovaj primitak treba uključiti u mirovinsku osnovicu 2012. godine, iako je prema propisima o oporezivanju dohotka riječ o dohotku ostvarenom u 2013. godini. Ako se ne isprave podaci na izvornom obrascu R-Sm isplaćena razlika plaće će se uključiti u mirovinsku osnovicu 2013. godine, što nije ispravno.

Poslodavac isplatitelj bonusa treba ispostaviti korektivni obrazac R-Sm koji će se sastojati samo od stranice A. Naime, ne mijenjaju se podaci o osiguraniku, ni osnovica ni svote obveznih doprinosa, čak ni neto iznos primitka, samo se umjesto za 2013. godinu, isplaćeni iznos iskazuje kao plaća za 2012. godinu.

Izvorni obrazac R-Sm je na stranici B sadržavao sljedeće podatke (Primjer 3.):

REGOS - Središnji registar osiguranika — Identifikacijski broj obveznika 11111111111 — Identifikator obrasca 1301 Godina 2013. — **OBRAZAC R-Sm**

Broj stranice 1.

Podaci koji su iskazani na starnici B u izvornom obrascu:

Iznosi u kunama s lipama

IV. PODACI PO OSIGURANICIMA												
Red. broj	Identifikacijski broj osiguranika	Prezime i ime osiguranika	Šifra općine/grada rada	Osnova obračuna		Razdoblje s istom osnovom obračuna		Iznos obračunane plaće/naknade/drugog dohotka	Iznos osnovice za obračun doprinosa	Iznos obračunanog doprinosa za I. stup	Iznos obračunanog doprinosa za II. stup	Iznos isplaćene plaće/naknade/drugog dohotka
				OO	B	OD	DO					
1	2	3	4	5		6		7	8	9	10	11
1.	**77777777777**	**Pavlović Pavle**	**1333**	**17**	**0**	**00**	**00**	**100.000,00**	**100.000,00**	**15.000,00**	**5.000,00**	**42.240,00**

Stranica A izvornog obrasca sadržavala je sljedeće podatke:

KONZULTACIJE I SAVJETI:
(u cijeni pretplate na časopis Rif)

➤ **telefonom:**
01 / 46 86 506
svakodnevno od 8 do 13 sati

➤ **osobno:**
po dogovoru sa savjetnicima
od 13 do 15 sati

e-mail: rif@rif.hr

I. OSNOVNI PODACI														
1. Identifikator obrasca											0	0	2	2
2. Podaci za	Mjesec	0	0	Godinu	2	0	1	3	3. Vrsta obračuna/ispravka				0	3
4. Broj osiguranika za koje se podnosi obrazac R-Sm														1
5. Broj stranica B koje se prilažu stranici A														1

II. PODACI O OBVEZNIKU PODNOŠENJA PODATAKA	
1. Identifikacijski broj obveznika	66666666666
2. Naziv/prezime i ime obveznika	„ZZ“ d.o.o
3. Adresa obveznika	Zagreb, Ilica 5
4. Vrsta obveznika	0 1

III. KONTROLNI PODACI PO OBVEZNIKU PODNOŠENJA PODATAKA													
1. Iznos obračunane plaće/naknade/drugog dohotka				1	0	0	0	0	0	,	0	0
2. Iznos osnovice za obračun doprinosa				1	0	0	0	0	0	,	0	0
3. Iznos obračunanog doprinosa za I. stup					1	5	0	0	0	,	0	0
4. Iznos obračunanog doprinosa za II. stup						5	0	0	0	,	0	0
5. Iznos isplaćene plaće/naknade/drugog dohotka					4	2	2	4	0	,	0	0
6. Godina i mjesec isplate plaće/naknade/drugog dohotka						2	0	1	3	.	0	3

Ispostavljanjem korektivnog obrasca R-Sm treba samo ispraviti godinu na koju se odnosi isplaćeni primitak, što se postiže ispostavljanjem ispravljene stranice A. Kad se ispravlja samo stranica A obrasca R-Sm korektivni obrazac također ima isti identifikator kao i obrazac kojeg se ispravlja, ali se kao šifra vrste ispravka koristi oznaka 88. U primjeru 3. ispravljena stranica A će sadržavati sljedeće podatke:

I. OSNOVNI PODACI														
1. Identifikator obrasca											0	0	2	2
2. Podaci za	Mjesec	0	0	Godinu	2	0	1	2	3. Vrsta obračuna/ispravka				8	8
4. Broj osiguranika za koje se podnosi obrazac R-Sm														1
5. Broj stranica B koje se prilažu stranici A														1

II. PODACI O OBVEZNIKU PODNOŠENJA PODATAKA	
1. Identifikacijski broj obveznika	66666666666
2. Naziv/prezime i ime obveznika	„ZZ“ d.o.o
3. Adresa obveznika	Zagreb, Ilica 5
4. Vrsta obveznika	0 1

III. KONTROLNI PODACI PO OBVEZNIKU PODNOŠENJA PODATAKA													
1. Iznos obračunane plaće/naknade/drugog dohotka				1	0	0	0	0	0	,	0	0
2. Iznos osnovice za obračun doprinosa				1	0	0	0	0	0	,	0	0
3. Iznos obračunanog doprinosa za I. stup					1	5	0	0	0	,	0	0
4. Iznos obračunanog doprinosa za II. stup						5	0	0	0	,	0	0
5. Iznos isplaćene plaće/naknade/drugog dohotka					4	2	2	4	0	,	0	0
6. Godina i mjesec isplate plaće/naknade/drugog dohotka						2	0	1	3	.	0	3

***Primjer 4.* - Ispostavljanje korektivnih obrazaca radi ispravka podataka iskazanih u više izvornih obrazaca**

Poslodavac je u ožujku 2013. godine, nakon isplaćene plaće za veljaču 2013. utvrdio da za radnika K.K. koji je kod njega zaposlen od 1. rujna 2011. godine na radnom mjestu vozača kamiona nosivosti veće od 7,5 tona nije obračunavao dodatni mirovinski doprinos za staž osiguranja s povećanim trajanjem. Poslodavac je na vrijeme, prilikom prijave radnika HZMO-u dostavio podatke da se radi o radniku s pravom na staž osiguranja s povećanim trajanjem, ali nije obračunavao dodatni mirovinski doprinos na plaću, niti je u obrascu R-Sm na stranici B pravilno iskazivao šifru osnove osiguranja (osnova osiguranja, stupac pod B).

Kako bi ispravio pogrešku, poslodavac je dužan naknadno obračunati dodatni mirovinski doprinos na plaću, uplatiti ga na propisane račune, te zbog zakašnjenja u plaćanju doprinosa obračunati i platiti zateznu kamatu. Osim toga, poslodavac je dužan ispostaviti korektivne obrasce za svaki mjesec počevši od rujna 2011. do veljače 2013. godine, tj. ispraviti najmanje 18 mjesečnih R-Sm obrazaca. U ovom se slučaju ispravljaju i podaci na stranici B, tako da će svi korektivni obrasci biti označeni šifrom ispravka 99, a svaki će od njih imati isti identifikator kao izvorni obrazac kojeg se ispravlja.

Nije moguće ispostavljanjem jednog korektivnog obrasca ispraviti podatke koji su iskazani u više izvornih obrazaca. Potrebno je ispostaviti toliko korektivnih obrazaca koliko se izvornih R-Sm obrazaca ispravlja.

4. ISPRAVCI PODATAKA ZA KOJE SE NE DOSTAVLJA KOREKTIVNI OBRAZAC R-Sm

Kad se ispravljaju podaci koji se odnose na obračun poreza iz plaće, naknade plaće ili drugog dohotka zbog kojih se naknadno mijenja iznos neto primitka, te u slučaju kad se promijeni iznos neto naknade plaće, a te izmjene ne utječu na prava osiguranika u obveznom mirovinskom osiguranju, ne ispostavlja se korektivni obrazac R-Sm. Isto tako, kad ranije ispostavljenim obrascem nisu obuhvaćeni svi osiguranici koji su trebali biti obuhvaćeni ili za određenog osiguranika nisu obuhvaćeni svi primici koji su trebali biti iskazani, ne ispostavlja se korektivni obrazac. U tom se slučaju ispostavlja **novi obrazac R-Sm** na kojem se iskazuje ono što je greškom izostavljeno.

***Primjer 5.* - Ispravak podataka o neto plaći**

Poslodavac je pri isplati plaće za veljaču 2013. godine za radnika M. M. pogrešno obračunao porez na dohodak, tako da mu je isplaćena veća neto plaća nego da je porez pravilno obračunan. Radnik je poslodavcu predao poreznu karticu PK u koju je Porezna uprava unijela ispravljene podatke o osobnom odbitku, ali je pri unošenju podataka relevantnih za obračun plaće za veljaču, to omaškom zaboravljeno.

Kad poslodavac ustanovi da je došlo do pogreške u obračunavanju poreza na dohodak i prireza, dužan je na temelju čl. 68. Pravilnika o porezu na dohodak (Nar. nov., br. 95/05. - 61/12.) pri idućim isplatama plaće ispraviti pogrešku i ustegnuti premalo plaćeni odnosno radniku vratiti preplaćeni porez na dohodak i prirez. Ovi ispravci utječu na svotu radnikove neto plaće, ali zbog toga ne treba ispravljati obrazac R-Sm. Naknadni ispravak iznosa poreza ne utječe na osnovicu za obračun doprinosa, niti na iznose doprinosa, ne utječe na opseg radnikovih prava u obveznom mirovinskom osiguranju, pa se **ne ispostavlja** korektivni obrazac R-Sm.

***Primjer 6.* - Slučaj kad za određenog osiguranika nisu iskazani podaci, a trebali su biti obuhvaćeni u obrascu R-Sm**

Knjigovodstveni ured obračunava plaće za klijenta trgovačko društvo „K.K“ d.o.o. Pri obračunu plaće za ožujak 2013. godine na obrascu R-Sm su ispostavljeni podaci za sedam zaposlenih radnika. Nakon predaje obrasca R-Sm, društvo „K.K.“ obavještava knjigovodstveni ured da su od 1. ožujka 2013. zaposlili novog, osmog radnika. Novozaposlenom radniku se naknadno isplaćuje plaća za ožujak 2013.

U ovom se slučaju ne radi o ispravljanju podataka koji su iskazani na prethodno predanom izvornom obrascu R-Sm, već o potrebi dopune podataka iskazanih na mjesečnom obrascu R-Sm za ožujak. Dopuna se provodi ispostavljanjem novog, sljedećeg obrasca, također za mjesec ožujak 2013., s novim identifikatorom, na kojem treba iskazati podatke za radnika za kojeg su prvotno izostavljeni podaci.

Dr. sc. Marija ZUBER, HZRIF, Zagreb

Dr. sc. MARIJA ZUBER

Stručni članak UDK 330.5 - 331.2

Povrat doprinosa za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti za 2012. godinu

Osiguranik koji je za 2012. godinu po svim osnovama po kojima je ostvarivao primitke na koje su plaćeni obvezni doprinosi, uplatio doprinos za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti na svotu veću od 558.432,00 kn može od Porezne uprave zatražiti povrat dijela uplaćenog iznosa tog doprinosa.

Osiguranik može podnijeti zahtjev za povrat mirovinskog doprinosa generacijske solidarnosti plaćenog na svotu veću od propisane godišnje osnovice i za ranija kalendarska razdoblja, ukoliko pravo nije zastarjelo. Pravo na povrat doprinosa zastarijeva u roku pet godina, a zastara počinje teći nakon isteka godine u kojoj je osiguranik stekao pravo na povrat.

1. OBVEZA PLAĆANJA DOPRINOSA ZA 2012. - PRAVNI OKVIR

1.1. Propisi

Obveza plaćanja doprinosa za socijalna osiguranja je tijekom 2012. godine bila uređena sljedećim propisima:

1. Zakonom o doprinosima (Nar. nov., br. 84/08. - 144/12.) koji uređuje obračun i plaćanje doprinosa za sve obvezno osigurane osobe u sva tri sustava socijalnih osiguranja u Republici Hrvatskoj,
2. Pravilnikom o doprinosima (Nar. nov., br. 2/09. - 61/12.),
3. Naredbom o iznosima osnovica za obračun doprinosa za obvezna osiguranja za 2012. godinu (Nar. nov., br. 137/11. i 61/12.), i
4. Naredbom o mjesečnoj osnovici za obračun doprinosa za obvezno osiguranje člana posade broda u međunarodnoj plovidbi za 2012. godinu (Nar. nov., br. 12/12.).

Zakon o doprinosima je tijekom 2012. godine u dva navrata mijenjan i dopunjavan. Prva izmjena je stupila na snagu 1. ožujka 2012. i uglavnom se odnosila na smanjivanje stope zdravstvenog doprinosa, s tim da se ta odredba počela primjenjivati od 1. svibnja 2012. Druga se izmjena uglavnom odnosila na uvođenje obveze obračunavanja doprinosa na plaću odnosno osnovicu osiguranja pojedinačno po osiguranicima, a primjenjuje se od 1. siječnja 2013. godine. Niti jedna od ovih izmjena Zakona o doprinosima ne utječe na postupak i uvjete ostvarivanja prava na povrat dijela mirovinskog doprinosa plaćenog za sustav mirovinskog osiguranja generacijske solidarnosti na svotu koja prelazi najvišu godišnju osnovicu za 2012. godinu.

1.2. Osnovno pravilo određivanja obveze za doprinose

Doprinosi se obračunavaju prema propisima važećima **u razdoblju osiguranja na koje se obveza odnosi** (čl. 238. st. 1. Zakona o doprinosima), tj. prema propisima važećima u razdoblju koje je osiguranik proveo u osiguranju, neovisno o tome kada su plaćeni. Odstupanja od ovog pravila uređena su za slučajeve određene u čl. 238. st. 2. i st. 3. Zakona o doprinosima, i to:

- kad se za osiguranike osigurane po osnovi radnog odnosa doprinosi obračunavaju za razdoblje provedeno u osiguranju do 31. prosinca 2002. (npr. pri isplati zaostalih plaća koje se isplaćuju po sudskim presudama), i
- kad se za osiguranike koji su sami obveznici plaćanja doprinosa utvrđuje status osiguranika za razdoblje koje prethodi godini u kojoj je pokrenut postupak.

Za osiguranike koji su upisani u matične evidencije nadležnih institucija socijalnog osiguranja doprinosi se obračunavaju i plaćaju za razdoblje u kojem imaju status osiguranika (za određeni mjesec, za određenu godinu odnosno za razdoblje kraće od mjesec dana). Dakle, različito od propisa o porezu na dohodak koji uređuju obvezu primjene propisa važećih **u trenutku isplate** dohotka, neovisno o tome na koje se razdoblje odnosi ostvarena zarada ili druga osnova ostvarivanja primitka, pri obračunavanju doprinosa primjenjuju se propisi važeći **za razdoblje na koje se odnose obračunani i plaćeni doprinosi.**

1.3. Iznimke za osiguranike koji ostvaruju primitke od drugog dohotka

Iznimka od načela plaćanja doprinosa „za razdoblje“ su osiguranici koji status osiguranika stječu po osnovi doprinosa plaćenih na primitke od drugog dohotka. Riječ o obveznicima poreza na dohodak koji plaćaju porez po odbitku i kojima se prava u obveznom mirovinskom osiguranju, a posljedično i osnovica za plaćanje doprinosa, određuju prema osnovici na koju su plaćeni doprinosi **u određenom razdoblju** (u kalendarskoj godini).

U vezi s primjenom stopa doprinosa na primitke od drugog dohotka u čl. 218.c Pravilnika o doprinosima određeno je da

se pri isplati primitka od drugog dohotka primjenjuju stope važeće na dan isplate primitka, a samo se u slučaju kad je između isplatitelja i primatelja ugovoren datum isplate primitka, primjenjuju stope doprinosa važeće na ugovoreni datum isplate. No, pravilo je da primici od drugog dohotka **pripadaju mirovinskoj osnovici godine u kojoj je primitak isplaćen.**

1.4. Najviše osnovice za obračun mirovinskih doprinosa

Zakon o doprinosima određuje najviše osnovice za obračun i plaćanje mirovinskih doprinosa. Najviša mjesečna i najviša godišnja osnovica određene su u jednakim iznosima za sve osiguranike osigurane u sustavu obveznog mirovinskog osiguranja.[1]

Za ostale oblike obveznih socijalnih osiguranja nisu propisane najviše osnovice za plaćanje doprinosa.

2. RAZLIKE U PRIMJENI NAJVIŠE MJESEČNE I NAJVIŠE GODIŠNJE OSNOVICE ZA PLAĆANJE MIROVINSKIH DOPRINOSA

2.1. Najviša mjesečna osnovica

2.1.1. Određivanje najviše mjesečne osnovice

Najviša mjesečna osnovica za obračun i plaćanje doprinosa za mirovinsko osiguranje propisana je čl. 204. i 205. Zakona o doprinosima, a u čl. 217. Pravilnika određeni su obveznici obračunavanja doprinosa koji je mogu primijeniti. Najviša mjesečna osnovica se za svaku kalendarsku godinu određuje u iznosu šest prosječnih plaća ostvarenih u razdoblju siječanj - kolovoz prethodne godine. Za 2012. godinu je najviša mjesečna osnovica iznosila 46.536,00 kn, a za 2013. godinu iznosi 47.202,00 kn (Naredba ...za 2013. godinu; Nar. nov., br. 132/12.).

2.1.2. Primici na koje se primjenjuje najviša mjesečna osnovica

Najviša mjesečna osnovica se može koristiti samo pri isplati **plaće koja se odnosi na određeni mjesec** proveden u obveznom osiguranju, a **ne može** se koristiti pri isplati tzv. ostalih primitaka određenih čl. 22. Zakona o doprinosima (npr. ne može se koristiti pri isplati oporezivog dijela regresa za godišnji odmor, godišnjeg bonusa, otpremnine i dr.).

Najviša mjesečna osnovica se **ne može koristiti pri isplati primitaka od drugog dohotka.**

2.1.3. Vrste doprinosa na koje se primjenjuje najviša mjesečna osnovica

Najviša mjesečna osnovica primjenjuje se kao gornja granica za plaćanje oba obvezna mirovinska doprinosa:

- doprinosa za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti (prvi stup), i
- doprinosa za mirovinsko osiguranje individualne kapitalizirane štednje (drugi stup).

Za osiguranike osigurane temeljem radnog odnosa mirovinski doprinosi se obračunavaju iz bruto plaće. Ako se za određeni mjesec isplaćuje plaća u novcu i/ili u naravi u iznosu većem od najviše mjesečne osnovice, oba se mirovinska doprinosa obračunavaju samo do propisane mjesečne osnovice. Primjena najviše mjesečne osnovice i obračun mirovinskih doprinosa na svotu manju od bruto plaće koja se radniku isplaćuje, za radnika rezultira većom osnovicom za obračun i plaćanje poreza na dohodak i prireza, ali i većom svotom neto plaće.

Najviša mjesečna osnovica se primjenjuje i za obračun **dodatnih doprinosa za mirovinsko osiguranje** koji se obračunavaju kao doprinosi na plaću za osiguranike koji ostvaruju pravo na **staž osiguranja s povećanim trajanjem.** Riječ je o dodatnom doprinosu koji plaćaju poslodavci za staž osiguranja radnika koji rade na radnim mjestima na kojima im se za svakih 12 mjeseci efektivnog rada priznaje 14, 15, 16, 18 ili 24 mjeseca mirovinskog staža.

Ostali doprinosi na plaću se obračunavaju na ukupnu svotu bruto plaće. Pri obračunu doprinosa za obvezno zdravstveno osiguranje, doprinosa za zaštitu zdravlja na radu i doprinosa za zapošljavanje ne može se primijeniti najviša mjesečna osnovica.

2.1.4. Primjena najviše mjesečne osnovice za razdoblje osiguranja kraće od mjesec dana

Najviša mjesečna osnovica za obračun doprinosa za mirovinsko osiguranje primjenjuje se **neovisno o broju dana provedenih u osiguranju** (čl. 204. st. 1. Zakona o doprinosima).

Ukoliko se isplaćuje plaća za razdoblje kraće od mjesec dana, doprinosi za mirovinsko osiguranje se obračunavaju do iznosa propisane najviše mjesečne osnovice. Dakle, iako je razdoblje za koje se plaća isplaćuje (razdoblje provedeno u osiguranju) kraće od mjesec dana, primjenjuje se isti iznos najviše mjesečne osnovice kao i za osiguranika koji je proveo u osiguranju puni kalendarski mjesec i kojem se isplaćuje puna mjesečna plaća.

Zakonom o doprinosima **nije propisana mogućnost određivanja razmjernog dijela najviše mjesečne osnovice**. Na primjer, ako se isplaćuje plaća za polovinu mjesečnog razdoblja (npr. za razdoblje od 1. do 15.), nije dozvoljeno najvišu osnovicu za obračun doprinosa za to razdoblje odrediti u razmjernom dijelu najviše mjesečne osnovice.

Primjer 1. - Primjena najviše mjesečne osnovice za razdoblje osiguranja kraće od mjesec dana

Ugovorena mjesečna plaća iznosi 60.000,00 kn bruto. Pri isplati plaće poslodavac primjenjuje najvišu mjesečnu osnovicu za obračun mirovinskih doprinosa. Radni odnos radnika je prestao s danom 8. veljače 2012. godine.

Za razdoblje od 1. do 8. veljače 2012. koje je obuhvaćalo 48 odrađenih radnih sati, poslodavac je radniku isplatio plaću u iznosu 17.142,86 kn (60.000,00 : 168 = 357,14 x 48 sati). Poslodavac nije pri isplati plaće za 8 dana radnog odnosa u veljači 2012. mogao pri obračunu mirovinskih doprinosa primijeniti razmjerni dio najviše mjesečne osnovice (razmjerni dio je za 8 dana provedenih u osiguranju u veljači 2012. iznosio 12.837,52 kn), već je bio dužan sve doprinose iz plaće i na plaću obračunati od osnovice u iznosu 17.142,86 kn.

[1] U nekim državama ima primjera određivanja najviših osnovica ne samo za određenu vrstu obveznih doprinosa, već i za određene skupine obveznih osiguranika.

2.2. Najviša godišnja osnovica

2.2.1. Određivanje najviše godišnje osnovice

Institut najviše godišnje osnovice uređen je čl. 206. do čl. 208. Zakona i čl. 218. Pravilnika o doprinosima. Najviša godišnja osnovica se određuje kao umnožak najviše mjesečne osnovice i broja 12.

Najviša godišnja osnovica je iznos do kojeg postoji obveza plaćanja **doprinosa za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti za jednu godinu staža osiguranja,** i to po svim osnovama po kojima je za određenog osiguranika uplaćen doprinos za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti (prvi stup).

Tablica 1. Najviše mjesečne i najviše godišnje osnovice za obračun i plaćanje doprinosa za mirovinsko osiguranje u razdoblju od 2003. do 2013. g.

- u kn

Za kalendarsku godinu	Najviša mjesečna osnovica (za I. i za II. stup)	Najviša godišnja osnovica (samo za I. stup)	Objava
2003.	31.860,00	**382.320,00**	Nar. nov., br. 158/02.
2004.	33.450,00	**401.400,00**	Nar. nov., br. 194/03.
2005.	35.670,00	**428.040,00**	Nar. nov., br. 167/04.
2006.	37.194,00	**446.328,00**	Nar. nov., br. 139/05.
2007.	39.390,00	**472.680,00**	Nar. nov., br. 126/06.
2008.	41.850,00	**502.200,00**	Nar. nov., br. 119/07.
2009.	44.760,00	**537.120,00**	Nar. nov., br. 2/09.
2010.	46.296,00	**555.552,00**	Nar. nov., br. 141/09.
2011.	45.942,00	**551.304,00**	Nar. nov., br. 133/10.
2012.	46.536,00	**558.432,00**	Nar. nov., br.,137/11.
2013.	47.202,00	**566.424,00**	Nar. nov., br. 132/12.

2.2.2. Doprinos na koji se primjenjuje najviša godišnja osnovica

Najviša godišnja osnovica se primjenjuje **samo pri obračunu doprinosa za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti** koji se obračunava kao doprinos iz plaće odnosno osnovice osiguranja. Ne primjenjuje se pri obračunu doprinosa za mirovinsko osiguranje individualne kapitalizirane štednje.

Najviša godišnja osnovica se ne može primijeniti pri obračunu doprinosa na plaću, čak ni pri obračunu doprinosa za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti koji se plaća za osiguranike s pravom na staž osiguranja s uvećanim trajanjem.

2.2.3. Primjena najviše godišnje osnovice pri isplati plaće ili drugog dohotka

Različito od najviše mjesečne osnovice koja se može primijeniti samo pri isplati plaće, najviša godišnja osnovica se može koristiti:

- **pri isplati plaće** i svih primitaka koji se u poreznom smislu smatraju plaćom, neovisno o tome odnose li se na jedan ili na više mjeseci i neovisno o tome isplaćuju li se u kalendarskoj godini na koju se odnosi ili se isplaćuju nakon isteka godine,
- **pri isplati drugog dohotka**,
- zbrojeno za isplaćene plaće za određenu kalendarsku godinu i isplaćene primitke od drugog dohotka u toj kalendarskoj godini, uz uvjet da ih **isti isplatitelj** isplaćuje osiguraniku obveznog mirovinskog osiguranja.

Zakon o doprinosima omogućava primjenu najviše godišnje osnovice i u slučajevima kada se **plaća za određenu kalendarsku godinu isplaćuje nakon isteka te godine.** Na primjer, dozvoljeno je pri isplati bonusa ili drugih oblika stimulativnog dijela plaće za 2012. godinu koji se isplaćuju u 2013., primijeniti najvišu godišnju osnovicu za obračun mirovinskog doprinosa za 2012. godinu. Prema Zakonu o doprinosima za obvezna osiguranja (Nar. nov., br. 147/02. i 177/04.), koji se primjenjivao do 31. prosinca 2008., bilo je dozvoljeno primijeniti najvišu godišnju osnovicu samo ako se primitak isplaćivao u kalendarskoj godini na koju se odnosila godišnja osnovica.

Isplatitelj plaće odnosno isplatitelj drugog dohotka koji za određenu kalendarsku godinu za istog osiguranika uplati obvezni doprinos za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti na svotu do najviše godišnje osnovice, **pri daljnjim isplatama primitaka** koji se odnose na istu kalendarsku godinu, nema obvezu obračunavati, ustezati i uplaćivati doprinos za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti. Doprinos za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti se obračunava po stopi 20% ili po stopi 15%, ovisno o tome je li osiguranik osiguran samo u prvom stupu mirovinskog osiguranja ili je osiguranik i drugog stupa obveznog mirovinskog osiguranja. Svi se ostali doprinosi obračunavaju na ukupni primitak, uključujući i doprinos za mirovinsko osiguranje individualne kapitalizirane štednje.

2.2.4. Primjena najviše godišnje osnovice kad je razdoblje provedeno u osiguranju kraće od godinu dana

Prema čl. 206. Zakona o doprinosima obveza plaćanja doprinosa za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti do iznosa najviše godišnje osnovice ne **ovisi o razdoblju provedenom u osiguranju te godine.** Ova odredba obvezuje poslodavce da, neovisno o datumu početka odnosno prestanka radnog odnosa tijekom godine, na sve isplaćene primitke za tu godinu primijene godišnju osnovicu za obračun mirovinskog doprinosa, čak i ako je razdoblje provedeno u osiguranju kraće od kalendarske godine.

Primjer 2. - Primjena najviše godišnje osnovice za razdoblje osiguranja kraće od kalendarske godine

Radniku je radni odnos prestao 8. veljače 2012. godine. Poslodavac je radniku za 2012. godinu isplatio plaću za siječanj u bruto iznosu 60.000,00 kn na koju je primijenio najvišu mjesečnu osnovicu, plaću za 8 dana provedenih u radnom odnosu tijekom veljače u iznosu 17.142,86 na koje je obračunao sve doprinose i 360.000,00 kn oporezive otpremnine.

Iako je radnik u 2012. godini proveo u osiguranju samo jedan mjesec i 8 dana (tako će mu se računati mirovinski staž) poslodavac je dužan i pri isplati oporezive otpremnine na ukupnu svotu obračunati i platiti sve propisane doprinose. Nema mogućnosti korištenja razmjernog dijela godišnje osnovice. No, ako je radnik za 2012. godinu po svim osnovama platio doprinos za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti

na svotu veću od 558.432,00 (npr. nakon prestanka radnog odnosa se zaposlio kod drugog poslodavca ili je tijekom godine ostvarivao primitke od drugog dohotka na koje su plaćeni doprinosi), može od Porezne uprave zatražiti povrat dijela preplaćenog mirovinskog doprinosa.

2.2.5. Mogućnost naknadnog povrata doprinosa plaćenog na svotu veću od najviše godišnje osnovice

Ako isplatitelj plaće ili drugog dohotka iz bilo kojeg razloga nije pri isplati plaće ili drugog dohotka primijenio najvišu godišnju osnovicu, a doprinos je plaćen na svotu veću od godišnje osnovice propisane za tu godinu, osiguranik može **naknadno od Porezne uprave zatražiti povrat** dijela mirovinskog doprinosa plaćenog na svotu veću od propisane godišnje osnovice.

Isto tako, ako je osiguranik ostvarivao primitke od **više isplatitelja,** pa je po svim osnovama plaćen doprinos za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti na svotu veću od godišnje osnovice, može ostvariti povrat dijela mirovinskog doprinosa. Naime, Zakonom o doprinosima propisana je obveza plaćanja doprinosa za istog osiguranika po više različitih osnova osiguranja. Na primjer, osobe u radnom odnosu koje ostvaruju plaću iz radnog odnosa i primitke od drugog dohotka (naknadu za članstvo u nadzornom odboru trgovačkog društva ili upravnog vijeća ustanove, akvizitersku proviziju i dr.), plaćaju doprinose po oba osnova. Isto tako, osobe koje obavljaju registriranu djelatnost obrta uz radni odnos, plaćaju doprinose i po osnovi radnog odnosa i po osnovi obrta (druga djelatnost za koju se doprinos utvrđuje kao godišnja obveza i obračunava na osnovicu ostvarenog godišnjeg dohotka ili dobiti).

3. POSTUPAK OSTVARIVANJA PRAVA NA POVRAT MIROVINSKOG DOPRINOSA

3.1. Zahtjev za povrat dijela mirovinskog doprinosa

Osiguranici koji su po bilo kojoj osnovi za 2012. godinu uplatili doprinos za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti na svotu veću od najviše godišnje osnovice, mogu Poreznoj upravi nadležnoj prema svom prebivalištu odnosno uobičajenom boravištu, podnijeti **pisani zahtjev** za godišnji obračun i povrat dijela mirovinskog doprinosa. Obrazac pisanog zahtjeva nije propisan, pa ga osiguranici podnose u obliku dopisa u čijem prilogu su **dokazi o uplaćenim iznosima doprinosa** za kalendarsku godinu za koju se podnosi zahtjev za povrat doprinosa.

Temeljem zahtjeva za godišnji obračun i povrat doprinosa ne može se ostvariti povrat doprinosa za mirovinsko osiguranje individualne kapitalizirane štednje, niti povrat dodatnog mirovinskog doprinosa plaćenog za staž osiguranja s povećanim trajanjem.

Povrat mirovinskog doprinosa može ostvariti samo osiguranik. Isplatitelj plaće ili drugog dohotka nema pravo ostvariti povrat dijela plaćenog mirovinskog doprinosa, čak ni u slučaju kad su isplatitelj i osiguranik kao stranke pravnog posla, naknadu na koju je plaćen doprinos ugovorili u neto iznosu.

3.2. Rok za podnošenje zahtjeva za doprinos plaćen za 2012. godinu

Zahtjev za povrat mirovinskog doprinosa za 2012. godinu moguće je najranije podnijeti **1. veljače 2013. godine.** Zadnji rok za podnošenje zahtjeva za povrat mirovinskog doprinosa plaćenog za određenu godinu istječe pet godina nakon proteka godine u kojoj je obveznik stekao pravo na povrat doprinosa. S obzirom da se pravo na povrat doprinosa za 2012. godinu stječe u 2013., rok počinje teći od 1. siječnja 2014. i istječe 31. prosinca 2018. godine.

Zahtjev za povrat doprinosa za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti **nije povezan i nije uvjetovan podnošenjem godišnje prijave poreza na dohodak.** Godišnja prijava poreza na dohodak je zaseban porezni institut propisan Zakonom o porezu na dohodak (Nar. nov., br. 177/04. - 144/12.), koji određuje rok podnošenja godišnje prijave do kraja veljače za prethodnu kalendarsku godinu. Podnošenje zahtjeva i ostvarivanje prava na povrat dijela doprinosa plaćenog za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti je institut Zakona o doprinosima i ostvaruje se prema odredbama tog propisa, iako je rješavanje zahtjeva i donošenje rješenja o godišnjoj obvezi i o povratu doprinosa, u nadležnosti Porezne uprave.

3.3. Rokovi podnošenja zahtjeva za ranije godine

Krajnji rok za podnošenje zahtjeva za povrat doprinosa propisan je čl. 229. Zakona o doprinosima i iznosi **5 godina** od dana kada je zastara prvi put počela teći. Apsolutna zastara ostvarivanja prava na povrat doprinosa nastupa nakon **10 godina** od dana kada je zastara prvi put počela teći.

Osiguranici koji su iz bilo kojeg razloga propustili podnijeti zahtjev za povrat doprinosa za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti za prethodne godine, mogu **do isteka roka relativne zastare** podnijeti zahtjev za povrat doprinosa. Ukoliko nije bilo prekida i/ili zastoja zastare, više nije moguće podnijeti zahtjev za povrat mirovinskog doprinosa za 2006. i ranije godine.

Tablica 2. Rokovi relativne zastare kao krajnji rok za podnošenje zahtjeva za povrat mirovinskog doprinosa za godine od 2007. do 2012.

Mirovinski doprinos plaćen za godinu	Krajnji rok za podnošenje zahtjeva za povrat mirovinskog doprinosa
2007.	do 31. prosinca 2013.
2008.	do 31. prosinca 2014.
2009.	do 31. prosinca 2015.
2010.	do 31. prosinca 2016.
2011.	do 31. prosinca 2017.
2012.	do 31. prosinca 2018.

Dakle, ako je osiguranik zbog neznanja ili neinformiranosti propustio podnijeti zahtjev za prethodne godine u kojima je imao status osiguranika ili ako je u narednim godinama primio zaostalu plaću za prethodne godine osiguranja, pravo na povrat dijela mirovinskog doprinosa može ostvariti i naknadno. Na primjer, ako je osiguraniku u 2012. godini po sudskoj presudi isplaćena razlika plaće za 2007. i za 2008. godinu, pa je za odnosne godine platio doprinos za mirovinsko osiguranje na svotu veću od godišnjih osnovica propisanih za pojedine kalendarske godine, može i naknadno, sve do isteka roka zastare, podnijeti zahtjev za povrat mirovinskog doprinosa.

Pri rješavanju zahtjeva osiguranika koji zatraže povrat dijela mirovinskog doprinosa za razdoblje do 2008. godine, Porezna uprava je obvezna postupati prema čl. 5. Općeg poreznog zakona (Nar. nov., br. 147/08. - 136/12.) i **primijeniti propise koji su bili na snazi u vrijeme nastanka činjenica na kojima se temelji obveza plaćanja doprinosa.** Stoga, za osiguranika koji traži povrat doprinosa za 2008. i za ranije

godine, a bio je osiguran samo u dijelu te godine, osnovicu treba odrediti u pripadajućem dijelu najviše godišnje osnovice, razmjerno razdoblju koje je osiguranik u toj godini proveo u sustavu obveznog osiguranja.

Naime, Zakon o doprinosima za obvezna osiguranja koji se primjenjivao od 2003. do 2008. godine omogućavao je primjenu najviše godišnje osnovice u razmjernom dijelu trajanja osiguranja. Ako je razdoblje osiguranja bilo kraće od godinu dana, najviša godišnja osnovica se određivala kao pripadajući iznos za razdoblje provedeno u osiguranju. Za pune mjesece provedene u osiguranju, godišnja osnovica se dijelila s 12 i množila s brojem mjeseci trajanja osiguranja. Za razdoblja osiguranja kraća od mjesec dana, dio osnovice koji se odnosio na određeni mjesec osiguranja, trebalo je podijeliti s brojem kalendarskih dana tog mjeseca i pomnožiti s brojem dana trajanja osiguranja za taj mjesec, kako bi se odredio pripadajući iznos najviše osnovice za obračun mirovinskog doprinosa generacijske solidarnosti.

3.4. Pravo na povrat mirovinskog doprinosa i osnovica za mirovinu

Ukoliko osiguranik ne podnese zahtjev za povrat doprinosa za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti i ne ostvari povrat doprinosa, **mirovinska osnovica** za ostvarivanje prava u sustavu generacijske solidarnosti će mu se **odrediti samo do visine najviše godišnje osnovice.** Na primjer, ako je osiguraniku za 2012. g. isplaćena plaća na koju su plaćeni doprinosi u iznosu od 700.000,00 kn, kao osnovica za ostvarivanje prava na mirovinu pri određivanju vrijednosnih bodova uzima se najviša propisana godišnja osnovica u iznosu 558.432,00 kn, neovisno o tome je li osiguranik ostvario pravo na povrat dijela doprinosa.

Stoga je u interesu osiguranika da podnese zahtjev za povrat dijela doprinosa za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti, jer mu doprinosi plaćeni na svotu veću od propisane najviše godišnje osnovice ne povećavaju vrijednosne bodove pri određivanju visine mirovine.

3.5. Obvezni prilozi uz zahtjev

Uz zahtjev za godišnji obračun i povrat doprinosa, podnositelj je dužan dostaviti podatke o svakoj pojedinačnoj osnovici i iznosu obračunatog i uplaćenog doprinosa za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti, te o razdoblju na koje se odnosi osnovica na koju je plaćen doprinos.

Dokaz o plaćenom doprinosu je potvrda poslodavca ili isplatitelja primitaka od kojih se utvrđuje drugi dohodak koju su poslodavci i isplatitelji drugog dohotka obvezni izdati osiguraniku na njegov zahtjev. Potvrda se izdaje na **Obrascu GOD-DOP** - Potvrda o iznosima osnovica te obračunatog i uplaćenog doprinosa za mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti za godinu _____ . Obrazac GOD-DOP je propisan Pravilnikom o doprinosima. Isti se obrazac izdaje za isplaćene plaće i za isplaćene iznose drugog dohotka.

Obrazac se sastavlja **za svakog osiguranika posebno** i sadrži podatke o:

- svakoj pojedinačnoj isplati plaće i/ili drugog dohotka,
- iznosu plaćenog mirovinskog doprinosa za prvi stup mirovinskog osiguranja (za osobe osigurane samo u prvom stupu po stopi od 20%, a za osobe osigurane u drugom stupu po stopi od 15%),
- razdoblju na koje se odnosi uplata,
- datumu plaćanja doprinosa, i
- napomene isplatitelja.

U obrascu GOD-DOP treba za svaku uplatu doprinosa navesti podatak o razdoblju na koje se odnosi iskazana osnovica. Razdobljem na koje se odnosi iskazana osnovica smatra se (čl. 245. st. 3. Pravilnika):

- **za mjesečnu plaću** - mjesec na koji se odnosi plaća;
- **za plaću (primitak od nesamostalnog rada) koji se ne može pripisati točno određenom mjesecu rada niti godini rada** (npr. potpora zbog smrti člana obitelji u dijelu koji prelazi neoporezivi iznos) - godina u kojoj je isplaćen primitak;
- **za primitke po osnovi rada za poslodavca, koji se mogu pripisati određenoj godini** (bonusi po godišnjem obračunu, nagrade za uspješnost, otpremnina, trinaesta plaća i slično) - godina za koju je izvršena isplata;
- **za isplaćene iznose drugog dohotka** - godina u kojoj je izvršena isplata i plaćen doprinos iz primitka od drugog dohotka.

U stupcu 8. obrasca GOD-DOP iskazuju se podaci o ukupnoj svoti plaćenog doprinosa za sve osiguranike za koje je doprinos plaćen određenog datuma, u kojemu je sadržan i iznos doprinosa za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti plaćen za podnositelja zahtjeva, ako je doprinos uplaćen u zbrojnom iznosu za više osiguranika. Na primjer, poslodavac koji zapošljava 100 radnika će na potvrdi koju ispostavlja za jednog od njih, u stupcu 8. navesti podatak o ukupnoj svoti doprinosa uplaćenoj određenog datuma za svih 100 radnika, u kojoj je sadržan i doprinos plaćen za osiguranika kojem ispostavlja obrazac GOD-DOP.

Primjer 3. - Obrazac GOD-DOP za plaću iz radnog odnosa

Osiguraniku je za 2012. g. isplaćeno 12 mjesečnih plaća. Plaće su isplaćivane do 15-og u mjesecu za prethodni mjesec. Poslodavac je pri isplati redovne mjesečne plaće primjenjivao najvišu mjesečnu osnovicu za plaćanje doprinosa za mirovinsko osiguranje. Osim plaće, osiguraniku je u srpnju isplaćen i regres za godišnji odmor na koji su plaćeni doprinosi, u kolovozu nagrada za rezultate ostvarene u prvom polugodištu 2012., a u veljači 2013. godišnji bonus za 2012. godinu.

Poslodavac nije primijenio najvišu godišnju osnovicu, pa je osiguranik zatražio obrazac GOD-DOP. Radnik je osiguranik drugog stupa obveznog mirovinskog osiguranja, pa je za njega mirovinski doprinos za prvi stup uplaćivan po stopi od 15%.

Pri iskazivanju podataka o plaći isplaćenoj za 2012. g. poslodavac na obrascu GOD-DOP iskazuje podatke o osnovici na koju je plaćen doprinos za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti **za 2012. godinu**, **neovisno o datumu isplate plaće** ili drugog primitka koji je u smislu plaćanja doprinosa izjednačen s isplatom plaće. U tome se podaci na obrascu GOD-DOP u pravilu razlikuju od podataka iskazanih na obrascu IP za istog radnika. Podaci u obrascu GOD-DOP i u obrascu IP će biti istovjetni samo iznimno, u slučaju kad su sve plaće za 2012. isplaćene u 2012. godini i uz uvjet da u 2012. godini nije bilo nikakvih isplata plaća za prethodne godine.

OBRAZAC GOD-DOP

Na temelju članka 245. stavak 1. Pravilnika o doprinosima (Narodne novine, broj 2/09.) izdaje se

P O T V R D A

o iznosima osnovica te doprinosa za mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti za godinu **2012.**

I. PODACI O POSLODAVCU/ISPLATITELJU PRIMITKA		II. PODACI O OSIGURANIKU	
1. NAZIV / IME I PREZIME	„Sunce" d.o.o.	1. IME I PREZIME	N.N.
2. ADRESA	Zagreb, Jakova Gotovca 1	2. ADRESA	Zagreb, Ilica 7
3. POREZNI BROJ	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1	3. POREZNI BROJ	2 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2

III. PODACI O OSNOVICI, DOPRINOSIMA I RAZDOBLJU OSIGURANJA

Red. broj	IZNOS OSNOVICE: Prema plaći i ostalim primicima	IZNOS OSNOVICE: Prema drugom dohotku	IZNOS OSNOVICE: Ukupna osnovica	IZNOS OBRAČUNANOG DOPRINOSA[1]	OZNAKA RAZDOBLJA[2]	DATUM UPLATE	IZNOS UPLAĆENOG DOPRINOSA[3]
1	2	3	4 (2 + 3)	5	6	7	8
1.	46.536,00	_	46.536,00	6.980,40	01/2012.	15.2.2012.	331.720,00
2.	46.536,00	_	46.536,00	6.980,40	02/2012.	7.3. 2012.	341.166,00
3.	46.536,00	_	46.536,00	6.980,40	03/2012.	11.4.2012.	352.720,00
4.	46.536,00	_	46.536,00	6.980,40	04/2012.	8.5.2012.	352.100,00
5.	46.536,00	_	46.536,00	6.980,40	05/2012.	15.6.2012.	312.777,00
6.	46.536,00	_	46.536,00	6.980,40	06/2012.	3.7.2012.	310.800,00
7.	3.000,00	_	3.000,00	450,00	00/2012.	3.7.2012.	28.200,00
8	46.536,00	_	46.536,00	6.980,40	07/2012.	15.8.2012.	318.020,00
9.	22.000,00	_	22.000,00	3.300,00	00/2012.	20.8.2012.	16.200,00
10.	46.536,00	_	46.536,00	6.980,40	08/2012.	5.9.2012.	370.555,00
11.	46.536,00	_	46.536,00	6.980,40	09/2012.	10.10.2012.	354,020,00
12.	46.536,00	_	46.536,00	6.980,40	10/2012.	7.11.2012.	318,900,00
13.	46.536,00	_	46.536,00	6.980,40	11/2012.	15.12.2012.	327.500,00
14.	46.536,00	_	46.536,00	6.980,40	12/2012.	8.1.2013.	326.450,00
15.	120.000,00	_	120.000,00	18.000,00	00/2012.	28.2.2013.	18.000,00
UKUPNO	703.432,00	_	703.432,00	105.514,80			

V. Pod materijalnom i krivičnom odgovornošću izjavljujem da su upisani podaci istiniti, potpuni i točni.

Žig i potpis ovlaštene osobe

1 Iznos obračunanog doprinosa za mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti iznosi 20% ili 15% od iznosa osnovice iskazanih u stupcu 4
2 Upisuje se oznaka mjeseca i godine (MM/GG) kada je u stupcu 2 upisan podatak o iznosu osnovice - plaći ili ostalim primicima uz plaću koji se odnose na određeni mjesec i godinu na koje se odnosi potvrda ili samo oznaka godine (00/GG) kada je u stupcu 2 upisan podatak o ostalim primicima uz plaću koji se odnose na godinu i kada je u stupcu 3 upisan podatak o iznosu osnovice - primicima od kojih se utvrđuje drugi dohodak
3 Upisuje se iznos doprinosa koji je uplaćen a kada je doprinos plaćen zbirnim nalogom (za više osiguranika) upisuje se iznos sa zbirnog naloga

Primjer 4. - Obrazac GOD-DOP za primitke od drugog dohotka

Istom osiguraniku je od strane drugog isplatitelja tijekom 2012. isplaćivana naknada za članstvo u nadzornom odboru. Isplate nisu bile redovite. Osiguranik je od isplatitelja zatražio potvrdu o osnovici i iznosu plaćenog doprinosa iz primitaka od drugog dohotka.

Pri ispostavljanju obrasca GOD-DOP za primitke od drugog dohotka treba voditi računa da se ovi primici uključuju u mirovinsku osnovicu prema načelu **datuma isplate primitka** koji podliježe plaćanju obveznih doprinosa, nezavisno od toga kada je obavljen rad, isporučeno djelo ili obavljena usluga na koju se odnosi isplata. To znači da će obrazac GOD-DOP za 2012. godinu sadržavati podatke o iznosima drugog dohotka koji su isplaćeni u 2012. godini, iako se možda radi o naknadama za ranije godine.

Osnovica na koju su obračunati i uplaćeni doprinosi na primitke od drugog dohotka iskazuje se u stupcu 3. obrasca GOD, a datumi uplate doprinosa u stupcu 7. moraju biti datumi 2012. godine.

OBRAZAC GOD-DOP

Na temelju članka 245. stavak 1. Pravilnika o doprinosima (Narodne novine, broj 2/09.) izdaje se

P O T V R D A

o iznosima osnovica te doprinosa za mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti za godinu **2012.**

I. PODACI O POSLODAVCU/ISPLATITELJU PRIMITKA		II. PODACI O OSIGURANIKU	
1. NAZIV / IME I PREZIME	„Osiguranje" d.o.o.	1. IME I PREZIME	N.N.
2. ADRESA	Zagreb, Črnomerec 15	2. ADRESA	Zagreb, Ilica 7
3. POREZNI BROJ	3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3	3. POREZNI BROJ	2 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2

III. PODACI O OSNOVICI, DOPRINOSIMA I RAZDOBLJU OSIGURANJA

Red. broj	IZNOS OSNOVICE: Prema plaći i ostalim primicima	IZNOS OSNOVICE: Prema drugom dohotku	IZNOS OSNOVICE: Ukupna osnovica	IZNOS OBRAČUNANOG DOPRINOSA[1]	OZNAKA RAZDOBLJA[2]	DATUM UPLATE	IZNOS UPLAĆENOG DOPRINOSA[3]
1	2	3	4 (2 + 3)	5	6	7	8
1.		7.000,00	7.000,00	1.050,00	2012.	31. 1. 2012.	5.600,00
2.		7.000,00	7.000,00	1.050,00	2012.	29. 02. 2012.	5.600,00
3.		21.000,00	21.000,00	3.150,00	2012.	5. 6. 2012.	16.800,00
4.		7.000,00	7.000,00	1.050,00	2012.	31. 7. 2012.	5.600,00
5.		14.000,00	14.000,00	2.100,00	2012.	31. 10. 2012.	11.200,00
6.		7.000,00	7.000,00	1.050,00	2012.	31. 11. 2012.	5.600,00
UKUPNO		63.000,00	63.000,00	9.450,00			

V. Pod materijalnom i krivičnom odgovornošću izjavljujem da su upisani podaci istiniti, potpuni i točni.

Žig i potpis ovlaštene osobe

1 Iznos obračunanog doprinosa za mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti iznosi 20% ili 15% od iznosa osnovice iskazanih u stupcu 4
2 Upisuje se oznaka mjeseca i godine (MM/GG) kada je u stupcu 2 upisan podatak o iznosu osnovice - plaći ili ostalim primicima uz plaću koji se odnose na određeni mjesec i godinu na koje se odnosi potvrda ili samo oznaka godine (00/GG) kada je u stupcu 2 upisan podatak o ostalim primicima uz plaću koji se odnose na godinu i kada je u stupcu 3 upisan podatak o iznosu osnovice - primicima od kojih se utvrđuje drugi dohodak
3 Upisuje se iznos doprinosa koji je uplaćen a kada je doprinos plaćen zbirnim nalogom (za više osiguranika) upisuje se iznos sa zbirnog naloga

Ostali prilozi uz zahtjev za povrat doprinosa ovise o sadržaju dokaza kojima se Poreznoj upravi dostavljaju podaci o plaćenom doprinosu. Na primjer, ako je osiguranik obavljao samostalnu djelatnost po osnovi koje je plaćao doprinose, zahtjevu treba priložiti uplatnice ili druge dokaze o plaćenom mirovinskom doprinosu generacijske solidarnosti.

4. POREZNE OBVEZE OSIGURANIKA KOJI OSTVARI POVRAT MIROVINSKOG DOPRINOSA

Prema čl. 33. Zakona o porezu na dohodak primitak od povrata doprinosa za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti oporezuje se kao **primitak od drugog dohotka**. Primitak od povrata doprinosa podliježe plaćanju poreza na dohodak po stopi od 40% (i prireza, ako je propisan prema prebivalištu poreznog obveznika), bez prava na osobni odbitak i bez paušalno priznatih izdataka. Porezna uprava će pri povratu mirovinskog doprinosa ustegnuti porez na dohodak, pa će osiguraniku biti vraćen iznos doprinosa umanjen za porez na dohodak i možebitni prirez.

Primjer 5. - Obračun poreza na dohodak po odbitku na primitak od povrata doprinosa

Uz pretpostavku da je riječ o osiguraniku koji je uz zahtjev za povrat mirovinskog doprinosa generacijske solidarnosti priložio obrasce GOD-DOP iz primjera 3. i 4. (ukupno dva obrasca), te da osiguranik ima prebivalište u Zagrebu, Porezna uprava će od iznosa doprinosa plaćenog na svotu preko godišnje osnovice, ustegnuti sljedeće iznose poreza na dohodak i prireza:

Opis	Iznos u kn
Iznos doprinosa plaćenih za osiguranika N.N. za 2012.	114.964,80
Obveza za doprinos za mirovinsko osiguranje generacijske solidarnosti za osiguranika N.N. za 2012. (15% na 558.432,00)	83.764,80
Više plaćeni iznos doprinosa	**31.200,00**
Porez na dohodak i prirez	
- porez na dohodak - 40%	12.480,00
- prirez - 18%	2.246,40
- porez i prirez - ukupno	14.726,40
Iznos doprinosa za povrat	**16.473,60**

Primitak drugog dohotka ostvaren po osnovu povrata doprinosa za mirovinsko osiguranje **ne može se uključiti u godišnju prijavu poreza na dohodak,** neovisno o tome podnosi li porezni obveznik godišnju prijavu obvezno ili dobrovoljno (čl. 41. st. 1. toč. 1. Zakona o porezu na dohodak).

Dr. sc. Marija ZUBER, HZRIF, Zagreb

ANĐA REDŽIĆ

Stručni članak UDK 336.64

Izmjene Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi

U Nar. nov., br. 144/12. objavljena je Uredba o izmjenama i dopunama Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi. Ovom izmjenom otklonjene su određene nejasnoće i dvosmislenosti u tumačenju i primjeni Zakona.

U članku autorica daje prikaz ovih izmjena.

1. UVOD

Stanje nelikvidnosti u zemlji u koje je znatan dio poduzetnika dospio zbog poremećaja na tržištu u zemlji, ali i utjecaja globalne gospodarske krize te stalan rast nezaposlenosti, nametnuli su potrebu uspostave učinkovitog i djelotvornog pravnog okvira za rješavanje financijskih poteškoća dužnika radi njihovog ponovnog osposobljavanja za sudjelovanje u gospodarskim aktivnostima.

Upravo iz tog razloga Zakonom o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi (Nar. nov., br. 108/12.) uspostavljen je sustav predstečajne nagodbe, s ciljem da:

- dovede do brzog povrata normalnog poslovanja i većeg povrata vjerovnicima,
- funkcionira kao filter, osiguravajući opstanak ekonomsko efikasnih kompanija te preraspodjeljuje sredstva od neučinkovitih kompanija,
- poboljša očekivanja vjerovnika i dužnika oko ishoda postupka, olakša pristup financiranju, spasi čim više održivih tvrtki, samim time rast i održivost u gospodarstvu općenito,
- promijeni trend nezaposlenosti.

2. PROVEDBA ZAKONA

Nedostaci i dvosmislena tumačenja koji su se pokazali u provođenju postupaka predstečajne nagodbe, a koji su u znatnoj mjeri onemogućavali da se postigne osnovni cilj zakona, uspostava likvidnosti i solventnosti i nastavak poslovanja poduzetnika nametnuli su potrebu hitne izmjene i dopune Zakona. Iz tog razloga je temeljem ovlasti Vlade da uređuje pitanja tekuće gospodarske politike iz djelokruga Hrvatskoga sabora u smislu odredbe članka 1. Zakona o ovlasti Vlade Republike Hrvatske (Nar. nov., br. 114/2011.) donesena Uredba o izmjenama i dopunama Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi (Nar. nov., br. 144/12.).

3. PRIVREMENA MJERA

Analizom zaprimljenih prijedloga za pokretanje postupka predstečajne nagodbe uočeno je da u pristigloj dokumentaciji, u većem dijelu slučajeva (preko 75%), nedostaju neki ključni dokumenti (a pogotovo se to odnosi na revizorsko mišljenje). Kako je u ovom slučaju uglavnom riječ o poduzetnicima koji, prema Zakonu o računovodstvu, ulaze u kategoriju velikih poduzetnika i za koje je potrebno duže vrijeme za izradu revizorskog mišljenja, a u svrhu izbjegavanja nastupa nenadoknadive štete, propisana je mogućnost u određenim slučajevima, zastajanja s postupcima ovrhe uz istovremeno osiguranje pozicije vjerovnika imenovanjem povjerenika predstečajne nagodbe.

Prema odredbama Zakona, postupak predstečajne nagodbe provodi se s ciljem da se dužniku koji je postao nelikvidan i/ili insolventan omogući financijsko restrukturiranje na temelju kojeg će postati likvidan i solventan, i da se vjerovnicima omoguće povoljniji uvjeti namirenja njihovih tražbina od uvjeta koje bi vjerovnik ostvario da je protiv dužnika pokrenut stečajni postupak.

Kako bi se postigli gore navedeni ciljevi (likvidnost, solventnost poduzetnika, namirenje vjerovnika), a pri tome uvažavajući gospodarske okolnosti u kojima djeluju navedeni poduzetnici te njihovu važnost, veličinu i značaj kao i prevenciju zloupotreba, pogodovanja vjerovnicima, člankom 48. stavkom 3., propisana je mogućnost da nagodbeno vijeće, na prijedlog dužnika, u slučaju kada ocijeni mogućnost nastupa nenadoknadive štete za dužnika odredi privremenu mjeru zastajanja s postupcima ovrhe i osiguranja. Privremenom mjerom nagodbeno vijeće nalaže Financijskoj agenciji da zastane s postupcima ovrhe i osiguranja i prije otvaranja postupka predstečajne nagodbe. U tom slučaju je nagodbeno vijeće dužno zaključkom imenovati povjerenika predstečajne nagodbe.

4. REVIZORSKA IZVJEŠĆA

U odnosu na revizorska izvješća koja su sastavni dio prijedloga za pokretanje predstečajne nagodbe izvršene su izmjene i dopune radi usklađivanja s Međunarodnim revizijskim standardima, pojednostavljenja postupka i smanjenja troškova dužnika. Sukladno navedenom, dužnik prilaže revizorsko

izvješće o financijskim izvještajima, financijskom i operativnom planu restrukturiranja, te objektivnosti priloženog popisa obveza. Više nije dužan priložiti revizorsko izvješće o procijenjenoj vrijednosti društva. U vezi s tim na web stranicama Hrvatske revizorske komore 13. siječnja 2013. objavljene su smjernice u vezi s provođenjem Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi (Nar. nov., br. 108/12.) i Uredbe o izmjenama i dopunama Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi (Nar. nov., br. 144/12.) u dijelu u kojem se odnosi na obveze revizora kada su prihvatili angažiranje u provođenju postupka predstečajne nagodbe kod dužnika koji nisu obrtnici.

U skladu s preporukom iz točke 6. ove Smjernice, revizorsko društvo odnosno samostalni revizor izdat će temeljem angažmana u provođenju postupka predstečajne nagodbe:

(a) izvješće neovisnog revizora o financijskim izvještajima priloženim uz zahtjev za provođenje postupka predstečajne nagodbe, propisano u prvoj alineji stavka (1) članka 47. Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, i uz njega priložiti financijske izvještaje propisane u točki 1. stavka (1) članka 42. Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi;

(b) izvješće neovisnog revizora o realnosti i objektivnosti priloženog popisa obveza, propisano u drugoj alineji stavka (1) članka 47. Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, i uz njega priložiti popis obveza prema vjerovnicima propisan u točki 3. stavka (1) članka 42. Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi; i

(c) izvješće neovisnog revizora o planu financijskog i operativnog restrukturiranja, propisano u trećoj alineji stavka (1) članka 47. Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, i uz njega priložiti plan financijskog i operativnog restrukturiranja propisan u članku 43. Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi.

Na obavljanje revizije financijskih izvještaja priloženih uz zahtjev za provođenje postupka predstečajne nagodbe primjenjivi su, u kontekstu Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, svi Međunarodni revizijski standardi (u daljnjem tekstu - MRevS-ovi) u cjelini i Kodeks etike profesionalnih računovođa, dok su za sastavljanje izvješća neovisnog revizora o tim financijskim izvještajima posebno značajni:

a) MRevS 710 *Usporedne informacije - podudarni iznosi i usporedni financijski izvještaji,*
(b) MRevS 510 *Početni revizijski angažmani - Početna stanja,*
(c) MRevS 570 *Vremenska neograničenost poslovanja,*
(d) MRevS 501 *Revizijski dokazi - posebna razmatranja za odabrane stavke,*
(e) MRevS 560 *Naknadni događaji,*
(f) MRevS 705 *Modifikacije mišljenja u izvješću neovisnog revizora,*
(g) MRevS 706 *Odjeljci za isticanje pitanja i odjeljci za ostala pitanja u izvješću neovisnog revizora, i*
(h) MRevS 720 *Revizorove odgovornosti u vezi s ostalim informacijama u dokumentima koji sadrže revidirane financijske izvještaje*.

5. PRIJAVLJIVANJE TRAŽBINA

Nadalje, uočeno je da pojedine odredbe zakona ne uređuju jasno i nedvojbeno prava vjerovnika čije su tražbine osporene ili koji nisu sudjelovali u postupku predstečajne nagodbe.

Načelno postoje dvije vrste takvih vjerovnika:

- vjerovnici koji nisu prijavili svoje tražbine, a dužnik ih je naveo u izvješću,
- vjerovnici koji se nisu prijavili u postupak nagodbe, niti ih je dužnik naveo u svom izvješću, a pokrenuli su ili će naknadno pokrenuti parnični postupak (tužbom ili prijedlogom za ovrhu temeljem vjerodostojne isprave) radi ishodovanja presuda u cilju kasnijeg ovršavanja tražbine.

Ukoliko se na takve vjerovnike nagodba ne odnosi, isto bi značilo da oni mogu nakon pravomoćne nagodbe ipak ostvarivati svoja prava - što bi sklopljenoj predstečajnoj nagodbi oduzelo značaj pouzdanog rješenja odnosa dužnika i vjerovnika, te dovelo u neravnopravni položaj sve koji će u nagodbi sudjelovati i pristati na kompromis. Istodobno, dužniku neće omogućiti održivim nastavak poslovanja, a izvjesno je i povećanje sudskih postupaka.

Pravna sigurnost po tim pitanjima se može postići isključivao uređenjem istih kroz - dopunu zakonskog teksta.

U odnosu na vjerovnike koji nisu prijavili svoje tražbine, a dužnik ih je naveo u izvješću iz članka 42. ovoga Zakona, revidiranom od strane ovlaštenog revizora, izvršena je dopuna članka 60., te je stavkom 3. propisano da će se takve tražbine smatrati utvrđenim u visini koju je dužnik naveo u izvješću.

U odnosu na prijavljene sporne tražbine, prema novoj odredbi čl. 70. stavka 1. - parnični, ovršni i upravni postupci prekidaju se na prijedlog dužnika nakon objave rješenja o otvaranju postupka predstečajne nagodbe.

Prema odredbi novog stavka 2. članka 70. prekinuti postupci nastavljaju se na prijedlog vjerovnika, u dvije situacije:

a) Prema točki. 1. - samo u odnosu na osporeni dio tazbina, jer je nakon pravomoćnosti rješenja o potvrdi predstečajne nagodbe priznat dio tražbina - *resiudicata*, te se o istom ne može ponovno raspravljati *(ne bis in idem)* u nastavljenom parničnom postupku. Dakle, u tom dijelu sud ili upravno tijelo mora ili odbaciti tužbu u odnosu na *res iudicata* ili obustaviti postupak (što je pravni standard koji slijedi iz općih pravila upravnog, parničnog i ovršnog postupka),
b) u slučaju obustave - kao da predstečajne nagodbe nije bilo - parnični i drugi postupci se nastavljaju.

Spomenuta odredba odnosi se na sve, prijavljene i neprijavljene, tražbine vjerovnika obuhvaćene parničnim, ovršnim i upravnim postupcima.

Tumačenje da se nagodba odnosi na vjerovnike koji se nisu prijavili može biti provedivo jedino na način da takvi vjerovnici gube svoja prava zbog propusta prijave. Isto je riješeno izmjenom zakonske odredbe članka 80. na način da je propisana

nemogućnost pokretanja ovršnog, upravnog ili parničnog postupka protiv dužnika, radi utvrđenja i ostvarenja tražbine koja je nastala prije otvaranja postupka predstečajne nagodbe, a u tom postupku nije prijavljena od strane vjerovnika niti je tu tražbinu dužnik uvrstio u popis obveza prema vjerovnicima.

U cilju afirmiranja rješenja da se predstečajnom nagodbom pouzdano i transparentno uređuje odnos dužnika prema vjerovnicima, predlaže se prihvatiti rješenje da ista djeluje na sve vjerovnike, tj. i one koji se nisu prijavili, po uzoru na stečajna pravila.

To iz razloga jer se prava vjerovnika po tražbinama nastalim do otvaranja postupka predstečajne nagodbe, mogu urediti isključivo predstečajnom nagodbom, zbog ravnopravnog statusa svih vjerovnika, a što može imati i ustavnopravni značaj.

6. POLOŽAJ RAZLUČNIH VJEROVNIKA

Razlučni vjerovnici su vjerovnici koji imaju založno pravo ili pravo namirenja na kojoj stvari ili pravu koji su upisani u javnoj knjizi. Člankom 62. stavkom 2. propisano je da razlučni vjerovnici imaju pravo glasa ako im je dužnik osobno odgovoran i ako se odreknu prava na odvojeno namirenje. Zakon dakle ne priznaje mogućnost prava glasa založnim vjerovnicima kojima dužnik ne duguje osobno. U slučaju kada bi založni vjerovnik kojem dužnik ne odgovara osobno (dužan je samo trpiti namirenje iz zaloga) imao pravo glasa, mogao bi odlučiti o sudbini dužnika u predstečajnoj nagodbi (glasanjem za ili protiv financijskog plana restrukturiranja) ako bi vrijednost njegovog razlučnog prava premašivala vrijednost tražbina ostalih vjerovnika, premda ga se ishod predstečajne nagodbe, uopće ne tiče. Odricanjem prava na odvojeno namirenje razlučni vjerovnik ostvaruje pravo glasa. Isto, međutim, ne znači i odricanje od založnog prava, ono i dalje ostaje, ali za iznos tražbine kakva je prihvaćena u sklopljenoj predstečajnoj nagodbi. U slučaju obustave postupka ili pokretanja stečajnog postupka, izjava o odricanju od odvojenog namirenja nema pravnog učinka. Vjerovnici koji se nisu odrekli prava na odvojeno namirenje imaju pravo na odvojeno namirenje na toj stvari ili pravu prema odredbama propisa o ovrsi.

7. POTREBNE VEĆINE

U odnosu na prijašnje rješenje kada je za izglasavanje plana financijskog restrukturiranja bila potrebna propisana većina svih prijavljenih tražbina, izmjenom članka 63. stavka 2., plan financijskog restrukturiranja smatra se prihvaćenim ako za njega glasuju vjerovnici čije tražbine prelaze polovinu vrijednosti utvrđenih tražbina za svaku grupu vjerovnika, ili ako za njega glasuju vjerovnici čije tražbine prelaze 2/3 vrijednosti svih utvrđenih tražbina.

8. OČEKIVANJA

Pred Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi postavljena su velika očekivanja, u smislu rješavanja nelikvidnosti i mogućnosti nastavka poslovanja poduzetnika s poteškoćama i narušenom likvidnošću. Iako je još rano za izvođenje definitivnih zaključaka, podaci Fine za prosinac 2012. ukazuju na promjenu trenda u kretanju nelikvidnosti.

Naime, krajem prosinca 2012. je vrijednost neizvršenih osnova za plaćanje iznosila 42,46 milijardi kuna, što je za 1,25 milijardi kuna ili 2,9% manje nego u studenome iste godine.

Broj insolventnih poslovnih subjekata u blokadi dužoj od 360 dana, kao i iznos njihovih neizvršenih osnova za plaćanje, u odnosu na studeni, nešto su manji, broj poslovnih subjekata za 4,5%, a iznos za 2,4%.

Broj nelikvidnih poslovnih subjekata u kratkotrajnoj blokadi, za 5,6% je veći nego u studenome, ali je istovremeno iznos njihovih neizvršenih osnova za plaćanje manji za 21,2%.

Gotovo dvije trećine svih poslovnih subjekata ili njih 43.864 odnosi se na poslovne subjekte bez zaposlenih. Iznos njihovih neizvršenih osnova čini 55,2% iznosa ukupnih neizvršenih osnova za plaćanje.

Prema podacima Financijske agencije postupak predstečajne nagodbe radi rješavanja problema s likvidnošću do dana 05. 02. 2013. pokrenulo je 3.133 poduzetnika, s iznosom nepodmirenih obveza od 30.031.011.078,80 kuna. Riječ je o poduzetnicima koji zapošljavaju 24.018 radnika.

Znakovito je da se u značajnom broju radi o poduzetnicima iz građevinske djelatnosti, u kojoj je u prošloj godini zabilježen **najveći pad zaposlenih** (*-9,5%*), i najveći pad BDV-a.

Za očekivati je da će se, zahvaljujući poduzetim mjerama, propisanim Zakonom o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, u narednim mjesecima provedbom pokrenutih postupaka predstečajne nagodbe u značajnoj mjeri smanjiti nelikvidnost i smanjiti rast nezaposlenosti.

Anđa REDŽIĆ, Ministarstvo financija,
Porezna uprava, Zagreb

www.rif.hr
@ mailing lista
BRŽE DO AKTUALNIH INFORMACIJA !
Prijavite se na našu mailing listu!
Povremeno ćemo Vam slati obavijesti o novim propisima i aktualnostima te našim publikacijama i aktivnostima.

Prof. dr. sc. NEDA VITEZIĆ

Stručni članak UDK 336.64

Učinkovitost prognostičkih modela u ocjeni nastavka poslovanja

Modeli prognoziranja poslovnih poremećaja koji se danas najčešće koriste mogu s visokom točnošću od cca 80% predvidjeti financijski neuspjeh poduzeća. Najčešće se koriste statistički modeli, umjetno inteligentni ekspertni sustavi i teorijski modeli, gdje ekspertni sustavi pokazuju najbolja prognostička svojstva. No, među znanstvenicima ne postoji jedinstveni stav koji je uistinu najbolji metodološki pristup. Činjenica je da se bez obzira na model najčešće koriste financijski pokazatelji kao varijable predviđanja, te da bi s obzirom na glavne uzroke poslovnih poremećaja koji se odnose na slabosti u vođenju i upravljanju poduzećem trebalo u buduće modele ugraditi i varijable korporativnog upravljanja i društvene odgovornosti.

1. AKTUALNOST PROGNOZIRANJA POSLOVNIH POREMEĆAJA I UTJECAJ NA DIONIKE

Prognoziranje poslovnih poremećaja, posebice financijskih neuspjeha i kriznih situacija u poslovanju poduzeća nisu novina. Već od 60-ih godina prošlog stoljeća, posebice pod utjecajem velike ekonomske krize 30-ih godina počinje se s istraživanjima na području njihova prognoziranja. Danas kada se suočavamo s posljedicama globalne financijske krize i kada je nužno procijeniti nastavak poslovanja ova problematika se aktualizira. Pitanje nastavka poslovanja posebno je važno za revizore koji u okviru svojeg revizijskog postupka moraju potvrditi procjenu menadžmenta o vremenskoj neograničenosti poslovanja s obzirom da je ona temeljno načelo u sastavljanju financijskih izvještaja (MRevS 570). Aktualna u RH je primjena Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi (Nar. nov., br. 108/12.), gdje između ostalog neovisni revizor sastavlja izvješće o planu financijskog i operativnog restrukturiranja. Restrukturiranje se provodi ako se ocijeni da poduzeće ima poteškoća u poslovanju i upitan je nastavak poslovanja ukoliko ne bi došlo do radikalnijih promjena. Stoga se planom moraju predvidjeti mjere poboljšanja, pa sukladno Zakonu (čl. 43.) plan financijskog i operativnog restrukturiranja treba sadržavati opis činjenica i okolnosti iz kojih proizlazi potreba za otvaranjem postupka predstečajne nagodbe, izračun manjka likvidnih sredstava, opis mjera operativnog i financijskog restrukturiranja s učincima na manjak likvidnih sredstava, profitabilnost i insolventnost, plan poslovanja za narednih pet godina s planiranom bilancom, te konačno prijedlog predstečajne nagodbe s analizom tražbina i troškova restrukturiranja.

S time u vezi, logično se smatra postaviti pitanja o mogućnosti prognoziranja neuspjeha, odnosno procjeni nastavka poslovanja korištenjem statističkim modela, te općenito pitanje koliko su učinkoviti pojedini modeli i metode prognoziranja? Naime, u globalnoj ekonomiji i još uvijek kriznoj za većinu zemalja, kao jedna od determinanti nastavka i razvoja javlja se potreba za prihvaćanjem koncepta korporativnog upravljanja i društvene odgovornosti, gdje se posljedično efekti globalnih kriznih poslovnih poremećaja, reflektiraju na čitav niz međusobno povezanih aktera.

Prema istraživanjima u svijetu, nesposobnost i neznanje u vođenju poduzeća općenito se smatraju primarnim i osnovnim uzrokom poslovnih poremećaja, financijskih neuspjeha i kriznih situacija u poduzeću. Obilježja korporativnog upravljanja, a koja se svode na pitanje vlasničke strukture i načina upravljanja kroz strukturu odbora, te utjecaja kreditora i kreditne politike i ostalih regulatora, mogu se smatrati uzrokom neuspjeha pojedinih aktivnosti u poduzeću. Valja naglasiti da bilo koji poslovni poremećaj, a nadasve stečaj i likvidacija ne znače samo gubitak za vlasnike i zaposlenike, već i za sve one ostale sudionike (dionike) koji su povezani s poslovanjem konkretnog poduzeća. Iz tog razloga su modeli predviđanja poslovnih poremećaja ili neuspjeha poduzeća važni za sve dionike kako bi se na vrijeme upozorilo i reagiralo te izbjegle neželjene posljedice.

2. MODELI PREDVIĐANJA POSLOVNIH NEUSPJEHA

Prošlo je već 45 godina od kada su pioniri u predviđanju neuspjeha Beaver (1966.) (4) i Altman (1968.) (1) počeli s istraživanjima na uspješnim i neuspješnim poduzećima koristeći se pri tome jednovarijantnom i multivarijantnom diskriminantnom analizom[1]. Od tada pa do danas mnogi su istraživači razvili modele predviđanja neuspjeha ili poslovnih poremećaja ko-

[1] Tehnika MDA se sastoji u analizi opažanja značajki poduzeća i njihovom razvrstavanju u nekoliko *"a priori"* kategorija temeljenih na tim opažanjima, njihovim značajkama i međusobnim odnosima. Uz pomoć MDA izvodi se linearna kombinacija tih značajki koje će najbolje razlikovati pojedine kategorije. Jednovarijantni modeli ispituju pojedinačno utjecaj jedne varijable na odabranu varijablu, a multivarijantni utjecaj više varijabli skupa na odabranu varijablu. (op.a)

risteći se tradicionalnim statističkim metodama i suvremenim inteligentnim tehnikama. Svrha tih modela je identificirati ona poduzeća koja donose gubitke svojim investitorima, kreditorima i ostalim dionicima barem jednu godinu prije negoli nastupi neočekivani neuspjeh. Također su popularni i modeli koji otkrivaju prijevaru ili pronevjeru koje su također česte pojave i predstavljaju gubitke za razne dionike.

Kao metoda multivarijantna diskriminantna analiza je dominirala u predviđanju poslovnih neuspjeha u razdoblju od 70-ih do 90-ih godina, dok je od 90-ih pa do 2004. većina istraživanja bila bazirana na uvjetnim modelima vjerojatnosti. (3) Pored tradicionalnih statističkih metoda, mnoge su moderne inteligentne tehnike primjenjivane u prognoziranju poslovnih neuspjeha, uključujući, neuronsku mrežu, kaos teoriju, ekspertne sustave, genetske algoritme i druge tehnike. Krivo financijsko izvještavanje u cilju prijevare ili nezakonitog prikazivanja je također česta pojava. Najčešće se radi o prijevarama od strane menadžmenta s namjerom da se nešto krivo prikaže ili prijevarama koji su učinili zaposlenici radi pronevjere, najčešće vezano za sredstva. Nema jedinstvenog stava koja je tehnika predviđanja bolja.

Dakle, u prognoziranju poslovnih neuspjeha posebno onih financijskih, koriste se razne statističke i suvremene sofisticirane metode iz područja umjetne inteligencije kao i teorijski modeli (2). Svima njima je zajednički cilj: ustanoviti simptome i uzroke neuspjeha:

Tablica 1: Kategorije modela predviđanja

Kategorija modela	Glavna obilježja
Statistički modeli	Usmjereni su na simptome neuspjeha Uglavnom se temelje na obračunima poduzeća Po svojim osobinama razlikuju se univarijantni ili multivarijantni modeli Koriste klasične standardne postupke modeliranja
Umjetni inteligentni ekspertni sustavi	Usmjereni su na simptome neuspjeha Uglavnom se temelje na obračunima poduzeća Po prirodi su obično multivarijantni Rezultat su napretka tehnologije i informatičkog razvoja Jako ovise o kompjuterskoj tehnologiji
Teorijski modeli Teorija entropije/mjeritelji neuravnoteženosti bilance Hazard teorija uništenja Teorija upravljanja gotovinom Teorije kreditnog rizika	Usmjereni su na kvalitativne razloge neuspjeha Uglavnom koriste informacije koje mogu zadovoljiti teorijske argumente neuspjeha poduzeća koji su predloženi teorijom Po prirodi multivarijantni Obično koriste statističke tehnike u cilju osiguranja kvantitativne potpore teorijskim argumentima

Izvor: Prilagođeno prema Azis, M. A., Humayon A. D.: Predicting corporate bankruptcy: where we stand? (2)

a) Statistički modeli

Klasični statistički modeli koje su prvi počeli u svojim istraživanjima koristiti Beaver, Altman, Jones, Zavgren. Ohlson, Deakin, Kralicek i dr. fokusiraju se na analizu pomoću financijskih pokazatelja ističući da ako je mjera financijskog pokazatelja značajno drugačija kod poduzeća koja su uspješna od one kod neuspješnih poduzeća, onda se ona može koristiti kao varijabla predviđanja. Korištenjem jednovarijantne ili multivarijantne diskriminantne analize (MDA) određeni su pojedini pokazatelji predviđanja odnosno MD analizom se dolazi do jedne veličine koja se najčešće naziva Z-faktor. Taj broj (faktor) se koristi kako bi se poduzeća prema njihovim karakteristikama razvrstala na ona koja su pred stečajem ili da bi se u odnosu na taj faktor utvrdilo koliko su uspješni ili neuspješni.

Pored jednovarijantne i multivarijantne analize, koriste se najčešće i drugi modeli, kao npr. model linearne vjerojatnosti, logit model[2], probit model i drugi kojima se želi izraziti vjerojatnost uspjeha ili neuspjeha poduzeća kao dihotomne zavisne varijable (logaritam vjerojatnosti da će događaj i nastati) koja je u jednom slučaju linearna ili nelinearna funkcija vektora varijable koja se istražuje.

S obzirom da ovi modeli koriste obračunske kategorije koje su navedene u financijskim izvještajima i predstavljaju financijski izraz poslovnog uspjeha poduzeća, navode se pokazatelji koji se u statističkim modelima smatraju najboljim reprezentantima prognoziranja financijskog uspjeha ili neuspjeha.

Tablica 2: Karakteristični pokazatelji prognoziranja financijskog uspjeha ili neuspjeha

Model	Pokazatelji
Beaver (jednovarijantni model)	• cash-flow/ukupne obaveze • neto dobit/ukupna imovina • ukupne obveze/ukupna imovina • radni kapital/ukupna imovina • kratkotrajna imovina/kratkoročne obveze
Altman (multivarijantni model-MDA) - osnovni - izmijenjeni pokazatelj IV - izmijenjeni model bez pokazatelja V Altman, Haldeman, Narayanan (ZETA model - linearni diskriminacijski)	• I. radni kapital/ukupna imovina • II. zadržana dobit/ukupna imovina • III. bruto dobit/ukupna imovina • IV. tržišna vrijednost dioničkog kapitala /knjigovodstvena vrijednost ukupnih obveza • V. prihod od prodaje/ukupna imovina • knjigovodstvena vrijednost dioničkog kapitala/knjigovodstvena vrijednost ukupne imovine • radni kapital/ukupna imovina • zadržana dobit/ukupna imovina • bruto dobit/ukupna imovina • neto imovina/ukupne obveze • bruto dobit/ukupna imovina • stabilnost zarade • bruto dobit/plaćene kamate • zadržana dobit/ukupna imovina • kratkotrajna imovina/kratkoročne obveze • dionički kapital/ukupni kapital • ukupna imovina
Kralicek (multivarijantni model - MDA)	• cash-flow/ukupne obveze • ukupna imovina/ukupne obveze • bruto dobit/ukupna imovina • bruto dobit/poslovni prihodi • zalihe/poslovni prihodi • poslovni prihodi/ukupna imovina

[2] Logit i probit modeli su neparametarske metode vjerojatnosti koje nemaju ograničenja u distribuciji varijabli predviđanja. Točnije su od MDA jer ne traže da se varijable predviđanja grupiraju, kao ni procjenu vjerojatnosti. Logit model omogućava da se za svako poduzeće ocjenjuje vjerojatnost neuspjeha uvjetovano raznim karakteristikama poduzeća, bazirano na maksimalnoj vjerojatnosti procjene. Ta tehnika se bazira na pretpostavci da vjerojatnost neuspjeha slijedi logističku distribuciju. (op.a)

Deakin (kombinacija jednovarijantnog i multivarijantnog modela)	• cash-flow/ukupne obveze • dobit/ukupna imovina • ukupne obveze/ukupna imovina • kratkotrajna imovina/ukupna imovina • radni kapital/ukupna imovina • gotovina/ukupna imovina • kratkotrajna imovina/kratkoročne obveze • kratkotrajna imovina minus zalihe/ kratkoročne obveze • gotovina/kratkoročne obveze • kratkotrajna imovina/prodaja • kratkotrajna imovina minus zalihe/prodaja • radni kapital/prodaja • gotovina/prodaja
Ohlson (logit model)	• log(ukupna imovina)/indeks bruto nacionalnog proizvoda • ukupne obveze/ukupna imovina • radni kapital/ukupna imovina • kratkoročne obveze/kratkotrajna imovina • dobit/ukupna imovina • gotovina/ukupne obveze
Theodossiou model (probit model)	• radni kapital/ukupna imovina • neto dobit/ukupna imovina • dugoročne obveze/ukupna imovina • ukupne obveze/ukupna imovina • zadržana dobit/ukupna imovina

Izvor: prilagođeno prema Vitezić, N. u knjizi Popović, Ž., Vitezić, N.: Revizija i analiza, str. 170. - 173. (7).

Detaljnom analizom financijskih pokazatelja koje su pojedini istraživači korištenjem raznih *statističkih metoda* istaknuli kao najbolje u prognoziranju financijskog neuspjeha ili pak uspjeha poduzeća, može se zaključiti da se oni odnose na bitna ekonomska načela kojih se u poslovanju treba pridržavati. Naime, svi autori bez obzira na koji način izraženo, ističu **likvidnost i solventnost** kao primarne pokazatelje koji ukazuju na poslovni poremećaj. Također se kao važan pokazatelj poremećaja javlja **zaduženost,** odnosno prezaduženost poduzeća kao signal mogući daljnjih poteškoća i konačno efikasnost poslovanja mjerena najčešće pokazateljima **rentabilnosti i koeficijentima obrtaja.**

b) Ekspertni sustavi

Ekspertni sustavi u području *umjetne inteligencije* su se razvili da bi služili u gotovo iste svrhe kao i statistički modeli, tj. imaju istu funkciju i zaključuju kao i ljudska inteligencija. To su sustavi koji rješavaju problem s naglaskom na učenje pomoću "stroja" *("maschine learning")* pod promjenjivim uvjetima nadzora. Sustav koji uči je onaj koji na napredni način rješava svoj problem kao funkciju prijašnjih iskustava i metoda "učećeg stroja" Takav softverski program se može primijeniti na čitav niz različitih problema pa i predviđanja neuspjeha i bankrota poduzeća. Primjera radi, u posljednje vrijeme često korišten model "neuronskih mreža" *(engl. neural network)* je matematički ili kompjutorski model koji pokušava simulirati strukturu ili funkcioniranje biološke neuronske mreže, tj. procese u mozgu. Neuroni su čvorovi s izraženom međusobnom povezanosti organiziranom u slojeve. Svaki čvor u ulaznom sloju je procesni element koji prima niz ulaznih signala iz izvora koji predmetom ispitivanja (npr. informacije o poduzeću u slučaju stečaja) i pretvara ih u pojedinačne izlazne signale. Posljednji je onaj koji se prihvaća u klasifikaciji odluka ili se ponovno prenosi kao ulazni signal na druge slojeve. Takav proces signala se nastavlja sve dok se ne postigne klasificirana odluka koja zadovoljava prije specificirane kriterije. (2) Nadalje, metoda genetskih algoritama *(engl. genetic algorithms)* bazirana je na ideji genetskog nasljeđa i Darwinove teorije prirodne evolucije. Ova metoda funkcionira na principu stohastičke istraživačke tehnike u svrhu iznalaženja optimalnog rješenja za dani problem između velikog broja solucija. Ove dvije metode svrstavaju se u grupu metoda pod općim nazivom "induktivno učenje" ili proces učenja baziran na primjerima. (6)

c) Teorijski modeli

Za razliku od statističkih metoda i ekspertnih sustava, teorijski modeli određuju *uzroke* neuspjeha poduzeća. Teorijom koja polazi od neuravnoteženosti bilančnih pozicija moguće je predvidjeti poremećaje ukoliko se uoče promjene u strukturi imovine i obveza, a poduzeće nema više mogućnosti održati ravnotežu. Teorija igara na sreću polazi od premise da je poduzeće kockar koji igra uvijek s vjerojatnošću gubitka, nastavljajući igrati dok njegova neto vrijednost ne dođe na nulu (bankrot). Uz određeni inicijalni iznos gotovine u bilo kojem razdoblju postoji pozitivna vjerojatnost da će cash-flow poduzeća biti u skladu s tim negativan kroz određeno razdoblje vodeći ka bankrotu. Kratkoročno upravljanje gotovinom je jedan od glavnih problema svakog poduzeća. Neravnoteža u priljevima i odljevima i gotovine značit će neuspjeh menadžmenta poduzeća u upravljanju njime, ukoliko je trajnije naravi. Teorija kreditnog rizika povezana je s Basel I i Basel II uputama i više se odnosi na financijska poduzeća. Vezano s time se naglašava potreba za internim modelima za procjenu kreditnog rizika. Ti modeli se baziraju na teorijama iz poslovnih (korporativnih) financija pa se kolektivno sve svrstavaju u teorije kreditnog rizika.

3. NEDOSTACI MODELA PROGNOZIRANJA I NJIHOVA UČINKOVITOST

Statističke tehnike predviđanja su još uvijek najčešće u uporabi posebno kod predviđanja neuspjeha i stečaja poduzeća. Više od 60% studija koje se bave ovim istraživanjem koriste financijske pokazatelje (likvidnost, solventnost, zaduženost, profitabilnost, strukturu imovine, veličinu poduzeća, rast i sl.) kao varijable kojima se objašnjavaju neuspjesi. Svega 7% koristi informacije na bazi cash-flow, a ostalih 33% koristi kombinaciju financijskih pokazatelja i ostalih veličina (uključujući i makroekonomske veličine, specifičnosti grane, lokaciju i ostale specifične varijable).

Međutim, njihova primjena je upitna jer bez obzira radi li se o multivarijantnoj diskriminantnoj analizi ili logit odnosno probit modelu, oni se baziraju na *računovodstvenim podacima koji imaju svoje slabe strane.* Kao prvo računovodstveni podaci odražavaju povijesni karakter poslovnih događaja, tj. ne uzimaju u obzir tržišne vrijednosti sredstava, obveza i kapitala, nisu proaktivno orijentirani. Nadalje, pojedine značajne veličine, kao npr. prihodi, troškovi, imovina i sl., podložni su računovodstvenim procjenama i politikama, što se može odraziti na mogućnosti različitih vrsta računovodstvenih manipulacija. Na taj način stvaraju se latentne rezerve i skriveni gubici pa pokazatelji koji govore o uspjehu poduzeća ili stabilnosti, likvidnosti, zaduženosti mogu pokazivati nerealnu sliku.

Ekspertni sustavi bazirani na umjetnoj inteligenciji također imaju svoje nedostatke, a odnose se na *realnost podataka koji*

se uzimaju za podlogu i ako su pripremljeni od strane poduzeća mogu biti netočni i nerealni (računovodstveno manipuliranje). Također ovakvi modeli su prilično složeni, zahtijevaju visoke troškove, izuzetno znanje, te menadžment i ostale odgovorne osobe zbog nepoznavanja tehnike rijetko ili nikako ne koriste takve modele.

Dakle, u današnjim globaliziranim uvjetima poslovanja upitno je koliko modeli koji se baziraju na kvantitativnim podacima, posebno onima računovodstvenog karaktera, doprinose prognoziranju nastavka poslovanja i općenito poremećaja u budućnosti. Mnogo su svrsishodniji modeli bazirani pored *kvantitativnih i na kvalitativnim podacima,* iako se teže mjere. Posebno je važno za strategijsko prognoziranje uspjeha poduzeća na tržištu, ocijeniti i okruženje, pa se stoga teorijski modeli koji ulaze u uzroke neuspjeha mogu smatrati primjerenijima.

Odgovoriti na pitanje koji je od navedenih modela učinkovitiji u prognoziranju poslovnih poremećaja, odnosno neuspjeha poduzeća, je teško. Istraživanja na tu temu pokazuju različite rezultate. Evidentno je da statistički modeli prevladavaju u istraživanjima do pred zadnjih par godina. (npr. 20 od 30 studija prije 1990. koriste multivarijantnu diskriminantnu analizu, 9 od 13 studija modele vjerojatnosti logit i probit (8). Dodatno na tradicionalne statističke metode koriste se u posljednje vrijeme "inteligentne" tehnike za koje se smatra da će davati točnije rezultate. No, rezultati o njihovoj učinkovitosti su različiti, neki smatraju da je točnost predviđanja među njima usporediva, dok drugi zaključuju da klasične statističke metode ipak nadilaze sve ostale, ili da su pojedine metode superiornije od ostalih, pa tako 15 od 28 studija klasificira "neuronske mreže" najboljima, "uvjetno najboljima" ili "neznatno boljima" od drugih algoritama (5). Dakle, nema konsenzusa koja tehnika je najbolja u predviđanju neuspjeha poduzeća, s obzirom da modeli zavise od različitih kombinacija više varijabli.

Konačno, **kakav prognostički model predložiti s obzirom na današnje uvjete poslovanja?** Teorijski modeli koji ulaze u uzroke problema pogodni su za primjenu i kvalitativnih varijabli. Stoga bi u prognoziranje neuspjeha poduzeća bilo uputno uključiti varijable korporativnog upravljanja i društvene odgovornosti s obzirom na njihov utjecaj tijekom vremenskog trajanja poslovnog ciklusa. Nadopunu uobičajenim financijskim pokazateljima koji se najčešće koriste da bi prikazali (ne)likvidnost, (pre)zaduženost, (ne)efikasnost, mogu činiti pokazatelji korporativnog upravljanja. Oni nisu izravno vezani za neuspjeh poduzeća, već neizravno kroz vođenje i upravljanje odgovornih koji se i smatraju najodgovornijima za neuspjehe. Na pokazatelje korporativnog upravljanja može se utjecati posebnom strategijom poduzeća, jer se oni uglavnom odnose na:

- vlasničku strukturu (većinski i manjinski dioničari),
- vanjske investitore / kreditore (vlasništvo kreditora i restrukturiranje ukupnog duga),
- unutarnje promjene (zamjena izvršnih direktora, zamjena članova nadzornog ili upravnog odbora, veličina odbora, promjene u odborima i sl.).

Također, pored pokazatelja korporativnog upravljanja bilo bi uputno obuhvatiti i varijable odnosa poduzeća, i s tim u vezi rizika, vezano za ekološko i društveno okruženje. Takav *cjelovit prognostički model koji bi u sebi obuhvatio ekonomske, ekološke i socijalne parametre* od značaja za uspjeh/neuspjeh poduzeća svakako zahtijeva teorijsku podlogu i statističko modeliranje, tj. kombinaciju statističkih, inteligentnih i teorijskih modela.

4. ZAKLJUČAK

S obzirom na sve veću rizičnost poslovanja, procjena nastavka poslovanja smatra se primjerenim postupkom u iskazivanju financijskih rezultata jer se polazi od pretpostavke vremenske neograničenosti, posebno u procesu restrukturiranja poduzeća. No, nesagledavanje uzroka i nepravovremeno reagiranje je često izraz ljudske površnosti, a ne samo eksternih čimbenika na koje se ponekad ne može djelovati. Interne uzroke lakše je otkloniti je se oni prema istraživanjima najčešće odnose na problem vođenja i upravljanja poduzećem. To dakako ima odraza ne samo na financijski neuspjeh poduzeća već i šire na čitavu skupinu izravnih i neizravnih dionika, pa je prognoziranje neuspjeha i nastavka poslovanja od izuzetne važnosti ne samo za vlasnike i zaposlenike poduzeća već i za čitavu društvenu zajednicu. Modeli kojima se prilično uspješno može prognozirati poslovni poremećaj baziraju se najvećim dijelom na statističkim metodama koje uzimaju za varijable financijske podatke i pokazatelje. Najraširenija je uporaba multivarijantne diskriminantne analize te u posljednje vrijeme ekspertnih inteligentnih sustava i teorijskih modela koji pokazuju neznatno bolja prognostička svojstva nego statistički modeli. S obzirom na znanstveno i empirijski utvrđen i dokazan osnovni i primarni uzrok poslovnih poremećaja, a to je slabost menadžmenta, bilo bi uputno model prognoziranja nastavka poslovanja proširiti s pokazateljima strukture korporativnog upravljanja koji mogu utjecati na kvalitetu upravljanja. Također u holističkom poimanju funkcioniranja poduzeća u globalnom okruženju, svakako treba uključiti u prognostičke svrhe i pokazatelje društvene odgovornosti koristeći se pri tome kombinacijom raznih tehnika prognoziranja.

Literatura:

1. Altman, E. I.: Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy, *Journal of Finance,* Vol. 22, 1968., pp. 589. - 610.
2. Azis, M. A., Humayon A. D.: Predicting corporate bankruptcy: where we stand? *Corporate governance,* Vol., 6, No 1, 2006. pp. 19. - 22.
3. Balcaen, S. and Ooghe, H., "35 years of studies on business failure: an overview of the classic statistical methodologies and their related problems", *The British Accounting Review,* Vol. 38, No. 1, 2006. pp. 63. - 93.
4. Beaver, W. H.: Financial ratios as predictors of failure, *Journal of Accounting Research,* Vol. 4., No 3., 1966. pp. 71. - 111.
5. Liou, Fen-May: Fraudulent financial reporting detection and business failure prediction models: a comparison, *Managerial Auditing Journal,* Vol. 23 , No. 7., 2008. pp. 650. - 662.
6. Ooghe, H., Balcaen, S: Are Failure Prediction Models Widely Usable? An Empirical Study Using a Begian Datset, *Multinacional Finance Journal*, Vol. 11., No. 1/2, 2007.
7. Popović, Ž.,Vitezić, N.: Revizija i analiza-instrumenti uspješnog donošenja poslovnih odluka, HZRFD, Zagreb, 2009.
8. Vitezić, N.: Predviđanja stečaja i indikatori ranog upozorenja, XLI. simpozij HZRFD Zagreb/Pula, Zbornik radova, 2006.
9. Zavgren, C. V.: Assesing the vulnerability to failure of American industrial firms: a logistic analysis, *Journal of Banking and Finance,*Vol. 12., No. 1., 1985. pp. 1. - 38.
10. Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, Nar. nov., br. 108/2012.
11. Međunarodni revizijski standardi, Hrvatska revizorska komora, Zagreb, 2010.

Prof. dr. sc. Neda VITEZIĆ, Ekonomski fakultet, Rijeka

Dr. sc. MIHAELA GRUBIŠIĆ-ŠEBA

Stručni članak UDK 336.64

Uloga studije izvedivosti u projektnom financiranju

Temeljna odluka o financiranju i implementaciji nekog projekta donosi se na osnovu isplativosti projekta, odnosno očekivanog povrata uloženih sredstava investitorima, pri čemu koristi mogu biti direktne (financijske) i indirektne (nefinancijske). Studija izvedivosti je dokument koji treba dati odgovor na pitanje je li projekt isplativ ili nije, te inicijatorima projekta poslužiti kao podloga za odlučivanje treba li projekt implementirati ili ne, treba li odgoditi njegovu implementaciju ili treba potražiti neke druge alternative predloženom projektu. Studije izvedivosti su neophodne kod kompleksnih projekata u čiju su izvedbu uključeni multidisciplinarni timovi, kod projekata s dugim razdobljem otplate ulaganja, te kod projekata koji se ne financiraju iz vlastitih sredstava.

1. POJMOVNA RAZGRANIČENJA IZMEĐU POJEDINIH STUDIJA

Realizacija svakog projekta počinje od njegove ideje, čiju provedivost treba ispitati. Želje su uvijek jedno, a potrebe i praktične mogućnosti implementacije projekta drugo. Da bi neka projektna ideja postala predmetom daljnje razrade, nužno je postaviti početne kriterije prihvaćanja ili odbijanja ideje. To su kriteriji tržišnih, financijskih, tehnoloških, vremenskih, regulatornih i kadrovskih mogućnosti implementacije ideje. Ako je ideja nakon početne razrade prihvatljiva, nastavlja se dalje analizirati mogućnost njezine provedbe. Ponekad se ideja stavlja „na čekanje“, odnosno odgađa za „neka bolja vremena“, a ponekad se odbacuje.

Analiza mogućnosti ili analiza investicijskih oportuniteta *(eng. opportunity study, scoping study, concept study)* ima zadatak analizirati i identificirati moguća ulaganja/poslovne mogućnosti, tj. identificirati mogući investicijski projekt. Ona analizira mikroekonomske i makroekonomske aspekte provedbe nekog projekta s ciljem utvrđivanja ima li projekt potencijala za implementaciju. S mikroekonomskog stajališta analiziraju se kvaliteta ideje, potencijalni investitori, tržište, potrebni resursi, te organizacijski i kadrovski kapaciteti inicijatora ideje, dok se s makroekonomskog aspekta analiziraju poslovna klima, poslovni ciklusi i makroekonomski pokazatelji. Analiza mogućnosti pomaže inicijatoru projekta u definiranju i elaboriranju ciljeva koje želi postići. Najčešće je provodi sâm inicijator projekta kako bi utvrdio ima li smisla trošiti novac na daljnju razradu projekta.

Studija prethodne izvedivosti *(eng. pre-feasibility study)* pomaže identifikaciji mogućih alternativnih projekata i preispituje uspješnost projekta s različitih aspekata. Ponekad se kaže da je studija prethodne izvedivosti prva linija obrane projekta od njegovih kritičara. U studiji prethodne izvedivosti obično se predlaže nekoliko scenarija izvedbe projekta, a odluku o izvedbi na temelju nalaza studije donosi naručitelj studije (inicijator projekta). Studija prethodne izvedivosti daje temeljni odgovor na pitanje: „Treba li nastaviti razrađivati implementaciju projektne ideje ili predloženi projekt treba napustiti, odnosno odgoditi njegovu izvedbu“?! Za potrebe izrade studije prethodne izvedivosti obično se angažiraju vanjski konzultanti.

Često su praktične razlike između studije prethodne izvedivosti i studije izvedivosti *(eng. feasibility study)* u detaljima. Iako se obje studije rade se u fazi pripreme projekta (slika 1), uobičajeni sinonimi za studiju prethodne izvedivosti su predinvesticijska studija, a za studiju izvedivosti investicijska studija/elaborat.

Ciljevi izrade pojedinih studija su različiti. Projekt može biti infrastrukturni (ulaganje u željezničku, cestovnu mrežu, riječne putove, društvenu infrastrukturu poput škola, vrtića, bolnica, sportskih dvorana), može se raditi o ulaganju u izgradnju/modernizaciju proizvodnih kapaciteta, ali može biti riječ i o poslovnim poduhvatima poput spajanja i preuzimanja poduzeća, osnivanja novih poduzeća ili prodaje postojećih poslovnih djelatnosti. Ukoliko je riječ o investicijskim projektima praćenim ulaganjem u građevinske objekte i opremu, uobičajeni nazivi za pomoćne studije su studija investicijskih mogućnosti, studija prethodne izvedivosti i studija izvedivosti. Ako je riječ o osnivanju novih poduzeća ili ulaganju u određene kapacitete (smještajne, ugostiteljske, proizvodne) ili poljoprivrednu proizvodnju, tada se uobičajeno za potrebnu studiju koristi pojam poslovni plan. Bitne razlike između studije prethodne izvedivosti i poslovnog plana nema, jer i poslovni plan može biti vrlo detaljno razrađen i jer se sadržajno analiziraju isti aspekti ulaganja. Uvriježeno se, međutim, smatra da se poslovni plan izrađuje za investicije manje predračunske vrijednosti, a studija izvedivosti za investicije veće predračunske vrijednosti.

Ocjena isplativosti ulaganja potrebna je u svim sektorima bez obzira na titulara vlasništva, kako za projekte koji donose financijske koristi, tako i za one od kojih se primarno očekuje ispunjenje određene potrebe, poput izgradnje škola i bolnica. Ocjena isplativosti ulaganja potrebna je kod novih investicija, bez obzira je li riječ o modernizaciji/rekonstrukciji, ekspanziji, prodaji/privatizaciji zemljišta, građevinskih objekata ili poduzeća.

Dok analiza mogućnosti samo skicira projektnu ideju, nastojeći na temelju dostupnih informacija odrediti stupanj prihvatljivosti projekta, analiza prethodne izvedivosti koristi raspoložive sekundarne podatke iz financijskih izvještaja, sektorskih analiza, raznih statističkih izvještaja, makroekonomskih prognoza, na osnovu kojih nastoji odrediti ulazne parametre za ocjenu financijske isplativosti projekta. Drugim riječima, studija prethodne izvedivosti najvećim se dijelom temelji na sekundarnim podacima - podacima raspoloživim iz javno dostupnih ili na zahtjev dostupnih izvještaja. Razlika između studije prethodne izvedivosti i studije izvedivosti je u razini detalja, jer studija izvedivosti pored podataka iz prethodne studije izvedivosti koristi još neke dodatne podatke dobivene na terenu i/ili od eksperata za pojedina područja.

Tablica 1. Opis pojedinih studija

Vrsta studije	Ciljevi	Pitanja	Obilježja
Analiza mogućnosti	• Pojašnjenje ideje • Preliminarna evaluacija alternativnih pristupa • Preliminarna ocjena snaga i slabosti provedbe ideje	• Što bi to moglo biti? • Ima li smisla dalje razrađivati projektnu ideju?	Temelji se na grubim ocjenama i poznavanju tržišta/poslovanja/potreba
Studija prethodne izvedivosti	• Preliminarna ocjena prihvatljivosti ulaganja • Identificiranje alternativa projektu • Identificiranje kritičkih aspekata koji zahtijevaju dodatnu razradu/analize/studije	• Što bi to trebalo biti? • Je li analizirano dovoljno alternativa? • Jesu li identificirani svi aspekti potrebni za donošenje odluke?	Podaci korišteni u analizi su pretežno sekundarni
Studija izvedivosti	• Ocjena tržišnih, tehnoloških, financijskih i ekonomskih aspekata potrebnih za donošenje odluke o ulaganju	• Što će to biti? • Koji su troškovi i rizici? • Koje su nagrade? • Je li implementacijski scenarij detaljno razrađen?	Temelji se na dodatnim sekundarnim i primarnim podacima

Može se reći da prethodna studija izvedivosti ispituje izvedbu projekta stavljajući projekt u kontekst nekoliko mogućih alternativnih projekata koji su možda jednako važni/mogući/prihvatljivi kao i razmatrani projekt, dok studija izvedivosti razrađuje implementacijski scenarij odabrane opcije. Dok studija prethodne izvedivosti identificira sve potrebne preduvjete implementacije projekta, studija izvedivosti dodatno razrađuje sporna pitanja na koja studija prethodne izvedivosti ne daje odgovor. Pored analize financijske isplativosti i održivosti nekog investicijskog projekta, studija izvedivosti sadrži detaljnu ocjenu rizika projekta, ocjenu troškova i koristi i, ako je potrebno, studiju utjecaja na okoliš. Pored toga, studiju izvedivosti u pravilu izrađuje multidisciplinarni tim stručnjaka/konzultanata, u koji je preporučljivo uključen tim koji je izrađivao i studiju prethodne izvedivosti. Studija izvedivosti daje definitivan odgovor na pitanje treba li projekt realizirati ili ne.

Tablica 2. Razlike između studije prethodne izvedivosti i studije izvedivosti

Obilježja studije prethodne izvedivosti	Obilježja studije izvedivosti
Sadrži podatke o geografskoj lokaciji projekta, društveno-ekonomsku i tehničku pozadinu izvedbe projekta	Sadrži sve podatke koji su neophodni za donošenje odluke o implementaciji projekta
Nudi alternative izvedbe predloženog projekta	Nudi alternativna tehnološka rješenja izvedbe projekta
Identificira najveće rizike (uključujući institucionalne i financijske)	Sadrži detaljnu ocjenu rizika odabrane opcije
Uspoređuje moguća alternativna rješenja s institucionalnog, tehnološkog i društveno-ekonomskog aspekta	Daje detaljan pregled troškova i koristi
Preporuča najbližu alternativu predloženom projektu	Izrađuje se na osnovu idejnog projekta
Sadrži preliminarnu ocjenu troškova i koristi projekta	Sadrži detaljnu ocjenu financijske održivosti projekta
Identificira regulatorne preduvjete izvedbe projekta	Uključuje analizu utjecaja na okoliš
Identificira informacije koje je potrebno prikupiti u studiji izvedivosti	Uključuje analizu troškova i koristi projekta

Kao što je prikazano na slici 1, studija izvedivosti se zajedno s analizom mogućnosti i studijom prethodne izvedivosti ubraja u pomoćne studije čiji je krajnji cilj donošenje odluke o izvedbi, odnosno implementaciji nekog projekta. Ove analize/studije izrađuju se u pripremnoj fazi projekta (slika 1) i često se, ovisno o regulatornim zahtjevima, nadopunjuju studijom utjecaja na okoliš, analizom (ekonomskih) koristi i troškova i, ovisno o vrsti projekta, drugim analizama.

Preporučeni tijek izrade pomoćnih studija je sljedeći:

1. analiza investicijskih mogućnosti,
2. idejno rješenje na osnovu kojeg se radi studija prethodne izvedivosti,
3. izrada studije utjecaja na okoliš,
4. izrada idejnog projekta na temelju kojeg se dobiva lokacijska dozvola,
5. izrada studije izvedivosti s analizom (ekonomskih) troškova i koristi,
6. izrada glavnog projekta na osnovu kojega se dobiva građevinska dozvola,
7. raspisivanje natječaja.

Jedan od problematičnih elemenata u izradi studije prethodne izvedivosti i studije izvedivosti je točna lokacija projekta. U analizi mogućnosti lokacija se predlaže, u analizi prethodne izvedivosti lokacija se analizira s nekoliko različitih aspekata (smještaj, povezanost s ostalim sadržajima, preliminarna ocjena vlasničko-pravnih pitanja). Studija izvedivosti u pravilu se daje raditi kada su riješeni vlasnički odnosi na planiranoj lokaciji ulaganja, odnosno kada je izvjestan ishod rješavanja vlasničkih pitanja.

Iako se studija prethodne izvedivosti može raditi i bez idejnog projekta (ako je riječ o izgradnji građevinskih objekata), radi preciznosti izračuna troškova izgradnje, poželjno je da je idejni projekt završen prije početka izrade studije prethodne izvedivosti. Ako je to slučaj, i ako su riješeni vlasnički odnosi na planiranoj lokaciji, onda često nema potrebe za izradom

studije izvedivosti, već se studija prethodne izvedivosti samo nadopunjuje analizom (ekonomskih) troškova i koristi i analizom utjecaja na okoliš.

Nakon opsežne pripremne faze projekta, koja može trajati i nekoliko godina i izvješća o ocjeni isplativosti ulaganja, kreće se u implementaciju projekta, odnosno fazu investiranja i fazu eksploatacije projekta. Iako se ova faza u literaturi često ne navodi, faza eksploatacije projekta podudara se s fazom evaluacije projekta, u kojoj se ocjenjuje ukupna uspješnost projekta.

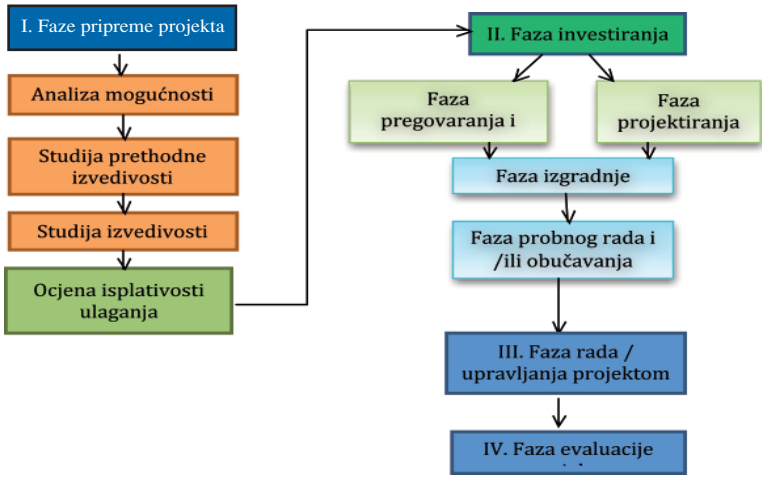

Slika 1. Grafički prikaz izvedbenih faza projekta

Kod proizvodnih postrojenja, faza izgradnje projekta završava fazom probnog rada i obučavanja kadrova (tijekom koje se obično dobije i uporabna dozvola za neko postrojenje), dok se nakon faze izgradnje i opremanja određenih građevinskih objekata, nakon dobivanja uporabne dozvole, kreće u eksploataciju projekata. Potonji slučaj prisutan je kod svih infrastrukturnih projekata.

Konačna ocjena isplativosti ulaganja može se donijeti tek nakon što se izrade barem dvije pomoćne studije, najmanje analiza mogućnosti i studija prethodne izvedivosti. Ukoliko su rezultati analiza studije mogućnosti, studije prethodne izvedivosti i studije izvedivosti podudarni, vrijeme odlučivanja oko (ne)implementacije projekta je kraće.

Nakon što je završena studija izvedivosti, izrađuje se izvještaj o isplativosti ulaganja *(eng. appraisal report),* s konačnom ocjenom isplativosti ulaganja. To je zapravo sažetak studije izvedivosti, čije su glavne sadržajne cjeline (kao što je prikazano u tablici 2) najvećim dijelom identične sadržajnim cjelinama studije prethodne izvedivosti.

2. SADRŽAJNE RAZLIKE IZMEĐU STUDIJE PRETHODNE IZVEDIVOSTI I STUDIJE IZVEDIVOSTI

Univerzalno prihvaćen sadržaj studije prethodne izvedivosti i studije izvedivosti ne postoji, iako su definirane sadržajne cjeline koje bi ove studije trebale pokriti (tablica 3).

Tablica 3. Sadržajne sličnosti i razlike između pojedinih studija

Sadržaj studije prethodne izvedivosti	Sadržaj studije izvedivosti / izvještaja o isplativosti projekta
• Sažetak za rukovodstvo	• Opis potrebe za izvedbom projekta
• Pozadina projekta i opis projektne ideje	• Pozadina projekta
• Analiza prodajnog tržišta (konkurencije i marketinškog koncepta)	• Analiza tržišta
• Analiza nabavnog tržišta (dostupnosti i cijena inputa - sirovina i materijala)	
• Analiza tehnologije	• Analiza odabranog tehnološkog rješenja
• Analiza lokacije, položaja i okoliša	• Analiza okoliša
• Organizacijska struktura	
• Analiza institucionalnih aspekata	• Analiza institucionalnih i upravljačkih aspekata
• Analiza kadrova	
• Analiza fiksnih (režijskih) i varijabilnih troškova	
• Planiranje implementacije projekta i budžetiranje	• Analiza financijskih aspekata
• Financijska analiza i ocjena opravdanosti investicije	
• Preporuke o oblicima financiranja	• Analiza ekonomskih aspekata
	• Opis implementacije projekta
	• Zaključak

Iako se sadržaj studija prethodne izvedivosti i studija izvedivosti dodatno raščlanjuje, te je nerijetko samo sadržaj pojedine studije dugačak i nekoliko stranica, glavna sadržajna poglavlja su s varijacijama redoslijeda više-manje ista. U okvirnim sadržajima studija kriju se sve potencijalne zamke, odnosno izvedbena ograničenja projekta koja treba preispitati, poput: financijskih, regulatornih (uključivo zaštitu okoliša), tehnoloških, tržišnih, lokacijskih, vremenskih, kadrovskih, organizacijskih i upravljačkih faktora, te makroekonomskih aspekata ulaganja.

Neke financijske institucije daju okvirne sadržajne upute o načinu izrade poslovnih planova i studija prethodne izvedivosti. Tako je primjerice, Hrvatska banka za obnovu i razvitak na svojim internetskim stranicama objavila preporučeni sadržaj poslovnog plana (za projekte do 700.000,00 kuna predračunske vrijednosti ulaganja)[1], i preporučeni sadržaj investicijskog projekta (za projekte iznad 700.000,00 kuna predračunske vrijednosti ulaganja)[2].

3. ZAŠTO RADITI STUDIJU IZVEDIVOSTI?

Mnogi projekti napravljeni su, s više ili manje (ne)uspjeha, bez prethodne izrade studija izvedivosti. Činjenica da je studija izvedivosti napravljena nije garancija da će neki projekt uspjeti, jer mnogi obećavajući projekti nikada ne postanu uspješni i iznevjere očekivanja investitora i ostalih dionika prije nego što počnu generirati pozitivne novčane tokove. Tipični razlozi neuspjeha projekata obično su vezani uz ljudski faktor u pripremi, izgradnji ili upravljanju projektom, poput:

- nekoordinacije, loše organizacije, lošeg vođenja i upravljanja projektnim ciklusom, što je najčešće povezano s lošom alokacijom odgovornosti i nagrada
- lošeg odabira projekta,
- kašnjenja u izradi glavnog projekta (dizajnu), kašnjenja u pribavljanju potrebne dokumentacije (interni ili administrativni razlozi), kašnjenja u izgradnji potrebnih sadržaja,

[1] Preporučeni sadržaj poslovnog plana - http://www.hbor.hr/Art802.,

[2] Preporučeni sadržaj investicijskog projekta - http://www.hbor.hr/Art801.

- loše provedbe natječajnog postupka za odabir izvođača radova,
- prekoračenja troškova zbog kašnjenja u izvedbi ili nadopuni dokumentacije,
- neučinkovitosti u upravljanju projektom čime se generiraju dodatni, ne uvijek mjerljivi troškovi,
- političkih, financijskih, tržišnih, regulatornih i ostalih razloga.

Kod velikih projekata studija izvedivosti obično se radi, ako ni zbog čega drugoga onda zbog toga što je traže banke (kreditori). U pravilu se studije izvedivosti u Hrvatskoj izrađuju za projekte preko 200 tisuća kuna predračunske vrijednosti ulaganja, i to za ishođenje bankovnih kredita, nepovratnih sredstava pojedinih EU fondova ili poticaja pojedinih ministarstava.

Odstupanja u planiranim i stvarnim troškovima ulaganja uvijek su prisutna, no pomno planiranje minimizira rizik velikih odstupanja. Prema praktičnim iskustvima, odstupanja planiranih i stvarnih troškova su:[3]

- +/- 30% kod analize investicijskih mogućnosti,
- +/- 20% kod studije prethodne izvedivosti,
- +/- 10% kod studije izvedivosti.

Troškovi izrade svih pomoćnih studija procjenjuju se do 3% kod velikih projekata, odnosno do 5% ukupnog ulaganja kod malih projekata (tablica 4). Kao i svugdje u ekonomiji, i ovdje postoji ekonomija razmjera, pa su troškovi izrade studija u brzorastućim sektorima u kojima se mijenja tehnologija veći jer je veći rizik ocjene ulaganja, dok su u zrelim industrijama u kojima se tehnologija znatno ne mijenja troškovi izrade studija nešto niži.

Tablica 4. Procijenjeni troškovi izrade pojedinih studija, u % ukupne investicije

Troškovi pripreme studija	Veliki projekti	Mali projekti
Troškovi izrade analize investicijskih mogućnosti	0,2-1%	0,2-1%
Troškovi izrade studije prethodne izvedivosti	0,25-1%	0,25-1%
Troškovi izrade studije izvedivosti	0,25-1%	1-3%
Ukupno	0,7-3%	1,45-5%

Izvor: UNIDO, 2002.

Financiranje pripreme projekata u 2013. godini

Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU raspisalo je javni poziv za dostavu ideja regionalnih razvojnih projekata do 15. travnja 2013. godine.[4] Odabrani projekti dobit će status regionalnih razvojnih projekata te će im se ovisno o raspoloživim financijskim sredstvima u prvoj fazi pripreme osigurati tehnička pomoć za razradu projekata.

Prihvatljive projektne ideje obuhvaćaju ulaganja u infrastrukturu kojima se doprinosi ostvarenju tematskih ciljeva razvoja, predloženih od strane Europske komisije za razdoblje od 2014. - 2020. godine, i to:

- jačanju istraživanja, tehnološkog razvoja i inovacija,
- jačanju konkurentnosti malih i srednjih poduzetnika, poljoprivrednog sektora, sektora ribarstva i akvakulture,
- zaštiti okoliša i promicanju učinkovitosti resursa,
- promicanju održivog prometa i uklanjanju uskih grla na ključnoj infrastrukturi prometne mreže,
- promicanju zapošljavanja i davanju podrške mobilnosti radne snage,
- promicanju socijalnog uključivanja i borbi protiv siromaštva,
- ulaganju u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje, te
- projekti od posebne važnosti za razvoj više jedinica područne (regionalne) samouprave, ako za njih postoji uporište u relevantnim županijskim strategijama i nacionalnim strateškim dokumentima.

Projektna ideja mora biti u skladu s važećom prostorno-planskom dokumentacijom, imovinsko-pravni odnosi na lokaciji projekta moraju biti riješeni ili se moraju riješiti najkasnije u roku godinu dana, projekt mora imati izrađeno idejno rješenje ili mora biti pokrenuta izrada idejnog rješenja.

Projekt mogu prijaviti:

- jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave,
- javna tijela (fondovi, agencije, ustanove, itd.) koje je osnovala središnja država ili jedinica lokalne odnosno područne (regionalne) samouprave uključujući ustanove za istraživanje i razvoj, ustanove za osposobljavanje i obrazovanje, lokalne i regionalne razvojne agencije, institucije za zaštitu prirodne i kulturne baštine, ustanove zdravstvene zaštite i ostale,
- trgovačka društva u većinskom javnom vlasništvu i s neprofitnim statusom kao što su lokalne i regionalne razvojne agencije,
- komunalna poduzeća u vlasništvu lokalne i područne (regionalne) samouprave,
- turističke zajednice,
- gospodarske i obrtničke komore,
- klasteri registrirani kao neprofitne pravne osobe.

Dr. sc. Mihaela GRUBIŠIĆ-ŠEBA, Ekonomski institut, Zagreb

KONZULTACIJE I SAVJETI:
(u cijeni pretplate na časopis Rif)

➤ **telefonom:**
01 / 46 86 506
svakodnevno od 8 do 13 sati

➤ **osobno:**
po dogovoru sa savjetnicima
od 13 do 15 sati

e-mail: rif@rif.hr

[3] UNIDO, 2002.

[4] Sve informacije u vezi javnog poziva dostupne su na: http://www.mrrfeu.hr/default.aspx?id=1232 - Javni poziv za dostavu projektnih ideja regionalnih razvojnih projekata.

Mr. sc. HRVOJE SERDARUŠIĆ

Stručni članak UDK 336.64

Utvrđivanje ciljane strukture kapitala od strane neovisnih analitičara

Idealni uvjeti za izračun troška kapitala su kad postoje proporcije duga, odnosno vlastitog kapitala u ciljanoj (željenoj) strukturi kapitala. Naime, radi se o željenoj strukturi, odnosno omjerima duga i vlastitog kapitala koje tvrtka želi održavati. Autor članka je objasnio ciljanu strukturu kapitala te je ilustrirao primjerima.

1. VRSTE PRISTUPA U UTVRĐIVANJU CILJANE STRUKTURE KAPITALA

U većini slučajeva, tvrtke ne otkrivaju svoju ciljanu strukturu kapitala. Stoga, vanjski analitičari kada nemaju informaciju koja struktura kapitala se želi postići, moraju koristiti sljedeća tri pristupa u izračunu omjera duga i vlastitog kapitala radi izračuna troška kapitala:

i) pretpostavka da je trenutna struktura kapitala ona koja je ciljana; tržišne vrijednosti svake od komponenata uzimaju se obzir kod izračuna;
ii) pregled trendova i promjena u strukturi kapitala u određenom analiziranom razdoblju ili ispitivanje izjava menadžmenta o politici strukture kapitala;
iii) procjena tvrtkine strukture kapitala korištenjem prosjeka struktura kapitala usporedivih tvrtki (npr. izravnih konkurenata).

Redoslijed korištenja pristupa je silazan. Prvo se pretpostavlja da je trenutna struktura kapitala ona koja je ciljana, zatim se gledaju trendovi ako se ne koristi prethodan pristup, a tek na kraju se radi pristup putem prosjeka.

2. PRIMJER IZRAČUNA CILJANE STRUKTURE KAPITALA

Ako dakle, ne postoji iskazana ciljana struktura kapitala, koristi se pretpostavka da je trenutna struktura kapitala ona koja je ciljana (željena). Možemo u konkretnom primjeru pretpostaviti da tvrtka Google Inc. nije u svojim financijskim izvještajima, bilješkama, godišnjem izvještaju ili na bilo koji drugi dokumentirani način izjavila koja je ciljana struktura kapitala. Stoga je, ponovimo, prva najbolja opcija ona da je trenutna struktura kapitala ta koja je željena, pa se tako tržišne vrijednosti svake od komponenata uzimaju u obzir kod izračuna.

Tablica 1. Primjer izračuna ciljane strukture kapitala u tvrtki Google Inc. za 2011. (iznosi su u milijunima USD)

	Google	
dug	4.204	6,7%
povlaštene dionice	0	0,0%
obične dionice	58.145	93,3%
Ukupno	**62.349**	**100,0%**

Izvor: Autorski izračun prema podacima dobivenim na stranici web-servisa Google Finance, posjet izvršen 02. 01. 2013.

Trenutne tržišne proporcije koje su izračunate u tablici 1. predstavljaju ciljanu strukturu kapitala: 6,7% duga, 0% povlaštenih dionica i 93,3% običnih dionica.

Pretpostavimo li da ovakav pristup nije dovoljno prihvatljiv, na raspolaganju je opcija koja ispituje trendove i promjene u strukturi kapitala u određenom analiziranom razdoblju (odnosno ispitivanja danih izjava menadžmenta o politici strukture kapitala). Takva opcija nije prikazana u tablici.

Potrebno je istaknuti, da ako izjave menadžmenta nisu dostupne, moguće je analizirati trendove i promjene u strukturi kapitala. Npr., neka je trend u posljednjih pet godina bio povećanje duga u ukupnoj strukturi kapitala za 1% do 2%. U tom slučaju je moguće očekivati nastavak trenda i u sljedećoj godini, uvažavajući pritom bonitet tvrtke i mogućnost daljnjeg zaduženja u okviru trenutnog financijskog položaja i profitabilnosti tvrtke, kao i stanja industrije i opće ekonomije.

Na primjeru tvrtke Google Inc. vidljivo je da nema značajne promjene u

strukturi u posljednje dvije godine, kako je i pokazano sljedećim dvjema tablicama:

Tablica 2. Primjer izračuna ciljane strukture kapitala u tvrtki Google Inc. za 2008. - 2011. (iznosi su u milijunima USD)

	2011.	2010.	2009.	2008.
dug	4.204	3.465	0	0
povlaštene dionice	0	0	0	0
obične dionice	58.145	46.241	36.004	28.239
Ukupno	**62.349**	**49.706**	**36.004**	**28.239**

Izvor: Autorski izračun prema podacima dobivenim na stranici web-servisa Google Finance, posjet izvršen 02. 01. 2013.

Tablica 3: Primjer izračuna ciljane strukture kapitala u tvrtki Google Inc. za 2008. - 2011. (iznosi su u postocima u odnosu na ukupan iznos iz kolone iz prethodne tablice)

	2011.	2010.	2009.	2008.
dug	6,7%	7,0%	0,0%	0,0%
povlaštene dionice	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
obične dionice	93,3%	93,0%	100,0%	100,0%
Ukupno	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Izvor: Autorski izračun prema podacima dobivenim na stranici web-servisa Google Finance, posjet izvršen 02. 01. 2013.

Posljednja raspoloživa opcija je ona koja koristi prosjeke struktura kapitala usporedivih tvrtki (npr. izravnih konkurenata). Za konkretan primjer Google-a može se prikazati usporedbom i izračunom prosjeka za tri izravna konkurenta sa strukturama kapitala, u terminima tržišne vrijednosti, kao u tablici 4.

Tablica 4: Izračun ciljane strukture kapitala kod izravnih konkurenata tvrtke Google Inc. za 2011.

	Google	Microsoft	Facebook	Apple	Prosjek
dug	6,7%	15,3%	10,9%	0,0%	6,3%
povlaštene dionice	0,0%	0,0%	9,9%	0,0%	0,2%
obične dionice	93,3%	84,7%	79,1%	100,0%	93,4%
Ukupno	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Izvor: Autorski izračun prema podacima dobivenim na stranici web-servisa Google Finance, posjet izvršen 02. 01. 2013.

Dobiveni rezultat ne odskače značajnije od strukture kapitala koju koristi Google.

3. ZAKLJUČAK

Bilo da se koristi način optimalizacije strukture kapitala putem *Krivulje investicijskih mogućnosti* ili *Damodaranov okvir za donošenje odluke o strukturi kapitala*, sržno je minimizirati trošak kapitala jer on dovodi do optimalne strukture kapitala, odnosno do najveće vrijednosti tvrtke za njene dioničare ili vlasnike.

Analitičar koristi metode koje su predložene kako bi utvrdio ukupni financijski položaj i profitabilnost tvrtke, razumijevajući pritom da korisnici analize mogu biti vlasnici ili kreditori, što mijenja obuhvat i perspektivu analize.

U praksi se zbog dostupnosti podataka, po ocjeni autora, najčešće koristi pristup koji uzima u obzir trenutnu strukturu kapitala kao ciljanu te pristup koji koristi prosjek dobiven izračunom iz struktura kapitala usporedivih tvrtki.

Mr. sc. Hrvoje SERDARUŠIĆ, ZABA, Zagreb

Pretplatite se na časopis "RAČUNOVODSTVO I FINANCIJE" za 2013. godinu

Dr. sc. JASENKA ŠTIGLEC

Stručni članak UDK 347.7

Pružanje ugostiteljskih usluga u objektima zatvorenog i klupskog tipa

Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti (Nar. nov., br. 138/06. - 50/12.), određuje samo odmarališta za djecu i ugostiteljske objekte klupskog tipa kao ugostiteljske objekte zatvorenog tipa. Prema navedenom, objekti zatvorenog tipa (odmarališta) koji su bili registrirani prema odredbama starog Zakona, trebali su svoje poslovanje uskladiti s odredbama ovog Zakona najkasnije do 28. prosinca 2011. godine, tj. ishoditi rješenje o ispunjavanju minimalnih uvjeta za neku od vrsta ugostiteljskog (komercijalnog) objekta. Uvođenjem snižene stope PDV-a na ugostiteljske usluge prehrane i pića, postavlja se pitanje njezine primjene u objektima kao što su radnički restorani i kantine, te autorica u članku detaljnije pojašnjava da se ugostiteljskim objektima prema Zakonu o ugostiteljskoj djelatnosti smatraju samo objekti koji imaju rješenje o ispunjavanju uvjetima jednog od ugostiteljskih objekata iz skupina restorani, barovi ili catering objekti, o čemu ovisi i primjena snižene stope PDV-a.

1. UVOD

Zakonom o ugostiteljskoj djelatnosti[1] uređuju se način i uvjeti pod kojim pravne i fizičke osobe mogu obavljati ugostiteljsku djelatnost. **Ugostiteljska djelatnost** u smislu tog Zakona je **pripremanje hrane i pružanje usluga prehrane, pripremanje i usluživanje pića i napitaka i pružanje usluga smještaja.** Ugostiteljska djelatnost je i pripremanje hrane za potrošnju na drugom mjestu sa ili bez usluživanja (u prijevoznom sredstvu, na priredbama i sl.) i opskrba tom hranom (catering). Cit. Zakonom propisano je da ugostiteljsku djelatnost mogu obavljati trgovačka društva, zadruge, trgovci pojedinci i obrtnici koji ispunjavaju uvjete propisane za obavljanje te djelatnosti (u daljnjem tekstu: ugostitelj). Pored ugostitelja, ugostiteljsku djelatnost pod uvjetima propisanim tim Zakonom, mogu obavljati i određene ustanove i udruge.[2] Tako, **ugostiteljsku djelatnost mogu obavljati i:** javne ustanove koje upravljaju nacionalnim parkovima i parkovima prirode; zdravstvene ustanove lječilišta; ugostiteljske

obrazovne ustanove, te učenički i studentski domovi u svojim poslovnim prostorijama i prostorima; Hrvatski ferijalni i hostelski savez u objektima omladinskog turizma (hostel) za svoje članove i članove međunarodnih udruga omladinskog turizma kojih je savez član; Hrvatski planinarski savez i njegove članice u svojim planinarskim objektima, prvenstveno za svoje članove i članove međunarodnih udruga planinara kojih je savez član; lovačke udruge koje su na području lovišta stekle pravo lova koncesijom ili zakupom sukladno posebnim propisima i ribičke udruge, u svojim prostorijama i prostorima, za svoje članove i druge registrirane lovce i ribolovce; udruge pripadnika nacionalnih manjina u svojim prostorijama i prostorima za potrebe svojih članova i drugih pripadnika te nacionalne manjine odnosno pripadnika istog naroda u svrhu održavanja kulturnih i drugih događaja radi očuvanja, promicanja i iskazivanja nacionalnog i kulturnog identiteta nacionalne manjine; ustanove koje obavljaju kazališnu djelatnost u svojim poslovnim prostorijama i prostorima, u svrhu pripreme i usluživanja napitaka, pića, slastica i sl., najduže dva sata prije do dva sata

[1] Vidi: Nar. nov., br. 138/06., 152/08., 43/09., 88/10. i 50/12.
[2] Vidi članak 3. stavak 2. Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti.

nakon kazališnog događaja za potrebe svojih korisnika; Savez izviđača Hrvatske u izviđačkim centrima za svoje članove i članove međunarodnih skautskih udruga; amaterske sportske udruge za svoje potrebe u svojim poslovnim prostorijama i prostorima; Hrvatska glazbena mladež u objektima Međunarodnog kulturnog centra u Grožnjanu za svoje članove i članove međunarodnih glazbenih udruga kojih je Hrvatska glazbena mladež član ili partner, te muzeji osnovani kao javne ustanove u svojim poslovnim prostorijama i prostorima u okviru svog radnog vremena.

Važno je napomenuti da **navedene ustanove i udruge ukoliko žele obavljati ugostiteljsku djelatnost, ne trebaju biti registrirane za obavljanje ugostiteljske djelatnosti (kao ugostitelji), ali moraju ishoditi rješenje nadležnog ureda[3] da su u određenom ugostiteljskom objektu ispunjeni propisani minimalni uvjeti za obavljanje ugostiteljske djelatnosti** za vrstu objekata koji se ne kategoriziraju, odnosno uvjeti za vrstu i kategoriju ugostiteljskog objekta ukoliko se objekt kategorizira. Dakle, navedene ustanove i udruge mogu obavljati ugostiteljsku djelatnost pod istim uvjetima, koji su propisani za ugostitelje. To konkretno znači da su se navedene pravne osobe, u obavljanju ugostiteljske djelatnosti, dužne pridržavati odredbi cit. Zakona, i to: odredbi članka 8., kojima se propisuje radno vrijeme ugostiteljskih objekata, odredbi članka 9., kojima se propisuju obveze ugostitelja u obavljanju ugostiteljske djelatnosti, odredbe članka 10., kojim je zabranjeno oglašavanje i reklamiranje usluga i isticanja poruka u komercijalnom poslovanju suprotno rješenju utvrđenom od nadležnog ureda odnosno Ministarstva turizma, odredbi članka 11., kojim je propisana zabrana pružanja ugostiteljskih usluga koje nisu utvrđene rješenjem nadležnog ureda, odnosno Ministarstva turizma i odredbi članka 12., kojim je propisana zabrana usluživanja i dopuštanja konzumiranja alkoholnih pića osobama mlađim od 18 godina, kao i obveza isticanja takve zabrane na vidljivom mjestu. Vezano za primjenu stope PDV-a kod pružanja usluge prehrane i pića u navedenim ustanovama koje imaju rješenje nadležnog ureda za obavljanje ugostiteljske djelatnosti iste mogu primijeniti stopu 10%.

2. IZNIMKE OD PRIMJENE ZAKONA O UGOSTITELJSKOJ DJELATNOSTI

Odredbom članka 5. cit. Zakona propisani su specifični slučajevi na koje se ne primjenjuju odredbe tog Zakona, iako se radi o pripremanju i usluživanju hrane, pića i napitaka. Tako je odredbom članka 5. stavkom 1. točkom 2. cit. Zakona propisano da se **odredbe tog Zakona ne odnose na slučajeve kada pravne i fizičke osobe organiziraju za potrebe svojih djelatnika i svojih članova u svojim poslovnim prostorijama pripremanje i usluživanje toplih i hladnih napitaka, bezalkoholnih pića i jela.** Dakle, iako se radi o mogućnosti pripremanja i usluživanja hrane, toplih i hladnih napitaka i bezalkoholnih pića, zakonodavac je propisao da se **u navedenim slučajevima ne radi o pružanju ugostiteljskih usluga,** s obzirom da se takve usluge ne pružaju u ugostiteljskim objektima, ali je pri tome ipak postavio određene uvjete. Tako, navedene usluge pravne i fizičke osobe mogu organizirati samo u svojim poslovnim prostorijama i prostorima, dakle ne radi se o pružanju ugostiteljskih usluga u nekoj od vrsta ugostiteljskih objekata, takve usluge mogu se pružati samo djelatnicima i članovima pravnih i fizičkih osoba, dakle ne i gostima, a od pića smiju se usluživati samo bezalkoholna pića. Ova odredba Zakona naveliko se primjenjuje u praksi. Kako se u ovom slučaju ne radi o ugostiteljskim uslugama ne može se primijeniti snižena stopa PDV-a.

Tako, npr. veliki broj udruga u svojim poslovnim prostorijama organizira svakodnevno pružanje navedenih usluga za svoje članove ili pak organiziraju povremena događanja u svojim poslovnim prostorijama za svoje članove kojima tada organiziraju pružanje navedenih usluga. Ovom prigodom, **ukazuje se da se ova odredba Zakona u praksi učestalo krši, i to najčešće od strane raznih udruga.** Gospodarski inspektori Državnog inspektorata u inspekcijskim nadzorima nad pružateljima raznih ugostiteljskih usluga uočili su da **razne udruge privremeno i povremeno svojom aktivnošću ulaze u područje ugostiteljske djelatnosti,** a u praksi je teško činjenično i formalno dokazati nelegalnost takvih aktivnosti. Tako navedeni subjekti, vrlo često u sjedištu udruge, pa čak i u ad hoc, na jedan dan iznajmljenim prostorima, organiziraju razne zabave, pružaju ugostiteljske usluge alkoholnih i bezalkoholnih pića, napitaka i hrane i drugim osobama koje nisu članovi udruge, te ne izdaju račune za te usluge. Nadalje, članom udruge postaje se npr. kupnjom ulaznice, ili narudžbom pojedine ugostiteljske usluge. S obzirom da se ugostiteljske usluge, u najčešćim slučajevima pružaju u sjedištu udruge, usmeno rješenje o zabrani pružanja ugostiteljskih usluga gospodarski inspektor, u pravilu, izvršava na drugi pogodan način, tj. novčanim kaznama, a ne pečaćenjem prostorija, kako se ne bi onemogućio rad, odnosno djelovanje udruge zbog kojeg je osnovana. Ovakav način izvršenja usmenog rješenja, u većini slučajeva kada je u pitanju rad udruga, nije efikasan, jer udruge u pravilu učestalo krše usmeno rješenje o zabrani pružanja ugostiteljskih usluga.

Odredbu članka 5. stavka 1. točke 2. cit. Zakona vrlo često koriste i trgovačka društva, zadruge, trgovci pojedinci, obrtnici, kao i druge **osobe kada organiziraju prehranu za svoje zaposlene djelatnike u svojim poslovnim prostorijama i prostorima.** Najčešće se radi o slučajevima kada navedene usluge tzv. "društvene prehrane" pružaju djelatnici, koji su u radnom odnosu kod pravne ili fizičke osobe, drugim djelatnicima te osobe u njenim poslovnim prostorijama, tj. u žargonu zvanim "društvenim kantinama ili društvenim restoranima" (iako takve vrste objekata nisu Zakonom predviđene i propisane). Međutim, prilikom pružanja navedenih usluga prehrane pića i napitaka, **bitno je da se** odredbe cit. Zakona ne krše, tj. da se **takve usluge ne pružaju drugim osobama koje nisu zaposlenici** kod te osobe i/ili da se ne uslužuju alkoholna pića, jer bi se u protivnom radilo o obavljanju ugostiteljske djelatnosti "na crno", za što su cit. Zakonom propisane rigorozne mjere.

3. UGOSTITELJSKI OBJEKTI ZATVORENOG TIPA

Za razliku od prijašnjeg Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti iz 1995. godine, kojim su bile propisane dvije vrste **ugosti-**

[3] Tj. ureda državne uprave u županiji, odnosno upravnog tijela Grada Zagreba nadležnog za poslove ugostiteljstva prema mjestu sjedišta objekta ili Ministarstva turizma.

teljskih objekata zatvorenog tipa (odmarališta i kantine), odredbe cit. Zakona određuju samo jednu vrstu ugostiteljskog objekta zatvorenog tipa, tj. odmarališta za djecu.

Tako je cit. Zakonom, kada se radi o objektima zatvorenog tipa (odmarištima) dozvoljeno da pravna ili fizička osoba može **organizirati usluge smještaja i prehrane, ali samo u sklopu organiziranog odmora djece u ugostiteljskom objektu zatvorenog tipa** - odmaralištu za djecu pod uvjetima propisanim tim Zakonom i drugim propisima. Za pružanje navedenih ugostiteljskih usluga, pravna ili fizička osoba **dužna je ishoditi rješenje nadležnog ureda o ispunjavanju uvjeta** propisanih cit. Zakonom i drugim propisima, koji to rješenje upisuje u Upisnik objekata zatvorenog tipa. Ministar nadležan za poslove ugostiteljstva i turizma donio je Pravilnik o upisnicima ugostiteljskih objekata i o upisnicima o pružanju ugostiteljskih usluga u domaćinstvu i seljačkom domaćinstvu[4] koji je stupio na snagu 19. siječnja 2008. godine. Navedenim Pravilnikom propisano je, između ostalog, vođenje Upisnika objekata zatvorenog tipa. Tako je propisano da se Upisnik vodi u elektroničkom obliku, a iznimno da se može voditi i u obliku uvezane knjige, da se upis u Upisnik obavlja po službenoj dužnosti, te da je Upisnik javna knjiga. Odredbama cit. Zakona, također, je ovlašten ministar turizma da uz suglasnost ministra nadležnog za zdravstvo propisuje minimalne tehničke uvjete za pružanje usluga smještaja i prehrane u sklopu organiziranog odmora djece u ugostiteljskom objektu zatvorenog tipa - odmaralištu za djecu.

Sve pravne i fizičke osobe, koje su na dan 28. prosinca 2006. godine pružale ugostiteljske usluge u objektu zatvorenog tipa (a to su odmarališta i objekti za prehranu - kantine) sukladno članku 4. prijašnjeg Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti (iz 1995. godine) bile su dužne, najkasnije do 28. prosinca 2011. godine, ishoditi rješenje o ispunjavanju minimalnih uvjeta za neku od vrsta ugostiteljskih objekata propisanih ***Pravilnikom o razvrstavanju i minimalnim uvjetima ugostiteljskih objekata iz skupina "Restorani", "Barovi", "Catering objekti" i "Objekti jednostavnih usluga"***[5] donesenim na temelju ovog Zakona. Pravnoj ili fizičkoj osobi koja u navedenom roku nije ishodila rješenje, nadležni ured bio je dužan rješenjem **zabraniti pružanje ugostiteljskih usluga** i utvrditi prestanak važenja izdanog rješenja o pružanju ugostiteljskih usluga u objektu zatvorenog tipa.[6] Zakonodavac je napravio iznimku za pravne i fizičke osobe koje su na dan 28. prosinca 2006. godine pružale ugostiteljske usluge u objektima zatvorenog tipa za djecu u sklopu organiziranog odmora djece, te im je omogućen nastavak rada kao ugostiteljskih objekata zatvorenog tipa - odmarališta za djecu.[7]

Ministar turizma, uz suglasnost ministra zdravstva, donio je Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji drugih vrsta ugostiteljskih objekata za smještaj iz skupine "Kampovi i druge vrste ugostiteljskih objekata za smještaj"[8] kojim su, propisani opći i minimalni uvjeti, između ostalog, i za vrstu ugostiteljskog objekta za smještaj "Odmarište za djecu". Prema tom Pravilniku, "Odmarište za djecu" je objekt u kojem se djeci pružaju usluge organiziranog smještaja, a mogu se pružati i usluge prehrane, pića i napitaka. Smještajne jedinice u "Odmaralištu za djecu" su sobe i/ili spavaonice. Ugostiteljski sadržaji za pripremu i usluživanje hrane, pića i napitaka u ovoj vrsti odmarališta mogu biti smješteni i u građevini koja se nalazi u neposrednoj blizini i izvan građevine u kojoj se nalaze smještajne jedinice.

4. UGOSTITELJSKI OBJEKTI KLUPSKOG TIPA

Odredbe cit. Zakona omogućuju pružanje ugostiteljskih usluga u pojedinim vrstama ugostiteljskih **objekata koji mogu biti klupskog tipa (klub),** što znači da se u njima ugostiteljske usluge pružaju samo određenoj skupini gostiju (članovima kluba), pa se na neki način može smatrati da se i u ovim slučajevima, iako se tako u cit. Zakonu izričito ne zovu, ipak radi o ugostiteljskim objektima zatvorenog tipa, s obzirom da se ugostiteljske usluge pružaju samo članovima kluba.

Zakonom je, između ostalog, propisano da je ugostitelj, u obavljanju ugostiteljske djelatnosti, dužan vidno istaknuti na ulazu u ugostiteljski objekt, odnosno u ulazu ugostiteljskog objekta smještenog u građevini zaštićenoj kao kulturno dobro, na propisan način, natpis s oznakom vrste ugostiteljskog objekta utvrđene rješenjem nadležnog ureda. To konkretno znači da će **određeni ugostiteljski objekti klupskog tipa, trebati vidno označiti, pored vrste ugostiteljskog objekta, i oznaku da se radi o ugostiteljskom objektu klupskog tipa (klubu),** kako bi, eventualno zainteresirani gosti, mogli znati da se u tom ugostiteljskom objektu pružaju ugostiteljske usluge samo određenoj skupini gostiju, tj. samo članovima kluba.

Prema odredbama cit. Zakona, ugostiteljska djelatnost obavlja se u objektu namijenjenom, uređenom i opremljenom za pružanje ugostiteljskih usluga, a koji može biti u: građevini, odnosno zasebnom dijelu građevine (zgrada, kiosk, kontejner, plutajući objekt i sl.), poslovnom prostoru gdje se obavlja druga djelatnost, nepokretnom vozilu i priključnom vozilu, željezničkom vagonu i plovnom objektu kojim se obavlja prijevoz putnika, te šatoru, na klupi, kolicima i sličnim napravama opremljenim za pružanje ugostiteljskih usluga. Ugostiteljski objekti, s obzirom na vrstu ugostiteljskih usluga koje se u njima pružaju, razvrstavaju se u šest skupina, i to: "Hoteli", "Kampovi i druge vrste ugostiteljskih objekata za smještaj" "Restorani", "Barovi", "Catering objekti" i "Objekti jednostavnih usluga". Ugostiteljski objekti iz navedenih skupina razvrstavaju se u pojedine vrste polazeći od načina usluživanja i pretežitosti usluga koje se pružaju u objektu. Za obavljanje ugostiteljske djelatnosti u ugostiteljskim objektima moraju biti ispunjeni minimalni uvjeti za vrstu glede uređenja i opreme ugostiteljskih objekata, usluga, kao i drugi uvjeti propisani ovim Zakonom i Pravilnikom o razvrstavanju i minimalnim uvjetima ugostiteljskih objekata iz skupina "Restorani", "Barovi", "Catering objekti" i "Objekti jednostavnih usluga."

Tim Pravilnikom uređuje se: razvrstavanje i minimalni uvjeti koje moraju ispunjavati ugostiteljski objekti iz skupina "Restorani", "Barovi", "Catering objekti" i "Objekti jednostavnih

[4] Nar. nov., br. 5/08.

[5] Nar. nov., br. 82/07., 82/09. i 75/12.

[6] Vidi odredbe članka 52. stavka 1. i 2. Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti.

[7] Međutim, u skladu s odredbom članka 52. stavka 5. Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti, navedena odmarališta za djecu trebaju ispunjavati propisane uvjete iz Pravilnika o razvrstavanju i kategorizaciji drugih vrsta ugostiteljskih objekata za smještaj iz skupine "Kampovi i druge vrste ugostiteljskih objekata za smještaj", što konkretno znači da navedene osobe nisu dužne ishoditi novo rješenje, ali su dužne u svom poslovanju ispunjavati propisane uvjete tim Pravilnikom.

[8] Nar. nov., br. 49/08. i 45/09.

usluga", ugostiteljske usluge koje se moraju i mogu pružati u pojedinoj vrsti ugostiteljskog objekta, vrste ugostiteljskih objekata koje mogu biti klupskog tipa, te način utvrđivanja ispunjavanja minimalnih uvjeta za vrstu ugostiteljskog objekta.

Tako je Pravilnikom propisano da se skupina "Restorani" razvrstava u devet vrsta ugostiteljskih objekata, i to: restoran, gostionica, zdravljak, zalogajnica, pečenjarnica, pizzeria, bistro, slastičarnica i objekt brze prehrane (fast food). **Pravilnikom je određeno da ugostiteljski objekt vrste "Restoran" može biti klupskog tipa, što znači da se u tom slučaju ugostiteljske usluge pružaju samo određenoj skupini gostiju, tj. samo članovima kluba.** Pravilnikom je propisano da se u restoranu pripremaju i uslužuju topla i hladna jela koja zahtijevaju složeniju pripremu, te ostala jela i slastice, uslužuju pića i pripremaju i uslužuju napici, te su propisani minimalni uvjeti koje mora ispunjavati ugostiteljski objekt vrste "Restoran".[9]

Pravilnikom je propisano da se skupina "Barovi" razvrstava u 10 vrsta ugostiteljskih objekata, i to: kavana, noćni klub, noćni bar, disco klub, caffe bar, pivnica, buffet, krčma, konoba i klet. Za ove vrste ugostiteljskih objekata karakteristično je da se radi o objektima u kojima se pretežito uslužuju pića i pripremaju i uslužuju napici, a mogu se pripremati i usluživati jela. Pored navedenog, vrste ugostiteljskih objekata: noćni klub, noćni bar i disco klub su vrste koje rade noću.

Pravilnikom je određeno da **noćni klub, noćni bar i caffe bar mogu biti klupskog tipa.** Noćni klub je ugostiteljski objekt koji ima živu glazbu, a u njemu se mogu izvoditi i artistički i slični zabavni programi, te mora, pored drugih propisanih minimalnih uvjeta, imati prostor za ples, namještaj prilagođen dužem boravku gostiju i površinu od najmanje 100 m^2.[10] Noćni bar je ugostiteljski objekt koji ima animir glazbu, koja se može izvoditi i uživo, a također između ostalih propisanih uvjeta, mora imati namještaj prilagođen dužem boravku gostiju i površinu od najmanje 100 m^2.[11] Caffe bar je ugostiteljski objekt u kojem se pretežito priprema i uslužuje kava i drugi napici, uslužuju pića, a mogu se pripremati i usluživati ili samo usluživati topli i hladni sendviči, slastice i voće. Iznimno, umjesto naziva "caffe bar" mogu se koristiti komercijalni nazivi, npr. "coctail bar", "lounge bar", "coffy bar", " caffe bar - pub", "internet bar" i sl.[12]

Pravilnikom nisu propisane iznimke za ugostiteljske objekte koji mogu biti klupskog tipa, što znači da su u pogledu ispunjavanja minimalnih uvjeta izjednačeni s ugostiteljskim objektima koji posluju u istoj vrsti, a nisu klupskog tipa. Dakle, Pravilnikom su određene četiri vrste ugostiteljskih objekata (restoran, noćni klub, noćni bar i caffe bar) koji mogu biti klupskog tipa, a u obavljanju ugostiteljske djelatnosti, dužni su se pridržavati odredbi članaka 8., 9., 10., 11. i 12. ovoga Zakona.

5. INSPEKCIJSKI NADZOR, UPRAVNE, KAZNENE I ZAŠTITNE MJERE

Za osobe koje obavljaju ugostiteljsku djelatnost, odnosno pružaju ugostiteljske usluge, a ne pridržavaju se odredbi cit. Zakona i propisa donesenih za provedbu toga Zakona propisane su upravne, kaznene mjere i zaštitne mjere.

Tako je odredbom članka 39. stavkom 2. cit. Zakona propisano da inspekcijski nadzor nad provedbom tog Zakona i propisa donesenih na temelju tog Zakona, te pojedinačnih akata, uvjeta i načina rada nadziranih pravnih i fizičkih osoba provode nadležni gospodarski inspektori i drugi inspektori, svaki u okviru svoje nadležnosti, sukladno posebnim propisima.

Nadzor nad zabranom usluživanja odnosno dopuštanja konzumiranja alkohola osobama mlađim od 18 godina ovlašteni su provoditi i policijski službenici Ministarstva unutarnjih poslova. U obavljanju tog nadzora, policijski službenici ovlašteni su protiv prekršitelja podnijeti zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka.

Odredbama cit. Zakona propisane su upravne i kaznene mjere koje je ovlašten i dužan poduzeti gospodarski inspektor Državnog inspektorata u provedbi inspekcijskog nadzora. **Tako je pružanje ugostiteljskih usluga,** odnosno obavljanje ugostiteljske djelatnosti bez upisa u propisani registar odnosno upisnik, ili **bez rješenja kojim je utvrđeno da prostor, uređaji i oprema udovoljavaju propisanim uvjetima, rigorozno sankcionirano,** jer je gospodarski inspektor ovlašten, sukladno članku 40. cit. Zakona, usmenim rješenjem u zapisnik zabraniti pravnoj ili fizičkoj osobi daljnje obavljanje ugostiteljske djelatnosti, odnosno pružanje ugostiteljskih usluga, do otklanjanja utvrđenih nedostataka, ali najkraće na rok od 30 dana od dana izricanja usmenog rješenja. Usmeno rješenje o zabrani rada izvršava se pečaćenjem prostorija, postrojenja, uređaja i druge opreme za rad najkasnije u roku 24 sata od izricanja usmenog rješenja ili na drugi pogodan način. Kada osoba nije nazočna inspekcijskom nadzoru, gospodarski inspektor će usmeno rješenje o zabrani daljnjeg obavljanja ugostiteljske djelatnosti i izvršenje rješenja provesti i bez prethodnog izjašnjavanja stranke, a u nazočnosti zatečenih sudionika. U slučaju izvršenja usmenog rješenja pečaćenjem, pravna i fizička osoba dužna je osigurati iznošenje pokvarljivih namirnica te poduzeti i osigurati sve sigurnosne i druge mjere, kako ne bi došlo do bilo kakve štete. U slučaju da pravna ili fizička osoba propusti poduzeti navedene mjere, odgovorna je za nastanak bilo kakve štete. Usmeno rješenje inspektor je dužan u pisanom obliku otpremiti stranci u roku osam dana od dana izricanja zabrane usmenim rješenjem. Žalba se može izjaviti samo na pisani otpravak rješenja i ne zadržava izvršenje rješenja. Pored navedenog, odredbom stavka 5. cit. članka Zakona propisana je mogućnost otkupa mjere zabrane obavljanja ugostiteljske djelatnosti, odnosno pružanja ugostiteljskih usluga, te izvršenja rješenja.

Ako ugostiteljski objekt, ili objekt u kojem se pružaju pojedine ugostiteljske usluge ne udovoljava uvjetima propisanim cit. Zakonom i propisima donesenim na temelju tog Zakona (dakle i cit. pravilnicima), gospodarski inspektor Državnog inspektorata, sukladno odredbi članka 42. tog Zakona, upravnim rješenjem naredit će otklanjanje utvrđenih nedostataka i nepravilnosti određujući rok u kojem se ti nedostaci

[9] Vidi odredbe članka 4. stavka 1. točke 1. i članka 9. Pravilnika o razvrstavanju i minimalnim uvjetima ugostiteljskih objekata iz skupina "Restorani", "Barovi", "Catering objekti" i "Objekti jednostavnih usluga".

[10] Vidi odredbe članka 5. stavka 1. točke 2. i članka 19. Pravilnika o razvrstavanju i minimalnim uvjetima ugostiteljskih objekata iz skupina "Restorani", "Barovi", "Catering objekti" i "Objekti jednostavnih usluga".

[11] Vidi odredbu članka 5. stavka 1. točku 3. i članka 20. Pravilnika o razvrstavanju i minimalnim uvjetima ugostiteljskih objekata iz skupina "Restorani", "Barovi", "Catering objekti" i "Objekti jednostavnih usluga".

[12] Vidi odredbe članka 5. stavka 1. točke 5. i članka 22. Pravilnika o razvrstavanju i minimalnim uvjetima ugostiteljskih objekata iz skupina "Restorani", "Barovi", "Catering objekti" i "Objekti jednostavnih usluga".

i nepravilnosti moraju otkloniti, a ako isti ne budu otklonjeni u određenom roku, tada će gospodarski inspektor zabraniti obavljanje ugostiteljske djelatnosti, odnosno pružanje pojedinih ugostiteljskih usluga, u objektu u kojem su utvrđeni nedostaci i nepravilnosti. Međutim, ako navedeni nedostaci i nepravilnosti ugrožavaju zdravlje i život gostiju ili zaposlenog osoblja, gospodarski inspektor i drugi ovlašteni inspektori iz članka 39. citiranog Zakona zabranit će obavljanje ugostiteljske djelatnosti, odnosno pružanje pojedinih ugostiteljskih usluga, u objektu u kojem su utvrđeni nedostaci i nepravilnosti, dok se nedostaci i nepravilnosti ne otklone, a navedenu mjeru inspektori mogu izreći usmeno i zahtijevati izvršenje mjere bez odlaganja (odmah).[13]

Pored upravnih mjera, Zakonom su propisane i kaznene mjere protiv prekršitelja. Tako su za učinjene prekršaje glede povreda odredbi cit. Zakona koje se odnose na nelegalno obavljanje ugostiteljske djelatnosti, odnosno pružanje ugostiteljskih usluga, kao i za nepridržavanje odredbi citiranih pravilnika o ispunjavanju minimalnih uvjeta za određenu vrstu ugostiteljskog objekta, propisane novčane kazne za pravnu osobu u iznosu od 10.000,00 do 150.000,00 kuna, dok je za odgovornu osobu u pravnoj osobi i fizičku osobu propisana novčana kazna u iznosu od 5.000,00 do 15.000,00 kuna. Gospodarski inspektori Državnog inspektorata ovlašteni su da mogu, fizičkoj osobi, pravnoj osobi i odgovornoj osobi u pravnoj osobi, za učinjene prekršaje naplaćivati novčane kazne na mjestu izvršenja prekršaja u iznosu od 2.500,00 kuna.

Za učinjene prekršaje, uz izrečenu novčanu kaznu, pravnoj i fizičkoj osobi oduzet će se i imovinska korist pribavljena prekršajem.

Zakonom su, također, propisane i zaštitne mjere. Tako je propisano da će Prekršajni sud za učinjene prekršaje u istom ugostiteljskom objektu drugi put u roku dvije godine od pravomoćnosti prvog rješenja o prekršaju, odnosno treći put u roku dvije godine od pravomoćnosti drugog rješenja o prekršaju uz novčanu kaznu izreći ugostitelju i zaštitnu mjeru obavljanja ugostiteljske djelatnosti u trajanju od tri mjeseca odnosno šest mjeseci do godine dana.[14]

[13] Vidi članak 42. stavke 3. i 4. Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti.

[14] Vidi odredbe članaka 49. i 50. Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti.

Dr. sc. Jasenka ŠTIGLEC, Državni inspektorat, Zagreb

Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika
Zagreb, Jakova Gotovca 1/II; e-mail: pretplata@rif.hr

RAČUNOVODSTVO i financije

Pretplatite se na časopis "RAČUNOVODSTVO I FINANCIJE" za 2013. godinu

Godišnja pretplata za 2013. godinu s uključenim PDV-om iznosi:

- Tiskano izdanje	1.298,00 kn
- Polugodišnja pretplata (tiskano izdanje)	800,00 kn
- Internet izdanje i e-časopis	998,00 kn

www.rif.hr

Pretplata na tiskano izdanje uključuje:

- dvanaest brojeva časopisa „Računovodstvo i financije" i dvanaest priloga „Riznica";
- telefonske odgovore na pitanja i to:
  - pretplatom na 1 izdanje 100 telefonskih poziva,
  - pretplatom na 2 i više izdanja omogućava neograničeni broj telefonskih poziva,
- konzultacije sa savjetnicima u prostorijama HZRIF (uz prethodnu najavu),
- za sve radionice i seminare 20% popusta na ukupan iznos naknade

Pretplata za Internet izdanje i e-časopis (998,00 kn) uključuje:

- dvanaest brojeva časopisa "Računovodstvo i financije" i priloga "Riznica" u elektroničnom obliku na računalo, tablet ili pametni telefon
- mogućnost trajnog kopiranja časopisa na računalo i/ili prijenosni uređaj
- Konzultacije sa savjetnicima u prostorijama HZRIF (uz prethodnu najavu)
- telefonske odgovore na pitanja i to:
  - pretplatom na 1 izdanje - 100 telefonskih poziva
  - pretplatom na 2 i više izdanja - neograničeni broj poziva

KONZULTACIJE I SAVJETI:
telefonom 8 - 13 sati (uz PIN)
osobno 13 - 15 sati (uz najavu)

Narudžbe: HZRIF, Jakova Gotovca 1/II, 10 000 Zagreb; tel. 01/4686 - 500, 4686 - 505; e-mail: pretplata@rif.hr; telefax: 01/ 46 86 496

ŽELJKO DEKOVIĆ, mag. oec.

Stručni članak UDK 336.74

Upravljanje rizikom likvidnosti u bankarskom poslovanju

Razvojem suvremenog bankarstva, izloženost različitim vrstama rizika u poslovanju postaje sve veća. Rizici kao prateći dio poslovanja su karakteristika svakog bankarskog posla, a osvajanjem novih tehnika i strategija, a naročito primjenom i razvojem nove informacijske tehnologije, lista rizika se neprestano širi. Rizik likvidnosti jedan je od najznačajnijih oblika financijskih rizika u suvremenom bankarstvu. Da bi poslovne banke upravljale rizikom likvidnosti moraju imati odgovarajuće informacije o svojoj izloženosti i događanjima na tržištu. Pravodobno prepoznavanje rizika te upravljanje i kontroliranje istih, predstavljat će u budućnosti bitni čimbenik razlikovanja uspješnih od neuspješnih banaka. Autor u tekstu obrazlaže obvezatnost uspostavljanja pravila u bankama za kontinuiranu procjenu rizika likvidnosti sukladno Basel III standardima, potrebnih za dostizanje poslovnih ciljeva, a koji su postavljeni u skladu sa strategijom poslovnih banaka.

1. UVOD

Rizici u poslovanju banaka su karakteristika svakog bankarskog posla, tako da ni neutralni bankarski poslovi nisu bez rizika, a posebice u poslovima trgovanja vrijednosnim papirima, financijskim derivatima, spekulativnim operacijama lista rizika se neprestano širi i banke sve više preuzimaju i ugrađuju rizike u svoje proizvode i usluge. Transformacija dospijeća *(maturity transformation)* koju banke provode na financijskom tržištu proizlazi iz potrebe depozitara za svojim sredstvima u kratkom roku te zajmoprimaca za dugoročnim zajmovima, a što neprestano rezultira pozitivnim ili negativnim likvidnosnim neusklađenjima u različitim vremenskim razdobljima kojima se upravlja kroz transakcije s ostalim sudionicima na tržištu u normalnim tržišnim okolnostima. Samim time, rizik likvidnosti uključuje rizik nemogućnosti financiranja imovine u prikladnim rokovima i uz prikladne kamatne stope, kao i rizik nemogućnosti likvidacije imovine po razumnoj cijeni i u prikladnom vremenskom roku. Svjetska financijska kriza jasno je pokazala da se politika veće profitabilnosti u bankarskom poslovanju, kao izvora kapitalizacije i bolje kapitalne adekvatnosti banke, mora voditi na način da ne ugrozi likvidnost.

1.1. Opće odredbe

Zakonske odredbe i akti koji reguliraju upravljanje rizikom likvidnosti u Hravatskoj su:

1. Zakon o kreditnim institucijama (Nar. nov., br. 117/2008., 74/2009., 153/2009. i 108/2012.),
2. Odluka o upravljanju likvidnosnim rizikom (Nar. nov., br. 2/2010., 73/2011., 47/2012. i 142/2012.),
3. Odluka o upravljanju rizicima (Nar. nov., br. 01/2009., 41/2009., 75/2009. i 2/2010.),
4. Odluka o minimalno potrebnim deviznim potraživanjima (Nar. nov., br. 59/2008., 17/2009., 23/2009. i 30/2011.),
5. Odluka o obveznoj pričuvi (Nar. nov., br. 133/2010., 30/2011., 109/2011., 136/2011. i 12/2012.).

Člankom 4. Odluke o upravljanju rizicima (Nar. nov., br. 1/2009., 41/2009., 75/2009. i 2/2010.) precizira se obveza kreditnih institucija na uspostavi sustava upravljanja rizicima primjerenog vrsti, opsegu i složenosti poslovanja te profilu rizičnosti kreditne institucije.

Osnovni rizici kojima su poslovne banke (u daljnjem tekstu banka) izložene u svom poslovanju jesu (slika 1.):

- kreditni rizik,
- tržišni rizik,
- operativni rizik,
- rizik likvidnosti,
- kamatni rizik u knjizi banke,
- strateški rizik,
- reputacijski rizik,
- ostali rizici kojima je izložena ili bi mogla biti izložena u svojem poslovanju (rizik države i sl.).[1]

[1] Čl. 4. Odluke o upravljanju rizicima (Nar. nov., br. 1/2009., 41/2009., 75/2009. i 2/2010.).

Slika 1. Vrste rizika u bankarskom poslovanju

Izvor: Samostalna izrada autora.

Rizik likvidnosti javlja se promjenom likvidne pozicije banke, u kojoj njena likvidna imovina nije dovoljna za podmirivanje njenih obveza. Upravljanje rizikom likvidnosti bitan je dio savjesnog i sigurnog poslovanja poslovnih banaka. Za očekivane novčane odljeve potrebno je osigurati odgovarajuće novčane priljeve. Zato je potreban proces planiranja likvidnosti, kojim se ocjenjuju potencijalne buduće potrebe za likvidnim sredstvima, uzimajući u obzir promjene u ekonomskim, političkim, zakonskim i drugim područjima poslovanja. Savjesno upravljanje likvidnošću uključuje promišljeno upravljanje sredstvima i obvezama prema izvorima sredstava[2], bilančnim i izvanbilančnim. Rizik likvidnosti i upravljanje tim rizikom jedan je od segmenata upravljanja koje se u širem smislu zove upravljanje sredstvima i izvorima, ili upravljanje aktivom i pasivom.

U hrvatskom bankarstvu su prisutna tri osnovna oblika rizika likvidnosti:

1. rizik neusklađene likvidnosti,
2. rizik pojačane likvidnosti te
3. tržišni rizik likvidnosti.[3]

Rizik neusklađene likvidnosti nastaje zbog ročne i valutne neusklađenosti stavaka aktive i pasive banaka.

Rizik pojačane likvidnosti je rizik koji nastaje zbog potrebe viših iznosa likvidnih sredstava koje bi banka mogla trebati u budućnosti, npr. visoka koncentracija rizične aktive u kreditnom portfelju banke, visoki iznos dospjelih nepodmirenih potraživanja banke po kreditnim poslovima i sl.

Rizik likvidnosti tržišta nastaje zbog potencijalne slabije likvidnosti financijskog tržišta, što za posljedicu ima nemogućnost prodaje[4] ili pribavljanja likvidne imovine.[5]

Poremećaje u novčanim tijekovima banke mogu osigurati i drugi razlozi, kao što su:

- uvođenje novih usluga s neadekvatnom procjenom utjecaja na likvidnost,
- nagli rast izloženosti banke temeljem vanbilančnih pozicija,
- nagli rast aktive koji se oslanja na promjenjivu depozitnu strukturu,
- trend pada dobiti u vremenskoj seriji.

Nadalje, povjerenje je jedan od temeljnih uvjeta za zdravo, stabilno i rastuće bankarstvo. Povjerenje je, uz ispunjenje i drugih pretpostavki, uvjet za povećanje likvidnosti, što osigurava stalni rast kapitala banke, a koji joj opet kontinuirano osigurava stabilnu i konkurentnu poziciju na tržištu. Vijest o nemogućnosti podmirenja dospjelih obveza neke banke prema njezinim vjerovnicima, a najčešće su to male štediše, brzo se širi, i mišljenje o banci, o kojoj je do jučer postojalo mišljenje kao o stabilnoj i sigurnoj financijskoj instituciji, mijenja se preko noći.[6]

Panika koju može izazvati nelikvidnost jedne banke, može imati i sistemske posljedice. Posljedice nelikvidnosti banke za koju su saznali njezini klijenti mogu biti sljedeće:

- strah depozitara i drugih vjerovnika za sredstva uložena u banku;
- povremena velika povlačenja sredstava, što ima izravan utjecaj na profitabilnost jer se znatno povećavaju rezerve likvidnosti ili prodaje imovina uz nižu cijenu, i to najčešće ona koja donosi zaradu;
- ograničava se rast imovine zbog smanjenja ili prestanka dotoka novih izvora (depozita);
- zbog iznimne situacije ne primjenjuju se donesene politike i procedure, što može imati negativne posljedice (npr. koncentracija i povećanje ovisnosti o određenim izvorima);
- svaka nelikvidnost uvod je u moguću insolventnost koja prijeti bankrotom;
- ograničava se pristup stabilnim i jeftinijim izvorima sredstava (tržištu);
- krše se regulatorna pravila.[7]

Člankom 112. Zakona o kreditnim institucijama (Nar. nov., br. 117/2008., 74/2009., 153/2009. i 108/2012.),[8] utvrđena je obveza upravljanja imovinom i obvezama na način da je banka u "svakom trenutku sposobna pravodobno ispunjavati dospjele novčane obveze (načelo likvidnosti) te da je trajno sposobna ispunjavati sve svoje obveze (načelo solventnosti)". U tom smislu banka treba planirati očekivane novčane odljeve i dostatne novčane priljeve za pokriće istih, kontinuirano pratiti likvidnost te donositi odgovarajuće mjere za sprječavanje ili otklanjanje uzroka nelikvidnosti.

Obveza je poslovnih banaka da izrade pravila za upravljanje rizikom likvidnosti, s ciljem uspostavljanja kontinuirane procjene rizika likvidnosti, identificirajući i prateći promjene u financiranju koje su potrebne za dostizanje poslovnih ciljeva koji su postavljeni u skladu sa strategijom poslovnih banaka. Usvojenim pravilima se reguliraju način i uvjeti mjerenja, kon-

[2] Izvore financiranja čine primljeni depoziti, primljeni krediti, izdani dužnički vrijednosni papiri te izdani podređeni i hibridni instrumenti.

[3] I. Prga, I. Šverko: Izloženost banaka tržišnim rizicima, hrcak.srce.hr/file/41475, (podatci učitani dana 31. 01. 2013. g.), str. 154. - 155.

[4] Bilančne pozicije za trgovanje koje su u nelikvidnoj aktivi, što umanjuje mogućnost njene likvidacije.

[5] Matz, L. M.: Liquidity risk management, Thomson Financial, Austin, 2001., str. 15.

[6] HNB, Bilten o bankama, broj 2, rujan 2001.; http://www.hnb.hr/publikac/bilten-o-bankama/hbilten-o-bankama-2.pdf, str. 18. (podatci učitani dana 31. 01. 2013. g.).

[7] Ibid, str. 18.

[8] Zakon o kreditnim institucijama (Nar. nov., br. 117/2008., 74/2009., 153/2009. i 108/2012.).

trole i upravljanja rizikom likvidnosti. Svrha donošenja pravila za upravljanje rizikom likvidnosti je:

1. minimiziranje izloženosti riziku likvidnosti;
2. pravovremeno uočavanje rizičnih pozicija i nestabilnih pokazatelja, te identificiranje uzroka narušene likvidnosti;
3. definiranje postupaka za učinkovito mjerenje i nadzor zahtjeva za likvidnošću i trenutnog likvidnosnog položaja banke;
4. osiguranje stabilnih pokazatelja likvidnosti banke;
5. zaštita i održavanje primjerene likvidnosti;
6. izvještavanje o rezultatima analiza.

1.2. Osnovne definicije

Likvidnost je sposobnost plaćanja bez odgode, odnosno pravovremeno osiguranje sredstava za podmirenje obveza prema njihovoj dospjelosti. Banka osigurava primjerenu likvidnost ukoliko su očekivani novčani priljevi, brzo unovčiva sredstva i sposobnost banke da posudi sredstva, dostatni za pokriće očekivanih i neočekivanih bilančnih i izvanbilančnih novčanih odljeva.

Likvidnosni rizik "jest rizik gubitka koji proizlazi iz postojeće ili očekivane nemogućnosti kreditne institucije da podmiri svoje novčane obveze o dospijeću"[9], ili da će se banka izvrgnuti financijskim gubicima nastalim zbog nepovoljnih uvjeta prodaje imovine uslijed tržišnih neefikasnosti, ili dodatnim troškovima koji nastaju pozajmljivanjem dodatnih sredstava, ili da će izgubiti prihod zbog održavanja neprimjerenog viška likvidnosti.

Ročna neusklađenost (*liquidity gap*[10]) predstavlja razliku između imovine i obveza u istoj vremenskoj kategoriji utvrđenoj prema preostalom dospijeću.

Kumulirana neto pozicija je zbroj likvidnosnih neusklađenosti (*gap*-ova) dane vremenske kategorije prema preostalom dospijeću i prethodnih vremenskih kategorija bilančnih i vanbilančnih stavki (izuzev derivata).

Liquidity ratio report ima za cilj izmjeriti likvidnosni rizik na način da se za svaku značajniju valutu izračuna razlika između novčanih priljeva i novčanih odljeva za određena vremenska razdoblja. Osim toga, izvještaj mora biti strukturiran kako bi omogućio izračun i izvješćivanje o Basel III standardima likvidnosti (LCR - pokazatelj pokrića likvidnosti, NSFR - pokazatelj neto stabilnosti financiranja).

Core depoziti predstavljaju određeni dio kratkoročnih izvora za koje se na temelju iskustva smatra da imaju dugoročni karakter.

Likvidnosna osjetljivost je pokazatelj koji pokazuje u kojoj su mjeri obveze koje se mogu lako opozvati pokrivene imovinom koja se može brzo unovčiti.

Značajni depoziti su svi depoziti u iznosu većem od primjerice 10 milijuna kuna[11], a prate se pojedinačno po depozitu i po deponentu. Obuhvaćaju depozite pravnih i fizičkih osoba, te nebankarske financijske institucije.

Profesionalni sudionik na novčanom tržištu je financijska institucija, mirovinski fond, investicijski fond, društvo za osiguranje i društvo za reosiguranje. Profesionalni sudionik na novčanom tržištu je i druga pravna osoba, osim kreditnih institucija, koja za potrebe upravljanja vlastitim sredstvima sudjeluje na novčanom tržištu na način i s učestalošću usporedivom s aktivnostima kreditnih institucija. To je ona pravna osoba koja svakodnevno ili često nudi obvezujuće kotacije odnosno ponude za novčana sredstva u iznosima koji su značajni u odnosu na ukupno ostvarene volumene na novčanom tržištu ili ona pravna osoba koja utječe na konačno formiranje cijene (primljenih/danih) sredstava i time mijenja cijenu slične transakcije koju kreditna institucija postiže u poslovanju s ostalim klijentima.

Testiranje otpornosti na stres jest tehnika upravljanja rizicima koja se upotrebljava za procjenu potencijalnih učinaka specifičnih događaja i/ili promjene više financijskih faktora na financijsko stanje kreditne institucije. Testiranje otpornosti na stres može se podijeliti na analizu scenarija i analizu osjetljivosti. Analiza scenarija je procjena utjecaja istodobne promjene više faktora rizika na financijsko stanje kreditne institucije u jasno definiranim stresnim okolnostima. Analiza osjetljivosti je procjena utjecaja jednog određenog faktora rizika na financijsko stanje kreditne institucije pri čemu uzrok stresa nije identificiran.[12]

1.3. Sustav i organizacijska struktura upravljanja likvidnosnim rizikom u poslovnim bankama

1.3.1. Sustav upravljanja likvidnosnim rizikom u poslovnim bankama

Sustav upravljanja rizikom likvidnosti sastavni je dio strategije upravljanja drugim rizicima, ili ukupnom izloženošću banke rizicima, s obzirom na uzročno posljedičnu vezu na uzajamno djelovanje različitih vrsta rizika. Člankom 113. Zakona o kreditnim institucijama (Nar. nov., br. 117/2008., 74/2009., 153/2009. i 108/2012.), se precizira da je "kreditna institucija dužna, razmjerno vrsti, opsegu i složenosti poslova koje obavlja, uspostaviti i provoditi djelotvoran i pouzdan sustav upravljanja koji obuhvaća:

1. jasan organizacijski ustroj s dobro definiranim, preglednim i dosljednim linijama ovlasti i odgovornosti unutar kreditne institucije,
2. djelotvorno upravljanje svim rizicima, i
3. primjerene sustave unutarnjih kontrola koji uključuju i primjerene administrativne i računovodstvene postupke".

Sustav upravljanja likvidnosnim rizikom banke mora osigurati održavanje dovoljno likvidnih sredstava u obliku rezervne, visokokvalitetne, nezaložene likvidne imovine za osiguranje u slučajevima različitih stresnih događaja (različitog intenziteta i trajanja), uključujući gubitak ili smanjenje neosiguranih i inače dostupnih izvora sredstava. Za korištenje navedenih sredstava ne smije biti nikakvih pravnih ili operativnih zapreka. Ovdje je potrebno istaknuti i jasno definiranu toleranciju izloženosti likvidnosnom riziku, u smislu razine izloženosti likvidnosnom riziku koju je banka spremna preuzeti, a koja mora omogućiti da upravljanje likvidnošću u normalnim okolnostima na način

[9] Članak 103. Zakona o kreditnim institucijama.

[10] Gap (jaz) likvidnosti se izračunava kao razlika između iznosa imovine (neto) i obveza s istim preostalim rokom do dospijeća. Ako je imovina veća od obveza odgovarajućeg roka, riječ jer o pozitivnom jazu, a u slučaju da su obveze veće od imovine odgovarajućeg roka govori se o negativnom jazu.

[11] Ovaj iznos samostalno utvrđuje svaka banka.

[12] Odluka o upravljanju rizicima (Nar. nov., br. 1/2009., 41/2009., 75/2009. i 2/2010.), str. 3.

da je u stanju izdržati dulja stresna razdoblja. Radi djelotvornog upravljanja likvidnosnim rizikom banka je dužna:

1. propisati primjerene politike i postupke upravljanja likvidnosnim rizikom te uspostaviti primjerene postupke za kontinuirano upravljanje likvidnosnim rizikom,
2. redovito revidirati ispravnost i opravdanost pretpostavki na kojima se zasniva sustav upravljanja likvidnosnim rizikom,
3. uspostaviti sustave kontinuiranog upravljanja tekućim i očekivanim budućim novčanim priljevima i odljevima, te uzeti u obzir moguća pravna, supervizijska ili provedbena ograničenja u prijenosu likvidnih i slobodnih sredstava unutar i izvan Republike Hrvatske,
4. donijeti odgovarajuće planove postupanja u kriznim situacijama kojima će se definirati aktivnosti za rješavanje likvidnosnih kriza i redovito provoditi analize različitih scenarija i preispitivati pretpostavke na kojima se analize zasnivaju.[13]

Sustav upravljanja rizicima minimalno obuhvaća sljedeće:

1. strategiju, politike i ostale interne akte za upravljanje rizicima,
2. organizacijski ustroj s definiranim ovlastima i odgovornostima za upravljanje rizicima,
3. proces upravljanja rizicima, i
4. djelotvoran sustav unutarnjih kontrola.[14]

Pravila i drugi interni akti banke za upravljanje likvidnosnim rizikom moraju minimalno obuhvatiti sljedeće:

- korporativno upravljanje, politike i postupke kojima se uređuje uspostava primjerenog i djelotvornog sustava unutarnjih kontrola,
- strukturu imovine i obveza kao i pretpostavke o likvidnosti i utrživosti imovine,
- sustav izvještavanja o likvidnosnom riziku,
- politike i postupke sa stranim valutama,
- mjerenje i praćenje neto novčanih tokova uključujući i unutardnevno upravljanje likvidnošću,
- prekogranično upravljanje likvidnošću, kao i upravljanje likvidnošću u različitim poslovnim linijama, podružnicama i podređenim društvima,
- diversificiranost, stabilnost izvora financiranja i dostupnost tržišta,
- testiranja otpornosti na stres i analizu različitih scenarija i
- planove postupanja i financiranja kreditne institucije u kriznim situacijama.[15]

1.3.2. Organizacijska struktura upravljanja likvidnosnim rizikom u poslovnim bankama

Svaka banka, primjereno njezinoj veličini, kadrovskoj i tehničkoj opremljenosti, proizvodima i tržištu na kojem posluje, mora donijeti pravila u upravljanju likvidnosnim rizikom i njima propisati oblik, sadržaj i rokove u kojima se izvještaji sastavljaju i prezentiraju, na temelju kojih uprava banke može donositi pravodobne i efikasne odluke. Banka je dužna uspostaviti organizacijski ustroj s točno utvrđenim, jasnim i razgraničenim ovlastima i odgovornostima među zaposlenicima, do upravljačke razine. Organizacijski ustroj je primjeren ako:

1. omogućuje učinkovitu komunikaciju i suradnju na svim organizacijskim razinama,
2. uključujući primjeren tijek informacija u kreditnoj instituciji,
3. ograničava i sprječava sukob interesa, i
4. uspostavlja jasan i dokumentiran proces donošenja odluka.

Uspješno upravljanje rizikom likvidnosti osim kvalitetne IT podrške, politika, procedura i jasnih pravila, implicira i uključenost sljedećih struktura u ovaj proces (slika 2.):

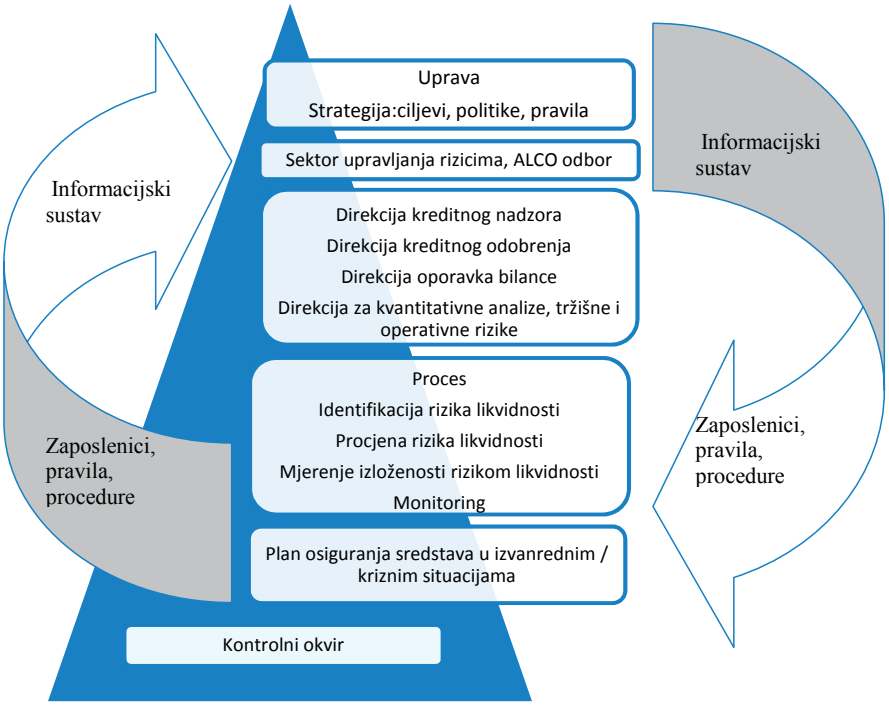

Slika 2. Upravljanje rizikom likvidnosti

Izvor: Samostalna izrada autora.

Strategija upravljanja likvidnosnim rizikom minimalno obuhvaća ciljeve i osnovna načela preuzimanja likvidnosnog rizika i upravljanja istim.[16] Uprava banke je dužna osigurati odgovarajuću organizaciju i stalni razvoj upravljanja rizicima. Ona odlučuje koje procedure se trebaju primijeniti za identificiranje, mjerenje i praćenje rizika i donosi upravljačke odluke temeljem napravljenih analiza i izvještaja o rizicima. Uprava je u provedbi ovih zadataka podržana od strane neovisnog upravljanja rizicima *(risk management)* i posebno imenovanih odbora (Kreditni odbor, ALCO[17], Direkcija za kvantitativne analize, tržišne i operativne rizike i sl.).

Pri tome je bitno istaknuti da organizacijska struktura u poslovnim bankama mora jasno diferencirati poslovne funkcije

[13] Članak 121. Zakona o kreditnim institucijama (Nar. nov., br. 117/2008., 74/2009., 153/2009. i 108/2012.).

[14] Čl. 4. st. 4. Odluke o upravljanju rizicima (Nar. nov., br. 1/2009., 41/2009., 75/2009. i 2/2010.).

[15] Čl. 3. st. 5. Odluke o upravljanju rizicima (Nar. nov., br. 1/2009., 41/2009., 75/2009. i 2/2010.).

[16] Čl. 3. st. 4. Odluke o upravljanju rizicima (Nar. nov., br. 1/2009., 41/2009., 75/2009. i 2/2010.).

[17] ALCO je akronim na eng. jeziku za pojam Asset/Liability Committee, u prijevodu na hrv. Odbor za upravljanje imovinom i obvezama.

od funkcije upravljanja, praćenja odnosno kontrole rizika. Proces upravljanja odnosno kontrole rizika u pravilu se u bankama obavlja u Sektoru upravljanja rizicima. Ova organizacijska jedinica nema ovlaštenja za donošenje odluka o preuzimanju rizika, nego je njihova funkcija isključivo kontrola, praćenje rizika te izvještavanje o rizicima.

Upravljanje rizikom likvidnosti zahtijeva od uprave banke da se organizacijski ustroji i da osigura odgovarajuća sredstva i kadrove, radi mjerenja pozicije likvidnosti, i to kontinuirano. Konačni je cilj ocijeniti i procijeniti kvalitetu te visinu rezervi likvidnosti i utvrditi i druge mogućnosti formiranja rezervi likvidnosti uzimajući u obzir različite scenarije, uključujući i situacije koje su negativne za banku, po principu "što ako".

U sklopu poslova i zadataka upravljanja likvidnosti banke svoje obveze i odgovornosti imaju:

Nadzorni odbor Banke:

1. Prihvaća strateški plan (kao jedan od odlučujućih kriterija i elemenata za izbor - potvrdu uprave banke),
2. Osigurava kontinuirani nadzor nad izvršavanjem i ostvarivanjem planiranih zadataka,
3. Kontinuirano nadzire provođenje procedura i postupaka koji osiguravaju kontrolu i mjerenje rizika, te zakonitost poslovanja,

Uprava Banke:

1. Donosi i usvaja pravila za upravljanje rizikom likvidnosti,
2. Usvaja limite izloženosti banke riziku likvidnosti na temelju prijedloga direkcije za kvantitativne analize, tržišne i operativne rizike,
3. Procjenjuje izloženost banke riziku likvidnosti temeljem izvješća dostavljenih od strane direkcije za kvantitativne analize, tržišne i operativne rizike,
4. Daje smjernice za upravljanje likvidnošću i sredstvima.

Direkcija za kvantitativne analize, tržišne i operativne rizike:

1. Godišnje revidira i predlaže metode za kontrolu bančine izloženosti riziku likvidnosti,
2. Predlaže limite izloženosti riziku likvidnosti,
3. Traži suglasnost za predložene limite od strane Grupe, te dostavlja prijedloge limita upravi banke na konačno usvajanje,
4. Godišnje revidira limite izloženosti riziku likvidnosti,
5. Dnevno utvrđuje i nadzire pokazatelje kratkoročne likvidnosne pozicije,
6. Izrađuje dnevne, tjedne, mjesečne i kvartalne izvještaje o bančinoj izloženosti riziku likvidnosti sukladno utvrđenim pravilima za upravljanje rizikom likvidnosti,
7. Izvješćuje upravu Banke i ALCO Odbor o rezultatima izvještaja o bančinoj izloženosti riziku likvidnosti, te o rezultatima stres testiranja,
8. U slučaju prekoračenja limita za više od 50% odmah izvještava ALCO Odbor,
9. Izvješćuje Grupu sukladno definiranim rokovima dostavljanja izvještaja,
10. Redovito vrši provjeru ključnih ulaznih podataka koji se koriste kod izračuna likvidnosne pozicije,
11. Pri uvođenju novih proizvoda, zajedno s direkcijama odgovornima za razvoj proizvoda, vrši procjenu rizičnog profila novog proizvoda s aspekta izloženosti riziku likvidnosti,
12. Prati izmjene Odluka Hrvatske narodne banke kojima se regulira rizik likvidnosti, te odmah po izmjenama Odluka provodi adekvatne promjene.

ALCO Odbor:

1. Godišnje ocjenjuje učinkovitost i dosljednost metoda i postupaka za kontroliranje rizika likvidnosti,
2. Testira i usuglašava se s predloženim limitima koji reguliraju izloženost riziku likvidnosti,
3. Procjenjuje izloženost banke riziku likvidnosti temeljem kvartalnih izvješća i rezultata stres testiranja dostavljenih od strane direkcije za kvantitativne analize, tržišne i operativne rizike, te daje prijedloge i sugestije,
4. Razmatra izvještaje o prekoračenju limita izloženosti banke riziku likvidnosti, te daje prijedloge upravi banke o daljnjim mjerama i radnjama.

Osim navedenih struktura u kontrolu i održavanje razine likvidnosti banke uključene su i sljedeće direkcije:

Direkcija riznice:

1. Održava i izdvaja obveznu pričuvu sukladno referentnoj Odluci Hrvatske narodne banke,
2. Dnevno izrađuje izvještaje o pokazatelju minimalno potrebnih deviznih potraživanja, te održava pokazatelj iznad zakonski definiranog minimuma,
3. Priprema izvješća Trenutačno utrživa imovina, Očekivani priljevi, Očekivani odljevi i Koeficijent likvidnosti sukladno Odluci o upravljanju likvidnosnim rizikom,[18]
4. Izračunava minimalne i redovne (optimalne) rezerve likvidnosti svakih dva tjedna,
5. Izrađuje mjesečni izvještaj o *liquidity pool*-u, i dostavlja sve tražene podatke *Balance-Sheet Management Department-u*,
6. Godišnje revidira plan poslovanja u uvjetima pojačane potrebe za likvidnošću,
7. Mjeri i prati neto novčane tijekove uključujući i unutar dnevno upravljanje likvidnošću.

Direkcija kontrolinga:

1. Mjesečno izračunava interne bančine pokazatelje likvidnosti,
2. Mjesečno izrađuje i dostavlja direkciji za kvantitativne analize, tržišne i operativne rizike izvještaj o ročnoj strukturi bilance na temelju preostalog dospijeća,
3. Mjesečno izrađuje i dostavlja direkciji za kvantitativne analize, tržišne i operativne rizike izvještaj o likvidnoj aktivi.

Direkcija računovodstva:

Mjesečno izrađuje izvještaj koncentracije izvora sukladno Odluci o upravljanju likvidnosnim rizikom.

Upravljanje rizikom likvidnosti podijeljeno je između više direkcija i sektora unutar banke. Grupa također kontinuirano mjeri, upravlja i prati izloženost riziku likvidnosti sukladno zakonskim odredbama te internom odlukom propisuje plan upravljanja rizikom likvidnosti na godišnjoj osnovi i strateški plan upravljanja rizikom likvidnosti. Ciljevi se međusobno koordiniraju i optimiziraju. Za upravljanje i ograničavanje rizika likvidnosti, srednjoročni ciljevi omjera rizika kredita/depozita obezno uzimaju u obzir i propise Basela III.

Na temelju dosad navedenog, razvidno je da svaka dobro organizirana banka, koja ima adekvatnu strategiju razvoja i

[18] Ova izvješća su propisana Odlukom o upravljanju likvidnosnim rizikom (Nar. nov., br. 2/2010., 73/2011., 47/2012. i 142/2012.).

poslovanja, mora upravljati rizikom likvidnosti jer je primjerena likvidnost temeljni uvjet njezina uspješnog poslovanja i opstanka.

2. POLITIKA UPRAVLJANJA RIZIKOM LIKVIDNOSTI

2.1. Metode mjerenja rizika likvidnosti

Banka mora biti u mogućnosti izvršavati svoja plaćanja u roku, kao i izvršavati sve potrebne transakcije, uz istovremeno zadržavanje profitabilnosti svoga poslovanja. Banka definira i primjenjuje metode kojima mjeri rizik likvidnosti, a koje se koriste pri mjerenju bančine sadašnje i buduće pozicije likvidnosti. Banka upravlja izloženošću riziku likvidnosti usklađivanjem dospijeća imovine i obveza, postavljanjem tržišnih i kreditnih limita, te postizanjem povoljnih pokazatelja likvidnosti, limita za likvidnosne neusklađenosti (gapove) i definirajući limite za izloženost. Kratkoročna potrebna razina likvidnosti se planira svaki mjesec za razdoblje od idućih šest mjeseci i održava svakodnevno. Posebna pozornost posvećuje se definiranju financijskih planova koji uključuju raznoliku strukturu financiranja za ublažavanje rizika likvidnosti financiranja. Sredstva se prikupljaju putem velikog broja instrumenata uključujući depozite, uzete zajmove, podređene zajmove i dionički kapital. Sredstva se ne prikupljaju isključivo od matične banke, već i individualno od različitih bankarskih grupacija.

Mjerenje rizika likvidnosti u hrvatskom se bankarstvu najčešće obavlja pomoću dvaju osnovnih alata:

1. omjera likvidnosti ili
2. gapova likvidnosti.

Osnovni omjeri likvidnosti su omjer kredita i depozita, likvidne aktive i ukupne pasive, kratkoročne aktive i kratkoročne pasive, dugoročnijih/stabilnih depozita i ukupne aktive i sl.[19] Izračun gapova likvidnosti temelji se na načelu tijekova novca u različitim razdobljima, a predmnijeva mjerenje razlike između priljeva i odljeva sredstava zbog obveza banke u određenom razdoblju vremena. Gapovi se mogu promatrati za svako razdoblje zasebno, ali i kao kumulativni gapovi nastali zbrojem gapova prethodnih razdoblja i gapa promatranog razdoblja. Temeljem ovakvog izračuna banka procjenjuje višak/manjak likvidnih sredstava i strategiju poslovanja na tržištima novca i deviznom tržištu.[20]

U osnovi postoje tri načina upravljanja rizikom likvidnosti:

- pomoću upravljanja sredstvima, povećanjem ili smanjenjem likvidne aktive,
- pomoću upravljanja izvorima, povećanjem ili smanjenjem obveza, i
- kombiniranom metodom, povećanjem likvidnosti aktive i povećanjem pasive.[21]

Odabir načina upravljanja rizikom likvidnosti je specifičan za svaku pojedinačnu banku jer ovisi o većem broju čimbenika: veličini banke, odnosno njenih izvora sredstava, strukturi izvora sredstava, mogućnosti pristupa tržištu novca i kapitala, regulatornim uvjetima, konkurenciji između banaka ... itd. Neovisno o odabiru načina upravljanja rizikom likvidnosti u banci, mora se uvažavati načelo da imovinu i obeze banke treba strukturirati tako da se osigura adekvatna visina rezervi likvidnosti.[22]

2.2. Basel III standardi likvidnosti

Baselski odbor za superviziju banaka (BCBS), koji djeluje pod okriljem Bank of International Settlements-a, prvi puta sastao se 1975. godine nakon ozbiljnih turbulencija u bankarskom poslovanju, posebice potaknutom likvidacijom Bankhaus Herstatt (banka je bila likvidirana 1974. godine uslijed neispunjavanja obveza iz settlement-a koji je imala s drugim bankama). Cilj osnivanja BCBS bilo je premošćivanje razlika u međunarodnim supervizorskim postupanjima. Basel pravila[23] uvedena su s ciljem stvaranja ujednačenosti u načinu na koji banke i njihovi supervizori pristupaju smanjenju rizika. Unutar Basel I i II okvira, rizik likvidnosti bio je uglavnom zanemaren, dijelom i zbog činjenice da nekoliko desetljeća unatrag nije zabilježeno sistemsko zaustavljanje globalnih tokova novca. Međutim, u zadnjih pet godina medubankovno je tržište novca nekoliko puta bilo doslovce zaustavljeno, posebno nakon propasti investicijske banke Lehman Brothers 15. rujna 2008. godine. Svjetska financijska kriza stavila je u žarište pažnje značenje vođenja politike likvidnosti, iz razloga što su pojedine banke i pored udovoljavanja kapitalnim zahtjevima, imale probleme u upravljanju s likvidnosti. Reforme Bazelskog komiteta (tkz. Basel III) snažno se vraćaju na ovu problematiku i uvode dva međunarodna minimalna standarda za nadzor rizika likvidnosti, s ciljem osiguranja jedinstvenih kvantitativnih zahtjeva za upravljanje likvidnosnim rizikom na području EU:

- kratkoročni pokazatelj pokrića likvidnosti (engl. *liquidity coverage ratio,* u nastavku teksta: LCR), i
- dugoročni pokazatelj neto stabilnosti financiranja (engl. *net stable funding ratio*).[24]

LCR je omjer likvidne imovine i neto likvidnih odljeva (razlike između ugovorenih i potencijalnih odljeva i očekivanih priljeva u idućih mjesec dana), koji bi trebao osigurati otpornost banke na poremećaje u likvidnosti u razdoblju od 30 dana.[25] Ovaj scenarij značajnog stresa uključuje sljedeće:

- značajno smanjenje rejtinga od strane odgovarajućih rejting institucija,
- djelomičan gubitak /smanjenje depozita,
- gubitak na stavki dužničkih vrijednosnih papira (obveznice i trezorski zapisi),
- značajno povećenje pozicija umanjenja i korektivnih faktora likvidnosti imovine slabije kvalitete,

[19] I. Prga, I. Šverko: Izloženost banaka tržišnim rizicima, hrcak.srce.hr/file/41475, str. 3 (podatci učitani dana 31. 01. 2013. g.).

[20] Ibid, str. 3.

[21] HNB, Bilten o bankama, broj 2, rujan 2001.; http://www.hnb.hr/publikac/bilten-o-bankama/hbilten-o-bankama-2.pdf, str. 19. (podatci učitani dana 31. 01. 2013. g.).

[22] Ibid, str. 21.

[23] Postoji dosta primjedbi na prekompliciranost Basel III regulative, jer su Baselska pravila povećana sa 30 stranica u 1980-ima na 616 stranica u verziji Basela III prihvaćenoj 2010. godini, te su sve prisutniji prijedlozi za izradom novih propisa za banke i potrebi okretanja nekolicini jednostavnih standarda za kapital i ukupno kreditiranje, te praćenje rizika likvidnosti. Razlog je što kompliciranost postojeće regulative negativno utječe da se na vrijeme primijeti i spriječi financijska kriza.

[24] Basel Committee on Banking Supervision, Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems - revised version June 2011, http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf, pg. 9., (podatci učitani dana 31. 01. 2013. g.).

[25] http://www.bis.org/publ/bcbs238.htm, (podatci učitani dana 31. 01. 2013. g.).

- povećanje stanja udjela u derivativnoj financijskoj i vanbilančnoj imovini.[26]

Liquidity Coverage Ratio (LCR) koji uspostavlja standard upravljanja kratkoročnom likvidnošću računa se na sljedeći način:

$$\frac{\textit{visoko likvidna imovina}}{\textit{neto odljevi novca u 30 dana (stresni uvjeti)}} \geq 1$$

Net Stable Funding Ratio (NFSR) koji uspostavlja standard upravljanja strukturnom odnosno dugoročnom likvidnošću računa se sljedećom formulom:

$$\frac{\textit{dostupni stabilni izvori}}{\textit{potrebni stabilni izvori}} \geq 1$$

Dostupni stabilni izvori (kapital, uzeti dugoročni krediti, stabilni depoziti) moraju biti veći od potrebnih stabilnih izvora koji se procjenjuju temeljem ročnosti i kvalitete danih kredita. Nije održiva, niti dopuštena situacija gdje bi se banka financirala kratkoročnim nestabilnim izvorima (npr. međubankovne pozajmice), a davala dugoročne kredite (npr. stambene).

LCR će, kako je i planirano, biti uveden 01. siječnja 2015. godine, ali će minimalni zahtjev u početku biti 60 posto planiranog minimuma, što će se godišnje povećavati za po deset posto sve dok 01. siječnja 2019. ne dostigne 100 posto (tablica 1.).

[26] Basel Committee on Banking Supervision, Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems - revised version June 2011, http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf, pg. 9., (podatci učitani dana 31. 01. 2013. g.).

Tablica 1. Minimalni pokazatelji pokrića likvidnosti

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Minimalni LCR zahtjevi	60%	70%	80%	90%	100%

Iako bi ti koeficijenti trebali stupiti na snagu 1. siječnja 2015. godine (LCR), odnosno 01. siječnja 2018. godine (NFSR), obveza izvješćivanja nadležnih tijela postoji od stupanja na snagu od 01. siječnja 2013. godine. Do siječnja 2015. U RH na snazi će biti postojeća Odluka o upravljanju likvidnosnim rizikom (Nar. nov., br. 2/2010., 73/2011., 47/2012. i 142/2012.), uz obvezu paralelnog izvješćivanja nakon stupanja RH u EU, odnosno od 1. srpnja 2013. godine. Bazelski komitet će provesti rigorozan proces izvješćivanja u pogledu praćenja pokazatelja za vrijeme prijelaznog razdoblja uz revidiranje efekta uvođenja ovih standarda na poslovanje banaka i financijska tržišta.

Likvidna sredstava visoke kvalitete, koja se temeljem odredbi Basela III uračunavaju u LCR, dijele se u dvije kategorije:

- **Prva razina sredstava:** Ova sredstva su ograničena na gotovinu, pričuve kod centralne banke koje se mogu odmah povući u vrijeme krize, kao i na određene kategorije državnog duga; ova razina može uključivati i neograničeni dio likvidnih sredstava za potrebe i svrhu LCR,
- **Drugi razina sredstava (imovine):** Ova sredstva uključuju određene kategorije državnog duga i visoko kotirane korporativne obveznice (izdane od strane nebankarskih emitenata), kao i osigurane (garantirane) obveznice potvrđene kao pouzdan izvor likvidnosti na tržištu. Ova razina sredstava ne može obuhvatiti više od 40% ukupnih likvidnih sredstava za potrebe LCR-a i implicira smanjenje, koje se primjenjuje na njihovu trenutnu tržišnu vrijednost (najmanje 15% smanjenja se primjenjuje na Razinu 2 sredstava).[27] Način izračuna LCR-a prikazuje se u tablici 2.

[27] Institut of international finance, http://www.iif.com/regulatory/article+936.php, (podatci učitani dana 31. 01. 2013. g.).

SAVJETNICI: e-mail: rif@rif.hr
01 / 4686-506
SVAKODNEVNO 8-13 SATI

Tablica 2. Izračun LCR-a temeljem Basel III standarda

Ime banke:	
ID broj banke:	
Datum:	31/12/12

POKAZATELJ POKRIĆA LIKVIDNOSTI (LCR) < 30 dana

A. Određivanje visoko kvalitetne aktive (likvidnih sredstava)		**Ponder**	**Iznos**	**Ponderirani iznos**
1) Razina 1 sredstava (34-40)				
(a)	Gotovina	100%		
(b)	Pričuve kod središnje banke	100%		
(c)	Dužnički utrživi nerizični vrijednosni papiri izdani i garantirani od države, središnje banke, javnih državna tijela i multilateralne razvojne banke	100%		
(d)	Potraživanja i vrijednosnice od države /nerizični državni dug / ili središnje banke u kn	100%		
(e)	Potraživanja i vrijednosnice od države /nerizični državni dug / ili središnje banke u stranoj valuti	100%		
Ukupno razina 1 sredstava				
2) Razina 2 sredstava (41, 42) (max. 40% vrijednosti likvidne aktive nakon odbitka)				
(a)	Utrživa potraživanja/vrijednosnice od države, središnjih banaka, multilateralnih razvojnih banaka, međunarodnih organizacija, regionalne i lokalne uprave i javnih državnih tijela sa ponderom rizika od 20%	85%		
(b)	Korporativne obveznice rangirane AA- ili >	85%		
(c)	Korporativne osigurane obveznice rangirane AA-ili >	85%		
Ukupno razina 2 sredstava				
NA 2 - OGRANIČENJE = MAX. 2/3 RAZINE 1 SREDSTAVA				
A. Ukupan iznos visoko kvalitetne aktive (likvidnih sredstava)				

B. Određivanje odljeva sredstava < 30 dana			**Ponder**	**Iznos**	**Ponderirani iznos**
1) Odljev sredstava					
(i) Depoziti stanovništva i malog i srednjeg poduzetništva					
(a)	Stabilni depoziti (56)		5%		
(b)	Manje stabilni depoziti (57)		10%		
(ii) Neosigurana sredstva pravnih osoba sa operativnim odnosima (clearing, custody ili cash management odnosi)					
(a)	Financijski i nefinancijski klijenti (72)		25%		
(b)	Obveze prema depozitima nefinancijskih institucija, državi, središnjoj banci i javnom sektoru kvalificirane kao 'stabilne' (78)		5%		

(iii) Neosigurana sredstva pravnih osoba bez operativnih odnosa

(a)	Nefinancijske korporacije, javni dug, središnja banka i javni sektor (81)	75%		
(b)	Financijske korporacije i drugi klijenti pravne osobe (82)	100%		

(iv) Institucionalna mreža kooperativnih banaka

(a)	Depoziti od centraliziranih institucija (79)	25%		

(v) Osigurano financiranje

Osigurano financiranje (repo, reverse repo,…) (87)				
(a)	- Kolateralizirana Razina 1 sredstava	0%		
(b)	- Kolateralizirana Razina 2 sredstava	15%		
(b)	- Javni dug sred. države, sred. banke i javnog sektora (<20% rel. težine) bez kolaterala Razine 1 i 2 sredstava	25%		
(d)	- Kolateralizirana ostala sredstva	100%		

(vi) Drugo osigurano financiranje

(a)	Obveze po dospjelim ABCP, SIV, SPV, Conduit, itd. (92)	100%		
(b)	Dospjeli bančini izdani strukturirani financijski instrumenti (ABS, osigurane obveznice,…) (91)	100%		

(vii) Neplasirani iznosi odobrenih kredita i likvidnosne olakšice

Kreditne olakšice (97)				
(a)	- Stanovništvo i mali poduzetnici	5%		
(b)	- Nefinancijske korporacije, države, CB, PSE, i multilateralne razvojne banke	100%		
(c)	- Klijenti financijske korporacije	100%		
Likvidnosne olakšice (97)				
(d)	- Stanovništvo i i mali poduzetnici	5%		
(e)	- Nefinancijske korporacije, države, CB, PSE i multilateralne razvojne banke	100%		
(f)	- Klijenti financijske korporacije	100%		

(viii) Dodatni zahtjevi

(a)	Derivati - neto likvidna aktiva (88)	100%		
(b)	Derivati – promjene - tržište (89)	100%		
(c)	Derivati – promjene – bez Razine 1 (90)	20%		
(d)	Ostale obveze (garancije, akreditivi,...) isključene tržišne oscilacije derivatnih instr. (100-103)	- %		
(e)	Tržišne oscilacije derivativnih instr. i druge transakcije (103)	- %		
(f)	Drugi ugovoreni odljevi sredstava (104)	100%		

Ukupno odljev sredstava

2) <u>Odljevi sredstava</u> (max. 75% od očekivanog odljeva sredstava)

(i) Obveze za repo obratne transakcije i transakcije sa VP

Dospjele repo transakcije osigurane				
(a)	- sa Razinom 1 sredstava ili sredstava koja nisu uporabljena za pokriće „kratkih“ pozicija (109)	0%		0
(b)	- sa Razinom 2 sredstava ili sredstava koja nisu uporabljena za pokriće „kratkih“ pozicija (109)	15%		0
(c)	- sa ostalim sredstvima koja nisu uporabljena za pokriće „kratkih“ pozicija (109)	100%		0

(ii) Odobreni krediti i kreditne olakšice (111)

(a)	Kreditne olakšice	0%		0
(b)	Likvidnosne olakšice	0%		0

(iii) Drugi odljevi sa ugovornim stranama

(a)	Stanovništvo i mali poduzetnici (113)	50%		0
(b)	Nefinancijske ugovorne strane (114)	50%		0
(c)	Ugovorne strane-financijske korporacije (bez operativnog odnosa) (114)	100%		0
(d)	Ugovorne strane-financijske korporacije (sa operativnim odnosom) (115)	0%		0
(e)	Depoziti kod centraliziranih institucija u mreži kooperativnih banaka (116)	0%		0

(iv) Ostali odljevi

(a)	Neto derivativna potražnja (117)	100%		0
(b)	Ostali ugovoreni odljevi (118)	- %		0

Ukupni odljev sredstava

OGRANIČENJE ODLJEVA SREDSTAVA = MAX. 75% OD UKUPNO OČEKIVANOG ODLJEVA SREDSTAVA

POKAZATELJ POKRIĆA LIKVIDNOSTI (A/B)

Pokazatelj neto stabilnosti financiranja zahtijeva minimalni iznos stabilnih izvora financiranja u banci u odnosu na likvidna sredstva i temeljem vanbilančnih obeza u razdoblju dužem od godine dana, s ciljem osiguranja održive ročne strukture sredstava i obveza u bilanci banke (vidjeti tablicu 3.).

Tablica 3. Izračun NSFR-a temeljem Basel III standarda

Ime banke:

ID broj:

Datum: 31/12/12

POKAZATELJ NETO STABILNOSTI FINANCIRANJA (NSFR)

A. Sastavnice dostupnih stabilnih izvora (128)		Ponder	Iznos	Rezultat
(a)	Kapital (definiran temeljem globalnih kapitalnih standarda)	100%		
(b)	Preferencijalne dionice (dospijeće > 1 godine)	100%		
(c)	Druge obveze sa efektivnim dospijećem 1 godine ili više	100%		
(d)	Stabilni depoziti < 1 godine (stanovništvo i mali poduzetnici)	90%		
(e)	Manje stabilni depoziti < 1 godine (stanovništvo i mali poduzetnici)	80%		
(f)	Neosigurani izvori < 1 godina od nefinacijskih korporacija, države, CB-ova, multilateralnih razvojnih banaka i javnih državnih tijela	50%		
(g)	Sve ostale obveze i imovinske kategorije	0%		
Dostupan iznos stabilnih izvora				**0**

B. Zahtijevane sastavnice dostupnih stabilnih izvora (133)				
(a)	Gotovina	0%		
(b)	Neopterećeni neosigurani kratkoročni financijski instrumenti kojima se aktivno trguje < 1 godine	0%		
(c)	Neopterećene vrijednosnice sa rokom dospijeća < 1godine	0%		
(d)	Neopterećene vrijednosnice po obratnim repo transakcijama	0%		
(e)	Neopterećeni krediti financijskim klijentima koji se ne obnavljaju < 1 godine	0%		
(f)	Neopterećene vrijednosnice Razine 1 (LCR) kojima se aktivno trguje < 1 godine	5%		
(g)	Neopterećene vrijednosnice Razine 2 (LCR) kojima se aktivno trguje < 1 godine	20%		
(h)	Neopterećene nefinancijske korporativne obveznice > 1 godine rangirane najmanje AA- (LCR, Razina 2)	20%		
(i)	Neopterećene tuđe osigurane obveznice > 1 godine rangirane najmanje AA- (LCR, Razina 2)	20%		
(j)	Neopterećeno zlato	50%		
(k)	Neopterećene nefinacijske vlasničke vrijednosnice sa kotacijom na burzi (bez dospijeća)	50%		
(l)	Neopterećene nefinancijske korporativne obveznice rangirane najmanje A-	50%		
(m)	Neopterećene tuđe osigurane obveznice rangirane najmanje A-	50%		
(n)	Neopterećeni krediti nefinancijskim klijentima, državama, CB, PSE < 1 godine	50%		
(o)	Neopterećene stambene hipoteke (bilo kojeg roka dospijeća) sa 35% ili nižim rizičnim ponderom s	65%		
(p)	Neopterećeni krediti nefinancijskim klijentima > 1 godine sa 35% ili nižim rizičnim ponderom	65%		
(q)	Neopterećeni krediti stanovništvu i malim poduzetnicima < 1 godine	85%		
(r)	Svi ostali izvori koji nisu uključeni u gore navedene kategorije	100%		
(s)	Iznosi neodobrenih neiskorištenih kredita i likvidnosne olakšice (136)	5%		
(t)	Druga izvanbilančna potraživanja	- %		
B. Zahtjevani iznos stabilnih izvora				
POKAZATELJ NETO STABILNOSTI FINANCIRANJA (A/B)				

Navedeni standardi nisu jedinstveno definirani omjeri likvidnosti već podrazumijevaju različite stope pokrića za različite izvore sredstava, ovisno o njihovoj stabilnosti, a ujedno se za pojedine vrste izvora sredstava zahtijeva održavanje propisanih likvidnih sredstava u postotku od očekivanog povlačenja sredstava u uvjetima krize.

3. ZAKLJUČAK

Likvidnost kao sposobnost podmirivanja dospjelih obveza po aktivnim, pasivnim i neutralnim bilančnim i izvanbilančnim bankovnim poslovima je temeljno načelo poslovanja i prijeko potreban uvjet normalnog rada poslovnih banaka. Nelikvidnost banke može uzrokovati nepovjerenje deponenata i vjerovnika, odlazak dobrih klijenata iz banke, nesolventnost i u konačnosti likvidaciju banke.

Rizik likvidnosti uključuje rizik nemogućnosti financiranja imovine u prikladnim rokovima i uz prikladne kamatne stope, kao i rizik nemogućnosti likvidacije imovine po razumnoj cijeni i u prikladnom vremenskom roku. Iz istih razloga svaka poslovna banka kontinuirano mora procjenjivati rizik likvidnosti identificirajući i prateći promjene u financiranju koje je potrebno za dostizanje poslovnih i strateških ciljeva.

Basel III regulativa na području upravljanja likvidnošću uvodi globalni standard upravljanja likvidnošću, koji podrazumijeva izračun i održavanje pokazatelja pokrića likvidnosti *(Liquidity Coverage Ratio)* i jamči da će banka održavati dostatnu razinu likvidne imovine koja se jednostavno može unovčiti u slučaju

krizne likvidnosne situacije. Regulativa također uvodi i pokazatelj neto stabilnosti financiranja *(Net Stable Funding Ratio),* koji ima za cilj potaknuti banke na kvalitetnije upravljanje srednjoročnog i dugoročnog financiranja poslovanja.

Ujedno analize likvidnosne situacije u poslovnim bankama uključuju i simulacije, tj. stres testiranja za likvidnost u slučaju nepredviđenih situacija na temelju internih propisa te Basel III smjernica. Unatoč prilično dugom tranzicijskom razdoblju koje Basel III omogućuje, banke više ne mogu priuštiti neovisno optimiziranje imovine i obveza, iz razloga što je započelo usuglašavanje s novim procesima i izvještavanjem. Nove međuovisnosti su takve prirode da svaka imovina ima utjecaj na kapital banke i da svaka imovina i obveze imaju utjecaja na bančinu kratkoročnu likvidnosnu poziciju kao dio njene imovine.

Literatura:

1. I. Prga, I. Šverko: Izloženost banaka tržišnim rizicima, hrcak.srce.hr/file/41475.
2. Matz, L. M.: Liquidity risk management, Thomson Financial, Austin, 2001.
3. Basel Committee on Banking Supervision, Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems - revised version June 2011.
4. HNB, Bilten o bankama, broj 2, rujan 2001.; http://www.hnb.hr/publikac/bilten-o-bankama/hbilten-o-bankama-2.pdf.
5. Institut of international finance, http://www.iif.com/regulatory/article+936.php
6. http://www.bis.org/publ/bcbs238.htm,
7. Odluka o upravljanju likvidnosnim rizikom (Nar. nov., br. 2/2010., 73/2011., 47/2012. i 142/2012.).
8. Odluka o upravljanju rizicima (Nar. nov., br. 1/2009., 41/2009., 75/2009. i 2/2010.).
9. Zakon o kreditnim institucijama (Nar. nov., br. 117/2008., 74/2009., 153/2009. i 108/2012.).

Željko DEKOVIĆ, mag. oec., Šibenik

Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika

organizira

FINANCIJSKO UPRAVLJANJE EU PROJEKATA

- ZA PRORAČUNSKE KORISNIKE -

Zagreb, 1. ožujak 2013. početak 9,30 sati

Dvorana Hrvatske zajednice računovođa i financijskih djelatnika

Zagreb, J. Gotovca 1/II (kod Kvaternikovog trga)

Program:

1. Uvod u financijsko upravljanje projekata
2. Financijsko upravljanje EU projekata
   - Priprema za provedbu EU projekta: Interne kontrole
   - Upravljanje dokumentacijom projekta
   - Postupci nabave i planovi za potrebe projekata
   - Upravljanje imovinom projekta tijekom i nakon projekta
   - Obračun plaća i izvještavanje o utrošku vremena
   - Bankovno poslovanje projekta i segregacija dužnosti
   - Računovodstvo projekta po izvorima i avansima
   - InfoEuro: Projektno financijsko izvještavanje
3. Upravljanje ugovorima
   - Upravljanje financijskim rizicima na projektu
   - Upravljanje financijskim promjenama na projektu
4. Upravljačko i financijsko računovodstvo projektnih transakcija
   - Kontni plan i otvaranje troškovnih mjesta
   - Planirano vs. ostvareno
   - Vezivanje troškovnih mjesta u izvještajima prema proračunskom računovodstvu
   - Knjiženje indirektnih troškova projekta
   - Knjiženje direktnih troškova projekta
   - Financijski izvještaji projekta
5. Porezni aspekti na EU projekte u Republici Hrvatskoj
6. Primjer iz poslovne prakse i informatička rješenja

IVANA RAVLIĆ

Stručni članak UDK 347.7

Novine u provođenju ovrhe na novčanim sredstvima

Ovrha na novčanim sredstvima koju provode Financijska agencija, Hrvatska narodna banka i banke u primjeni je od 1. siječnja 2011. Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima i pravilnicima koje je ministar financija donio na temelju navedenoga Zakona, uvedene su brojne novine u provedbi ovrhe na novčanim sredstvima čiji pregled slijedi u nastavku. Autorica članka detaljno je obrazložila ove novine.

1. UVOD

Zakonom o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima (Nar. nov., br. 91/10. i 112/12., dalje u tekstu: ZPONS) uređen je postupak provedbe ovrhe na novčanim sredstvima koji provode Financijska agencija (dalje u tekstu: FINA), Hrvatska narodna banka i banke.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima (Nar. nov., br. 112/12., dalje u tekstu: ZIDZPONS) stupio je na snagu 15. listopada 2012. Ministar financija je donio sljedeće pravilnike radi njihovog usklađivanja s ZIDZPONS i Ovršnim zakonom (Nar. nov., br. 112/12.) te radi unaprjeđenja postojećeg sustava provedbe ovrhe na novčanim sredstvima:

- Pravilnik o načinu i postupku provedbe ovrhe na novčanim sredstvima (Nar. nov., br. 6/13.),
- Pravilnik o načinu i postupku provedbe ovrhe na novčanim sredstvima banke (Nar. nov., br. 6/13.),
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o Jedinstvenom registru računa (Nar. nov., br. 6/13.),
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o tehničkim uvjetima i postupku prilagodbe Zakonu o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima (Nar. nov., br. 6/13.),
- Pravilnik o vrstama i visini naknada za obavljanje poslova propisanih Zakonom o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima (Nar. nov., br. 6/13.).

2. NOVINE U ZIDZPONS-u

Glavna novina koju donosi ZIDZPONS jest proširenje kruga odluka, odnosno isprava koje se smatraju osnovom za plaćanje.

Uz postojeće osnove za plaćanje:

- rješenje o ovrsi,
- rješenje o osiguranju,
- zadužnicu,
- nalog Ministarstva financija za naplatu po aktiviranom državnom jamstvu,
- nalog za pljenidbu u postupku prisilnog izvršenja pravomoćno izrečene novčane kazne u kaznenom i prekršajnom postupku, te
- svaku drugu odluku nadležnog tijela kojom se u cijelosti ili djelomice prihvaća prijedlog za provedbu ovrhe,

osnovama za plaćanje smatraju se još i:

- ovršna odluka i nagodba domaćeg suda ili upravnog tijela koje glase na ispunjenje određene novčane obveze i imaju potvrdu ovršnosti, i
- obračun poslodavca o neisplati dospjelog iznosa plaće, naknade plaće ili otpremnine.

Odredbe ZIDZPONS-a primjenjuju se na ovršne odluke i nagodbe domaćeg suda ili upravnog tijela koje glase na ispunjenje određene novčane obveze koje su postale ovršne nakon 15. listopada 2012. godine.

Ovom izmjenom omogućeno je vjerovniku, odnosno ovrhovoditelju izravno dostavljanje novih osnova za plaćanje FINA-i, uz odgovarajući pisani zahtjev, a FINA potom provodi ovrhu na računima i oročenim novčanim sredstvima ovršenika na temelju podataka iz Jedinstvenog registra računa.

ZIDZPONS-om je određeno kako se raspoloživim novčanim sredstvima po računima ne smatra odobreno novčano prekoračenje na računu ovršenika na temelju kredita banke. Dakle, raspoloživim novčanim sredstvima ne smatra se odobreni okvirni kredit po računu ovršenika. Međutim, potrebno je napomenuti kako se priljev novčanih sredstava sukladno članku 9. stavku 7. ZPONS-a koristi isključivo za izvršenje naloga zbog kojeg je ovršenikov račun blokiran, sve do izvršenja osnove za plaćanje, što znači, ako je ovršenikov račun blokiran, a na račun stigne priljev novčanih sredstava, navedeni priljev novčanih sredstava neće se koristiti za smanjenje odobrenog novčanog prekoračenja, nego za izvršenje naloga zbog kojeg je ovršenikov račun blokiran, sve do izvršenja osnove za plaćanje.

Stoga, za izvršenje osnove za plaćanje ne koristi se odobreno prekoračenje na računu ovršenika na temelju kredita banke, no o svakom priljevu novčanih sredstava na račun ovršenika banka je dužna obavijestiti FINA-u te se priljev koristi za izvršenje naloga zbog kojeg je ovršenikov račun blokiran.

Novina je i da nadzorna tijela, Ministarstvo financija i Hrvatska narodna banka, u postupku nadzora mogu zaključkom, ovisno o vrsti nepravilnosti, odrediti otklanjanje utvrđene nepravilnosti i ostaviti primjereni rok za njezino otklanjanje, koji ne može biti kraći od 3 dana. Pokretanje prekršajnog postupka određeno je u slučaju samo ako se nepravilnosti ne mogu otkloniti u dodijeljenom roku.

U cilju ubrzanja otvaranja posebnog računa te uplate primanja, naknada i iznosa koji su izuzeti od ovrhe na poseban račun, umjesto na račun na kojem se provodi ovrha, određeno je kako će FINA i javnopravna tijela (Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Hrvatski zavod za zapošljavanje i dr.) uspostaviti međusobnu razmjenu podataka elektroničkim putem u roku godinu dana od stupanja na snagu ZIDZPONS-a. Navedeno znači da FINA više neće poštom slati javnopravnom tijelu podatak o ovršeniku i vrsti tražbine za koju je ovrha određena, radi uskrate uplate primanja, naknada i iznosa koji su izuzeti od ovrhe na račun ovršenika te uplate na poseban račun. Također, određeno je elektroničko povezivanje FINA-e i ovršnih tijela, kako bi dostava osnova za plaćanje FINA-i postala ekonomičnija i učinkovitija, i to u roku godinu dana od stupanja na snagu ZIDZPONS-a.

3. PRAVILNIK O NAČINU I POSTUPKU PROVEDBE OVRHE NA NOVČANIM SREDSTVIMA

Pravilnikom o načinu i postupku provedbe ovrhe na novčanim sredstvima uređena je:

- dostava i upisivanje osnove za plaćanje u Očevidnik redoslijeda osnova za plaćanje (dalje u tekstu: Očevidnik),
- način izvršenja osnove za plaćanje na novčanim sredstvima,
- način i rokovi razmjene naloga i podataka između FINA-e i banaka u kojima ovršenik ima račune i oročena novčana sredstva,
- način davanja podataka iz Očevidnika, te
- postupanje s primanjima i naknadama izuzetim od ovrhe, što je do sada bilo uređeno posebnim pravilnikom.

Novina je da se osnove za plaćanje dostavljaju FINA-i u vremenu od 9:00 do 15:00 sati te se osnove za plaćanje zaprimljene u FINA-i od 9:00 do 12:00 sati izvršavaju istoga dana, a osnove za plaćanje zaprimljene između 12:00 i 15:00 sati izvršavaju se najkasnije sljedeći radni dan od dana primitka. Osnova za plaćanje dostavljena kao elektronička isprava na neradni dan, izvršava se prvi sljedeći radni dan FINA-e računajući od dana primitka. Dakle, skraćeno je razdoblje u kojem se zaprimaju osnove za plaćanje u FINA-u budući su se do sada mogle dostaviti u vremenu od 8:00 do 16:00 sati. Naime, FINA dnevno zaprima veliki broj osnova za plaćanje, te kako bi mogla pravovremeno izvršiti zaprimljene osnove za plaćanje, propisano je da se osnove za plaćanje dostavljaju FINA-i u vremenu od 9:00 do 15:00 sati.

Određeno je postupanje s novim osnovama za plaćanje pa je tako ovrhovoditelj dužan uz ovršnu odluku i nagodbu domaćeg suda ili upravnog tijela koje glase na ispunjenje određene novčane tražbine i koje imaju potvrdu o ovršnosti, odnosno obračun poslodavca o neisplati dospjelog iznosa plaće, naknade plaće ili otpremnine, dostaviti i izvornik zahtjeva za izravnu naplatu popunjen na propisanom obrascu u skladu s Pravilnikom o obliku i sadržaju zahtjeva za izravnu naplatu (Nar. nov., br. 115/12.).

Ovrhovoditelj je dužan uz ovršnu odluku i nagodbu domaćeg suda ili upravnog tijela koja glasi na ispunjenje određene novčane tražbine po osnovi radnog odnosa koja je utvrđena u bruto iznosu i koja ima potvrdu o ovršnosti, dostaviti izvornik zahtjeva za izravnu naplatu i izvornik potvrde Porezne uprave o obračunu poreza, prireza i doprinosa, uključujući i doprinos za individualnu kapitaliziranu štednju.

Slijedom novoosnovanog Registra zadužnica i bjanko zadužnica[1], propisano je kako zadužnica mora biti upisana u Registar zadužnica i bjanko zadužnica sukladno članku 216. Ovršnog zakona, a da bi se mogla izvršiti u FINA-i. Ako se novčana sredstva prenose na račun punomoćnika ovrhovoditelja, uz zahtjev za naplatu zadužnice odnosno bjanko zadužnice mora biti priložena punomoć iz koje je vidljivo da je opunomoćenik ovlašten primiti isplatu. Ta punomoć mora biti dostavljena u izvorniku ili javnobilježnički ovjerenoj preslici. Nadalje, ako je u zadužnici odnosno bjanko zadužnici uz dužnika obvezu iz zadužnice preuzeo i jamac platac, ovrhovoditelj je dužan naznačiti zahtijeva li naplatu od dužnika ili jamaca plataca, ili i od dužnika, i jamaca plataca.

Novina je da ovršenik može ispuniti obrazac suglasnosti[2] u FINA-i kako bi na temelju članka 206. odnosno članka 209. Ovršnog zakona dao suglasnost da FINA izvrši prijenos zaplijenjenih novčanih sredstava i prije proteka roka od 30 dana od dana kada je FINA-i dostavljeno rješenje o ovrsi, pri čemu ovršenik obvezno predočuje osobnu ispravu kojom dokazuje svoj identitet. FINA postupa na temelju suglasnosti koju je ovršenik ili osoba koju je ovršenik ovlastio za potpisivanje suglasnosti osobno dao u FINA-i.

Nadalje, propisani su slučajevi kada FINA vraća osnovu za plaćanje podnositelju (primjerice, osnova za plaćanje nije dostavljena u izvorniku ili otpravku, podaci o imenu, prezimenu ili OIB-u ovršenika nisu potpuno navedeni i sl.). Troškove vraćanja takvih osnova za plaćanje snosit će podnositelj, a ne kao do sada FINA. Naime, FINA je do sada takve osnove za plaćanje vraćala podnositeljima uz obrazloženje razloga vraćanja, uz trošak preporučene pošiljke.

Također, određeno je postupanje FINA-e u slučaju predstečajne nagodbe. Naime, od dana objave rješenja o otvaranju postupka predstečajne nagodbe, FINA prestaje izvršavati osnove za plaćanje upisane u Očevidniku na teret ovršenika. Ako FINA zaprimi osnovu za plaćanje na teret ovršenika nakon otvaranja postupka predstečajne nagodbe, istu neće izvršavati, nego će je vratiti podnositelju uz obrazloženje razloga vraćanja. No, u slučaju donošenja rješenja o obustavi postupka predstečajne nagodbe, osim u slučaju obustave radi ispunjenja obveza od strane ovršenika prema vjerovnicima, FINA će zaprimljene osnove za plaćanje nastaviti izvršavati. FINA će u slučaju sklapanja predstečajne nagodbe ili obustave kada je ovršenik ispunio obveze prema vjerovnicima, osnove za plaćanje trajno pohraniti.

Kao posebno poglavlje u ovom Pravilniku dodano je postupanje s primanjima i naknadama izuzetim od ovrhe, a koje je prije bilo u posebnom pravilniku.

[1] Registar zadužnica i bjanko zadužnica sadrži podatke o osobi koja ih je izdala, vrsti zadužnice, u čiju korist je izdana, je li preuzeto jamstvo za obvezu iz zadužnice ili bjanko zadužnice i tko ga je preuzeo, koji je iznos tražbine za koju je izdana odnosno koji se najviši iznos u nju može upisati te podaci o javnom bilježniku koji je ispravu potvrdio, datumu i poslovnom broju potvrde, sukladno članku 216. stavku 1. Ovršnog zakona.

[2] Obrazac suglasnosti je Prilog 3. Pravilnika o načinu i postupku provedbe ovrhe na novčanim sredstvima.

Radi veće zaštite ovršenika omogućeno je da ovršenik može u FINA-i zatražiti otvaranje posebnog računa i u slučaju kada još u FINA-i nije zaprimljena niti jedna osnova za plaćanje temeljem koje bi FINA provodila ovrhu na novčanim sredstvima, ali uz dostavu preslike osnove za plaćanje iz koje je vidljivo da je određena ovrha na novčanim sredstvima.

Jasnije je određeno kako ovršenik mora za svako primanje, naknadu ili iznos izuzet od ovrhe, dostaviti zasebnu obavijest FINA-i, a isto tako je dužan dostaviti promjene podataka u vezi s prethodno dostavljenom obavijesti. Sadržaj obavijesti[3] propisan je Pravilnikom.

Bitna novina je da iznos izuzet od ovrhe prema članku 173. Ovršnog zakona, uplatitelj primanja je dužan uplatiti na poseban račun i u slučaju kada sam provodi ovrhu na plaći. Ovrha se može provesti isključivo na dijelu primanja sukladno članku 173. Ovršnog zakona bez obzira na prethodno dane isprave o suglasnosti zapljene plaće. Cilj navedene odredbe je sprječavanje provedbe ovrhe na cjelokupnom iznosu plaće ovršenika kako bi ovršenici imali pravo na egzistencijalni minimum.

Ako primanje ili naknadu izuzetu od ovrhe uplaćuje fizička osoba (primjerice, uplatitelj alimentacije) pružatelj platnih usluga (najčešće banka) provest će uplatu samo ako je na nalogu za uplatu, u podatak šifra namjene (potrebno u tekstu Pravilnika ispraviti u model), upisana šifra "HR67", a u podatak poziv na broj primatelja upisan OIB uplatitelja. Banka primatelja novčanih sredstava prihvatit će uplatu na poseban račun samo ako je prethodno od FINA-e primila nalog s podatkom o OIB-u uplatitelja koji odgovara podacima iz naloga za uplatu. Radi potrebe prilagodbe navedena odredba stupa na snagu 1. ožujka 2013. godine.

Nadalje, propisana je obveza banaka da obavijeste ovršenika o potrebi otvaranja posebnog računa u slučaju kada banke same utvrde kako su primanje, naknade ili iznosi izuzeti od ovrhe uplaćeni na račun ovršenika na kojem se provodi ovrha na novčanim sredstvima, a ovršenik FINA-i nije dostavio obavijest o primanju, naknadi ili iznosu izuzetom od ovrhe, odnosno nije otvorio poseban račun. Ovršenik je dužan u roku 8 dana od primitka obavijesti banke otvoriti poseban račun. Ako ovršenik u navedenom roku ne otvori poseban račun, banka će dostaviti priljev novčanih sredstava FINA-i te će se na navedenim novčanim sredstvima provesti ovrha zbog nečinjenja ovršenika, iako su izuzeta od ovrhe.

Sukladno članku 212. stavku 5. Ovršnog zakona, ovršenik može FINA-i dostaviti pisani zahtjev kojim traži da FINA naloži banci prijenos zaplijenjenih novčanih sredstava izuzetih od ovrhe na poseban račun uz Potvrdu uplatitelja[4] o iznosu novčanih sredstava koja su izuzeta od ovrhe prema članku 173. Ovršnog zakona. Za iznos prenesenih novčanih sredstava FINA ažurira podatke u Očevidniku. Radi potrebe prilagodbe navedena odredba stupa na snagu 1. ožujka 2013.

Važno je istaknuti kako se poseban račun zatvara na temelju pisanog zahtjeva ovršenika. Nalog za zatvaranje posebnog računa FINA šalje banci elektronički potpisanom porukom za tu namjenu. Banka po primitku naloga FINA-e zatvara poseban račun, a preostala novčana sredstva isplaćuje ovršeniku.

[3] Obrazac Obavijesti je Prilog 4. Pravilnika o načinu i postupku provedbe ovrhe na novčanim sredstvima.

[4] Obrazac potvrde je Prilog 5. Pravilnika o načinu i postupku provedbe ovrhe na novčanim sredstvima.

4. PRAVILNIK O NAČINU PROVEDBE OVRHE NA NOVČANIM SREDSTVIMA BANKE

ZIDZPONS-om dana je ovlast ministru financija da detaljnije uredi provedbu ovrhe na novčanim sredstvima banke koja se vode na njihovu računu kod Hrvatske narodne banke, a kako bi se iscrpno odredili način, uvjeti i rokovi izvršavanja osnova za plaćanje pri provedbi ovrhe na novčanim sredstvima banke.

Ovrhu na novčanim sredstvima banke Hrvatska narodna bana provodi iz raspoloživih novčanih sredstava banke na računu u Hrvatskom sustavu velikih plaćanja (dalje u tekstu: HSVP) i iz raspoloživih novčanih sredstava banke na njenom računu za gotovinu.

Raspoloživa novčana sredstva banke na računu u HSVP-u jesu novčana sredstva evidentirana na tom računu, i dozvoljeno negativno stanje na tom računu po osnovi odobrenog unutardnevnog kredita.

Bitno je napomenuti kako se raspoloživim novčanim sredstvima banke na računu u HSVP-u ne smatraju novčana sredstva koja su doznačena na račun banke u HSVP-u po osnovi odobrenja lombardnog kredita od strane Hrvatske narodne banke u svrhu povrata unutardnevnog kredita te novčana sredstva koja je banka izdvojila kod Hrvatske narodne banke za osiguranje pokrića obračuna u Nacionalnom klirinškom sustavu (dalje u tekstu: NKS) do visine iznosa negativne neto pozicije na obračunskom računu banke u NKS-u i koja se sukladno propisima na kraju obračunskog dana u tu svrhu korištenja prenose na račun banke u HSVP-u. Dakle, na navedenim novčanim sredstvima Hrvatska narodna banka ne provodi ovrhu.

Također, važno je istaknuti da Hrvatska narodna banka izvršava naplatu naloga za izvršenje osnova za plaćanje iz zaprimljene poruke FINA-e najkasnije do 9,00 sati sljedećeg obračunskog dana u HSVP-u od dana primitka poruke FINA-e.

Ako banka nema dovoljno raspoloživih novčanih sredstava za provedbu naplate naloga za izvršenje osnova za plaćanje Hrvatska narodna banka:

- zadaje platne transakcije na teret računa banke u HSVP-u u skladu s nalogom za izvršenje osnova za plaćanje iz poruke zaprimljene od FINA-e pri čemu se platne transakcije za koje nema pokrića evidentiraju u redu čekanja na teret računa banke u HSVP-u,
- onemogućuje izvršenje platnih transakcija na teret obračunskog računa banke u NKS-u, i
- onemogućuje podizanje gotovog novca s računa banke za gotovinu.

Nadalje, ako banka ne osigura novčana sredstva potrebna za provedbu naplate naloga za izvršenje osnova za plaćanje iz zaprimljene poruke do 9,00 sati sljedećeg obračunskog dana u HSVP-u od dana zaprimanja poruke od FINA-e:

- Hrvatska narodna banka provodi naplatu naloga za izvršenje osnova za plaćanje u iznosu raspoloživih novčanih sredstva banke, te obavještava FINA-u o provedenom,
- FINA dostavlja Hrvatskoj narodnoj banci nalog za blokadu banke,
- Hrvatska narodna banka provodi blokadu suspenzijom računa banke u HSVP-u i otkazuje platne transakcije evidentirane u redu čekanja na teret računa banke u HSVP-u. Za vrijeme trajanja blokade računa banke:
- Hrvatska narodna banka suspendira račun banke u HSVP-u i onemogućava provođenje platnih transakcija na teret obračunskog računa u NKS-u,

- sve platne transakcije u korist i na teret suspendiranog računa banke u HSVP-u evidentiraju se u redu čekanja,
- u svrhu provođenja platnih transakcija evidentiranih u redu čekanja u korist računa banke u HSVP-u Hrvatska narodna banka otkazuje platne transakcije evidentirane u redu čekanja na teret računa banke u HSVP-u, ukida suspenziju računa banke u HSVP-u, te nakon provođenja tih platnih transakcija ponovno suspendira račun banke u HSVP-u, a o priljevu obavještava FINA-u,
- FINA na temelju zaprimljene obavijesti o priljevu novčanih sredstava na račun banke u HSVP-u dostavlja Hrvatskoj narodnoj banci nalog za izvršenje osnova za plaćanje,
- banka ne može podizati gotov novac s računa za gotovinu banke u Hrvatskoj narodnoj banci.

5. PRAVILNIK O IZMJENAMA I DOPUNAMA PRAVILNIKA O VRSTAMA I VISINI NAKNADA ZA OBAVLJANJE POSLOVA PROPISANIH ZAKONOM O PROVEDBI OVRHE NA NOVČANIM SREDSTVIMA

Ovim Pravilnikom dodana je naknada za postupanje po suglasnosti ovršenika iz članka 206. stavka 4. Ovršnog zakona i naknada za izdavanje potvrde iz članka 211. Ovršnog zakona o nemogućnosti provedbe izravne naplate tražbine, a zbog postupanja FINA-e sukladno Ovršnom zakonu.

Naknada za povrat osnove za plaćanje po kojoj FINA utvrdi nemogućnost postupanja odnosi se na novina da trošak vraćanja osnove za plaćanje po kojoj FINA ne može postupiti, snosi podnositelj, sukladno članku 4. stavku 1. Pravilnika o načinu i postupku provedbe ovrhe.

Naknada za izmjenu podataka za naplatu osnove za plaćanje po zahtjevu ovrhovoditelja obuhvaća poslove primitka i provjere zahtjeva za izmjenu podataka, utvrđivanje je li zahtjev formalno ispravan, te provođenje izmjene podatka u Očevidniku. Navedenu naknadu podnositelj zahtjeva plaća nakon postupanja FINA-e po zahtjevu za promjenom podataka o računu ovrhovoditelja / pozivu na broj odobrenja za naplatu osnove za plaćanje, na temelju računa kojeg izdaje FINA.

Nadalje, novina je da Uprava FINA-e cjenikom određuje iznos naknada iz Pravilnika te da ministar financija daje suglasnost na cjenik. FINA cjenik objavljuje na službenim internetskim stranicama.

Također, dodano je da tijela državne vlasti u svim postupcima, a ne kao do sada samo u kaznenim, upravnim i prekršajnim postupcima, ne plaćaju naknadu za podatke, potvrde i preslike dokumentacije iz Očevidnika.

6. PRAVILNIK O IZMJENAMA I DOPUNAMA PRAVILNIKA O TEHNIČKIM UVJETIMA I POSTUPKU PRILAGODBE ZAKONU O PROVEDBI OVRHE NA NOVČANIM SREDSTVIMA

Ovim Pravilnikom određeno je kako se osnova za plaćanje može dostaviti i kao elektronička isprava u skladu sa zakonom kojim se uređuje uporaba elektroničke isprave. Važno je napomenuti da se navedeno odnosi na dostavu osnova za plaćanje između FINA-e i donositelja osnove za plaćanje pri čemu se kao donositelj osnove za plaćanje smatra nadležno tijelo koje je na temelju zakona ovlašteno donositi odnosno izdavati osnovu za plaćanje sukladno članku 3. ZPONS-a (primjerice, Ministarstvo financija - Porezna uprava, sudovi i dr.).

Izmijenjeni su Prilog 1. i Prilog 2. kako bi se odredili tehnički uvjeti i razmjena elektronički potpisanih poruka sukladno ZID-ZPONS i Ovršnom zakonu.

7. PRAVILNIK O IZMJENAMA I DOPUNAMA PRAVILNIKA O JEDINSTVENOM REGISTRU RAČUNA

FINA vodi Jedinstveni registar računa (dalje u tekstu JRR) koji je elektronička baza podataka koja sadrži račune poslovnih subjekata, građana, Republike Hrvatske, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te račune obveznika dostave podataka. Obveznici dostave podataka u Jedinstveni registar računa jesu Hrvatska narodna banka, banke, stambene štedionice i kreditne unije na temelju ZPONS-a.

Naime, radi unaprjeđenja postojećeg JRR te radi razjašnjenja problema koji su se pojavili u praksi dopunjene i izmijenjene su i odredbe Pravilnika o JRR.

Glede podataka o transakcijskim računima poslovnih subjekata i podataka o novčanim sredstvima u JRR jasnije je određeno koje podatke upisuju obveznici dostave u odnosu na skraćenu tvrtku ili naziv.

Određena je oznaka specifične poslovne namjene za račun sudskog depozita.

Jasnije je određeno kako se podaci iz JRR mogu koristiti preuzimanjem podataka, izravnim uvidom, pregledom podataka na papiru ili u obliku datoteke ili putem mobilnih mreža, i to uz naknadu te je izričito propisano da se podaci dobiveni preuzimanjem podataka i izravnim uvidom mogu koristiti samo za vlastite potrebe i ne mogu se dalje reproducirati i distribuirati.

8. ZAKLJUČAK

Slijedom odredbi ZPONSA-a te novih ili izmijenjenih pravilnika, koje je na temelju navedenoga Zakona donio ministar financija, unaprjeđen je postupak provedbe ovrhe na novčanim sredstvima.

Proširen je krug odluka, odnosno isprava koje se smatraju osnovama za plaćanje, nadzorne aktivnosti detaljnije su određene, određeni su rokovi za uspostavu razmjene podataka elektroničkim putem između FINA-e i javnopravnih tijela, a sve u cilju daljnjeg ubrzanja i unaprjeđenja provedbe ovrhe na novčanim sredstvima. S jedne strane, ovršenicima je omogućena bolja zaštita na način što im je pružena mogućnost otvaranja posebnog računa ovršenika i u slučaju kada još u FINA-u nije zaprimljena niti jednu osnova za plaćanje, ali uz dostavu preslike osnove za plaćanje iz koje je vidljivo da je određena ovrha na novčanim sredstvima, jasnije je propisana obveza ovršenicima da za svako primanje, naknadu ili iznos izuzet od ovrhe su dužni dostaviti zasebnu obavijest FINA-i. S druge strane, vjerovnicima je omogućena izravna naplata na temelju novih osnova za plaćanje, i to bez troškova novoga ovršnog postupka. Posebnim pravilnikom je propisana provedba ovrhe u slučaju kada je banka ovršenik.

Sve navedene izmjene imaju za cilj još učinkovitiju i ekonomičniju provedbu završnog koraka ovršnog postupka u FINA-i, ali uz primjerenu zaštitu ovršenika.

Ivana RAVLIĆ, Ministarstvo financija RH, Zagreb

RENATA PRAŽETINA KALEB, mag. iur.

Stručni članak UDK 347.7

Mobing na radnom mjestu i sudska zaštita žrtve

Razmatramo institut mobinga i njegov položaj u hrvatskom radnom pravu. Razrađuju se vrste mobinga te načini njegova sprječavanja. Iako se prema članku 130. Zakona o radu (Nar. nov., br. 149/09., 61/11., 82/12.) mogu procesuirati slučajevi mobinga, sudska zaštita je za sada neučinkovita. Iskustva u praksi govore o sve većem broju osoba koje se obraćaju za pomoć zbog zlostavljanja na poslu, ali još nema šireg istraživanja toga fenomena. Kako je nezaposlenost velika i prijetnja otkazom nije bezazlena, radnik pristaje na sve što mu je naređeno, nemajući pri tome nikakve zaštite za razliku od država Europe u kojima ipak postoje moćne sindikalne organizacije. Novi Kazneni zakon (Nar. nov., br. 125/11., 144/12.), koji se primjenjuje od 1. siječnja 2013. predviđa mobing kao kazneno djelo zlostavljanja na radu.[1]

1. UVODNA RAZMATRANJA

Mobing kao oblik nasilja u Hrvatskoj karakteriziraju kao psihičko zlostavljanje ili maltretiranje, psihički teror ili moralno zlostavljanje. Sve to se događa na radnom mjestu i upravo to je ono što razlikuje ovo psihičko zlostavljanje od drugih. Iako je kao pojam u Hrvatsku došao tek u 21. stoljeću istina je da postoji odavno. U današnjem društvu mobing se ne odnosi više samo na pojedinca već i na cijelo društvo. Mobing, osim psihičkih posljedica za pojedinca, donosi i troškove za poslodavca i državu. Žrtve nerijetko odlaze na preglede, bolovanja i prijevremene mirovine.

Sama riječ mobing dolazi od engleskog glagola *"to mob"*, koji prevodimo kao navaliti ili nasrnuti. Prvi znanstvenik koji je počeo istraživati ovaj fenomen bio je njemački psiholog Heinz Leymann i on je prvi upotrijebio naziv *"mobing"* za određena ponašanja na radnom mjestu, odredio njegove karakteristike, posljedice na zdravlje, a osnovao je i kliniku za pomoć žrtvama. Riječ *"mobing"* Leymann je posudio iz etologije Konrada Lorenza. Naime, Lorenz je tom riječi nazvao ponašanje nekih vrsta životinja koje udružujući se protiv jednog svog člana, napadaju ga i istjeruju iz zajednice, dovodeći ga ponekad i do smrti. Slično ponašanje ljudi u radnoj sredini Leamann je nazvao mobingom.

Sa sustavnim proučavanjem mobinga započeto je prije 10-ak godina. Naime, u zadnjoj dekadi 20-og stoljeća promijenjen je odnos prema radniku i radnim pravima. Prava radnika su veća. Stoga su nastala mnoga istraživanja toga fenomena sa željom da ga se što bolje prepozna i odrede njegove značajke kako bi se moglo raditi na poboljšanju kvalitete međuljudskih odnosa i na prevenciji mobinga.

S druge pak strane velika konkurencija na tržištu, globalizacija, organizacijske promjene, ekonomska kriza, new economy, nesigurnost radnih mjesta i očekivanje fleksibilnosti od radnika doveli su do povećanja učestalosti mobinga. Moralna maltretiranja postala su uočljivija više nego ikada. Poslodavci su prisiljeni analizirati svaki problem koji ima negativne posljedice na produktivnost i na troškove proizvodnje. Istraživanja su dokazala da je jedan od važnih čimbenika u povećanju troškova i mobing te se procjenjuje da troškove koje ima poduzeće zbog mobinga (godišnji gubitak je od 30.000. do 100.000 $ po radniku koji je bio izvrgnut mobingu).

U Njemačkoj jedan radnik koji je bio izvrgnut mobingu košta poduzeće između 25 i 75 tisuća eura godišnje zbog gubitaka uzrokovanih izbivanjem s posla zbog bolovanja, smanjenja radnog učinka i zbog grešaka u radu. Statistički podaci ukazuju da 50% radnika izvrgnutih mobingu ide na bolovanje 6 tjedana godišnje, 31% od 1,5 mjeseci do 3 mjeseca, a 11% ostaje kod kuće na bolovanju više od 3 mjeseca godišnje.[2]

2. DEFINICIJA MOBINGA

Mobing kao psihološki teror u poslovnom životu odnosi se na neprijateljsku i neetičku komunikaciju koja je usmjerena na sistematičan način od strane jednog ili više pojedinaca, uglavnom prema jednom pojedincu, koji je zbog mobinga stavljen u poziciju u kojoj je bespomoćan i u nemogućnosti da se obrani u njoj pomoću stalnih maltretirajućih aktivnosti. One se odvijaju s visokom učestalošću (najmanje jednom tjedno) i u dužem razdoblju (najmanje 6 mjeseci). Zbog visoke učestalosti i du-

[1] Članak 133. Kaznenog zakona (Nar. nov., br. 125/11., 144/12.).

[2] O mobingu vidjeti opširnije u: Koić, Elivira; Apostolovski Jadranka. Mobing.hr - najčešća pitanja i odgovori. Virovitica: Udruga Mobbing, 2005. str. 1 i dalje; i Kostelić-Martić, Andrea. Mobing: psihičko maltretiranje na radnom mjestu. Zagreb: Školska knjiga, 2005., str. 23.

gog trajanja neprijateljskog ponašanja, to maltretiranje dovodi do značajne mentalne, psihosomatske i socijalne patnje.

Aktivnosti kojima se radnik zlostavlja mogu se podijeliti na:

1.) Napadi na mogućnost adekvatnog komuniciranja
- nadređeni i/ili kolege ograničavaju mogućnost izražavanja žrtve; žrtva se prekida u razgovoru; odbijaju se neverbalni kontakti sa žrtvom (izbjegavaju se pogledi, ne primjećuju se znakovi npr. dizanje ruke itd.);

2.) Napadi na mogućnost održavanja socijalnih odnosa
- žrtva se izolira, nitko joj se ne obraća, svi se ponašaju kao da žrtva ne postoji, žrtva je premještena u ured daleko od kolega, ne poziva se na zajedničke sastanke, neformalna druženja kolega i slično;

3.) Napadi na osobnu reputaciju
- izmišljanje priča o žrtvi i njenom privatnom životu, ogovaranje, ismijavanje, negativni komentari osobnih karakteristika žrtve itd.;

4.) Napadi na kvalitetu profesionalne situacije
- stalne kritike i prigovori, vrijeđanja, pretjerana kontrola, stalna kažnjavanja i niska ocjena rada, žrtvi se ne daju radni zadaci i oduzimaju joj se sredstva za rad npr. telefon, računalo (sindrom "praznog stola"), zadaju joj se zadaci neprilagođeni profesionalnoj kvalifikaciji (zadaci su ili prejednostavni ili preteški i zahtijevaju od žrtve sposobnosti koje nema, cilj je natjerati žrtvu da pogriješi), zatrpavanje zadacima i određivanje kratkih rokova (sindrom "punog stola"), stalno mijenjanje radnih zadataka;

5.) Napadi na zdravlje
- žrtvu se prisiljava obavljati zadatke koji narušavaju njeno zdravlje, ne dopuštaju se godišnji odmori i slobodni dani, prijeti se fizičkim napadima, žrtvu se seksualno zlostavlja (u nekim istraživanjima pod terminom "mobing" se podrazumijeva samo psihološko zlostavljanje i proučava se odvojeno od seksualnog zlostavljanja i tjelesnog nasilja, dok su u drugim tjelesno i seksualno nasilje samo jedan od oblika mobinga - moralnog maltretiranja).

Mobing je daleko više od povremenih konflikata ili uredskih svađa. Tko prakticira mobing ima svjesnu namjeru (rijetko nesvjesnu) da naškodi radniku i/ili da ga na kraju prisili da napusti radnu sredinu.

3. VRSTE MOBINGA

S obzirom na smjer akcija mobing dijelimo na okomiti i vodoravni. Okomiti mobing se odnosi na situacije u kojima pretpostavljeni zlostavlja jednog podređenog radnika ili jednog po jednog radnika dok ne uništi čitavu skupinu (strateški mobing, "bossing"), a moguće je da skupina radnika zlostavlja pretpostavljenog.

Vodoravni mobing se javlja između radnika koji su u jednakom položaju u hijerarhijskoj organizaciji. Osjećaj ugroženosti, ljubomora i zavist mogu potaknuti želju da se eliminira neki kolega pogotovo ako postoji uvjerenje da njega eliminacija vodi napretku u karijeri. Čitava skupina radnika zbog unutrašnjih problema, napetosti i ljubomore može izabrati jednog radnika "žrtvenog jarca" na kojem će dokazati da su snažniji i sposobniji. U Italiji u 55% slučajeva mobinga radi se o okomitom mobingu, a u 45% o vodoravnom mobingu. U samo 5% slučaja radi se o mobingu skupine radnika prema nadređenom.

3.1. Je li seksualno uznemiravanje mobing?

Seksualno uznemiravanje (harassment) je jedan od načina mobinga, a definira se kao svaki oblik neželjenog verbalnog, neverbalnog i fizičkog ponašanja seksualne prirode, svaki pokušaj seksualnog utjecaja osobe na osobu, s ciljem ili efektom povrede dostojanstva osobe, koji je uznemiruje, zbunjuje i doživljava se neugodnim. Uspostavljanje neprijateljskog seksualiziranog ambijenta u radnom prostoru, gdje se ponavljaju neugodne radnje, riječi i ponašanja seksualne prirode, vicevi, šale, geste, neželjeni dodiri, pogledi, usputna dobacivanja, neželjeni komentari ponašanja i odijevanja.

3.2. Glavni aspekti mobinga

Puno je definicija mobinga tijekom prošlosti nastalo no jedna od najpotpunijih je navedena u francuskom zakonu o mobingu. "Mobing je psihološko maltretiranje što se ponavlja putem akcija kojima je cilj ili posljedica degradacija radnikovih radnih uvjeta, koje mogu uzrokovati napad i nanijeti štetu ljudskim pravima i ljudskom dostojanstvu, naštetiti fizičkom ili mentalnom zdravlju ili kompromitirati žrtvinu profesionalnu budućnost."[3] Iz većine definicija se može razaznati par najvažnijih aspekata, a to su da je mobing neprijateljska i neetična komunikacija, sustavno usmjerena i planirana s tjednom učestalošću i s jasnim ciljem koji je uništenje žrtve, tj. uzrokovanje mentalnih i socijalnih posljedica kod žrtve.

3.3. Vrste mobinga

Mobing bismo mogli podijeliti na vertikalni i horizontalni te na emotivni i strateški. Podjela na horizontalni i vertikalni je podjela prema hijerarhijskim strukturama u tvrtkama te njihovom odnosu, a podjela na emotivni i strateški nam određuje i određene uzroke mobinga.

Vertikalni mobing je pojava pri kojoj nadređeni mobizira podređenog radnika ili više njih (jednog po jednog) dok ne uništi cijelu grupu. Situacija može biti obrnuta, te imamo slučajeve u kojima određena grupa radnika mobizira nadređenog što je isto mobing.

Horizontalni mobing je pojava u kojoj dolazi do mobinga između radnika koji su na jednakom položaju u hijerarhijskoj strukturi tvrtke. U ovom slučaju su najčešći uzroci mobinga želja za napretkom u karijeri, te sputavanje ostalih u toj namjeri ili pak odabir grupe određenog *"žrtvenog jarca"* na kojemu će ispucati svoje frustracije i odbaciti ga.

Emotivni mobing, kao što mu i ime govori, ima veze s osjećajima. To su osjećaji poput mržnje, ljubomore, zavisti, kompetitivnosti, antipatije i neprijateljstva, tj. svi oni koji uzrokuju mobing te se očituju kao kritike, bojkotiranja, razna podmetanja, ponižavanja, uvrede, određeno izoliranje radnika.

Strateški mobing se pojavljuje kad su neke osobe u tvrtki višak te ih se želi sustavno i strateški ukloniti u druge sredine koje su daleko od njegova mjesta stanovanja, i slično.

[3] Koić; Apostolovski, cit. djelo, str. 11., ibid, cit. 2.

4. ŽRTVE MOBINGA

Mobingu su jednako izloženi i žene i muškarci. Muškarci češće doživljavaju prijetnje ili fizičke nasrtaje, a oko 15% žena susrelo se i sa seksualnim ugrožavanjem na poslu.

Najčešće žrtve uznemiravanja su tihe, mirne i povučene radnice niže razine obrazovanja, koje šute i trpe, često zastrašene i osjećajem manje vrijednosti, kojima se može lako manipulirati. Među ispitanicima visoke stručne spreme najčešće su žrtve mlade osobe pune entuzijazma, čija je karijera u usponu i nije u skladu s očekivanjem okoline ili planova nadređenih osoba.

Druga istraživanja pokazala su karakteristične žrtve mobinga:

"Poštenjaci", osobe koje su uočile i prijavile nepravilnosti u radu, tjelesni invalidi, višak radne snage, mlade osobe tek zaposlene, starije osobe pred mirovinom, osobe koje su posljednje došle u radnu sredinu, osobe koje traže više samostalnosti u radu ili bolje uvjete rada, osobe koje nakon godina besprijekornog rada traže priznavanje radnog položaja i povećanje plaće, osobe različite religije, osobe drugačijeg etničkog podrijetla, različitog spola, seksualne orijentacije, vrlo kreativne osobe ili ekscentrične osobe.

Isto tako bolesne osobe koje imaju česta izbivanja s radnog mjesta zbog bolovanja mogu izazvati nezadovoljstvo kod poslodavca. Često su postupci usmjereni na pogoršanje zdravstvenog stanja radnika, primjerice radniku koji ima bolove u kralješnici dodjeljuju se teški fizički poslovi.

4.1. Reakcije žrtava mobinga

Istraživanja pokazuju uobičajene obrasce reagiranja na moralno zlostavljanje:

1) **Početno samookrivljavanje** - prva pomisao žrtve je da je sigurno nešto pogriješila i da krivnja leži u njoj. Uobičajene misli koje se javljaju u tom razdoblju su: "U čemu sam odgovoran za situaciju koja se dogodila (kreirala), *"U čemu sam pogriješio", "Ne razumijem što se zbiva",* a karakteristični su osjećaji zbunjenosti i anksioznosti.
2) **Osamljenost** - osjećaj da je ostao sam i da se to samo njemu događa. Žrtva se često srami zbog svega što se događa i boji se da joj drugi neće vjerovati, pa stoga ne govori o problemu s obitelji i prijateljima. Također se javlja bojazan kako bi ga drugi mogli okrivljavati. Ponekad ako i iznesu svoj problem, u obitelji ne nailaze na podršku, odnosno na samom početku možda i imaju podršku, ali nakon nekog vremena podrška nestane. Ta se pojava zove dvostruki mobing. Uobičajena misao koja se javlja u tom razdoblju je: "*Drugima se to ne može dogoditi*", a karakteristični su osjećaji anksioznosti i depresije.
3) **Osobno obezvrjeđivanje** - Osjećaj bezvrijednosti samo je jedan od simptoma prave depresije koja je često jedna od posljedica mobinga. Žrtva je preplavljena mislima: *"Nisam na razini te situacije", "Ne mogu riješiti problem, jer sam nesposoban, ništa ne vrijedim".*

4.2. Posljedice mobinga na zdravlje

Svako zlostavljanje, pa tako i ono na radnom mjestu, nosi rizik trajnog oštećenja zdravlja. Intenzitet i vrsta posljedica ovisi o tri kategorije čimbenika: intenzitetu mobinga, dužini trajanja i karakternim osobinama žrtve.

Zdravstvene smetnje i simptomi žrtava mobinga javljaju se na tri razine funkcioniranja:

1. **Promjene na socijalno-emocionalnoj razini** - poremećaji raspoloženja kao što je depresija, anksioznost, krize plača, opsesivna ideacija (stalno razmišljanje o problemu), osjećaj depersonalizacije, napadi panike, socijalna izolacija, nedostatak interesa za druge ljude, emocionalna otupjelost. Prema istraživanju Staffordshire University, provedenom u Velikoj Britaniji, 75,6% žrtava mobinga ima zdravstvene posljedice, pati od depresije i gubitka samopoštovanja.
2. **Promjene na tjelesno-zdravstvenoj razini** - glavobolje, poremećaji spavanja, osjećaj gubitka ravnoteže s vrtoglavicom, poremećaji u probavnom sustavu, osjećaj pritiska u prsima, nedostatak zraka, srčane poteškoće, kožne promjene, smanjenje kinestetičke osjetljivosti.
3. **Promjene u ponašanju** - agresivnost (hetero ili autoagresija), pasivizacija (npr. hipersomnija), poremećaj hranjenja, učestalo korištenje alkohola, cigareta, lijekova, seksualni poremećaji. Prema istraživanjima provedenima u Švedskoj 10 - 20% suicida ima direktan ili indirektan uzrok u problemima na poslu, dok se u istraživanju provedenom u Italiji u 13% suicida anamnestički nalazi zlostavljanje na poslu.

5. MOBER

Najčešći zlostavljači su osobe specifičnih osobina ličnosti, smanjenog kapaciteta za ljubav, radost, igru, kreativnost, davanje i dijeljenje. To su moćne osobe, željne još više moći. Mobingom prikrivaju nemoć u nekoj drugoj sferi svojega života, najčešće privatnog, formirajući oko sebe grupu u kojoj dokazuju svoju moć i važnost na račun žrtve. Nerijetko to čine iz osobnog straha da neće biti cijenjeni ili da će sami postati nečijom žrtvom. Njima se lako pridružuju slabiji u strahu da ne postanu žrtve. Zlostavljači se zapravo osjećaju podređeno i nemoćno pa svoju nesposobnost skrivaju projekcijom na druge. Tako lako i preuzimaju tuđe zasluge. Manipulativni su i dvolični, primjerice u kontaktu sa žrtvom izrazito bezobrazni, a s ostalim suradnicima simpatični i pristupačni. Neki zlostavljaju i svjesno, s namjerom da naškode drugome ili da ga prislile da napusti radnu sredinu.

6. SPRJEČAVANJE MOBINGA

Osnovne mjere suzbijanje mobinga pije svega su sustavna prevencija, prepoznavanje problema i stručna rehabilitacija. Zaposlenici koji su žrtve mobinga obično šute o tome, a najveći dosadašnji problem na koji nailaze istraživači jest dokazivanje da je riječ o mobingu. Poslodavac na temelju Zakona o radu, internim uredbama i pravilnicima mora razraditi postupak sprječavanja mobinga u svom kolektivu. Poslodavac je dužan sukladno čl. 30. Zakona o radu zaštititi dostojanstvo radnika za vrijeme obavljanja posla, osiguravajući im uvjete rada u kojima neće biti izloženi psihičkim, fizičkom ili seksualnom uznemiravanju. Ova zaštita uključuje i poduzimanje preventivnih mjera. Poslodavac je dužan najkasnije u roku 8 dana od dostave pritužbe ispitati pritužbu i poduzeti sve potrebne mjere. Radnik koji je uznemiravan ima pravo prekinuti rad dok mu se ne osigura zaštita.

Razlozi malom broju tužbi nalaze se u nepoznavanju postojećih zakona i u nepostojanju kvalitetnih zakonskih regulativa na tom području. Da bi se neko ponašanje moglo sankcionirati, ono mora biti propisano zakonom. Prije svega treba dokazati da je posrijedi mobing, što znači da mora postojati kauzalna veza između štetnog ponašanja i posljedice, odnosno mora postojati protupravno djelovanje u smislu pozitivnog radnog, građanskog i kaznenog prava koje se sankcionira. Mora se dokazati da je riječ o napadima tijekom duljeg vremenskog razdoblja s namjerom da se nekoga uništi, a koji su doveli do štetnih posljedica. Kod seksualnog uznemiravanja može biti ponašanja koja su Kaznenim zakonom označena kao 'kaznena djela protiv spolne slobode' ili 'kaznena dijela protiv časti i ugleda'.

6.1. Zakonski propisi o mobingu

Moralno maltretiranje već je zakonski kažnjivo u mnogim europskim državama, a najbolje zakone nalazimo u Švedskoj, Norveškoj, Francuskoj i Švicarskoj. "Mober" je kazneno odgovoran, a žrtva može zatražiti odštetu za nanesenu joj "biološku štetu". I u okviru europskog parlamenta raspravlja se o mobingu. Komitet za zapošljavanje i socijalne poslove održao je u veljači 2001. godine sastanak o mobingu (European parlament, report 2001/2339INII, Committee on Employment and Social Affairs). Raspravljalo se o učestalosti tog fenomena u zemljama članicama Europske zajednice. Komitet je analizirao zakone u pojedinim državama i naglasio potrebu za izmjenom informacija, edukacijom u europskim državama i potrebom za definiranjem zajedničkih zakona koji bi omogućili dobru prevenciju mobinga.

Nakon dokazivanja, podršku se može naći u sljedećim zakonskim propisima: Ustavu Republike Hrvatske (Nar. nov., br. 85/10. - pročišćeni tekst), Zakonu o radu, Zakonu o ravnopravnosti spolova (Nar. nov., br. 82/08.) te Kaznenom zakonu[4], misli se starom. U tom Kaznenom zakonu nalaze se sljedeća kaznena djela u vezi mobinga: nanošenje tjelesnih ozljeda iz nehaja[5], prisila[6], uvreda[7], kleveta[8], sramoćenje[9] i dr. Stoga žrtva mobinga može ukoliko ocijeni da su ispunjena obilježja nekih od tih kaznenih djela podnijeti *kaznenu prijavu* protiv zlostavljača. Novi Kazneni zakon koji se primjenjuje od 1. siječnja 2013. predviđa mobing kao kazneno djelo zlostavljanja na radu iz članka 133. Kaznenog zakona kojim se inkriminira zlostavljanje na radnom mjestu, što do sada nije bilo kazneno inkriminirano. Propisano je sukladno relevantnim međunarodnim instrumentima po uzoru na komparativna zakonodavstva (belgijskog i francuskog kaznenog zakona), predviđa kaznu zatvora do dvije godine. Kazneno djelo se razlikuje od prekršaja iz članka 25. Zakona o suzbijanju diskriminacije po tome što ponašanje mora biti ponovljeno i mora izazvati posljedicu (npr. narušavanje zdravlja). Kazneno djelo *zlostavljanja na radu* će se progoniti po prijedlogu žrtve zlostavljanja.

Zatim u Zakonu o obveznim odnosima (Nar. nov., br. 35/05., 41/08. i 125/11.) u pogledu naknade štete u sljedećim odredbama: zabrana prouzročenja štete[10], povreda načela svjesnosti i poštenja[11], nanošenje štete protivno dobrim običajima, obveza naknade štete zbog nedopuštenog djelovanja[12], obveza plaćanja neimovinske materijalne štete[13], obveza naknade štete zbog povrede ugovora[14], popravljanja neimovinske štete[15], pretpostavke prouzročenja štete te obveznoj naknadi štete zbog nedopuštenog djelovanja[16].

7. MOBING U REPUBLICI HRVATSKOJ

Članak 130. Zakona o radu zakonski uređuje zaštitu dostojanstva radnika te se postupak i mjere zaštite dostojanstva radnika od uznemiravanja i spolnog uznemiravanja uređuju posebnim zakonom, kolektivnim ugovorom, sporazumom sklopljenim između radničkog vijeća i poslodavca ili pravilnikom o radu. Poslodavac koji zapošljava najmanje dvadeset radnika dužan je imenovati osobu koja je osim njega ovlaštena primati i rješavati pritužbe vezane za zaštitu dostojanstva radnika. Poslodavac ili ovlaštena osoba dužna je, u roku utvrđenom kolektivnim ugovorom, sporazumom sklopljenim između radničkog vijeća i poslodavca ili pravilnikom o radu, a najkasnije u roku osam dana od dostave pritužbe, ispitati pritužbu i poduzeti sve potrebne mjere primjerene pojedinom slučaju radi sprječavanja nastavka uznemiravanja ili spolnog uznemiravanja ako utvrdi da ono postoji. Ukoliko poslodavac u roku osam dana ne poduzme mjere za sprječavanje uznemiravanja ili ako su mjere koje je poduzeo očito neprimjerene, radnik ima pravo prekinuti rad dok mu se ne osigura zaštita, pod uvjetom da je u daljnjem roku od osam dana zatražio zaštitu pred nadležnim sudom.

Ako postoje okolnosti zbog kojih nije opravdano očekivati da će poslodavac zaštititi dostojanstvo radnika, radnik nije dužan dostaviti pritužbu poslodavcu i ima pravo prekinuti rad, pod uvjetom da je zatražio zaštitu pred nadležnim sudom i o tome obavijestio poslodavca u roku osam dana od dana prekida rada. Za vrijeme prekida rada radnik ima pravo na naknadu plaće u iznosu plaće koju bi ostvario da je radio. Svi podaci utvrđeni u postupku zaštite dostojanstva radnika su tajni, a ponašanje radnika koje predstavlja uznemiravanje ili spolno uznemiravanje predstavlja povredu obveze iz radnog odnosa.

Protivljenje radnika postupanju koje predstavlja uznemiravanje ili spolno uznemiravanje ne predstavlja povredu obveze iz radnog odnosa niti smije biti razlog za diskriminaciju.

Prema članku 8. Zakona o ravnopravnosti spolova uznemiravanje i spolno uznemiravanje predstavljaju diskriminaciju u smislu Zakona o ravnopravnosti spolova. Uznemiravanje je svako neželjeno ponašanje uvjetovano spolom osobe, koje ima za cilj ili koje stvarno predstavlja povredu

[4] Kazneni zakon (Nar. nov., br. 110/97., 27/98. - ispravak, 50/2000., 129/2000., 51/2001., 111/2003., 190/2003., 105/2004., 84/2005. - ispravak, 71/2006., 110/2007. i 152/2008.) (u daljnjem tekstu: KZ). Isti Zakon je bio na snazi do početka primjene novog Kaznenog zakona 1. siječnja 2013.

[5] Članak 121. Starog Kaznenog zakona.

[6] Članak 138. Starog Kaznenog zakona.

[7] Članak 147. Starog Kaznenog zakona.

[8] Članak 149. Starog Kaznenog zakona.

[9] Članak 148. Starog Kaznenog zakona.

[10] Članak 8., Zakona o obveznim odnosima.

[11] Članak 12., Zakona o obveznim odnosima.

[12] Članak 154., Zakona o obveznim odnosima.

[13] Članci 200. - 204., Zakona o obveznim odnosima.

[14] Članak 262., Zakona o obveznim odnosima.

[15] Članci 1100. - 1104., Zakona o obveznim odnosima.

[16] Članci 1145. - 1106., Zakona o obveznim odnosima.

osobnog dostojanstva i koje stvara neugodno, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje. Spolno uznemiravanje predstavlja svako neželjeno verbalno, neverbalno ili fizičko ponašanje spolne naravi, koje ima za cilj ili predstavlja povredu osobnog dostojanstva, a posebice ako stvara neugodno, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

Analizirajući vrste mobinga možemo zaključiti da u Hrvatskoj pravog strateškog mobinga ima u znatno manjoj mjeri nego, npr., u Italiji. Razlog je i u tome što je u Hrvatskoj jednostavnije otpustiti radnika, jer radno zakonodavstvo nije usuglašeno sa svim pozitivnim europskim pravima radnika. Zbog toga nakon udruživanja, reorganizacije ili modernizacije mnogi nisko kvalificirani radnici lako ostaju bez posla, dok će samo na rukovoditeljima biti proveden strateški mobing.

Klinička iskustva govore o sve većem broju klijenata koji se obraćaju za pomoć zbog zlostavljanja na poslu, ali još nema šireg istraživanja toga fenomena. Često se klijenti žale na nepoštivanje radnog vremena od strane nadređenih koji zahtijevaju potpunu posvećenost poslu prijeteći otkazom, ako se njihovi zahtjevi ne poštuju. Kako je nezaposlenost velika i prijetnja otkazom nije bezazlena, radnik pristaje na sve što mu je naređeno, nemajući pri tome nikakve zaštite (u Europi ipak postoje moćne sindikalne organizacije). Radnik razvija osjećaj bespomoćnosti, što predstavlja početak ozbiljnijih psihičkih reakcija.

7.1. Prvi kazneni slučaj seksualnog mobinga u Hrvatskoj

Prvi sudski slučaj seksualnog mobinga u Hrvatskoj koji je prije dvije godine je zaintrigirao javnost, nakon pravomoćne presude kojom je bivši voditelj zadarskog trgovačkog centra prvo osuđen pa oslobođen optužbi oštećene trgovkinje, nedavno je dobio novi nastavak u presudi Vrhovnog suda RH. Tom je presudom, naime, utvrđeno da je u ovom slučaju ipak povrijeđen Kazneni zakon u korist okrivljenika, a na štetu oštećenice. Okrivljenik je prvo na Općinskom sudu u Zadru proglašen krivim za seksualni mobing, te je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od šest mjeseci. U žalbenom postupku koji je uslijedio pred Županijskim sudom u Zadru potom se dogodio obrat na način da je uvažena žalba okrivljenikove braniteljice te je on pravomoćno oslobođen krivnje. Zahtjevom za zaštitu zakonitosti sudskog postupka na takvu je presudu reagiralo Općinsko državno odvjetništvo koje je i podnijelo prvotnu tužbu protiv K., nakon čega je uslijedilo rješenje Vrhovnog suda kojim se u tri točke obrazlaže da su presudom zadarskog Županijskog suda povrijeđena prava oštećene zaposlenice.[17]

Tek novi Kazneni zakon, koji je stupio na snagu od 1. siječnja 2013., u sebi sadrži odredbe o spolnom uznemiravanju kao kaznenom djelu. Ukoliko bi dosadašnje ponašanje počinitelja predstavljalo spolno uznemiravanje u smislu Zakona o radu, imalo bi za posljedicu samo prekršajnu odgovornost.

7.2. Mjere i savjeti za suzbijanje mobinga

Sve što možete napraviti ukoliko ste žrtva mobinga jest da pisano zabilježite svaki nasrtaj i arhivirate sve pisane dokumente. O onome što vam se događa obavijestite osobu iz vaše radne sredine u koju još uvijek imate povjerenja, a ako takva osoba ne postoji, s povjerenjem se obratite aktivistu nekog od udruženja za zaštitu ljudskih prava, za jednakost spolova ili sl. Otvoreno razgovarajte s osobom koja vas zlostavlja o njenom ponašanju i postupcima. Požalite se osobi koja vam je izravno nadređena. O svemu biste trebali moći obavijestiti kadrovsku službu i upravu poduzeća. U slučaju pojave psihičkih ili tjelesnih poremećaja, potražite savjet psihologa, psihijatra, liječnika. Potražite savjet pravnika koji se bavi radnim pravom. Trenirajte komunikacijske vještine i tehnike relaksacije.

Poslodavac i zaposlenici trebaju znati što je mobing, da je kažnjiv i kome se trebaju obratiti za pomoć. Potrebno je garantirati dostupnost stručnih osoba koje će se baviti prijavljenim zlostavljanjem, s tim da te osobe moraju biti nepristrane, tj. ne smiju biti zaposlene u tom kolektivu. Također poslodavci mogu napraviti stručnu edukaciju kako bi se njihovi zaposlenici što sigurnije osjećali na radnom mjestu.[18]

8. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Procjenjuje se da je u Hrvatskoj od 2003. godine podneseno više od stotinu tužbi radi naknade štete od uznemiravanja, ali još uvijek nema nijedne, čak ni prvostupanjske presude dijelom i zbog nejasnih i nedostatnih odredbi. Postojeći Zakon o radu ne raspoznaje sve oblike mobinga te ne može osigurati potpunu pravnu zaštitu protiv zlostavljača, najčešće poslodavaca, koji lako izbjegavaju odgovornost.

Novi Kazneni zakon koji se primjenjuje od 1. siječnja 2013. predviđa mobing kao kazneno djelo u okviru kaznenog djela zlostavljanja na radu u članku 133., te ćemo uskoro vidjeti kakva će biti njegova primjena u sudskoj praksi.

Možemo zaključiti da mobing nije izmišljeni termin kako bi ljudi mogli češće koristiti bolovanje. Bilo kakvo zlostavljanje može ostaviti dugotrajne posljedice na osobu. Smatramo također da bi trebalo postojati više centara i telefonskih linija kako bi se žrtvama pomoglo.

[17] Napomena presuda Vrhovnog suda RH nije javno objavljena na stranicama suda. Pregled slučaja je obrađen na temelju podataka objavljenim u javnim glasilima kojima su stranke dostavile podatke.

[18] Kostelić-Martić A., str. 11.

Renata PRAŽETINA KALEB, mag. iur.,
Općinski kazneni sud, Zagreb

Mr. RAHELA JURKOVIĆ

Stručni članak UDK 336.2

Stajalište Komisije o hrvatskim prioritetima financiranja iz EU fondova u razdoblju od 2014. do 2020. g.

Krajem siječnja predstavljen je dokument o stajalištu Europske komisije o razvoju partnerskog ugovora i programa koji će se provoditi u Hrvatskoj u razdoblju od 2014. do 2020. godine, nakon što Hrvatska postane članica Europske unije. Dokument opisuje glavna područja na koja bi Hrvatska trebala usmjeravati financijska sredstva iz proračuna Unije kako bi doprinosila ostvarenju Strategije EU 2020: europske strategije za pametan, održiv i uključiv rast. U članku donosimo opis izazova i prioriteta koje službe Komisije iznose u ovom dokumentu o stajalištu.

1. UVOD

Dokument o stajalištu službi Europske komisije o razvoju partnerskog ugovora i programa u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. g. iznosi Komisijina preliminarna stajališta o glavnim prioritetima financiranja u Hrvatskoj iz europskih fondova koji bi trebali pokrenuti gospodarski rast u zemlji i veću društvenu koheziju. Dokument postavlja okvir za dijalog između Komisije i Hrvatske i služi kao podloga za pripremu partnerskog ugovora i programa kroz koje će se provoditi zajedničke europske politike u Hrvatskoj, financijski poduprijete Europskim strukturnim i investicijskim fondovima[1]. Partnerski ugovor će zamijeniti nacionalni strateški referentni okvir, koji postoji u trenutnoj financijskoj perspektivi EU (2007. - 2013. g.). Ugovor će biti neka vrsta sveobuhvatnog nacionalnog razvojnog programa, strateškog poslovnog plana koji će sadržavati rezultate koji će se ostvariti koristeći europske fondove u Hrvatskoj, zasnovane na razrađenoj analizi potreba te usmjerene ka ostvarenju ciljeva Europske unije i njene Strategije 2020, strategije kojom se u Uniji do 2020. g. planira ostvariti pametan, održiv i uključiv rast. Ugovor će sadržavati nekoliko dijelova: strategiju, tematske ciljeve, indikativne financijske alokacije, listu sektorskih programa, strategije za integrirane pristupe teritorijalnom razvoju i za regije najviše pogođene siromaštvom, te mjere koje će osigurati efektivnu i učinkovitu provedbu strategije i programa.

U skupinu Europskih strukturnih i investicijskih (ESI) fondova ubrajaju se: Europski regionalni razvojni fond, Europski socijalni fond, Kohezijski fond, Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj i Europski fond za pomorstvo i ribarstvo. Njihova je svrha doprinositi održivom rastu, zapošljavanju i konkurentnosti u zemljama članicama te povećati konvergenciju najnerazvijenijih država i regija Unije s ostalim, razvijenijim državama i regijama. Za sljedeće sedmogodišnje razdoblje koje počinje 2014. g., zemlje članice usuglasile su se da će sredstva iz zajedničkog EU proračuna biti usmjerena prema investicijama u istraživanje i razvoj, podršku malim i srednjim poduzećima, poboljšanje produktivnosti, informacijske i komunikacijske tehnologije, kvalitetno obrazovanje i usavršavanje, uključiva tržišta rada, jačanje kvalitete zapošljavanja i društvene kohezije, učinkovito odgovaranje na klimatske promjene i prelazak na resursno učinkovito niskougljično gospodarstvo. Da bi se to ostvarilo, planiranje i provedba ESI fondova zahtijeva uklanjanje umjetno postavljenih birokratskih ograničenja i razvoj integriranog pristupa, s ciljem ostvarenja optimalnog utjecaja fondova u državama članicama Unije. Ostvarenje ciljeva Strategije Europa 2020 treba postati dominantno kroz sve ESI fondove, i svaki od njih trebat će doprinositi pametnom, održivom i uključivom rastu. Europski strukturni i investicijski fondovi bit će jedni od najvažnijih instrumenata rješavanja glavnih razvojnih izazova pred kojima se nalazi Hrvatska, kao i instrumenti provedbe Strategije Europa 2020 u zemlji.

[1] Engl.: European Structural and Investment (ESI) funds.

Pet ciljeva koji se, provođenjem EU 2020 strategije, u Europskoj uniji trebaju ostvariti do 2020. g. prikazano je u donjoj tablici.

Područje djelovanja	Cilj
Zapošljavanje	75% ljudi u dobnoj skupini 20 - 64 je zaposleno
Istraživanje i razvoj	3% BDP-a EU ulaže se u istraživanje i razvoj
Klimatske promjene i energetska održivost	a) Emisije stakleničkih plinova su 20% niže nego što su bile 1990. g. (ili čak 30%, ako uvjeti dozvole[2]) b) 20% ukupne energije koja se troši dolazi iz obnovljivih izvora energije c) Za 20% je povećana energetska učinkovitost
Obrazovanje	a) Postotak onih koji rano napuštaju školu smanjiti ispod 10% b) Najmanje 40% onih u dobnoj skupini 30 - 34 treba završiti tercijarni stupanj obrazovanja
Suzbijanje siromaštva i društvene isključenosti	20 milijuna ljudi manje je izloženo opasnosti od siromaštva i društvene isključenosti

U dokumentu o stajalištu, Komisija je predložila usmjeravanje EU fondova u Hrvatskoj na nekoliko glavnih izazova, s ciljem maksimiziranja rezultata koji se žele postići, financiranja prioriteta koji su od europske važnosti, te potpunog iskorištavanja prednosti članstva u Uniji. Nacionalna sredstva ne bi se trebala samo koristiti za (obvezno) sufinanciranje projekata, već i za financiranje dodatnih ulaganja koja će biti komplementarna i povezana s EU-financiranim projektima, posebno na regionalnoj i lokalnoj razini. U kontekstu fiskalne discipline, dokument o stajalištu ohrabruje Hrvatsku i njene regije da razvijaju i provode srednjoročne strategije koje će uspješno odgovarati na izazove koji se nalaze pred zemljom, posebno na izazove globalizacije, dok će istovremeno doprinositi očuvanju europskog socijalnog modela.

U EU financijskom razdoblju od 2014. do 2020. g. Komisija prepoznaje četiri komplementarna i povezana prioriteta financiranja iz EU fondova u Hrvatskoj. Ona su vezana uz četiri skupine izazova s kojima se suočava Hrvatska. Glavne izazove i prioritete financiranja u Hrvatskoj iz europskih fondova, kako ih vidi Komisija, opisujemo u nastavku članka.

2. GLAVNI IZAZOVI HRVATSKOG GOSPODARSTVA I PRIORITETI FINANCIRANJA IZ EU FONDOVA

Od 2008. g. hrvatsko se gospodarstvo nalazi u recesiji, koja je snizila bruto domaći proizvod (BDP) za više od 10%. Od te godine i broj zaposlenih se smanjio također za oko 10%, uzrokujući rast stope nezaposlenosti koja je u 2012. g. dosegla 15% (stopa bi bila i veća da se radni kontingent u Hrvatskoj godišnje ne smanjuje za oko 1%). Zbog plitke izvozne strukture i nedovoljne konkurentnosti, Hrvatska je nastavila gubiti tržišni udio na europskim i svjetskim tržištima. Glavnu ranjivost hrvatskog gospodarstva predstavlja vanjski dug koji se sredinom prošle godine nalazio na razini od 105% BDP-a. Dug konsolidirane opće države je od početka recesije u uzlaznom trendu tako da je s 29,3% BDP-a na kraju 2008. g., do sredine 2012. g. narastao na 50,5% BDP-a. Premda vlasti nastoje obuzdati fiskalni deficit smanjenjem javne potrošnje, glavno pitanje ostaje kako povećati učinkovitost proračunske potrošnje. Kamatne stope su relativno visoke, na štetu investicijskih aktivnosti i unatoč tome što centralna banka vodi relativno akomodativnu monetarnu politiku, istovremeno provodeći politiku stabilnog tečaja.

Kada govorimo o dostizanju ciljeva Strategije 2020, Hrvatska će svoj nacionalni plan izložiti u gospodarskom programu koji treba pripremiti u travnju ove godine. Trenutni pokazatelji za Hrvatsku su sljedeći (prikazani samo oni koji su dostupni):

Strategije Europa 2020 - ciljevi	Trenutni pokazatelj za Hrvatsku
75% osoba u dobnoj skupini 20 - 64 je zaposleno	57% osoba u dobnoj skupini 20 - 64 je zaposleno
3% BDP-a EU ulaže se u istraživanje i razvoj	0,73% BDP-a se ulaže u istraživanje i razvoj
20% ukupne energije koja se troši dolazi iz obnovljivih izvora energije	14,6% ukupne energije koja se troši dolazi iz obnovljivih izvora energije
Postotak onih koji rano napuštaju školu smanjiti ispod 10% Najmanje 40% onih u dobnoj skupini 30 - 34 je završilo tercijarni stupanj obrazovanja	4,1% osoba je rano napustilo školu 24,5% osoba u dobnoj skupini 30 - 34 je završilo tercijarni stupanj obrazovanja

Stajalište Komisije je da su najveći, međusobno isprepleteni, izazovi s kojima se Hrvatska suočava ovi:

- Nedovoljna razvijenost faktora rasta zasnovanih na znanju i nedovoljna povezanost s centrima rasta;
- Niska stopa sudjelovanja ljudi na tržištu rada, posebno mladih, neučinkovit sustav obrazovanja i teška društvena situacija;
- Zaštita okoliša, očuvanje prirodnih resursa i nasljeđa, te prilagodba klimatskim promjenama;
- Neučinkovito javno upravljanje na centralnoj i lokalnoj razini i slaba uključenost civilnog društva i socijalnih partnera.

U nastavku opisujemo svaki od navedenih izazova, kao i vezane prioritete financiranja iz ESI fondova.

2.1. Konkurentnost hrvatskog gospodarstva

Hrvatskoj nedostaje čimbenika rasta zasnovanih na znanju. Zemlja zaostaje za europskim prosjekom u optimiziranju potpore za istraživanja, razvoj i inovacije te u jačanju trokuta znanja kojega čine istraživanje, inovacije i obrazovanje. U usporedbi sa zemljama EU, najmanje trošimo na istraživanje i razvoj (samo 0,7%). Javno-privatnu suradnju u sektoru istraživanja, razvoja i inovacija koče administrativne prepreke, nedostatak zajedničkih projekata, nedostatak transnacionalnih povezivanja, nedovoljno razvijeno akademsko poduzetništvo i niski apsorpcijski kapaciteti poslovnog sektora. Glavna slabost sustava je način trošenja proračuna namijenjenog istraživanju, razvoju i inovacijama, budući da se rezultati istraživanja i inovacija rijetko transferiraju u komercijalno iskoristiva znanja. Znanstvene i inovativne politike primarno su fokusirane na znanost kojom se bavi javni sektor, a gospodarskom strukturom dominiraju sektori s niskim udjelima tehnologija. Osim toga, poslovni razvoj i konkurentnost koči nepovoljno poslovno okruženje. Premda postoji raznolika skala usluga potpore za mala i srednja poduzeća, ona su uglavnom još uvijek orijentirana na podršku koja ima malu dodanu vrijednost za poduzeća. Podrške modernizaciji i restrukturiranju poduzeća i proizvodnih procesa nisu dovoljno razvijene. Tradicionalni načini financiranja dostupni su malim i srednjim poduzećima, no još uvijek je teško doći do početnog kapitala. Komplicirano

[2] Uvjet je taj da se i druge razvijene države obvežu na slično smanjenje emisije te i da države u razvoju doprinesu ovom cilju, sukladno svojim mogućnostima.

administrativno okruženje predstavlja dodatne prepreke rastu poduzeća.

Prometna i informatičko-komunikacijska infrastruktura je neuravnotežena i otežava postizanje veće konkurentnosti. U sektoru prometa, zadnjih petnaest godina fokus je bio stavljen na razvoj cesta, dok se ostali transportni modaliteti nisu dovoljno razvijali i zahtijevaju poboljšanje kvalitete. Željeznička mreža ima duge neelektrificirane sekcije, odnosno duge sekcije jednotračnih pruga. Europski željeznički upravljački sustav još nije razvijen duž glavnih linija tako da nije ni osigurana interoperabilnost sa susjednim zemljama. Plovnost Dunava i Save nedovoljno su usklađeni s međunarodnim standardima plovidbe, a riječne informativne službe nisu razvijene. Multimodalnost prometa još uvijek je u ranoj fazi razvoja, a prometne veze između gradskih aglomeracija ne omogućavaju dovoljnu mobilnost. Što se tiče informacijskih i komunikacijskih tehnologija, tvrtke su dobro povezane s osnovnom informacijsko-komunikacijskom infrastrukturom, no gospodarstvo bi imalo daljnje koristi kada bi se poboljšao pristup brzim širokopojasnim mrežama. S druge strane, ruralna područja su nedovoljno pokrivena informacijskom i komunikacijskom infrastrukturom, pristup je neodgovarajući, a i korištenje tehnologija nedovoljno.

Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva Komisija stoga vidi kao prvi prioritet financiranja iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova. Hrvatskoj je potrebna strategija „pametne“ specijalizacije koja će identificirati inovativne i brzo rastuće sektore u industriji i biznisu, koji bi postali prioritetni sektori investiranja ESI fondova. Pri tome će trebati ostvariti bolju koordinaciju između različitih tijela odgovornih za politiku inovacija, promovirati klastere, poticati sudjelovanje privatnog sektora u istraživanju i razvoju, podržavati zajedničke projekte sveučilišta i industrije i poticati komercijalizaciju inovacija. To se ne odnosi samo na visokotehnološke, već i na tradicionalne sektore, kao što su poljoprivreda i šumarstvo ili kreativne industrije. Potrebno je i poticati transnacionalnu suradnju, kojom bi se transferirala iskustva europskih zemalja u Hrvatsku i koja bi dovela do razvoja novih tržišta. ESI fondovi će trebati biti investirani u poduzetništvo, bolji pristup malih i srednjih poduzeća financijskim sredstvima, i u daljnji razvoj usluga poslovne podrške koje će imati veću dodanu vrijednost. Poduzeća će trebati dobivati podršku u početnoj fazi poslovanja, kao i tijekom cijelog njihovog životnog ciklusa, u cilju postizanja veće produktivnosti i konkurentnosti, razvoja novih proizvoda i procesa, većeg apsorbiranja novih tehnologija, i postizanja veće energetske učinkovitosti. Modernizacija i restrukturiranje poduzeća trebaju se provesti kroz uvođenje novih tehnologija, dodatna osposobljavanja i jačanje vještina radnika, nadogradnju upravljačkih i organizacijskih sustava tvrtki, kao i poboljšanu organizaciju tržišta u smislu veće konkurentnosti i sposobnosti apsorpcije dodanih vrijednosti. U ruralnim dijelovima Hrvatske trebat će poticati lokalni razvoj i gospodarsku diversifikaciju. Značajni potencijal postoji u povećanju produktivnosti i modernizaciji poljoprivrednog sektora i provođenju mjera kojima bi se povećala dodana vrijednost ovog sektora kroz procesuiranje i marketing poljoprivrednih proizvoda i diversifikaciju kroz druge sektore. Sektori ribarstva i akvakulture također sadrže potencijal za razvoj, tako da bi modernizacija postojećih i stvaranje novih farmi za akvakulturu moglo povećati proizvodnju u sektoru ribarstva, doprinijeti diversifikaciji proizvoda te povećati sanitarne i ekološke standarde. Na području prometne infrastrukture, ulaganja bi se trebala koncentrirati na uravnoteženje prometne mreže i dovršenje prometnih veza, posebno prema susjednim zemljama i važnim prometnim čvorištima. Prioriteti bi trebale biti željeznice i postizanje interoperabilnosti i povezivanja sa susjednim zemljama. U prometnom sektoru prepoznata je i potreba za modalnom promjenom - preusmjeravanjem prometa s cesta na željeznice i čistiji transport, kako bi se doprinijelo smanjenju emisije stakleničkih plinova. Na području cestovnog prometa, naglasak bi trebao biti stavljen na poboljšanje sigurnosti na cestama. Osim toga, potrebno je razviti i urbane sustave mobilnosti te, na temelju urbanih razvojnih planova i integrirajući sva prometna sredstva, ostvariti bolju pristupačnost urbanih područja i povezanost s gradskim aglomeracijama. Potrebno će biti i poticati pristup i korištenje visokokvalitetnih informacijskih i komunikacijskih mreža i usluga, posebno u udaljenim i izoliranim otočnim i ruralnim područjima.

2.2. Rad, obrazovanje i društvena kohezija

Niska stopa sudjelovanja radno aktivnog stanovništva na tržištu rada, posebno mladih, neučinkovit obrazovni sustav i teška društvena situacija, daljnje su značajke Hrvatske, kako ih Komisija vidi u svjetlu skorog članstva u Uniji i prioriteta financiranja iz EU fondova u razdoblju od 2014. do 2020. g. Od 2008. g. stanje na hrvatskom tržištu rada se pogoršava, a stopa zaposlenosti (57% u 2011. g.) je ispod europskog prosjeka (68,6%). Mladi su posebno ranjiva skupina na tržištu rada i njihova sestopa nezaposlenosti u 2011. g. povećava na 36,1%. Druge skupine koje teže nalaze posao su žene (na čije zapošljavanje utječe i nedovoljna dostupnost usluga čuvanja djece), stariji radnici i dugotrajno nezaposleni. Na poteškoće u integriranju na tržište rada nailaze i pripadnici nacionalnih manjina, posebno Romi i Srbi, te osobe s invaliditetom. Aktivne mjere zapošljavanja imaju ograničenu pokrivenost, unatoč tome što je sudjelovanje nezaposlenih u njima nedavno poraslo. S druge strane, stanje na tržištu rada će teško ići na bolje ukoliko se ne počne rješavati neusuglašenost ponude i potražnje na tržištu rada. U sektoru obrazovanja postoje značajne sustavne potrebe koje se odnose i na kvalitetu obrazovanja, ali i na pristup obrazovanju. Romska djeca, na primjer, još uvijek su značajno isključena iz obrazovnog sustava. Veze obrazovanja s potrebama na tržištu rada su nedovoljne, posebno na području strukovnog obrazovanja i osposobljavanja, gdje nedostatak adekvatnog praktičnog obrazovanja značajno smanjuje zapošljivost osoba koje sudjeluju u strukovnom obrazovanju. Udio stanovništva sa završenim tercijarnim stupnjem obrazovanja još uvijek je ispod EU prosjeka, a sudjelovanje u cjeloživotnom obrazovanju je izuzetno nisko (2,2%, 2011. g., za razliku od EU prosjeka koji je 8,2%).

Daljnja poboljšanja su potrebna i na području borbe protiv siromaštva i društvene isključenosti. Nedostaju prikladne i kvalitetne usluge u lokalnim zajednicama koje bi poticale aktivnu društvenu uključenost i bile dostupne u svim dijelovima zemlje. Hrvatska je jedna od zemalja Europe u kojoj je prisutan visoki stupanj rizika od siromaštva. Materijalna neimaština je također iznad EU razine, a grupe koje su najviše izložene siromaštvu su stariji ljudi, posebno žene, djeca do 18. godine starosti, jednočlana domaćinstva koja čine stariji ljudi, te nezaposleni muškarci. Siromaštvo je prisutnije kod Roma nego kod drugih nacionalnih grupa. Razlike u životnim standardima ljudi također su regionalno vezane: najosjetljiviji na siromaštvo su ljudi koji žive u ruralnim sredinama. Financijska kriza dovela je do pogoršanja života i onih bolje obrazovanih, mlađih i ekonomsko aktivnih ljudi. Hrvatska ima i relativno loše pokazatelje kada je

riječ o javnom zdravstvu, a među najvećima faktorima rizika za zdravlje i izvorima bolesti su pušenje, prekomjerna težina i pretjerana konzumacija alkohola. Najugroženije je zdravlje ranjivih grupa ljudi, kao što su stariji, djeca, osobe s invaliditetom i pripadnici romske manjine. Pristup zdravstvenim uslugama je ograničen, posebno u ruralnim područjima, na manjim otocima i u manjim gradovima, zbog strukturnog manjka zdravstvenih radnika i drugih barijera, kao što su financijska sredstva, fizička udaljenost ili liste čekanja.

Prioritete djelovanja na području tržišta rada, obrazovanja i društvene kohezije, Komisija vidi u povećanju sudjelovanja ljudi na tržištu rada, boljem obrazovanju i razvoju vještina, te smanjenju siromaštva, uzimajući u obzir regionalne razlike. Specifične grupe ljudi treba više podupirati kako bi se uključile na tržište rada. To su: mladi, žene, stariji ljudi, dugotrajno nezaposleni, pripadnici nacionalnih manjina. Stoga bi trebalo značajne resurse iz ESI fondova namijenjenih Hrvatskoj usmjeriti poticanju i povećanju zapošljivosti tih skupina, pružanju ciljanih i po potrebama skrojenih osposobljavanja, te osiguranju usvajanja kompetencija i vještina koje će biti u skladu s potrebama na tržištu rada. Sudjelovanje starijih osoba na tržištu rada može se osigurati kroz bolju prilagodbu radnih mjesta i olakšavanje dužeg radnog vijeka, kao i poticanjem aktivnog i zdravog starenja. Fondovi bi trebali biti usmjereni i na bolju integraciju žena na tržište rada, kao i nacionalnih manjina, posebno Roma. Općenito bi aktivne mjere zapošljavanja trebale biti bolje ciljane i usmjerene specifičnim skupinama ljudi. Da bi se to postiglo, važno je i potrebno provođenje redovitih procjena učinaka takvih mjera. Regionalne razlike se trebaju uzimati u obzir pri osmišljavanju politika poticanja zapošljavanja. ESI fondovi bi se trebali koristiti i za modernizaciju i jačanje institucija koje služe kao posrednici na tržištu rada, kako bi se poboljšale usluge koje takve institucije pružaju nezaposlenima i poslodavcima. Europski fondovi će trebati specifično biti usmjereni i na održivu integraciju mladih na tržište rada, s ciljem njihova zapošljavanja. Trebat će podržavati usluge profesionalnog vođenja i spajanja poslodavaca s nezaposlenima, u partnerstvu s lokalnim dionicima. Investicije će trebati usmjeravati ka individualiziranim aktivnim mjerama zapošljavanja i povećanju ponude kvalitetnih programa radne prakse i stažiranja za mlade. Specifičnu pažnju trebat će usmjeriti mladima koji se ne nalaze u obrazovnom sustavu, a nisu ni zaposleni. Potrebno će biti poticati samozapošljavanje i poduzetništvo te osigurati postojanje strukovnog obrazovanja i osposobljavanja koji su povezani s potrebama tržišta rada.

Na području obrazovanja, ESI fondovi trebali bi biti investirani u poboljšanje kvalitete, učinkovitosti i otvorenosti obrazovnog sustava, s ciljem povećanja stope sudjelovanja u obrazovanju i stope završetka studija, odnosno obrazovnih programa. ESI fondovi će trebati podržati razvoj i provedbu strateških mjera obrazovne reforme, posebno u pogledu povećanja standarda poučavanja, kvalitete metoda poučavanja i modernizacije obrazovnih kurikuluma. Potrebno će biti provesti i ulaganja koja će podržati pristup i sudjelovanje u obrazovanju pripadnika nacionalnih manjina, posebno Roma. ESI će trebati podržati i nadogradnju visokoškolskih programa, potičući partnerstvo između visokoškolskih ustanova i svih relevantnih dionika, te poboljšavajući pristup visokom obrazovanju. Ulaganja u strukovno obrazovanje i osposobljavanje trebat će obuhvatiti mjere pružanja praktičnog usavršavanja, što uključuje sheme naukovanja i poticaje poslodavcima da osiguraju više praktičnog učenja za one koji se strukovno obrazuju. Adekvatni programi obrazovanja odraslih svih skupina, a posebno starije dobne skupine, također će trebati biti dizajnirani i provedeni uz podršku ESI fondova.

Kroz fondove će se trebati povećati ulaganja u tzv. aktivnu inkluziju, kako bi se smanjio broj ljudi koji se nalaze u riziku od siromaštva. Trebat će podržati i osobe s invaliditetom, uključujući one s mentalnim poremećajima. To će zahtijevati uvođenje novih mjera, kao što su integrirajuće mjere za zapošljavanje, individualne podrške i savjetovanja skrojena prema potrebama ljudi izloženih siromaštvu. Osim toga, potrebno će biti osigurati dostupno i pristupačno kvalitetno obrazovanje i usluge skrbi, kako bi se roditelji mogli bolje integrirati na tržište rada i dati djeci bolje polazne osnove za obrazovanje. Investicije toga tipa trebat će biti fokusirane na središnju i istočnu Hrvatsku, gdje je, unutar ruralnih sredina, najveća koncentracija siromašnih i ranjivih skupina ljudi. Uz aktivne mjere socijalne inkluzije, Komisija u Hrvatskoj prepoznaje potrebu suzbijanja diskriminacije prema određenim skupinama te navodi da bi ESI fondovi trebali biti namijenjeni i suzbijanju diskriminacije po osnovi spola, rasnog ili etničkog podrijetla, religije ili vjerovanja, invaliditeta, dobi ili seksualne orijentacije. Kao sredstvo suzbijanja diskriminacije trebale bi se na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini provoditi kampanje osvješćivanja javnosti i interkulturalne aktivnosti. Dodatne poticaje potrebno je uvesti radi povećanja sudjelovanja pripadnika nacionalnih manjina u javnoj službi na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, te bi trebalo nastaviti provoditi poslovna savjetovanja i poduzetničko obrazovanje nacionalnih manjina.

Budući da je pristup kvalitetnim uslugama socijalne podrške i zdravstva u zajednici ograničen, s naglašenim razlikama između urbanih i ruralnih sredina, potrebno će biti investicije iz fondova usmjeriti ka širenju i diversificiranju tih usluga i tako ih učiniti pristupačnim svima. To znači i osigurati prijelaz pružanja usluga za djecu, starije, osobe s invaliditetom i druge socijalno ugrožene osobe, s razine institucija na razinu usluga organiziranih u zajednici. Trebat će uspostaviti i jednu točku informiranja za socijalne usluge, međusobno povezati različite razine administracije javnog zdravstva te dalje razvijati elektroničke usluge za građane, kao što je e-zdravstvo.

2.3. Zaštita okoliša

U pogledu bioraznolikosti i prirode, Hrvatska je jedna od najbogatijih europskih zemalja. Narednih godina ključno će biti zaštititi te bogate resurse i osigurati njihovu održivu primjenu. Hrvatskoj su potrebni veliki investicijski projekti na području upravljanja otpadom i upravljanja vodenim resursima, kako bi se usuglasila sa standardima Europske unije. Rehabilitacija i zatvaranje neprikladnih odlagališta otpada i izgradnja novih, kao i zbrinjavanje opasnih industrijskih odlagališta otpada i opasnog otpada, prioriteti su na koje će trebati usmjeriti ESI fondove. Obnovljivi izvori energije još uvijek nemaju zadovoljavajući udio u strukturi ukupne potrošnje energije. Ulaganja u to područje koče opterećujuće i dugotrajne administrativne procedure koje obeshrabruju potencijalne investitore, ali i individualna kućanstva, za ulaganja u takve oblike energije. Urbana i ruralna područja Hrvatske nisu otporna na klimatske promjene i nesreće. Šume pokrivaju 47% zemljišta Hrvatske, a šumski požari predstavljaju ozbiljnu prijetnju i izazov kojega treba riješiti. Osim toga, nedovoljno su razvijene i preventivne mjere zaštite od poplava. ESI fondovi trebat će biti usmjereni i na zaštitu bioraznolikosti, tla i vode, te mjere poticanja razvoja usluga vezanih

uz zaštitu ekosustava, što uključuje i zaštitu NATURA 2000[3] područja. Potrebno će biti pripremiti studije i popisati područja zaštite, planirati njihovo upravljanje, izgraditi kapacitete za provedbu upravljanja i podizati svijest ljudi o važnosti ovih područja. ESI fondovi trebat će biti usmjereni i na poboljšanje zaštite, vrednovanja i upravljanja prirodnim resursima i nasljeđem. Gdjegod je moguće, trebat će razmotriti turistički potencijal i druge poslovne potencijale prirodnog i kulturnog nasljeđa, kako bi se postigla ekonomska održivost zaštite takvog nasljeđa. Da se izbjegnu negativne posljedice koje intenzivna poljoprivreda može imati za bioraznolikost i prirodu, potrebno će biti osigurati adekvatno upravljanje zemljištem, kao i odgovarajuće vodno upravljanje, uključujući zaštitu rijeka. ESI fondovi trebat će biti investirani i u podršku niskougljičnoj ekonomiji, poticanju korištenja obnovljivih izvora energije, posebno vjetroelektrana, energije dobivene iz sunca i biomase, s ciljem smanjenja emisije stakleničkih plinova. Diversifikacija energetskih izvora smanjit će ovisnost zemlje o uvozu plina i nafte, kao i pospješiti izgradnju veza s EU tržištima.

2.4. Javna uprava

Komisija naglašava činjenicu da je u Hrvatskoj prepoznata potreba za učinkovitijom javnom upravom, što je i bio cilj reformi zadnjih godina. Premda je reforma državne uprave (2008. - 2011.) završena, predviđene mjere imale su ograničeni domet, pokrivajući samo centralnu razinu uprave, a ne dovoljne i lokalne razine. Javna uprava na svim razinama još uvijek nije dovoljno učinkovita, transparentna i odgovorna, a rizik od korupcije još uvijek je prisutan. Veliki odljev radne snage još uvijek predstavlja strukturni problem javne uprave, a kapaciteti javne službe zahtijevaju kontinuirana poboljšanja. Problem je i taj što se izazovima javne uprave ne prilazi na strateški i sveobuhvatan način. Na sustav ocjenjivanja rada zaposlenih u javnoj upravi trenutno se gleda kao na formalnu obvezu, bez stvarnih posljedica na napredak u karijeri javnih službenika. Potrebno je uvesti novi sustav plaćanja rada i razvoja karijere, kako bi se osigurala promocija na osnovu zasluga, uveli mehanizmi nagrađivanja, smanjio odljev službenika i privukli kvalificirani radnici. Sektor pravosuđa ostaje područje koje zahtijeva znatna daljnja poboljšanja učinkovitosti, efikasnosti i transparentnosti.

Suradnja između tijela javne uprave na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini i svih dionika i dalje je slabo razvijena. Organizacije civilnog društva susreću se s mnogim izazovima, kao što su nedostatak osoblja i stručnih kapaciteta, nedostatak informacija i nedovoljno održivi financijski izvori. Organizacije koje okupljaju socijalne partnere također se susreću s teškoćama vezanim uz nedovoljne kapacitete osoblja koje u njima radi i nizak stupanj socijalnog dijaloga prisutan u Hrvatskoj.

Kako bi se uočeni izazovi riješili, Komisija predlaže da se ESI fondovi usmjere i na jačanje kapaciteta hrvatske javne uprave i rješavanje postojećih problema. Komisija navodi i da su EU pretpristupna sredstva u Hrvatskoj suboptimalno apsorbirana znatnom mjerom i zbog nedovoljnih administrativnih kapaciteta. Stoga bi se ESI fondovi u razdoblju 2014. - 2020. g. trebali usmjeriti i na uspostavu i provedbu pravnog okvira koji će podupirati učinkovitu, pouzdanu i uslužno orijentiranu javnu službu. Profesionalizam javnih službenika ne treba samo jačati kroz uvođenje navedenog sustava plaća i nagrađivanja, već i kroz organizaciju osposobljavanja za službenike, u okviru Državne škole za javnu upravu, ali i drugih obrazovnih instanci na regionalnoj i lokalnoj razini. ESI fondovi trebat će podupirati i mjere kojima je cilj pojednostavljenje, fokusiranost i transparentnost administrativnih procedura. Pravosudni sustav trebat će podupirati u cilju postizanja učinkovitosti, rješavanja slabosti administrativnih kapaciteta, boljeg funkcioniranja određenih institucija te provedbi daljnjih reformi. I na kraju, u vezi relativne slabosti organizacija civilnog društva i nedostatka organiziranih kapaciteta organizacija koje predstavljaju socijalne partnere u Hrvatskoj, ESI fondove trebat će usmjeriti na poboljšanje kapaciteta dionika, socijalnih partnera i nevladinih organizacija, pomažući im da postanu aktivnije uključeni u procese donošenja politika na svim razinama. Poboljšanje socijalnog dijaloga ostvarit će se na način da se kroz ESI fondove osigura specijalizirano osposobljavanje socijalnih partnera kako bi se poboljšali njihovi organizacijski kapaciteti, te kroz aktivnosti podizanja svijesti javnosti o važnosti socijalnog dijaloga za Hrvatsku.

3. ZAKLJUČAK

Predstavljeni dokument o stajalištu Europske komisije predstavlja podlogu za dijalog s Hrvatskom o područjima usmjerenosti europskih fondova nakon što Hrvatska uđe u Europsku uniju i postane korisnik Europskih strukturnih i investicijskih fondova. Dokument su pripremile službe Europske komisije kako bi se na vrijeme programirala ulaganja iz EU fondova u hrvatske sektore u razdoblju od 2014. do 2020. godine. U dokumentu se naglašava potreba optimiziranja sredstava na način da se uspostavljaju jake veze između fondova i reformi koje će poboljšati produktivnost i konkurentnost, multiplicirajući privatne resurse i potičući razvoj onih sektora koji imaju znatan potencijal rasta, uz istovremeno osiguranje održivog korištenja prirodnih resursa. Komisija naglašava i potrebu koncentriranja budućih EU sredstava na prioritetna područja, kako bi se učinkovito rješavale uočene slabosti hrvatskog gospodarstva i društva: nedostatak faktora gospodarskog rasta koji se temelje na znanju; niska stopa sudjelovanja ljudi na tržištu rada, posebno mladih; neučinkovitost sustava obrazovanja; teška društvena situacija; potrebe za učinkovitijom zaštitom okoliša i očuvanjem prirodnih resursa i nasljeđa; te rješavanje neučinkovitosti javnog upravljanja na centralnoj i lokalnoj razini i nedovoljne uključenosti civilnog društva i socijalnih partnera u donošenje politika na centralnoj i lokalnim razinama.

Literatura:

1. „Position of the Commission Service on the development of Partnership Agreement and programmes in the Republic of Croatia for the period 2014-2020“, Europska komisija, siječanj 2013., izvor: http://www.mrrfeu.hr/UserDocsImages/Vijesti/Position%20Paper%20Croatia%202014-20.pdf.
2. Web-stranica Europske komisije o EU strategiji 2020: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm.
3. „The Partnership Contracts - how to implement multilevel governance and to guarantee the flexibility of Cohesion Policy“, Europski parlament, svibanj 2012., izvor: http://www.qren.pt/np4/np4/?newsId=1334&fileName=partnerships_contracts.pdf.

Mr. Rahela JURKOVIĆ, Zagreb

[3] NATURA 2000 je „mreža morskih i kopnenih područja od međunarodne važnosti, izdvojenih za očuvanje rijetkih i ugroženih prirodnih staništa i biljnih i životinjskih vrsta, zaštićenih direktivama Europske unije“ (izvor: www.natura2000.hr).

Mr. sc. MIRJANA POPOVIĆ

Uvjeti poslovanja

1. MALO DOBRIH, SVE VIŠE LOŠIH KREDITA

Alfa i omega, početak i kraj svakog poslovnog pothvata jest suočavanje s mikrookruženjem i spoznaja globalnih uvjeta u kojima se želi ostvariti dohodak. Jedno i drugo je presudno za opstanak na tržištu, kao što je za istrčavanje maratona nužno imati zdrave noge, ali je podjednako važno imati zadovoljene i organizacijske, vremenske, prometne i mnoge druge eksterne pretpostavke.

To je stvarnost s kojom se dnevno suočavaju svi menadžeri u tvrtkama, svjesni da nijednog trenutka ne smiju ispustiti iz vida ono što se zbiva na razini za koju su poslovno odgovorni, ali i u sredinama u kojima (i s kojima) poslovno surađuju. Tek u interakciji tih dvaju realiteta, jednoga na mikro i drugoga na makro razini, moguće je uspješno planirati, donositi odluke i poslovati. No, nerijetko niti to nije dovoljno kako bi se ostvarivali pozitivni poslovni rezultati. Globalni trendovi, primjerice, mogu ponekad biti toliko nepovoljni da mogu poništiti sve individualne napore za opstanak određene tvrtke na tržištu, pa čak i za prosperitet cijelih nacionalnih ekonomija. Upravo je to situacija s kojom su posljednjih godina suočeni hrvatski gospodarstvenici, pa i kreatori ekonomske politike. Mnogi pokušaji da se domaća ekonomija izvuče iz višegodišnje krize, a potom i recesije, gube na učinkovitosti dijelom zbog domaćih naslijeđenih problema, ali i zbog toga što ne mogu premostiti jaz što ga je stvorila svjetska financijska kriza i recesija. To se najbolje može iščitati iz rezultata vanjske trgovine, o tome svjedoče podaci o kretanju kapitala, o migraciji radne snage i o turističkim transferima, te brojni drugi pokazatelji gospodarskih aktivnosti koje uključuju aktere s raznih strana državnih granica. Među tim pokazateljima osobito važno mjesto imaju investicije, primarno izravna strana ulaganja u određeno, u našem slučaju, hrvatsko gospodarstvo. Razina tih ulaganja, naime, govori podjednako o ekonomskoj snazi i ambiciji ulagača koliko i o ekonomskim prilikama u zemlji koja je njihovo potencijalno odredište. Kada je riječ o Hrvatskoj i o zanimanju stranih investitora za nju, trend nije najpovoljniji. Za sve strane u tim poduhvatima.

2. PODUZETNIŠTVO S MANJE KREDITA

Gotovo da već i nije vijest da hrvatski poduzetnici, ali i stanovništvo, pritisnuti vlastitom financijskom neizvjesnošću, ali i s oprezom banaka, sve teže ulaze u novo kreditno zaduživanje. O tome svjedoče i podaci Hrvatske narodne banke, a prema kojima su u prvih devet prošlogodišnjih mjeseci ukupni plasmani banaka smanjeni za dva posto. Simptomatično je i za poslovne ljude osobito važno i to da su krediti poduzećima i stanovništvu pali za 4 posto odnosno za više od deset milijardi kuna. Razlozi su krizni. Stanovništvo se, kad bi i moglo, ne usuđuje više zaduživati, jer im je egzistencija neizvjesna, pa im je umjesto potrošnje izbor štednja. Što se pak tiče poduzeća, ona također, više nego u dobra vremena, promišljaju o isplativosti novih zaduženja, a u tome ih dodatno koče to što sve teže zadovoljavaju postrožene uvjete banaka. Iako dobit banaka još ni izdaleka nije ugrožena, one su upalile crvena svjetla upozorenja čim su uočile da raste udio loših odnosno nenaplativih kredita u njihovom ukupnom iznosu. Potkraj prošle godine u Hrvatskoj je tako njihov udio iznosio preko 14 posto (godine 2011. nešto više od 12 posto), a bankari procjenjuju da bi ove godine mogao prijeći i 16 posto. Istina, mnogo je zemalja, pa i onih u neposrednom okruženju, koje su u lošijoj situaciji od Hrvatske. Mađarska je kao i Srbija, na primjer, prošlu godinu završila s 20 posto loših kredita, Rumunjska s čak 26,4 posto. Istodobno ih je Slovenija imala približno koliko i Hrvatska. No, to samo govori da je nekome teže nekome lakše poslovati, ali i da nikome nije lako. Banke su, naime, poslovne teškoće poduzeća sebi protumačile kao znak za restrikcije. U Hrvatskoj im to i nije tako teško palo budući da im je država ostala dobrim komitentom, pa su bankovni plasmani prema državi kao dužniku lani povećani čak za 12 posto. Istina, dio toga je preliven odmah u poduzeća, konkretno u brodogradnju, ali je unatoč tome državna adresa jedina koju banke u svojim plasmanima ozbiljno preferiraju.

Dakako, to odmah nameće pitanje, koliko banke u cijeloj toj situaciji i same dobro prolaze. Podaci kazuju da im je lošije nego što se obično misli, ali i bolje nego ostatku privrede. Smanjeni kreditni plasmani, te rast kredita koje ne mogu naplatiti svakako su utjecali i na zaradu banaka. Smanjeni su njihovi glavni izvori prihoda, kamate na kredite, iako, prema podacima HNB-a, to nije njihov glavni problem. Padu dobiti je najviše pridonio rast troškova zaduživanja banaka u inozemstvu, što je u prvom prošlogodišnjem polugodištu iznosilo čak 17,3 posto. To je jedan od razloga zbog kojih banke nastoje smanjiti svoj dug prema inozemnim partnerima, prije svega prema majkama - osnivačima, pa je taj dug lani smanjen čak za 1,6 milijardi eura. Pritom valja spomenuti da su to uspjele prije svega zahvaljujući štednji stanovništva, koje se, kao što to biva u krizi, odriču potrošnje i svoju ušteđevinu, namijenjenu crnim danima, deponiraju u banke.

3. I U EUROPI MANJE NOVCA

I tako u Hrvatskoj imamo zanimljivu situaciju. Banke koje nemaju problema s likvidnošću, ali imaju s plasmanom ka-

pitala, višak prikupljenog novca sele u inozemstvo i tamo se razdužuju. Istodobno poduzeća, ona koja bi još i imala tržište, ideja i snage za uspješno poslovanje, teško dolaze do potrebnog kapitala. Banke čekaju da kriza prođe, pa da ponovno krenu s većim plasmanima, a s druge strane, bez dovoljno prihvatljivog kapitala, tvrtke teško mogu izaći iz poslovnih teškoća, te izvući cijelo gospodarstvo iz krize.

Taj, za sada zatvoreni krug neki, guverner središnje nacionalne banke i Vlada, na primjer, pokušavaju razriješiti očinskim savjetima jednoj i drugoj strani. Jednima da se upute u banke s dobrim projektima, drugima da ih u njihovoj realizaciji ažurnije prate. Sudeći prema službenim podacima, do sada nije primijećen veći učinak takvih želja. Možda i stoga što je u cijeloj Europi, pa i u onome dijelu kojemu se Hrvatska ove godine namjerava pridružiti, zabilježen trend smanjenja plasmana banaka u poduzetništvo. Zašto, tu se već mišljenja uvelike razilaze. Jedni tvrde da je razlog u bankama, koje su, zbog rasta rizika, pooštrile uvjete kreditiranja. Drugi, među kojima je i Europska središnja banka, tvrde suprotno. Ona smatra da banke žele plasirati novac, da uvjeti nisu bitno preoštri, ali da u poduzetništvu, tu se primarno misli na privatni sektor, nema potražnje. Potencijalni dužnici se suzdržavaju od ulaska u nove projekte i u zaduživanje, jer se oni, a ne banke, boje preuzeti rizik. Boje se sporog oporavka europske i dijela svjetske ekonomije, strah ih je presporog oživljavanja potražnje, ne žele se više zaduživati, jer ne znaju kako će vratiti uloženo. Kako bilo, u zemljama eurozone su krediti banaka privatnom sektoru u prošlogodišnjem prosincu pali, i to osmi mjesec za redom. Smanjenje u odnosu na studeni iznosilo je 0,8 posto.

Bez obzira na to što je bilo prije, koka ili jaje, bankovno uskraćivanje kredita ili odricanje tvrtki od njih, nema sumnje da dužnička kriza uzima svoj danak. Zamrzava plasmane svježega kapitala u nove projekte, usporava investicije. Posljedice krize postaju njezinim zamašnjakom. Koji, nakon što je zakočio oporavak razvijenih zemalja, kao što su mnoge u eurozoni, svojim je zupcima zahvatio i zemlje koje iščekuju njihove ulagače. Među njima i Hrvatsku.

4. KRIZA DIKTIRA SUZDRŽANOST

Kada se kaže da je kriza u Europi onda se pod tim prije svega misli na financijske probleme koji posljednjih godina tresu i samu instituciju Europske unije, a u podtekstu su im veliki deficiti njezinih država članica, neujednačen i usporeni gospodarski razvoj, velika nezaposlenost, pa i pad ulaganja u sve sektore gospodarstva.

Već i to bi bilo sasvim dovoljno da u maloj Hrvatskoj, uvozno i razvojno ovisnoj ponajprije o zapadnoj Europi, dođe do usporavanja u ekonomiji. No, to je tek manji dio problema koji muče potopljenu u recesiju i visoko zaduženu Hrvatsku. Njezin je najveći problem nedostatak razvojnih potencijala, a jedan od glavnih njegovih pokretača trebao je biti dotok stranih ideja i kapitala. Inozemne investicije, međutim, posljednjih godina pokazuju trend usporavanja. Dobrih vijesti o stranim ulagačima koji kane podići nove proizvodne centre i otvoriti nova dragocjena radna mjesta, bilo je malo ili ih uopće nije bilo. Stoga nikoga i nisu iznenadili podaci Hrvatske narodne banke, a prema kojima su strani ulagači prošle godine praktički prepolovili svoja, posljednjih godina, ionako skromna izravna ulaganja u Hrvatsku. Istina, brojke su zbrojene samo za tri lanjska tromjesečja, ali nema znakova koji bi dali naslutiti da se u posljednjih nekoliko prošlogodišnjih mjeseci dogodilo nešto toliko spektakularno da bi moglo promijeniti ukupnu sliku ulaganja. A kako sada stvari stoje, a prema podacima HNB-a, od siječnja do kraja rujna strani su investitori u hrvatsko gospodarstvo uložili ukupno 452,7 milijuna eura. Godinu prije vrijednost izravnih stranih ulaganja bila je nešto veća od milijarde eura, a ne tako davne 2008. godine iznosila je čak više od 4 milijarde eura. Kada bi se pak zbrojile vrijednosti sviju inozemnih izravnih ulaganja od 1993. do rujna prošle godine, dobila bi se relativno impozantna brojka od 26,1 milijarde eura. Koja, uz ostalo, pokazuje koliko je zanimanje stranaca za hrvatske potrošače i radnike, ali još više brzinu kojom se investicijski balon proteklih godina uspio ispuhati. No, iza tog podatka krije se i pravo naličje hrvatske ekonomije. Ono se nalazi u odgovoru na pitanje: u što je, kada se i ulaže, investiran novac?! Da li u proizvodni sektor, koji će plasmanima na strana tržišta pridonijeti uklapanju Hrvatske u europsku i svjetsku ekonomsku tržišnu križaljku ili pak u sektore koji će joj cementirati inferiornu poziciju osrednjega kupca i velikog dužnika?!

5. PROIZVODNJA NEZANIMLJIVA

U vijesti koja je početkom godine razveselila potrošače, ali i hrvatsku Vladu, pa i tisuće prijavljenih na burzi rada, a tiče se dolaska švedske kompanije Ikea nadomak Zagreba, krije se paradigma hrvatskih stranih ulaganja. Kao prvo, trebalo je više od pet godina da se riješe imovinsko-pravne zavrzlame koje su pratile, i još prate, stranu investiciju vrijednu stotinjak milijuna eura. Završetak procedure, koja bi donijela više od 300 novih radnih mjesta i veliki salon namještaja i inih potrepština, od kojih neke izrađuju i hrvatski proizvođači, trebao bi biti krajem ove godine. Kondicional, koji u izvješćima koriste svi sudionici tog dugotrajnog i mukotrpnog procesa, dovoljno govori o tome koliko je teško u Hrvatskoj izgurati projekt koji će mnogima donijeti posao na dojučerašnjoj livadi. Samo usporedbe radi, početkom ove godine i iz Srbije je stigla vijest da Ikea kreće s investicijom vrijednom 250 milijuna eura koja će osigurati oko tisuću radnih mjesta. Prvi srbijanski prodajni centar u nizu, iako je zagrebačka Ikea trebala biti gotova i otvorena znatno prije, u Beogradu će dočekati svoje kupce već potkraj ove godine. Kažu, bez kondicionala.

Razlozi dugotrajnog procesa koji je pratio investiciju u Rugvici dijelom su hrvatski, sporost administracije i kompliciranost procedure, a dijelom i nesigurnost investitora. Poslije svega je i on, čak i nakon što je kupio zemljište, počeo promišljati bi li ušao u to i takvo krizno područje ili ne bi. No, sve će ipak vjerojatno imati sretan kraj, za investitore i potrošače ustvari početak pri čemu švedski gigant jamči da će svoje cijene prilagoditi skromnim platežnim mogućnostima potrošača ove regije. Ipak ostaje pouka, tko je želi iz ove investicije švedskog proizvođača namještaja, za sada, kažu, prve u nizu sličnih u Hrvatskoj, izvući. To je još jedna potvrda pravila prema kojemu strani investitori Hrvatsku tretiraju prije svega kao prodajno tržište, bilo da je riječ o robi ili kapitalu, koje treba prije drugih osvojiti.

6. TRGOVINA I NEKRETNINE

Tako je bilo prije, kada su financijske usluge i trgovačka mreža bili glavni cilj stranih ulagača, nije drukčije niti sada kada je recesija zagušila mnoge od još preživjelih domaćih proizvođača robe i usluga. Lani su stranci svaki drugi euro od ionako skromnih prošlogodišnjih investicija uložili u projekte vezane uz nekretnine, uz djelatnost turizma i, dakako, uz trgovinu. Podaci HNB-a pokazuju da su u prva tri kvartala 2012. vlasnička ulaganja iznosila 269,4 milijuna eura, zadržana zarada iznosi 253 milijuna eura, a ostalih 65 milijuna eura su prispjele obveze.

Prema statistici inozemnih izravnih ulaganja po djelatnostima, u prvih devet mjeseci prošle godine najviše je bilo vlasničkih ulaganja u nekretnine, u koje je uloženo 99,2 milijuna eura. I na drugom mjestu su nekretnine, ali sada poslovanje njima, u što je investirano 93,2 milijuna eura. Iznos od 85,6 milijuna eura stranci su uložili u djelatnosti rekreacije, kulture i sporta, 74,8 milijuna eura u trgovinu na veliko i posredovanje u trgovini, a 71,6 milijuna eura u financijsko posredovanje.

Istodobno je u nekoliko djelatnosti proknjižen i odljev kapitala. Najviše, u iznosu od 101 milijun eura, industrija kemikalija i kemijskih proizvoda, potom 66,9 milijuna eura u proizvodnji naftnih derivata, te 47,6 milijuna eura u vađenju nafte i zemnog plina.

Popis zemalja iz kojih dolaze strani investitori dobrim dijelom je sada već tradicionalan. I prošle su godine u Hrvatsku najviše investirale susjedne zemlje, prije svega Austrija. Ona je uložila 193 milijuna eura u razdoblju od siječnja do rujna. Italija je investirala 81,3 milijuna eura, isto su toliko u Hrvatsku unijeli investicijskog kapitala i ulagači iz Turske, a Nizozemci su odlučili investirati više: 87,8 milijuna eura. Za razliku od Nijemaca koji su povukli stotinjak milijuna eura kapitala.

7. FINANCIJSKI DIREKTORI - OPTIMISTIČNIJI

Ponekad razvoj zapinje na nedostatku ideja, ponekad mu je glavna kočnica nedostatak novca. U vrijeme kada je globalna financijska kriza u prvi plan gurnula velike deficite u kojima plutaju mnoge nacionalne ekonomije, brzinu razvoja diktiraju prije svega financijski direktori odnosno financijske mogućnosti pojedinih kompanija, pa i država. Stoga i istraživanja, kao što ih posljednjih godina među financijskim direktorima vodećih kompanija Srednje Europe obavlja konzultantsko-revizorska tvrtka Deloitte, imaju posebno značenje. Prosudbe ljudi koji imaju najbolji pregled nad priljevom i odljevom kapitala, nad time što stvara gubitke, a što dobit, dobar su kompas za procjenu onoga što slijedi. Ili konkretnije. Posljednje, treće istraživanje što ga je Deloitte objavio potkraj minule godine, govori o financijskoj i ekonomskoj nesigurnosti s kojom su financijski direktori Srednje Europe, pa i Hrvatske, sve svjesniji. Početkom prošle godine je samo 15 posto anketiranih bilo svjesno tog demotivirajućeg fenomena, sredinom godine je već gotovo svaki treći financijski guru o njemu svjedočio. To je i razlog zbog kojega su rezanje indirektnih troškova financijski direktori vodećih hrvatskih tvrtki svrstali na prvo mjesto među svojim glavnim zadaćama. Investicije su, slijedom logike štednje, na samom dnu ljestvice zanimanja čak svakog drugoga direktora. Razlog je dijelom i u tome što su, kad je riječ o prilikama kod kuće, hrvatski financijaši manje optimistični od mnogih svojih kolega u ostalim zemljama Srednje Europe. Više od polovine ih očekuje nastavak recesije, 47 posto očekuje stagnaciju, a samo 2 posto ih smatra da bi Hrvatska uskoro mogla ostvariti gospodarski rast. No, za utjehu, slovenski su direktori u istom istraživanju bili još pesimističniji.

No, kad su u pitanju njihova očekivanja vezana uz poslovanje tvrtki o čijim se financijama brinu, razina optimizma je veća nego što su to pokazala prijašnja istraživanja. Samo 14 posto ih je manje optimistično nego samo šest mjeseci ranije, 37 posto je na istoj razini, ali se zato preostala skromna, ali uvjerljiva većina izjasnila kao "donekle" ili "vrlo" optimističnima. Analitičari razloge nalaze u sada već gotovo izvjesnom priključenju Hrvatske europskoj zajednici razvijenih zemalja.

Ulazak u Europsku uniju mnogi hrvatski gospodarstvenici tumače kao povoljni politički, a kako politiku obično slijedi i ekonomija, vjetar u leđa svojim planovima. No, financijski direktori, stojeći čvrsto na zemlji za koju su prikovani sasvim konkretnim brojevima o primicima i izdacima, imaju svoje prioritete. Ne čekajući da se hrvatska zastava zavijori pred palačom EU-a, oni se u tvrtkama za koje su odgovorni zalažu za njihovo restrukturiranje. To smatraju svojevrsnim prioritetom za ovogodišnje poslovanje. Istodobno očekuju da će se povećati broj spajanja i preuzimanja, a smanjuje se i broj onih koji se boje rizičnih pothvata u poslovanju. Usporedbe radi, najveću sklonost tome da se upuste u rizične poslovne pothvate iskazali su češki i slovački financijski direktori, dok među slovenskim niti jedan jedini nije poželio da si na postojeće probleme doda nove. Što se pak tiče zaduženosti hrvatskih tvrtki, većina direktora tu ne vidi problem. Pokažu li se njihove prosudbe točnima, oni u ovoj godini ne očekuju veće teškoće kad je u pitanju servisiranje dugova svojih tvrtki. No, svaki treći upozorava da su im krediti, koje mnogi smatraju poželjnima i potrebnima, do sada bili teško dostupni. Istina, ne očekuju tu pogoršanje situacije, dapače, vjeruju da će im bankovni kapital i ubuduće biti dostupan ništa manje nego do sada. Istodobno većina anketiranih očekuje, a to im je posebno važno, da im u ovoj godini neće rasti troškovi njihova financiranja.

Financijski direktori, dakako, imaju i očekivanja koja su adresirali na vlade svojih država, a za koje smatraju da determiniraju manevarski prostor u kojemu i sami posluju. Tako, na primjer, hrvatski financijaši očekuju da će Vlada u ovoj godini raditi na očuvanju stabilnosti valute te da će držati pod kontrolom inflaciju. Međutim, jedna od njihovih želja s kojom su ušli u ovu godinu, a to je da Vlada uspije očuvati prošlogodišnju razinu kreditnog rejtinga, nije se ispunila. Preostaje da se ostvari četvrta želja, a to je da Vlada osigura poduzetništvu fiskalnu stabilnost. Pod tim uvjetima godina i neće biti tako loša. Naprotiv.

Mr. sc. Mirjana POPOVIĆ, Zagreb

NARODNE NOVINE

Broj 12 od 28. siječnja 2013.

- Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti (pročišćeni tekst)
- Zakon o službenoj statistici (pročišćeni tekst)

Broj 13 od 30. siječnja 2013.

- Nema značajnijih propisa za potrebe financijsko-računovodstvene prakse

Broj 14 od 04. veljače 2013.

- Naredba o mjesečnoj osnovici za obračun doprinosa za obvezna osiguranja člana posade broda u međunarodnoj plovidbi za 2013. godinu

Broj 15 od 06. veljače 2013.

- Zakon o posebnom porezu na motorna vozila
- Zakon o izmjeni Zakona o stambenoj štednji i državnom poticanju stambene štednje
- Odluka o pokretanju pregovora o sklapanju sporazuma o utvrđivanju materijalnih prava radnika u djelatnosti zdravstva i zdravstvenog osiguranja u opsegu utvrđenom Kolektivnim ugovorom za djelatnost zdravstva i zdravstvenog osiguranja, zaključenim 8. prosinca 2004. godine, i njegovim dodacima i imenovanju pregovaračkog odbora Vlade Republike Hrvatske
- Pravilnik o uvjetima, načinu i postupku prijeboja potraživanja prema državnom proračunu s poreznim dugom

Broj 16 od 08. veljače 2013.

- Uredba o izmjeni Uredbe o nazivima radnih mjesta i koeficijentima složenosti poslova u državnoj službi
- Pravilnik o ustroju i vođenju Registra ugovora o javno-privatnom partnerstvu
- Pravilnik o načinu prijavljivanja i prikupljanja podataka o postojećim mjerama lokalne potpore te načinu vođenja i sadržaju registra državnih potpora poljoprivredi i ruralnom razvoju

Broj 17 od 13. veljače 2013.

- Nema značajnijih propisa za potrebe financijsko-računovodstvene prakse

Broj 18 od 15. veljače 2013.

- Zakon o Državnoj komisiji za kontrolu postupaka javne nabave
- Plan usklađivanja zakonodavstva Republike Hrvatske s pravnom stečevinom Europske unije za 2013. godinu
- Odluka o izmjenama i dopuni Odluke o načinu otvaranja transakcijskih računa

Broj 19 od 18. veljače 2013.

- Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (pročišćeni tekst)
- Odluka o karti regionalnih potpora

Broj 20 od 20. veljače 2013.

- Uredba o izgledu i sadržaju standardnih obrazaca i objavama koncesija
- Pravilnik o dopunskim djelatnostima na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima

Broj 21 od 21. veljače 2013.

- Pravilnik o izmjeni Pravilnika o ortopedskim i drugim pomagalima
- Odluka o utvrđivanju Osnovne liste lijekova Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje
- Odluka o utvrđivanju Dopunske liste lijekova Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje

Broj 22 od 22. veljače 2013.

- Zakon o trošarinama
- Zakon o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o volonterstvu
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o obvezama i pravima državnih dužnosnika
- Odluka o dopuni Odluke o utvrđivanju plaća i drugih primanja predsjednika i članova uprava trgovačkih društava

KONZULTACIJE I SAVJETI:
(u cijeni pretplate na časopis Rif)

➤ **telefonom:**
01 / 46 86 506 svakodnevno od 8 do 13 sati

➤ **osobno:**
po dogovoru sa savjetnicima od 13 do 15 sati

e-mail: rif@rif.hr

Uz časopis broj 1/2013., pretplatnici su dobili i **poseban prilog RIF-ove OBAVIJESTI.** Prilog sadrži korisne informacije koje računovođe svakodnevno koriste i trebaju u svome radu. Podaci u navedenom prilogu, ažurirani su s propisima koji su objavljeni zaključno u Nar. nov., br. 144/12. Većina objavljenih podataka ne mijenja se tijekom godine, pa ćemo u sljedećim brojevima časopisa u rubrici RIF-ove OBAVIJESTI, objavljivati samo u međuvremenu izmijenjene i dopunjene podatke, te će se na taj način ažurirati ovaj prilog.

➢ Ukinuta obveza podnošenja tromjesečnih statističkih izvještaja

S obzirom da je Državni zavod za statistiku ukinuo kvartalno statističko istraživanje poduzetnika i financijskih institucija navedena skupina poslovnih subjekata od 2013. godine i dalje nije obvezna podnositi tromjesečne statističke izvještaje na obrascima TSI-POD, TSI-BAN i TSI-OS-RE (detaljnije na www.fina.hr)

➢ Sati rada po mjesecima

- za 40-satni tjedan u kojemu je **radno vrijeme raspoređeno od ponedjeljka do petka po osam sati dnevno**

Mjesec	Sati u 2012. godini	Sati u 2013. godini
Siječanj	176	184
Veljača	168	160
Ožujak	176	168
Travanj	168	176
Svibanj	184	184
Lipanj	168	160
Srpanj	176	184
Kolovoz	184	176
Rujan	160	168
Listopad	184	184
Studeni	176	168
Prosinac	168	176
Ukupno	2.088	2.088

➢ Nove stope prireza

U **RIF-ovim OBAVIJESTIMA 2013.,** dodatak uz RIF br. 1/13, na stranicama 49. do 60. objavljene su stope prireza po općinama i gradovima, a u međuvremenu su izmijenile odnosno uvele nove stope prireza sljedeće općine/gradovi:

Grad/Općina	Stopa prireza	Primjena od	Objava - Narodne novine
Dubrovnik	stopa 15% smanjena na 10%	1. siječnja 2013.	147/12.
Žminj	stopa 10% smanjena na 5%	8 dana od dana objave u „Službenom glasniku“ Općine Žminj	9/13.

KONZULTACIJE I SAVJETI:

(u cijeni pretplate na časopis Rif)

➤ **telefonom:**
01 / 46 86 506 svakodnevno od 8 do 13 sati

➤ **osobno:**
po dogovoru sa savjetnicima od 13 do 15 sati

e-mail: rif@rif.hr

1. Plaće i naknade

1.1. Neoporezivi iznosi naknada, potpora, nagrada, dnevnica i otpremnina

Red. br.	Naknade, potpore ili nagrade	Odredba Zakona o porezu na dohodak[1] ili Pravilnika o porezu na dohodak[2]	Neoporezivi iznosi (u kunama)
NAKNADE RADNICIMA			
1.	Troškovi prijevoza na posao i s posla (mjesni i/ili međumjesni)	čl. 13. st. 2. t. 3. Pravilnika	u visini stvarnih izdataka prema cijeni mjesečne odnosno pojedinačne prijevozne karte javnog prijevoza
2.	Naknada za uporabu privatnog automobila u službene svrhe (za loko vožnju i za korištenje privatnog automobila na službenom putu)	čl. 13. st. 2. t. 5. Pravilnika	2,00 kn/km
POTPORE RADNICIMA			
1.	Potpore zbog bolovanja dužeg od 90 dana (godišnje)	čl. 13. st. 2. t. 9. Pravilnika	2.500,00 kn
2.	Potpora zbog invalidnosti radnika (godišnje)	čl. 13. st. 2. t. 6. Pravilnika	2.500,00 kn
3.	Potpora za slučaj smrti člana uže obitelji radnika (bračnog druga, roditelja, roditelja bračnog druga, djece, drugih predaka i potomaka u izravnoj liniji)	čl. 13. st. 2. t. 8. Pravilnika	3.000,00 kn
4.	Potpora za slučaj smrti radnika, osim potpora koje poslodavci ispaćuju **djeci** radnika, a koje se smatraju neoporezivim primicima u ukupnom iznosu	čl. 13. st. 2. t. 7. Pravilnika	7.500,00 kn
Napomena: *Ako se isplaćuje **potpora obitelji** za slučaj smrti radnika iznad neoporezivog iznosa od 7.500 kuna taj iznos podliježe obvezi obračuna samo poreza na dohodak (drugi dohodak) bez obveze obračuna doprinosa (prema čl. 209. st. 1. t. 7. Zakona o doprinosima, Nar. nov., br. 84/08., 152/08., 94/09., 18/11., 22/12. i 144/12.), osim potpora djeci koje su neoporezive u ukupnom iznosu.*			
NAKNADE TROŠKOVA SLUŽBENOG PUTA I TERENSKI DODATAK RADNICIMA			
1.	Troškovi prijevoza na službenom putu	čl. 13. st. 2. t. 1. Pravilnika	u visini stvarnih troškova
2.	Troškovi noćenja na službenom putu	čl. 13. st. 2. t. 2. Pravilnika	u visini stvarnih troškova bez ograničenja kategorije hotela
3.	Dnevnice u zemlji za službeno putovanje (u mjesto udaljeno najmanje 30 km) koje traje više od 12 sati dnevno. Za službeno putovanje u zemlji koja traju više od 8, a manje od 12 sati, neoporezivi dio dnevnice iznosi do 85,00 kn.	čl. 13. st. 2. t. 13. Pravilnika	170,00 kn,
4.	Dnevnice u inozemstvu	čl. 13. st. 2. t. 14. Pravilnika	do propisanog iznosa za korisnike državnog proračuna Odluka Nar. nov., br. 8/06.
5.	Terenski dodatak u zemlji (dnevno) - za udaljenost najmanje 30 km	čl. 13. st. 2. t. 15. Pravilnika	170,00 kn
6.	Terenski dodatak u inozemstvu (dnevno)	čl. 13. st. 2. t. 16. Pravilnika	250,00 kn
7.	Pomorski dodatak (dnevno)	čl. 13. st. 2. t. 17. Pravilnika	250,00 kn
8.	Pomorski dodatak na brodovima međunarodne plovidbe (dnevno)	čl. 13. st. 2. t. 18. Pravilnika	400,00 kn
9.	Naknada za odvojeni život (mjesečno)	čl. 13. st. 2. t. 19. Pravilnika	1.600,00 kn
OTPREMNINE RADNICIMA			
1.	Otpremnine prilikom odlaska u mirovinu	čl. 13. st. 2. t. 20. Pravilnika	8.000,00 kn
2.	Otpremnina zbog poslovno i osobno uvjetovanih otkaza ugovora o radu prema Zakonu o radu (za svaku navršenu godinu rada kod tog poslodavca)	čl. 13. st. 2. t. 21. Pravilnika	6.400,00 kn 8.000,00 kn za invalide rada

[1] Nar. nov., br. 177/04., 73/08., 80/10., 114/11., 22/12. i 144/12.

[2] Nar. nov., br. 95/05., 96/06., 68/07., 146/08., 2/09., 9/09. - ispravak, 146/09., 123/10., 137/11. i 61/12.

Red. br.	Naknade, potpore ili nagrade	Odredba Zakona o porezu na dohodak ili Pravilnika o porezu na dohodak	Neoporezivi iznosi (u kunama)
NAGRADE I DAROVI RADNICIMA			
1.	Jubilarne nagrade: - za 10 godina radnog staža - za 15 godina radnog staža - za 20 godina radnog staža - za 25 godina radnog staža - za 30 godina radnog staža - za 35 godina radnog staža - za 40 godina i svakih narednih 5 godina radnog staža	čl. 13. st. 2. t. 12. Pravilnika	 1.500,00 kn 2.000,00 kn 2.500,00 kn 3.000,00 kn 3.500,00 kn 4.000,00 kn 5.000,00 kn
2.	Prigodna nagrada radniku (godišnje)	čl. 13. st. 2. t. 11. Pravilnika	2.500,00 kn
3.	Dar radniku u naravi (godišnje)	čl. 16. stavak 3 t. 7. Pravilnika	400,00 kn
4.	Dar djetetu (radnika) do 15 godina starosti (godišnje)	čl. 13. st. 2. t. 10. Pravilnika	600,00 kn
5.	Potpora za novorođeno dijete radnika (do visine jedne proračunske jedinice prema posebnom propisu)	čl. 13. st. 2. t. 22. Pravilnika	3.326,00 kn
6.	Premije dobrovoljnog mirovinskog osiguranja koje poslodavac uplaćuje u korist svojeg radnika, uz njegov pristanak	čl. 10. t. 17. Zakona	Do 500,00 kn mjesečno odnosno 6.000,00 kn godišnje
STIPENDIJE			
1.	Stipendije (učenicima srednje škole i redovnim studentima - mjesečno)	čl. 45. st. 1. t. 3. Pravilnika	1.600,00 kn
2.	Stipendija koja se dodjeljuje studentima za izvrsna postignuća	čl. 45. st. 1. t. 3. Pravilnika	4.000,00 kn
3.	Stipendije iz proračuna EU	čl. 10. t. 13. Zakona	u ukupnom iznosu isplate
4.	Stipendije na javnim natječajima koje isplaćuju zaklade, fundacije, ustanove i druge institucije, koje djeluju u skladu s posebnim propisima, osnovane s namjenom stipendiranja	čl. 10. t. 18. Zakona	u ukupnom iznosu isplate
STIPENDIJE, NAGRADE I NAKNADE ŠPORTAŠIMA			
1.	Športske stipendije, koje se prema posebnim propisima isplaćuju športašima za njihovo športsko usavršavanje (mjesečno)	čl. 45. st. 1. t. 4. Pravilnika	1.600,00 kn
2.	Naknade športašima amaterima , prema posebnim propisima (mjesečno)	čl. 45. st. 1. t. 6. Pravilnika	1.600,00 kn
3.	Nagrade za športska ostvarenja (godišnje)	čl. 45. st. 1. t. 5.Pravilnika	20.000,00 kn
PRIMICI UČENIKA I STUDENATA			
1.	Primici učenika i studenata za rad preko ovlaštenih posrednika (godišnje)	čl. 45. st. 1. t. 2. Pravilnika	50.000,00 kn
2.	Nagrade učenicima za vrijeme praktičnog rada (mjesečno)	čl. 45. st. 1. t. 1. Pravilnika	1.600,00 kn
OSTALE POTPORE I DAROVANJA			
1.	Potpore koje djeci u slučaju smrti roditelja isplaćuju pravne i fizičke osobe te jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave na temelju svojih općih akata	čl. 9. st. 2. t. 2.8. Zakona i čl. 209. Zakona o doprinosima (Nar. nov., br. 84/08. - 22/12.)	u ukupnom iznosu isplate
2.	Darovanja za zdravstvene potrebe	čl. 9. st. 1. t. 9. Zakona čl. 6. st. 6. Pravilnika	Do visine stvarno nastalih izdataka za tu namjenu

NAPOMENE:

➢ ISPLATE RADNICIMA

Iznose naknada, potpora i nagrada koji su navedeni u prethodnoj tablici, poslodavac može isplatiti bez obveze obračuna poreza i doprinosa samo radnicima. Kada poslodavac radnicima isplaćuje naknade koje prelaze neoporezive iznose, razlika se smatra primitkom od nesamostalnog rada, odnosno plaćom na koju treba obračunati porez na dohodak i doprinose.

➢ ISPLATE OSOBAMA KOJE NISU U RADNOM ODNOSU

Ako se naknade, potpora i nagrada isplaćuju osobama koje nisu u radnom odnosu kod isplatitelja ukupna se svota smatra primitkom od kojeg se utvrđuje drugi dohodak (čl. 44. st. 20. Pravilnika o porezu na dohodak), sa iznimkom neprofitnih organizacija.

➢ ISPLATE U NEPROFITNIM ORGANIZACIJAMA

Neprofitne organizacije (uključivo i proračunski korisnici), mogu osobama koje nisu u radnom odnosu neoporezivo isplatiti:

- naknade troškova službenog putovanja (troškove prijevoza, noćenja, dnevnice te naknadu za upotrebu privatnog automobila na službenom putu) ako te osobe službeno putuju za potrebe tih organizacije i pod uvjetom da ne ostvaruju naknadu za rad (dohodak po osnovi nesamostalnog rada ili drugi dohodak, čl. 10. t. 11. Zakona o porezu na dohodak i čl. 7. st. 5. Pravilnika o porezu na dohodak).

Iznimno, neprofitne organizacije i proračunski korisnici mogu neoporezivo isplatiti troškove noćenja i prijevoza na službenom putovanju i osobama koje primaju naknadu za rad pod uvjetom da račun za noćenje i prijevoz glasi na neprofitnu organizaciju odnosno proračunskog korisnika.

➢ OBVEZA ISPLATE NA ŽIRORAČUN

Iako se radi o neoporezivim iznosima, stipendije, športske stipendije, nagrade za športska ostvarenja obvezno se isplaćuju na žiro-račun primatelja. Izuzete su nagrade učenicima za vrijeme praktičnog rada koje se mogu isplatiti u gotovini.

1.2. Naknade korisnika državnog proračuna

➢ Osnovica

Osnovica za obračun naknada, potpora i otpremnina za mirovinu iznosi 3.326,00 (proračunska osnovica), sukladno čl. 20. Zakona o izvršavanju Državnog proračuna RH za 2013. g. (Nar. nov., br. 139/12.).

➢ Jubilarna nagrada

Prema čl. 69. Temeljnog kolektivnog ugovora za službenike i namještenike u javnim službama (Nar. nov., br. 141/12.) o visini osnovice za isplatu jubilarnih nagrada Vlada Republike Hrvatske i sindikati javnih službi pregovarat će svake godine u postupku donošenja Prijedloga Državnog proračuna s time da ako se dogovor ne postigne, osnovica za jubilarnu nagradu iznosi najmanje 1.800,00 kuna neto.

Prema Dodatku I. Temeljnom kolektivnom ugovoru za službenike i namještenike u javnim službama (Nar. nov., br. 141/12.), **osnovica** za isplatu jubilarne nagrade **u 2013. godini iznosi 500,00 kuna**

Prema Dodatku I. Kolektivnom ugovoru za državne službenike i namještenike (Nar. nov., br. 89/12.) **osnovica** za isplatu jubilarne nagrade **u 2013. godini iznosi 900,00 kuna.**

➢ Dnevnice, terenski dodatak i druge naknade

Prema **Odluci o visini dnevnice** za službeno putovanje u zemlji i visini naknada za državne dužnosnike, suce i druge pravosudne dužnosnike te ostale zaposlene koji se financiraju iz sredstava državnog proračuna, **a čija prava nisu uređena kolektivnim ugovorima** (Nar. nov., br. 117/12.), proračunskim korisnicima i izvanproračunskim fondovima koji se financiraju iz sredstava državnog proračuna, određuju se sljedeći iznosi naknada:

Visina naknade	Iznos u kn
Dnevnice za službeni put u zemlji	150,00 dnevno
Troškovi noćenja	prema priloženom računu
Naknada troškova za korištenje privatnog automobila u službene svrhe	2,00 po prijeđenom km
Terenski dodatak (isključuje pravo na dnevnicu i naknadu za odvojeni život od obitelji)	150,00 dnevno
Naknada za odvojeni život od obitelji (isključuje pravo na dnevnicu za obavljanje službenih poslova u mjestu prebivališta obitelji)	1.000,00 mjesečno (iznimno, ako je po odobrenju nadležnog tijela, osiguran smještaj na teret državnog proračuna, naknada iznosi 50% propisane naknade)

Prema Dodatku I. Temeljnom kolektivnom ugovoru za službenike i namještenike **u javnim službama** (Nar. nov., br. 141/12.), visina dnevnica za službena putovanja u zemlji u 2013. godini iznosi **150,00 kuna.** Prema članku 65., **terenski dodatak** utvrđuje se u visini koja radniku pokriva povećane troškove života zbog boravka na terenu. Puni iznos terenskog dodatka isplaćuje se na način kako je to utvrđeno za državna tijela pa on **za 2013. godinu iznosi 150,00 kuna.**

Prema Dodatku I. Kolektivnom ugovoru **za državne službenike i namještenike** (Nar. nov., br. 89/12.), visina dnevnica za službena putovanja u zemlji i **visina terenskog dodatka u 2013. godini iznosi 150,00 kuna.**

1.3. Plaće

➢ Osnovice za obračun doprinosa u 2013. g.

- doprinosi se obračunavaju **prema stvarno isplaćenoj plaći** koja ne može biti manja od minimalne plaće koja za **razdoblje od 1. lipnja 2012 do 31. svibnja 2013. iznosi 2.814,00 kn.**

➢ Najniža mjesečna osnovica - 2.753,45 kn

- ako je iznos isplaćene plaće (ili naknade bolovanja) u određenim slučajevima manji od najniže osnovice za obračun doprinosa, iste treba obračunati na iznos **najniže mjesečne osnovice koja za 2013. godinu iznosi 2.753,45 kn** - prema Naredbi o iznosima osnovica za obračun doprinosa za obvezna osiguranja za 2013. godinu (Nar. nov., br. 132/12.).

➢ Najviša mjesečna osnovica - 47.202,00 kn

- na iznos plaće koja je veća od najviše mjesečne osnovice ne obračunava se doprinos za mirovinsko osiguranje (I. i II. stup)
- primjenjuje se samo prilikom obračunavanja mjesečne plaće za određeni mjesec
- ne može se primijeniti pri isplati bonusa, naknada, nagrada, otpremnina itd.

➢ Najviša godišnja osnovica - 566.424,00 kn

- primjenjuje se samo za doprinos za mirovinsko osiguranje za I. stup.

➢ Stope doprinosa

Doprinosi iz plaće:		
- za mirovinsko osiguranje		20%
- I. stup		15%
- II. stup		5%
Doprinosi na plaću:		
- za zdravstveno osiguranje	13%	
- za zaštitu zdravlja na radu	0,5%	
- za zapošljavanje i doprinos za poticanje zapošljavanja osoba s invaliditetom	1,7%	ili 1,6 + 0,1%
		ili 1,6 + 0,2%

➢ Doprinos za poticanje zapošljavanja osoba s invaliditetom

Poslodavci **koji zapošljavaju do 19 radnika** plaćaju doprinos za zapošljavanje po stopi 1,7%.

Poslodavci **koji zapošljavaju 20 i više radnika** imaju obvezu plaćanja posebnog doprinosa za poticanje zapošljavanja osoba s invaliditetom pa doprinos za zapošljavanje obračunavaju po stopi 1,6%, te doprinos za poticanje zapošljavanja osoba s invaliditetom po stopi 0,1%.

Poslodavac koji podliježe obvezi zapošljavanja invalida, a nije zaposlio odgovarajući broj osoba s invaliditetom poseban doprinos za zapošljavanje invalida plaća po stopi 0,2%.

Prema Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (Nar. nov., br. 143/02. i 33/05.) **poslodavci koji podliježu obvezi zapošljavanja** osoba s invaliditetom su: tijela državne uprave, tijela sudbene vlasti i druga državna tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, javne službe, izvanproračunski fondovi te pravne osobe u vlasništvu ili u pretežitom vlasništvu RH.

➢ Staž osiguranja s povećanim trajanjem

Na plaće radnika kojima se **staž računa s povećanim trajanjem** pored mirovinskog doprinosa 20%, poslodavac je obvezan uplatiti i povećani doprinos za mirovinsko osiguranje na istu osnovicu po sljedećim stopama:

Za 12 mj. staža priznaje se	Ukupna stopa doprinosa	Stope doprinosa za radnike u I. stupu	Stope doprinosa za radnike u II. stupu
14 mjeseci	4,86 %	3,61 %	1,25 %
15 mjeseci	7,84 %	5,83 %	2,01 %
16 mjeseci	11,28 %	8,39 %	2,89 %
18 mjeseci	17,58 %	13,07 %	4,51 %

➢ Oslobođenje od plaćanja doprinosa na plaću

a) **prema Zakonu o doprinosima** (Nar. nov., br. 85/08. - 144/12.), poslodavci koji zaposle radnika kojemu je to prvo zapošljavanje oslobođeni su godinu dana plaćanja doprinosa na plaću (čl. 20. st. 2. Zakona).

b) **prema Zakonu o poticanju zapošljavanja** (Nar. nov., br. 57/12. i 120/12.), poslodavci koji zaposle:
- nezaposlenu osobu koja nema više od jedne godine evidentiranog staža u zvanju za koje se obrazovala, a u evidenciji nezaposlenih osoba vodi se duže od 30 dana ako se zapošljava na temelju ugovora o radu,
- dugotrajno nezaposlenu osobu koja se kao nezaposlena osoba vodi neprekidno duže od dvije godine te se zapošljava na temelju ugovora o radu,

imaju pravo na olakšicu u obliku oslobođenja od obveze plaćanja doprinosa na osnovicu u trajanju od dvije godine (doprinos za zdravstveno osiguranje, doprinos za zaštitu na radu i doprinos za zapošljavanje i za zapošljavanje osoba s invaliditetom).

1.4. Minimalna plaća

Zakonom o minimalnoj plaći (Nar. nov., br. 67/08.) od 1. srpnja 2008. godine propisana je minimalna plaća kao najniži mjesečni iznos **bruto plaće** koji pripada radniku za rad u punom radnom vremenu. Visina minimalne plaće utvrđuje se jednom godišnje, u lipnju tekuće godine te se njezin porast veže uz realan rast BDP-a iz prethodne godine prema objavi Državnog zavoda za statistiku.

Razdoblje	Minimalna bruto plaća - u kunama	Minimalna bruto plaća za tekstilnu, drvnoprerađivačka i kožarsko-obućarsku industriju - u kunama	Objava u Narodnim novinama
1. srpnja 2008. - 31. svibnja 2009.	2.747,00	2.609,65 (0,94)	67/08.
1. lipnja 2009. - 31. svibnja 2010.	2.814,00	2.701,44 (0,96)	65/09.
1. lipnja 2010. - 31. svibnja 2011.	2.814,00	2.729,58 (0,97)	66/10.
1. lipnja 2011. - 31. svibnja 2012.	2.814,00	2.757,72 (0,98)	58/11.
1. lipnja 2012. - 31. svibnja 2013.	2.814,00	2.814,00	60/12.

1.5. Porez na dohodak

1.5.1. Stope poreza na dohodak

Stope poreza na dohodak	Mjesečna porezna osnovica
12%	do 2.200,00 kn
25%	iznad 2.200,00 kn do 8.800,00 kn (tj. daljnjih 6.600,00 kn)
40%	iznad 8.800,00 kn

Godišnja porezna osnovica za 2013. g.	Stopa
do 26.400,00 kuna	12%
od 26.400,00 do 105.600,00 kuna, tj. na razliku od 79.200.00 kuna	25%
iznad 105.600,00 kuna	40%

1.5.2. Stope poreza na dohodak od kapitala

Vrsta dohotka od kapitala	Stopa poreza na dohodak
- Dividende i udjeli u dobiti na temelju udjela u kapitalu koji su ostvareni u razdoblju od 1. siječnja 2001. i isplaćene nakon 1. ožujka 2012.	12%
- Izuzimanje imovine i korištenje usluga na teret dobiti tekućeg razdoblja	40%
- Primici po osnovi kamata	40%
- Udjeli u dobiti po osnovi dodjele i opcijske kupnje dionica	25%

1.5.3. Osobni odbici

Osobni odbitak	Faktor osobnog odbitka	Svota osobnog odbitka Mjesečno od 1. 3.
Osnovni osobni odbitak	1,00	2.200
Uzdržavani član (supružnici, roditelji, roditelji supružnika, unuci, bake i djedovi)	0,50	1.100
Prvo dijete	0,50	1.100
Drugo dijete	0,70	1.540
Treće dijete	1,00	2.200
Četvrto dijete	1,40	3.080
Peto dijete	1,90	4.180
Šesto dijete	2,50	5.500
Sedmo dijete	3,20	7.040
Za svako daljnje dijete faktor se povećava 0,8, 0,9 itd.		
Za djelomičnu invalidnost (poreznog obveznika ili uzdržavanog člana)	0,30	660
Za 100% invalidnost (poreznog obveznika ili uzdržavanog člana)	1,00	2.200
Umirovljenici	-	visina mirovine a najviše 3.400 (najmanje 2.200)
Područje posebne državne skrbi	I. skupina	3.840
	II. skupina	3.200
	III. skupina	2.400
Brdsko-planinska područja		2.400

Napomene:
1. **Ne smatraju se uzdržavanim članovima** uže obitelji i uzdržavanom djecom osobe čiji oporezivi **primici,** primici na koje se ne plaća porez i drugi primici koji se u smislu Zakona o porezu na dohodak ne smatraju dohotkom, **prelaze iznos od 11.000,00 kuna godišnje.**
2. Pri obračunu plaće za osobe s prebivalištem na području posebne državne skrbi i brdsko-planinskom području primjenjuje se osnovni osobni odbitak, **a povećani osobni odbici** propisani za navedena područja **ostvaruju se tek podnošenjem godišnje prijave poreza na dohodak.**

1.6. Osnovice za obračun plaća u državnim i javnim službama za 2013. g.

	Osnovica	Propis
Državni službenici i namještenici	5.108,84 kn	Odluka o visini osnovice za obračun plaće za državne službenike i namještenike (Nar. nov., br. 40/09.)
Javne službe	5.108,84 kn	Odluka o visini osnovice za obračun plaće u javnim službama (Nar. nov., br. 40/09.)
Državni dužnosnici	4.630,14 kn	Odluka o visini osnovice za obračun plaće državnih dužnosnika (Nar. nov., br. 83/09.)
Suci i drugi nositelji pravosudnih dužnosti	4.873,83 kn	Odluka o visini osnovice za obračun plaće sudaca i drugih pravosudnih dužnosnika (Nar. nov., br. 40/09.)

1.7. Preračunavanje neto iznosa plaće na bruto plaću

Kod preračunavanja neto iznosa plaće na bruto iznos, mogu se koristiti formule dane u nastavku. Za preračunavanje treba izabrati formulu prema kriteriju za izbor formule ovisno o:

- neto iznosu plaće,
- iznosu osobnog odbitka (osnovni osobni odbitak uvećan za uzdržavane članove),
- stopi prireza te
- najvišoj osnovici za obračun doprinosa za mirovinsko osiguranje.

1.7.1. Formule za preračunavanje

1. bez poreza

Kriterij za izbor formule: NTO =< Oo

$$BT = \frac{100 \times NTO}{100 - Dop}$$

2. porez 12%

Kriterij za izbor formule:
NTO > Oo
NTO =< Oo + 1936 - 2,64 x Pr

$$BTO = \frac{10000 \times NTO - Oo \times 12 \times (100 + Pr)}{7040 - 9{,}6 \times Pr}$$

3. porez 12% i 25%

Kriterij za izbor formule:
NTO > Oo + 1936 - 2,64 x Pr
NTO =< Oo + 6886 - 19,14 x Pr

$$BTO = \frac{2000 \times NTO - (100 + Pr) \times (5720 + 5 \times Oo)}{4 \times (300 - Pr)}$$

4. porez 12%, 25% i 40%

Kriterij za izbor formule:
NTO > Oo + 6886 - 19,14 x Pr

$$NTO < \frac{37761{,}6 \times (6000 - 40 \times Pr) + (100 + Pr) \times (160600 + 40 \times Oo)}{10000}$$

$$BTO = \frac{10000 \times NTO - (100 + Pr) \times (160600 + 40 \times Oo)}{4800 - 32 \times Pr}$$

5. porez 12%, 25% i 40% (ograničenje doprinosa - najviša mjesečna osnovica 47.202,00 kn)

Kriterij za izbor formule:
NTO < Oo + 6886 - 19,14 x Pr

$$NTO > \frac{37761{,}6 \times (6000 - 40 \times Pr) + (100 + Pr) \times (160600 + 40 \times Oo)}{10000}$$

$$BTO = 9440{,}4 + \frac{10000 \times NTO - (100 + Pr) \times (160600 + 40 \times Oo)}{40 \times (150 - Pr)}$$

Značenje simbola:

BTO - bruto plaća (neto + mirovinski doprinos + porez na dohodak)
NTO - neto plaća
Dop - stopa doprinosa iz plaće (20% mirovinski I. i II. stup)
Pr - stopa prireza
Oo - iznos osobnog odbitka

1.8. Koeficijenti za preračunavanje neto na bruto dohodak od nesamostalnog rada (plaće) bez utjecaja osobnog odbitka

Stopa prireza	Doprinos za mirovinsko osiguranje = 20%		
	Stopa poreza 12%	Stopa poreza 25%	Stopa poreza 40%
0,00	1,420455	1,666667	2,083333
1,00	1,422394	1,672241	2,097315
2,00	1,424339	1,677852	2,111486
3,00	1,426289	1,683502	2,125850
4,00	1,428245	1,689189	2,140411
5,00	1,430206	1,694915	2,155172
6,00	1,432172	1,700680	2,170139
6,25	1,432665	1,702128	2,173913
6,50	1,433158	1,703578	2,177700
7,00	1,434144	1,706485	2,185315
7,50	1,435132	1,709402	2,192982
8,00	1,436121	1,712329	2,200704
9,00	1,438104	1,718213	2,216312
10,00	1,440092	1,724138	2,232143
12,00	1,444085	1,736111	2,264493
13,00	1,446090	1,742160	2,281022
15,00	1,450116	1,754386	2,314815
18,00	1,456198	1,773050	2,367424

1.9. Koeficijenti za preračunavanje neto iznosa na bruto iznos drugog dohotka

Stopa prireza	Drugi dohodak* Dopr. za M.O. = 20% Stopa poreza 25%	Drugi dohodak za koji ne postoji obveza doprinosa (drugi dohodak umirovljenika, potpora obitelji za slučaj smrti radnika, stipendije iznad neoporezivih iznosa i dr.) Pauš. izdaci = ne Dopr. za M.O. = ne Stopa poreza 25%	Autorski honorar Pauš. izdaci = 30% Stopa poreza = 25%	Umjetnički autorski honorar uz potvrdu ovlaštene udruge Neoporezivi dio = 25% Pauš. izdaci = 30% Stopa poreza = 25%
1	2	3	4	5
0.00	1.666667	1.333333	1.212121	1.126761
1.00	1.672241	1.337793	1.214698	1.128191
2.00	1.677852	1.342282	1.217285	1.129624
3.00	1.683502	1.346801	1.219884	1.131062
4.00	1.689189	1.351351	1.222494	1.132503
5.00	1.694915	1.355932	1.225115	1.133948
6.00	1.700680	1.360544	1.227747	1.135396
6.25	1.702128	1.361702	1.228407	1.135759
6.50	1.703578	1.362862	1.229067	1.136122
7.00	1.706485	1.365188	1.230391	1.136848
7.50	1.709402	1.367521	1.231717	1.137576
8.00	1.712329	1.369863	1.233046	1.138304
9.00	1.718213	1.374570	1.235712	1.139763
10.00	1.724138	1.379310	1.238390	1.141227
12.00	1.736111	1.388889	1.243781	1.144165
13.00	1.742160	1.393728	1.246494	1.145639
15.00	1.754386	1.403509	1.251956	1.148600
18.00	1.773050	1.418440	1.260239	1.153070

***Napomena**:

Za drugi dohodak za koji se plaćaju doprinosi se obvezna osiguranja (iz stupca 2) isplatitelj obračunava i plaća doprinos za osnovno zdravstveno osiguranje po stopi 13% (stopa 15% smanjena od 1. 5. 2012. g.) kao doprinos na osnovicu istovjetnu doprinosu za mirovinsko osiguranje.

2. Obveza dostave poreznih i financijskih izvještaja

2.1. Rokovi podnošenja poreznih izvješća

POREZNO IZVJEŠĆE - OBRAZAC	Rok dostave Poreznoj upravi najkasnije do
❖ Z-KA-OM - Zahtjev za tiskanje obilježavajućih markica za označavanje kave	5. ožujka
❖ TROŠARINE: DOT-PI, DOT-AL, DOT-EN, MI-UTE ❖ Igre na sreću i nagradne igre	8. ožujka
❖ ID, IDD, IDD-1	15. ožujka
❖ POSEBNI POREZI NA PROMET (mjesečni obrasci)	15. ožujka
❖ TROŠARINE: ZT-AL ❖ Igre na sreću i nagradne igre	15. ožujka
❖ TROŠARINE: MU-AL, DOT-PI, DOT-AL, MI-PI, MI-AL, ZT-DIM, IZVJ-DC, IZVJ-ODP-C, IZVJ-ODP-DP, PP-ODP, IZVJ-DUH, DOT-EN, MI-EN, MI-NA; Igre na sreću i nagradne igre	21. ožujka
❖ PDV - mjesečni, PP-MI-PO	2. travnja

2.2. Financijski izvještaji trgovačkih društava za 2012. godinu

Red broj	Obveznici	Dokumentacija	Kome	Rok dostave
DOKUMENTACIJA ZA STATISTIČKE I DRUGE POTREBE				
1.	Veliki, srednji i mali poduzetnici i svaka pravna i fizička osoba obveznik poreza na dobit	- Bilanca - Račun dobiti i gubitka - Dodatni podaci	FINA-i	31. 03. 2013.
Napomena: Poduzetnici koji do 31. 03. 2013. godine dostave FINA-i dokumentaciju za potrebe javne objave, pod uvjetom da im je poslovna godina jednaka kalendarskoj, obvezni su dostaviti još samo dodatne podatke za potrebe statistike.				
DOKUMENTACIJA ZA POTREBE JAVNE OBJAVE				
1.	Veliki i srednji poduzetnici	- Bilanca - Račun dobiti i gubitka (veliki poduzetnici i izvještaj o sveobuhvatnoj dobiti) - Izvještaj o novčanom toku - Izvještaj o promjenama kapitala - Bilješke uz financijske izvještaje - Izvješće revizora za obveznike revizije - Godišnje izvješće - Odluka o utvrđivanju GFI - Odluka o prijedlogu raspodjele dobiti ili pokriću gubitka	FINA-i	30. 06. 2013.
2.	Mali poduzetnici	- Bilanca - Račun dobiti i gubitka - Bilješke uz financijske izvještaje - Izvješće revizora za obveznike revizije - Odluka o utvrđivanju GFI - Odluka o prijedlogu raspodjele dobiti ili pokriću gubitka	FINA-i	30. 06. 2013.
3.	Poduzetnici obveznici konsolidacije	- Dokumentacija navedena za velike i srednje poduzetnike osim Odluke o prijedlogu raspodjele dobiti ili pokriću gubitka	FINA-i	30. 09. 2013.
4.	Poduzetnici koji tijekom poslovne godine nisu imali poslovnih događaja i u poslovnim knjigama nemaju podatke o imovini i obvezama	- Izjavu o neaktivnosti	FINA-i	31. 03. 2013.

Napomena:

* U slučaju statusnih promjena, pokretanja stečajnog postupka ili pokretanja postupka likvidacije poduzetnik sastavlja GFI sa stanjem na dan koji je prethodio danu upisa takve promjene i FINA-i dostavlja dokumentaciju u roku 90 dana od dana nastanka statusne promjene, pokretanja stečaja ili postupka likvidacije.
Poduzetnik nad kojim je pokrenut postupak likvidacije FINA-i dostavlja u roku 90 dana od dana pokretanja postupka likvidacije početno likvidacijsko izvješće.

** Obrtnici i druge fizičke osobe obveznici poreza na dobit, ustanove obveznici poreza na dobit i zadruge dostavljaju samo dokumentaciju za statističke potrebe te nisu obveznici dostave dokumentacije za potrebe javne objave.

2.3. Godišnji financijski izvještaji izdavatelja vrijednosnih papira

Izdavatelji vrijednosnih papira uvrštenih na uređenom tržištu obvezni su temeljem članka 401. Zakona o tržištu kapitala (Nar. nov., br. 88/08. i 146/08.) objavljivati javnosti godišnje, polugodišnje i tromjesečne izvještaje. Rok za javnu objavu godišnjih revidiranih financijskih izvještaja je 120 dana od proteka poslovne godine, tj. za 2012. godinu do 30. travnja 2013. godine.

Člankom 440. Zakona propisano je da se informacije objavljuju javnosti putem medija (HINA). Sukladno članku 441. Zakona izdavatelj je istovremeno s dostavom informacija medijima obvezan dostaviti te informacije u cijelom njihovom propisanom sadržaju HANFA-i i Zagrebačkoj burzi.

Smatra se da je izdavatelj dostavio medijima godišnje, polugodišnje i tromjesečne izvještaje te izjave poslovodstva u cijelom njihovom propisanom sadržaju, **ako medijima dostavi priopćenje u kojem navodi internetske stranice i službene registre** propisanih informacija u kojima su ti izvještaji dostupni javnosti u cijelosti.

2.4. Financijski izvještaji proračuna i proračunskih korisnika za 2012. godinu

Obveznik	Financijski izvještaji	Rok predaje	Predaja
razdjeli	**Konsolidirani izvještaji:** Bilanca, Izvještaj o prihodima i rashodima, primicima i izdacima, Izvještaj o promjenama u vrijednosti i obujmu imovine i obveza, Izvještaj o rashodima po funkcijskoj klasifikaciji i Bilješke	do 2. travnja	• područnom uredu FINA-e (Obrazac: BIL, Obrazac: PR-RAS, Obrazac: RAS-funkcijski, Obrazac: P-VRIO)
jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave	**Konsolidirani izvještaji:** Bilanca, Izvještaj o prihodima i rashodima, primicima i izdacima, Izvještaj o rashodima prema funkcijskoj klasifikaciji, Izvještaj o promjenama u vrijednosti i obujmu imovine i obveza, Izvještaj o obvezama i Bilješke	do 2. travnja	• područnom uredu FINA-e (Obrazac: BIL, Obrazac: PR-RAS, Obrazac: RAS-funkcijski, Obrazac: P-VRIO i Obrazac: OBVEZE)

3. Stope zateznih kamata i eskontna stopa

KAMATE I RAZDOBLJE PRIMJENE	STOPA	OBJAVA
ESKONTNA STOPA		
od 11. 04. 2000. do 22. 10. 2002	5,9%	Nar. nov., br. 39/00.
od 23. 10. 2002. do 30. 12. 2007.	4,5%	Nar. nov., br. 12/02.
od 31. 12. 2007. do 22. 06. 2011.	9,0%	Nar. nov., br. 132/07., 75/08., 1/09., 76/09., 1/10., 82/10. i 1/11.
od 23. 06. 2011.	7,0%	Nar. nov., br. 66/11., 1/12., 73/12. i 1/13.)
ZATEZNA KAMATA		
od 01. 07. 2002. do 02. 11. 2004.	15%	Nar. nov., br. 72/02.
od 03. 11. 2004. do 31. 12. 2007.	15%	Nar. nov., br. 153/04.
Zatezna kamata na odnose iz trgovačkih ugovora i na odnose iz ugovora između trgovaca i osoba javnog prava*		čl. 29. Zakona o obveznim odnosima (Nar. nov., br. 35/05. i 41/08.)
od 01. 01. 2008. do 30. 06. 2011.	17%	
od 01. 07. 2011.	15%	
Zatezne kamate u ostalim odnosima		čl. 29. Zakona o obveznim odnosima
od 01. 01. 2008. do 30. 06. 2011.	14%	
od 01. 07. 2011.	12%	

* Prema čl. 26. st. 6. Zakona o obveznim odnosima, osobama javnog prava smatraju se osobe koje su obvezne postupati po propisima o javnoj nabavi, osim trgovačkih društava.

4. Pregled koeficijenata porasta cijena u Hrvatskoj u 2013. godini

Koeficijent / Mjesec	XII. 2012.	I. 2013.
1. Mjesečni koeficijent porasta cijena industrijskih proizvoda pri proizvođačima u mjesecu 2013. u odnosu na prethodni mjesec	0,000	-0,004
2. Koeficijent porasta cijena industrijskih proizvoda pri proizvođačima od početka 2013. godine do kraja razdoblja	0,069	-0,004
3. Koeficijent prosječnog mjesečnog porasta cijena industrijskih proizvoda pri proizvođačima od početka 2013. godine do kraja razdoblja	0,006	-0,004
4. Koeficijent porasta cijena industrijskih proizvoda pri proizvođačima u mjesecu 2013. u odnosu na isti mjesec prethodne godine	0,069	0,054
5. Mjesečni koeficijent porasta potrošačkih cijena u mjesecu 2013. u odnosu prethodni mjesec	-0,001	0,001
6. Koeficijent porasta potrošačkih cijena od početka 2013. godine do kraja razdoblja	0,047	0,001
7. Koeficijent prosječnog mjesečnog porasta potrošačkih cijena od početka 2013. godine do kraja razdoblja	0,004	0,001
8. Koeficijent porasta potrošačkih cijena u mjesecu 2013. u odnosu na isti mjesec prethodne godine	0,047	0,052
9. Koeficijent porasta prosjeka potrošačkih cijena za razdoblje od početka 2013. godine do kraja - razdoblja u odnosu na prosjek u 2012. godini	0,034	0,017

Izvor: Priopćenje Državnog zavoda za statistiku br. 13.1.1., 2.1.1.

5. Podaci o prosječnim isplaćenim plaćama po zaposlenom

➢ Za studeni 2012. g.

Područje djelatnosti prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti - NKD - 2007	Prosječne mjesečne plaće u kunama		Verižni indeksi*	
	BRUTO	NETO	BRUTO	NETO
HRVATSKA - UKUPNO	8.079	5.681	102,4	103,5
A Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	6.954	5.165	98,5	100,6
B Rudarstvo i vađenje	9.940	6.857	93,2	98,3
C Prerađivačka industrija	7.204	5.135	103,6	104,4
D Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	10.147	7.075	96,5	97,9
E Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	7.630	5.585	102,0	104,0
F Građevinarstvo	6.610	4.765	100,6	101,4
G Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla	7.321	5.116	111,0	110,7
H Prijevoz i skladištenje	8.919	6.319	98,7	100,8
I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	6.615	4.760	102,1	103,5
J Informacije i komunikacije	11.700	7.707	101,2	102,3
K Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	12.888	8.299	109,3	108,5
L Poslovanje nekretninama	8.316	5.887	100,7	102,0
M Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	11.478	7.455	107,3	107,5
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	4.647	3.479	98,2	99,4
O Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	8.682	6.274	100,2	102,6
P Obrazovanje	7.705	5.459	97,9	99,4
Q Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	8.961	6.223	99,7	101,1
R Umjetnost, zabava i rekreacija	8.101	5.715	100,2	102,0
S Ostale uslužne djelatnosti	8.469	5.859	104,1	105,0
T Djelatnosti kućanstava kao poslodavaca; djelatnosti kućanstava koja proizvode različitu robu i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	-	-	-	-
U Djelatnosti izvanteritorijalnih organizacija i tijela	-	-	-	-
UKUPNO HRVATSKA TROMJESEČNI PROSJEK IX. 2012. - XI. 2012.	7.890	5.511	100,4	100,8
X. 2012. - XII. 2012.	7.955	5.552	100,8	100,7
UKUPNO HRVATSKA GODIŠNJI PROSJEK I. - XII. 2010.	7.679	5.343	99,6	100,6
I. - XII. 2011.	7.796	5.441	101,5	101,8
HRVATSKA - UKUPNO za studeni	8.079	5.681	102,4	103,5
HRVATSKA - UKUPNO za prosinac	7.955	5.552	100,8	100,7

* NOMINALNI PORAST U ODNOSU NA PRETHODNI MJESEC

Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika

organizira radionicu

RADNI ODNOSI, RADNO VRIJEME, PRAVO NA PLAĆU, PRIMJENA KOLEKTIVNIH UGOVORA, INSPEKCIJSKI NADZOR I SUDSKI SPOROVI

U Zagrebu, 19. i 20. ožujka 2013.

Trajanje radionice od 9,30 do 15,00 sati

Dvorana Hrvatske zajednice računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, J. Gotovca 1/II.

Specijalizirana dvodnevna radionica namijenjena osobama koje rade na kadrovskim poslovima, upravljanju ljudskim potencijalima i zapošljavanju, sindikalnim povjerenicima, članovima radničkih vijeća, članovima pregovaračkih timova za kolektivne ugovore i dr.

6. Srednji tečajevi HNB

➢ Krajem razdoblja

(u kunama)

Datum	EMU 1 EUR	SAD 1 USD	Japan 100 JPY	Mađarska 100 HUF	Češka Rep. 1 CZK	Švedska 1 SEK	Švicarska 1 CHF	Vel.Britanija 1 GBP
31.12.2008.	7,324425	5,155504	5,723101	2,754475	0,275835	0,670121	4,911107	7,484595
31.12.2009.	7,306199	5,089300	5,524536	2,687090	0,277950	0,707924	4,909420	8,074040
31.12.2010.	7,385173	5,568252	6,840023	2,637279	0,292424	0,820666	5,929961	8,608431
31.12.2011.	7,530420	5,819940	7,525904	2,422915	0,291956	0,843962	6,194817	8,986181
31.01.2012.	7,564800	5,764975	7,518934	2,560260	0,299988	0,849949	6,276280	9,037993
29.02.2012.	7,576699	5,633652	7,000553	2,608158	0,303286	0,858822	6,287195	8,931627
31.03.2012.	7,506917	5,623580	6,852503	2,548173	0,303310	0,850266	6,230841	9,005419
30.04.2012.	7,531440	5,695712	7,059181	2,623098	0,303015	0,847305	6,268886	9,237630
31.05.2012.	7,559568	6,072430	7,674688	2,530908	0,295399	0,841776	6,294919	9,456552
30.06.2012.	7,510100	5,972247	7,519876	2,605412	0,293272	0,855774	6,251124	9,307349
31.07.2012.	7,518303	6,124391	7,827489	2,675553	0,297166	0,897087	6,262643	9,614198
31.08.2012.	7,478883	5,958320	7,577389	2,630631	0,300212	0,895160	6,229807	9,433505
30.09.2012.	7,449746	5,757145	7,413420	2,618080	0,296448	0,883802	6,158851	9,339032
31.10.2012.	7,533132	5,816192	7,322963	2,647850	0,300988	0,873042	6,234488	9,347477
30.11.2012.	7,550662	5,814016	7,082508	2,706330	0,299844	0,878464	6,270793	9,316054
31.12.2012.	7,545624	5,726794	6,642275	2,593265	0,300527	0,879300	6,245343	9,219971
31.01.2013.	7,581946	5,594294	6,127815	2,562594	0,295927	0,880465	6,102661	8,824425

Izvor podataka: tečajnice Hrvatske narodne banke.

➢ Srednji tečajevi HNB od 26. siječnja 2013. do 26. veljače 2013.

(u kunama)

Broj tečajne liste	Primjena od dana	EMU 1 EUR	USA 1 USD	Japan 100 JPY	Mađarska 100 HUF	Švedska 1 SEK	Švicarska 1 CHF	Vel. Britanija 1 GBP
019.	26.01.2013.	7,579265	5,649001	6,224247	2,553317	0,874517	6,113790	8,913636
020.	29.01.2013.	7,575099	5,633300	6,213172	2,547965	0,873210	6,079534	8,859765
021.	30.01.2013.	7,581565	5,646928	6,243568	2,549025	0,879369	6,110716	8,879790
022.	31.01.2013.	7,581946	5,594294	6,127815	2,562594	0,880465	6,102661	8,824425
023.	01.02.2013.	7,586050	5,596909	6,148525	2,596184	0,880073	6,140562	8,841550
024.	02.02.2013.	7,589370	5,554688	6,027136	2,593947	0,881204	6,140267	8,792134
025.	05.02.2013.	7,593227	5,597661	6,028763	2,594467	0,885373	6,146371	8,800680
026.	06.02.2013.	7,582911	5,596657	6,017706	2,592094	0,886020	6,158960	8,824521
027.	07.02.2013.	7,586961	5,601714	5,979635	2,577530	0,883283	6,142791	8,782221
028.	08.02.2013.	7,581771	5,587156	5,950688	2,581556	0,880639	6,155534	8,786384
029.	09.02.2013.	7,580070	5,649180	6,106558	2,594138	0,881086	6,165165	8,902020
030.	12.02.2013.	7,575045	5,660200	6,062461	2,604540	0,882831	6,164587	8,890898
031.	13.02.2013.	7,575779	5,638418	5,979305	2,603360	0,883875	6,145181	8,794728
032.	14.02.2013.	7,579014	5,620746	6,010797	2,616972	0,894648	6,124951	8,746698
033.	15.02.2013.	7,580358	5,687117	6,090598	2,592905	0,895462	6,160388	8,817446
034.	16.02.2013.	7,578956	5,686065	6,141780	2,595977	0,897205	6,166265	8,811715
035.	19.02.2013.	7,580349	5,676038	6,038675	2,600017	0,895525	6,151383	8,782701
036.	20.02.2013.	7,579604	5,684419	6,080221	2,608260	0,896931	6,147785	8,807348
037.	21.02.2013.	7,584018	5,660982	6,059942	2,606729	0,899444	6,148871	8,669431
038.	22.02.2013.	7,585647	5,754113	6,180257	2,592586	0,895051	6,175728	8,760419
039.	23.02.2013.	7,575488	5,735530	6,151931	2,585579	0,894327	6,164446	8,752730
040.	26.02.2013.	7,585314	5,717861	6,093601	2,583554	0,897511	6,177972	8,662001

Izvor podataka: tečajnice Hrvatske narodne banke.

UDRUGA RAČUNOVOĐA I FINANCIJSKIH DJELATNIKA ZAGREB
ZAGREB, Ul. kneza Mislava 1/I,

tel. 4612-960; 4612-961; faks: 4618-016
e-mail: udruga@rfd-zagreb.hr; www: rfd-zagreb.hr
MB: 3282139 OIB: 09248242550

OBAVIJEST O TEMAMA NA TRIBINI SRIJEDOM U OŽUJKU 2013. god.

U srijedu **06. 03. 2013.** u 12 sati u Europskom domu, Jurišićeva 1/I predavanje o temi:
„OVRHE NA PLAĆI U 2013., TE PRIMANJA KOJA SU IZUZETA OD OVRHE“
Predavač: **mr. sc. DARKO TEREK,** odvjetnik

U srijedu **13. 03. 2013.** u 12 sati u Europskom domu, Jurišićeva 1/I predavanje o temi:
„PRIMJENA NOVOG OVRŠNOG ZAKONA U 2013. GODINI“
Predavačica: **DUNJA KOVAČIĆ,** savjetnica HZ RFD

U srijedu **20. 03. 2013.** u 12 sati u Europskom domu, Jurišićeva 1/I predavanje o temi:
„REINVESTIRANJE DOBITI 2012. GODINE“
Predavač: **IVICA MILČIĆ, dipl. oec.,** savjetnik - urednik u HZ RFD

U srijedu **27. 03. 2013.**

NEMA PREDAVANJA - VELIKI TJEDAN

SRETAN USKRS

Predsjednica Udruge RFD Zagreb:
Dragica Kutnjak, dipl. oec.

NARUDŽBENICA

www.rif.hr

I. ČASOPIS "RAČUNOVODSTVO I FINANCIJE" S PRILOGOM "RIZNICA" (DVA ILI VIŠE IZDANJA 15% POPUSTA)

GODIŠNJA PRETPLATA ZA 2013. (S UKLJUČENIM PDV-OM) TISKANO IZDANJE	1.298,00 KN	____	KOM
- POLUGODIŠNJA PRETPLATA 2013. (S UKLJUČENIM PDV-OM) TISKANO IZDANJE	800,00 KN	____	KOM
INTERNET IZDANJE I e-ČASOPIS (S UKLJUČENIM PDV-OM)	998,00 KN	____	KOM

II. PRIRUČNICI I UDŽBENICI

RAČUNOVODSTVO I REVIZIJA

1. REVIZIJA (2012.) SVEUČILIŠNI UDŽBENIK	350,00 KN	____	KOM
(ZA STUDENTE)	150,00 KN	____	KOM
2. UPRAVLJAČKO RAČUNOVODSTVO (2011.)	300,00 KN	____	KOM
(ZA STUDENTE)	120,00 KN	____	KOM
3. PRIMJENA RAČUNSKOG PLANA PRORAČUNA I POREZNIH PROPISA 2011./2012. (2011.)	280,00 KN	____	KOM
4. RAČUNSKI PLAN PRORAČUNA ZA 2011.	50,00 KN	____	KOM
5. ZBIRKA RAČUNOVODSTVENIH PROPISA U 2010. I KONTNI PLAN	150,00 KN	____	KOM
6. KONTNI PLAN PODUZETNIKA 2011. (2011.)	70,00 KN	____	KOM
7. REVIZIJA I ANALIZA (2009.)	250,00 KN	____	KOM
8. PRIMJENA HRVATSKIH STANDARDA FINANCIJSKOG IZVJEŠTAVANJA - S POREZNIM PROPISIMA - (2008.)	250,00 KN	____	KOM
9. RAČUNOVODSTVO TRGOVAČKIH DRUŠTAVA (2006.)	200,00 KN	____	KOM
10. RAČUNOVODSTVO - UDŽBENIK (2010. - III. IZDANJE)	300,00 KN	____	KOM
11. RAČUNOVODSTVO - PRIRUČNIK ZA VJEŽBE (2010. - III. IZDANJE)	100,00 KN	____	KOM
12. OSNOVE RAČUNOVODSTVA - RAČUNOVODSTVO ZA NERAČUNOVOĐE DRUGO IZDANJE (2008.)	250,00 KN	____	KOM
13. REVIZIJA (2008. TREĆE IZDANJE - TVRDI UVEZ)	300,00 KN	____	KOM
14. MENADŽERSKO RAČUNOVODSTVO HOTELA	250,00 KN	____	KOM
15. RAČUNOVODSTVENI INFORMACIJSKI SUSTAVI	300,00 KN	____	KOM
16. OSNOVE PROCJENE EKONOMSKE VRIJEDNOSTI (2010.)	300,00 KN	____	KOM

FINANCIJE

17. MALA ŠKOLA INVESTIRANJA ILI "RAZUMNI ULAGAČ" (SILVIJE ORSAG)	140,00 KN	____	KOM
18. OSNOVE FINANCIJA (B. E. MILLING - PRIJEVOD S ENGLESKOG JEZIKA 2005.)	100,00 KN	____	KOM
19. GOSPODARSKA MATEMATIKA	190,00 KN	____	KOM
20. FINANCIJSKE TABLICE	60,00 KN	____	KOM

POREZI

21. POSLOVANJE OBRTNIKA (2010.)	200,00 KN	____	KOM
22. HRVATSKI POREZNI PROPISI U 2012 (2012.) IZDANJE NA CD-U	150,00 KN	____	KOM

PLAĆE I RADNI ODNOSI

23. OBVEZNA OSIGURANJA U 2011. (2011.)	130,00 KN	____	KOM
24. PLAĆE, IZMJENE PDV-a I FISKALIZACIJA OD 1. SIJEČNJA 2013. (NOVO 2013.)	120,00 KN	____	KOM

PRAVO I OSTALO

25. PLANIRANJE U SUSTAVU JAVNE NABAVE (2012.)	100,00 KN	____	KOM
26. SUSTAV JAVNE NABAVE ZBIRKA PROPISA (2012.)	100,00 KN	____	KOM
27. SUSTAV I PRAKSA JAVNE NABAVE (2010.)	300,00 KN	____	KOM
28. POSLOVANJE TRGOVINE (PRAVO - RAČUNOVODSTVO - POREZI) (2009.)	190,00 KN	____	KOM
29. PLANIRANJE U SUSTAVU PRORAČUNA 2013. - 2015. (2012.)	150,00 KN	____	KOM
30. ZAKON O OBVEZNIM ODNOSIMA S PRIMJERIMA UGOVORA (2006.)	100,00 KN	____	KOM
31. DRUŠTVO S OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU	110,00 KN	____	KOM
32. KNJIGA POSLOVNIH UDJELA	100,00 KN	____	KOM
33. LEASING (2003.)	100,00 KN	____	KOM
34. TEHNIKE FINANCIJSKE ANALIZE	100,00 KN	____	KOM

AKTUALNO

- IZMJENE UPITNIKA O FISKALNOJ ODGOVORNOSTI (2012.)	150,00 KN	____	KOM
- PRAVNA ZAŠTITA U JAVNOJ NABAVI (2012.)	100,00 KN	____	KOM
- POSLOVNO PLANIRANJE, KONTROLA I ANALIZA. (2012.)	250,00 KN	____	KOM
- IZMJENE POREZNIH PROPISA OD 1. OŽUJKA 2012.	90,00 KN	____	KOM
- PROVEDBENI PROPISI U SUSTAVU JAVNE NABAVE	200,00 KN	____	KOM
- PRIMJENA ZAKONA O FISKALNOJ ODGOVORNOSTI (2011.)	250,00 KN	____	KOM
- UPITNIK O FISKALNOJ ODGOVORNOSTI (2012.)	200,00 KN	____	KOM
- PLAĆANJE I OSIGURANJE PLAĆANJA (2011.)	260,00 KN	____	KOM
- NOVINE U SUSTAVU JAVNE NABAVE U 2012. (2011.)	250,00 KN	____	KOM
- POREZ NA DODANU VRIJEDNOST (2011.)	100,00 KN	____	KOM
- KOLEKTIVNI UGOVORI U DRŽAVNIM I JAVNIM SLUŽBAMA (2011.)	100,00 KN	____	KOM
- POREZI - ZBIRKA STAJALIŠTA MINISTARSTVA FINANCIJA RH O PRIMJENI POREZNIH PROPISA (2011.)	150,00 KN	____	KOM
- UPRAVLJAČKO RAČUNOVODSTVO I RAČUNOVODSTVO TROŠKOVA U JAVNOM SEKTORU - IZABRANE TEME - (2011.)	250,00 KN	____	KOM

Svotu od _____ kn za naručene publikacije platit ćemo unaprijed (avansom) po primitku predračuna.

Puni naziv, točna adresa naručitelja: .....

.....

žiroračun: ..... OIB: ..... e-mail: ..... telefon br.: .....

telefax: .....

Potpis i
pečat naručitelja:

.....

INFORMACIJE: HZRIF, Zagreb, Jakova Gotovca 1/II, PP 732, tel. 01/4686-500; fax. 01/4686-496; 4686-497 žiroračun: 2360000-1101241118 MB: 3207749 OIB: 75508100288 e-mail: pretplata@rif.hr www.rif.hr

Jeste li znali...

... da je Dubrovčanin Benedikt Kotruljević 1458. godine prvi u svijetu opisao primjenu dvojnog knjigovodstva. Njegova knjiga "O trgovini i savršenom trgovcu" predstavlja klasično znanstveno djelo gospodarstvene literature i čini temelj na kojem su se kroz stoljeća gradili principi dobrih poslovnih običaja.

Jeste li znali...

... da je ComEng 1988. godine razvio prvi knjigovodstveni program CIRIS na MS-DOS i Novell operativnom sustavu. Program je bio prepoznatljiv po lakoći korištenja, kvalitetnim poslovnim izvješćima i pouzdanoj bazi podataka. Već 1994. godine je razvijen i poslovni informacijski sustav za Windows platformu, a danas je CIRIS među vodećim programima te vrste na tržištu.

Njegova modularna programska tehnologija omogućava integraciju računovodstvene, komercijalne, poslovne i upravljačke funkcije.

CIRIS
POSLOVNI INFORMACIJSKI SUSTAV

- glavna knjiga
- salda konti kupaca i dobavljača
- porezna evidencija
- robno knjigov. i fakturiranje
- maloprodaja i ugostiteljstvo
- materijalno knjigovodstvo
- praćenje proizvodnje
- osnovna sredstva i sitni inventar
- obračun plaća i drugih dohodaka
- kadrovska evidencija
- blagajničko poslovanje
- obračun putnih naloga
- poslovanje obrtnika
- komunalno poslovanje
- proračunsko knjigovodstvo

Miramarska 109, 10000 Zagreb •
tel/fax: 01/ 6152 484, 6152 485 •
www.comeng-data.hr •
comeng@comeng-data.hr •

Com Eng
COMPUTER ENGINEERING

• Metohijska 4
• 20000 Dubrovnik
• tel/fax: 020/ 313 380, 313 381
• comeng-du@du.t-com.hr

MK-SOFT d.o.o. • Ljubljanica 13a • Tel/fax: 01/ 3028 209 • E-mail: mk-soft@zg.t-com.hr

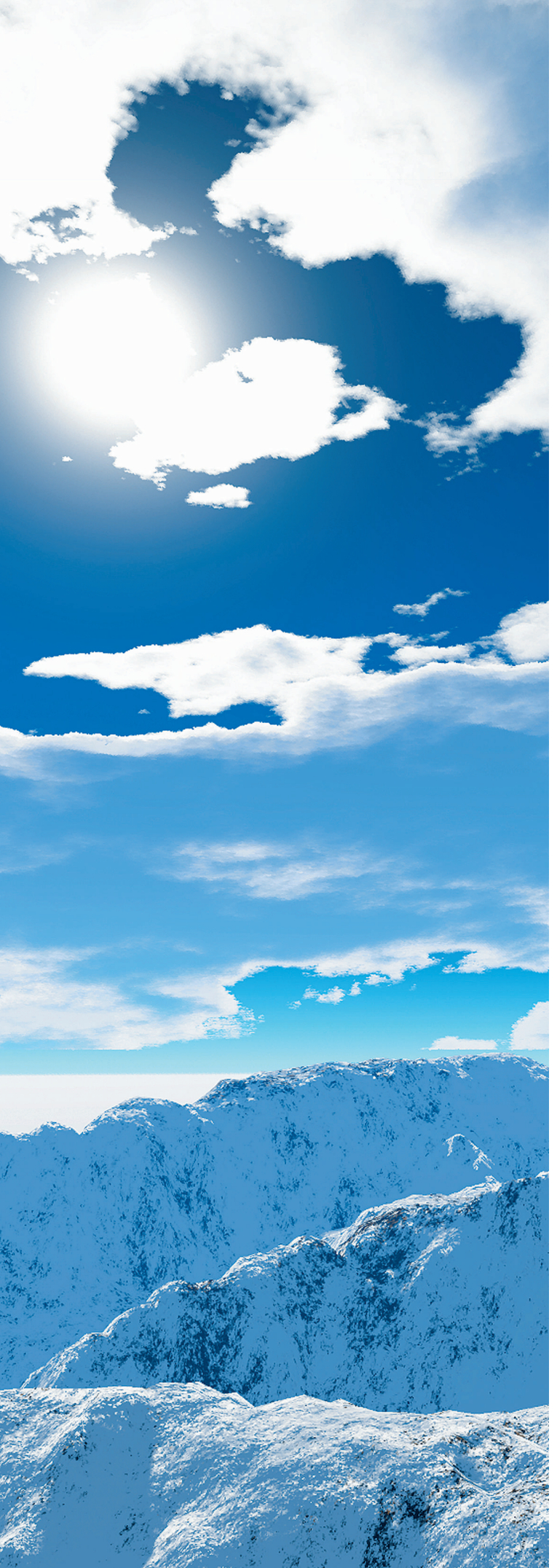

Fiskalizacija za sve!

Od nove godine, nova pravila - zakon o fiskalizaciji stupa na snagu. Ako želite nastaviti poslovanje, morate se priključiti. **POINT** nudi rješenja za sve:

- za postojeće korisnike gotovo rješenje u okviru standardnog održavanja
- za nove korisnike posebni uvjeti do 31.03.2013.
- za male i velike ugostitelje dodatne pogodnosti.

Više informacija na **http://www.point.hr/.**

POINT

10255 Zagreb, Donji Stupnik, Gospodarska 12
Telefon: +385 (0)1 6530-999, fax: +385 (0)1 6530-990,
e-mail: point@point.hr • http://www.point.hr
Regionalni ured: HR-21204 Dugopolje, Kneza Domagoja 59
Poslovna zona Dugopolje, telefon: +385 (0)21 44 00 66,
fax +385 (0)21 567 932
Support centar Ploče: HR-20340 Ploče, Trg Prišnica 1
Tel./fax: +385 (0)20 670 222; 670 276
E-mail: point@point.com.hr
http://www.point.com.hr

www.marketingart.hr • Illustration: Dubravko Sorić